భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

కా. నాగేశ్వరరావు

సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౧౦. సంచిక ౧.

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మద్రాసు.

౧౯౩౩

Printed at the
ANDHRAPATRIKA PRESS,
G. T., Madras.

భారతి – దశమ సంపుటము – భా. ౧.

వ్యాసముల అకారాది సూచి

3. ఉజ్జీవనము

1, 2, 3. T. A. S.

ర. క్రొత్తదుస్తులు E. N. P.

తెల్లనిబట్ట. బంగారుజరీపని గలది. సాయంసమయ విహారములయందు దీనిని ధరింతురు.

భారతి – దశమసంపుటము – భా. ౧.

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది సూచి

విషయసూచిక

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు—యాజ్ఞవల్క్య కుటుంబము; చైత్రము; వైశాఖము.

సాధారణచిత్రములు—కొడైకెనాలు చిత్రములు; ఏరుదాటు; సంతకు; కాశీవద్ద గంగానదిపై వంతెనలు; తులసీఘట్టము, కాశీ; మణికర్ణికాఘట్టము, కాశీ ౨; దుర్గాఘట్టము, కాశీ; గీతోపదేశము; సాముద్రికము; ఫకీరు; సారాయిదాసుడు; మఱ్ఱిచెట్టు; సాయంకాలపు వానజల్లు; బూటియాకన్య; తిరువనంతపురము కొండ; మహాత్ముని ఉపవాస చిత్రములు; తాన్ యుషాన్, ఇతరచిత్రములును.

విషయసూచిక

చిత్రములు

చెన్నపట్టణము, జనవరి ౧౯౩౩

సంపుటము ౧౦ ఆంగీరస సంవత్సరము, పుష్యమాసము సంఖ్య

స్వవిషయము

తెలివి యొకింత లేనియెడ దృప్తుడనై కరిభంగి సర్వమున్, దెలిసితి నంచు గర్వితమతిన్ విహరించితిఁ దొల్లి; యిప్పు
జ్వలమతులైన పండితులసన్నిధి నించుక బోధశాలినై, తెలియనివాఁడనై మెలఁగితిన్ గతమయ్యె నితాంతగర్వము

మహాసంకల్పము, సామాన్యఫలము ప్రకృతి లీలావిలాసములందు సహజదృశ్యములు. స్వవిషయానుభవ మీదృశ్యముల నవగతము చేయుచున్నది. సాహిత్యోపాసకులందు ప్రాజ్ఞులీపరమార్థమును గ్రహింపనోపుదురు. సిద్ధార్థుడైన భర్తృహరి తన నీతిశతకమునందు అల్పజ్ఞుల ప్రగల్భములను, ప్రాజ్ఞుల మానమును స్వానుభవరూపమునను, మనోహరముగను బోధించెను. మహాపండితుడు న్యూటను తన జ్ఞానమంతయును మహాసముద్రమునం దొక నీటిబిందువు వలె నున్నదని పరితపించెను. భారతి స్వవిషయవిమర్శనమును నిట్టి మహానుభావులసంతాపమును సంస్మరింపజేయుచున్నది.

భారతియొక్క మొదటిసంచిక రుధి
ద్గారి సంవత్సర పుష్యమాసారంభమున
(౧౯౨౪ జనవరి) వెలువడినది. ఈసంచిక అ
రస సంవత్సర పుష్యమాసమునందు (౧౯
జనవరి) వెలువడుచున్నది. భారతికి తొమ్మిదే
నిండి పదవయేడారంభమైనది. గతించిన తొ
దేండ్లయందును సంభవించిన భారతిస్వవిష
వలోకనము సంకల్పమునకును ఆచరణము
నకుగల యంతరమును విశదము చేయుచున్న
పోతరాజుభాగవతకృతిసమర్పణవిషయము
బొందినవిషాదము భారతీనిర్వహణమునంది
గలుగుచున్నది. ఆరంభమునందు జేసిన స
స్వాలాపనమే యిపుడును శరణ్యముగనున్న
ప్రథమ సంచికయందలి సంకల్పము వర్తమా
సమయమునందు ప్రపంచావృతమైన

ప్రబోధనమయమునందును క్రియారూపమును బడయకను సంకల్పమాత్రముగనే యున్నది.

"భారతీదేవి ఆరాధకులకు వారివారి సంస్కారానురూపముగను ప్రత్యక్షమగుచు కామితార్థములను ప్రసాదించుచున్నది. ఆంధ్రయువజనహృదయ ముత్సాహపూరితమై వర్తమానసమయమునందు భావకర్మరంగములందు నిర్మాణమార్గము నవలంబించుటకు పరితపించుచున్నది. ......ఆంధ్రహృదయమునందు స్వకీయమైన స్వరూపస్వభావములను నిర్ణయించి స్వధర్మము నారాధింపవలయు నను సంకల్పము గలిగినది. ఆసంకల్పమును సఫలముచేయుటకు చరిత్రకారులు పండితులు పరిశోధకులు కళాప్రవీణులు ప్రచారకులు చేయుచున్న పరిశ్రమ దేశవ్యాప్తమై ప్రజాపోషణమును బడయుచున్నది.... ...ఆంధ్రప్రవృత్తిని పరిశీలించునపుడీ విషయము సువ్యక్తమగుచున్నది."

మొదటిసంచికయందలి పై భావములు గతకాలమునందు వలెను వర్తమానసమయమునందును పంచాంగ శ్రవణమును జేయుటకు గల యవకాశములు కార్యకలాపమును జేయుటకు గలుగకున్నవి. ఆంధ్రహృదయము సధిష్ఠించిన ఇచ్ఛాశక్తి జ్ఞానయోగ విలసితమై క్రియారూపమును బడయవలసినయవసరమును సాహిత్యకళారచనలు విశదము చేయుచున్నవి.

పరాధీనమయిన హృదయక్షేత్రము రసరహితమై నిర్మాణప్రయోజనములకు నిరుపయోగముగ నున్నది. సాహిత్యోపాసకులకు, కళారాధకులకు, కర్మయోగులకు, మతావలంబులకు, ధర్మపరులకు ప్రాణరహితమైన నాతనసంస్కారము, స్వానుభవరహితమైన రసంస్కారము ఆత్మయోగానుభవసిద్ధమైన నిర్మాణశక్తిని దుర్ఘటము చేసినవి. నిర్మాణము దుర్ఘటమై అనుకరణము శరణ్యమైనది. జీవయాత్రయందు సంయోగమునకు బదులు సంఘర్షణము, ప్రేమకు బదులు ద్వేషము, శ్రుతికి బదులపశ్రుతి, విశ్వాసమునకుబదులు అవిశ్వాసము, జ్ఞానమునకు బదులు ప్రజ్ఞావాదము, ప్రబలి మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నవి. హృదయము రసానందము నభిలషించుచున్నది. చిత్తము సంక్షోభావరణములను నిర్మించుచున్నది. అజ్ఞానావృతంబైన ఆచారాభిమానములు సత్యస్వరూపారాధనమును దుర్ఘటము చేయుచున్నవి. ఈపరిస్థితులందు భారతికి పదవపడు ప్రారంభమైనను ప్రత్యభిజ్ఞానము దుర్లభమైనది. గతించిన తొమ్మిదియేండ్లయందును భారతి నలంకరించిన వివిధవిషయక వ్యాసములు, చిత్రాదులు ప్రజాహృదయమునందు ప్రవర్ధమానం బగుచున్న ప్రత్యభిజ్ఞానమునకు ప్రమాణములుగ నున్నవి. ఆత్మోపలబ్ధి కాధారమైన నిర్మాణావసరమును గతించిన తొమ్మిది సంపుటముల పరిశోధనమును విశదము చేయుచున్నది. ఆత్మోపలబ్ధి విరహితమైన స్వవిషయ విమర్శన మభిమానావృతమై రసహీనమగుచున్నది.

సంకల్పాచరణములకు గల ప్రబలాంతరముల నతిక్రమించుచు సాహిత్యోపాసకులు, కళాభిజ్ఞులు, పరిశోధకులు, తత్త్వజ్ఞులు మొదలగు మహనీయులు చేయుచున్న సేవ నిర్మాణవిధానమున కాధారముగ నున్నది. వ్యాసములను, విమర్శలను, పద్యములను వ్రాసియును, చిత్రములను రచించియును, నితరవిధములను సహాయము చేసియును భారతీ నిర్వహణమునకు దోడ్పడిన మహిళలకును, మహాజనులకును కృతజ్ఞతను తెలుపుచు ముందును తన్నిర్వహణమునకు సకలవిధములను దోడ్పడుటకు వారిని వేడుచున్నాము. ఆంధ్రలోక మాత్మారాధనపరాయణమై విశ్వభారతీ కల్యాణమున కాత్మార్పణమును జేయుటకు భగవదనుగ్రహము బడయుగాత!

ప్రభాదేవి
(కుసుమోత్సవనాటిక)

[పహజమ వప ఘనోవరోపాంతభూమి]

౧

నటి:

ముసుగునందెల సెలయేటి యిసుక తెరల
కలిసి వెన్నెల కుప్పలాటలకు బోయి—
నేడు పుట్టినరోజు పండినది మాకు:
చెలికి పుట్టినరోజు వచ్చినది మరల!—
పోయి చూచిన వింత లేమోయి, నీవు
చెప్పుకోవోయి తమ్ముడా, చిలుకతేడ!
నామెడదలోని చెల్లె లున్నది యొకర్తు
భారతీదేవి కీనాడు పదవయేడు—
ఉత్సవవిధాన సందర్శనోత్సుకులయి
వచ్చి పాటలు పాడి పోవలెను మీరు:
జిలుగు హొంబట్టుహొయలు పచ్చికలతిన్నె
సిద్ధపడినది యిటు దయసేయవచ్చు!—
ఏచిరంతన పుణ్యసాహిత్యశక్తి
చెలికనులు రెండు మేళవించినవొ నేడు,
మఱపురాని మహోపుణ్య మధురవేళ
కనుల గట్టెను నాడు చూచినది వింత!

౨

రాయంచదొరసాని:

కర్మ మిట్లు కాలినది: సంధ్యారాగమే నాకు శత్రువైపోయినదా! ఈమాత్రపు చలి

కుందుర్తి సరసీరుహరావుగా

కేనా, తెలిమబ్బుదుప్పటి తనపై గప్పుకొన్న
......ఎంతవగలమ్మా!

తమ్మితల్లి:

ప్రత్యూషస్నమయవిభ్రాజితామృతమూర్తి!
నిత్యసాంధ్యప్రణయినీ రాగనుతకీర్తి!
రాలేవురా మంచు
రాళ్లగుట్టలు దాటి,
నీలేమరా కంట
నీరు గ్రుక్కినదిరా!

తోగరాణి:

సాయం సంధ్యా
చంచల మధుకర
జారుని యొడిలో జారిపోయితివి:
జాణవైతివే నీవు;

పతి:

చనుదెంచిన సూ
చనలకు మురిసిన
జాడ నటించెదవా నీవు?
ని
శ్చల జలగతి విడనే లేవు?

రాయంచదొరసాని:

క్షుధాతురనైనపుడు గదా నా కీత
తోడి పని? తన తూండ్లు నాకంటికి రాకు

ంతవనగర్భమున దాచుకొన్నది. ఎంత
గరూకత! ఈమబ్బువాసనచే నా హృద
ము పాచివట్టినది: ఈశైవలినీ మందిరమున
యు గలిపివేసినచో?

తమ్మితల్లి:

కలువకన్నే!

నీనాథసందర్శనేచ్ఛావిరోధివై
ప్రాణానిలామోదపాథోధిమగ్నవై
యీనాడు నానోటి
కేల చేదులు గలప
నిచ్చగించెదవే?
పీనవక్షో వీధి
భీతి గద్గురు వోడువ
బిచ్చ మిచ్చెదవే?
నానాథకిరణతే
జోనామమే నిన్ను
జోకొట్టి పోవు; నో
నీ, కలువకన్నె!
ఛీ! కలువకన్నే!

నేపథ్య రాణి:

తెలుగు తల్లికి వాద మేలా?
కలువ కింత వినోద మేలా?
పులుగురాయుడు నాకు వశమై
పోయినా డమ్మా;
కాదా,
వెలుగురాయుడు గూడ నాకడ
వెట్టియే నమ్మా!.

రాయంచదొరసాని:

వెలుగురాయని పేరు విన్నాను గాని,
ఘోరమేఘునికి సంకులసమర మిపుడు
రానున్న శుభవార్త రక్షించె గాని,
యువదినేశుని మోహనోజ్వలవిధంబు
ఈకన్నుగవ చూడ నెంచినది గాని,
అంతయు శుభారంభమై వచ్చె గాని,
సంతతజయాంత విశ్వాసమే లేని
వీ డిందు గెల్చునో ఓడునో గాని—

తోగరాణి:

నవవిధ మోహిత
నాగస్వరమున
భవశిక్షిత పరి
పక్వ దినంబున
ప్రత్యూషన్మయ
భాగ్యవీచికల
సత్యరాగనిజ
శాసన గర్భిత
గాథలోన నా నాథుని విడిచితి;
చిక్కి— వీడి, గ
ట్టెక్కి— వచ్చితిని:
ఈ పద్మప్రణ
యేచ్ఛా మధురా
హ్లాదరహస్యము
లరయ లేనురా!
ఈర్ష్యావారిధి
నింత లోన నె
ట్లీదగలనురా?

ఈ సౌఖ్యము గను
టే, శక్యము గా
దే, నాకన్నులు
రానురాను నిజ
మౌన ముద్రలో
మూతలు పడియెను;
రాతిరి గడచెను.........

తమ్మితల్లి:

దివ్యప్రభాకాంత
నవ్యనీర ప్రాంత
భూమి, నాథుని జూడ
బోవు, నిది యెవ్వరో!
ఎవ్వరో, యెవ్వరో,
నవ్వుచున్నది, కంట
నాకు నిప్పులు జల్లి,
యెవ్వరో, యెవ్వరో!

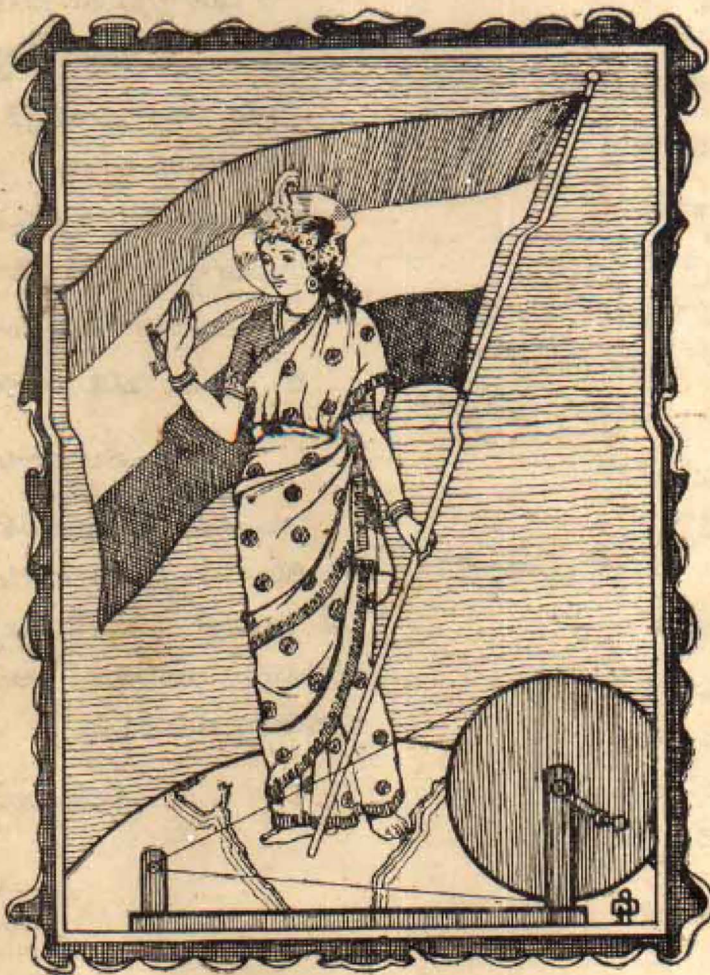
ప్రత్యక్షప్రభ:

ఓ కలువకూన! నిన్
జోకొట్ట వచ్చితిని;
ఓపద్మ విరహిణీ!
నీ పతిని దెచ్చితిని;
ఓ అంధకారాంగణ ప్రాణికోటీ!
సప్రాణ కోటీ!
ఓ దురంతతమోనిరోధితాలంకార
బోధితాత్యాచార!
ఓ మహాజ్ఞానసమ్మోహితాంతర్వీథి
ద్రోహిగత దుర్వీథీ!
నిన్ను మేల్కొలుప, నే
నే వచ్చితిని చూడు;
బరువైన కనుఱెప్ప పైకెత్తి చూడూ!
నిరుపమాజ్ఞానవార్నిధి వీడి చూడూ!
ఘోరతిమిరాకాశకుడ్యములు కూలెరా
వీరప్రభాదేవి వెలికి రాజాలెరా!

రాయంచదొరసాని:

మేఘములు మేఘములని కొట్టుకొంటి
అది తిమిరాచ్ఛాదనము కాబోలు! నా భ
నికే గెలుపా? పంటపండినట్లున్నదే! అ
వించుటయే ఆలస్యమా? అందులకైన
నందఱికన్న ముందే!—

[పవనయవనిక—]

" భరతమాత "

శ్రీమతి దామెర్ల సత్యవాణిగారు చిత్రించినది.

కేదారగౌళ

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగా

[౧ఈ చిన్నికావ్యము—౨ పరమేశ్వరునుండి కలిగిన సర్వకళ లతనియందే వినియో
మైనట్లు ఇందలి అన్నిభావములు ఆయననుండియే కలిగినవి—3 అపరత్యాగరాజు వాగ్గే
కారక రత్నము బ్రహ్మశ్రీ హరి నాగభూషణముగారికి అంకితము.]

నాదమహోఖిలాధ్వపరిణాహవివేకము తా శరీరమ
ర్యాదకు లొంగి వచ్చిన మహాత్ముఁడు తెల్గుల కీర్తిపంట చే
నూఁదిన సర్వవేదకలశోదధిపున్నమ పొంగు, సత్కళా
వేదిక త్యాగరా జొరగఁబెట్టిన శ్రీమధుకుల్య పొల్చెడిన్.

పుడమికన్నియ ప్రేమ పొడిచిన వెల్లువ అతనిభక్తికి వెనుకాడినట్లు,
ఎల్లమహానుల మేలియుల్లంపునిలుకడ అతనిమాటకు కదలాడినట్లు,
పుట్టపుట్టుక తేనెపట్టువానట్టువ అతని కూర్పున లయయాడినట్లు,
౪తనదు బ్రహ్మత్వలక్షణమైన యానంద మతనిగానమునఁ ద్రోపందినట్లు,
తల్లిమెద వీడి మేనుల యుల్ల మురలి-ఆదికృతి జాతి తన్ను తానైన మఱచి
తండ్రి శ్రీరామదేవుఁ డంతంత వచ్చి-అల్ల త్యాగయ్య సర్వస్వ మాశ్రయించె.
౫ రాణ్మునిపొంగు తీరము ముట్ట మారీచు నబ్ధిలోఁ ద్రోచుచో నలకలాడి
౬ రఘువీర రణధీర రాజకుమారుఁడై విధురశబ్దమున నావిర్భవించి
౭ కర్ణకఠోర కర్కశచరిత్రులమొఱ్ఱ లాలించుకొనఁగ నేకాంత ముండి
౮ తనపరాత్పరత యందనిద యయ్యును చరాచరరూపుఁ డౌటచే మఱుఁగు విడిచి

౧. హద్దు. ౨. కాలువ. 3. వాక్కుయొక్క నృత్యము. ౪. ఆనందము బ్రహ్మలక్షణము—గుణము కా
ఇది తైత్తిరీయమున భగవత్పాదులచే విస్పష్టీకృతము.

౫. అలక లల్లలాడఁ గని రాణ్ముని రొటు పొంగెనో
చెలువు మీరఁగను మారీచుని దునిమేసమయ మందు. —త్యాగయ్యగారి

౬. ఒకసారి త్యాగయ్యగారి నడవిలో దొంగలు తాఁకిరఁట. అప్పుడు వా రీకృతి చెప్పిరి. అది హుసే
గము. ఆధ్వనియందు శౌర్యము తాండవించును. ఆధ్వనికి వాయుపీఁగులు పగిలి దైవ ముద్భవిల్లెను.

౭. ఎటులఁ బ్రోతువో తెలియ దేకాంతరామయ్య
కటకట నాచరితము కర్ణకఠోర మయ్య. —త్యాగయ్యగారి

౮. మఱుఁ గేలరా! ఓరాఘవా!
మఱుఁ గేల చరాచలరూప పరాత్పర సూర్య సుధాకర లోచనా! —త్యాగయ్యగారి

ఒక్కపుడు తత్త్వమై మఱియొక్కయపుడు - కోనలేసుకూఁతురు ముద్దుకోడుకు నగుచు
భక్తవశుఁడైన శ్రీరామభద్రమూర్తి - త్యాగరా జెట్టు లాడించె నట్లె యాడె.

[1] పావు నెఱుంగు బ్రహ్మ నగపాలును మాత్ర మెఱుంగు పార్వతీ
దేవి గిరీశుఁ డేమెఱుఁగు తెల్లము రామమహాత్మ్య [2] కృత్స్న మీ
మూవురు గాక యింకెవరు పో త్రిజగమ్ముల లేరు, త్యాగరా
జావిషయమ్మునన్ శివునికన్నను మించినయట్లు మించినన్.

వికృతుల్ దూరము త్రోపువెట్టి నెదతో విశ్వాత్ముఁడై రామనా
మకమంత్రంబు జపించు త్యాగయకు భ్రూమధ్యస్థదృగ్వీథి పెం
చుక యోంకారధనుస్సుపై నొరిగి యీశుం డుబ్బి నిండారఁగాన్
చకితుండై గళమందు వాక్కును పెగల్చన్ రాక స్తుత్యర్థమై.

భక్తి యానంద మావేశభయము లాత్మ-తనువు పట్టఁగరాని వేగును ఘటిల్లి
ఒకవిలక్షణమౌ ధ్వని యుద్భవిల్లె-కంఠమున, నది కేదారగౌళ యయ్యె.

కలువపూలోని పచ్చనిదిమ్మచుట్టును మునరి తుమ్మెదగమి మ్రోసినట్లు
మెత్తైన యిసుకలమీఁది సన్ననినీటిపొర జాలు ముర్మర పుట్టినట్లు
తల్లిలో రెక్కలో దాఁగి వెచ్చగ నంచకూన క్రొమ్మెడ వంచి కూసినట్లు
లేవెదుళ్లపొద తాలించి పొలాలపైనుండి వచ్చిన గాలి యూఁదినట్లు
త్యాగరాజప్రభుని కంఠభాగమందు - ఆయ నెఱుఁగకయే సహస్రాధ్వములుగ
కదలి కేదారగౌళ జగమ్ములోని-సకలమధురస్వరమ్ముల జలెనుపరచె.

ప్రస్తార మెప్పటప్పటి కాకసమున లీనమయి గుప్తమగు శబ్దమె ధ్వనించు
ఆరోహణావరోహణములు సర్వశబ్దమునందు భావమ్ము పట్టి యదుము
మొగి నోమ మది భావములనిండఁ బరవశత్వము సాఁగు మేలిమార్గములు తీయు
తాన మంతంత నంతంతలో గగనాదు లన్నింటి దాఁటి బ్రహ్మమున తాఁకు
త్యాగరాజప్రభుని కంఠభాగమందు - ఆయ నెఱుఁగకయే సహస్రాధ్వములుగఁ
గదలి కేదారగౌళ సంపదలు ప్రిదులు - కొన్న రసమూర్తికి నకరిచ్ఛిన్న మయ్యె.

[3] సప్తస్వరమ్ములస్థానముల్ సప్తవిభక్తుల వైఖరి ప్రౌఢి మెఱసి
మెలఁచిన సంగతు ల్మేలపు స్తోభలవోలె నిఖిలాధిదైవతనియతి పొలసి

---

౧. వాల్గవవంతు. ౨ సమస్తము. 3. సామలు పాంచవిభక్తికములు, సాప్తవిభక్తికములు నని. అయి, ఓయి యున్నగు దీర్ఘములకు స్తోభలని పేరు. వానికి వాయ్వాదులు దేవతలు.

దశవిధగమకముల్ తనరారి యగ్నిసాత్కృత పురోడాశ కీర్తికిని మొగ్గి
చిక్కపట్టిన స్థాయి చెలువారి చెలువారి సర్వసంపన్నత జతనుపరచి
త్యాగరాజప్రభుని కంఠభాగమందు-ఆయ నెఱుఁగకయే సహస్రాధ్వములుగ
కదలి కేదారగౌళ, యుద్గాతృసామ-తగిలియున్న జ్యోతిష్టోమముగ వెలింగె.

[౧]ప్రస్తరించిన రాగశక్తికి మూలప్రకృతి నైదుగా విభజించినట్లు
ఆరోహణావరోహణము భూతమ్ము లైదింటిలో గుణములు తెచ్చినట్లు
మొగినోము పద్ధతి భూతముల్ గుణములు నింద్రియమ్ములతోడ నెనఁగినట్లు
తానమ్ము నడుపుచంద మ్మింద్రియావళి కడు సాగి రససిద్ధి గాంచినట్లు
త్యాగరాజప్రభుని కంఠభాగమందు-ఆయ నెఱుఁగకయే సహస్రాధ్వములుగఁ
గదలి కేదారగౌళ లోకముల నిత్య-సర్గధారణ లయవిధాసరణి దాల్చె.

ఆప్రభురాజకంఠ వివరాగ్ర వినిస్సుతమైన రాగ మా
శా ప్రణుతాఖిలాధ్వముల సాఁగి సమస్తము తన్ముఖంబుగా
నే ప్రచలించుఁ గాన, నటులే తను సైతము పోయి పోయి గౌ
రీప్రభు కంఠమందు సమరేఁ శివమైన [౨]శివాక్షమట్లుగన్.

కదలిన సన్నగాలితరఁగల్ తరఁగల్ బడి కమ్మబొజ్జఁగుల్
మొదలిన తావులై తరక మీఁగడ కట్టుచు నున్న క్షీరమై
చెదరని సుళ్లుసుళ్లుగ మహీకణమట్లు చివుళ్లు నల్లనై
కుదిరి జగత్త్రయీవిభుని కుత్తుక నత్తుకొనెన్ శివాక్షమై.

ఏతొలినాఁడు స్వామి బడి యెల్లమహాకళ లుద్భవిల్లెనో
శీతరళంబులై యతనిచేరికలో వినియోగ మందెడిఁ
[3]నేతగఁ ద్యాగరాజముని నిండి వెలింగిన గానయోగవి
ద్యాతిజగద్విధారణసమాధి, శివుండు పరుండుగాఁ జనెన్.

[౪]నాఁటికి త్యాగరాజమునినాథుని గానమహత్త్వసంపదన్
సాటి గడించుకొన్నయది సామముతోడఁ ద్రిలింగ దేశక
ర్ణాటకగానరీతి, మునిరాజులు పర్వతనారదుల్ త్రిలో
కాటనవేళ సామమున యందున తెచ్చిన క్రొత్త బాణిగన్.

---

౧. ఇది సృష్టిక్రమము. భూతములయందున్న గుణములద్వారా ఇంద్రియములు బ్రహ్మను మరలి పొంద... ఆధ్యాత్మికాధిదైవతములయుపాసనలకు ప్రధానమైన దీరహస్యమే. వీనిరెంటికిఁ గలయిక సామ్యము. ౨. శివాక్ష... రుద్రాక్షము. 3. త్యాగరాజు యోగి; ఆయనగానము—యోగము. అందలి రసమే సమాధి. ఆసమాధియందు పర... శివుఁడు. ౪. ఇప్పటికిని కొందఱుకర్ణాటక గాయకులు హిందూస్థానీకళలువేసి తమదిక్రొత్తబాణియనుట ప్రసిద్ధమే...

ద్రావిడభాషా లక్షణము—తొల్కాప్పియమ్

కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, యమ్. ఏ.

3

తొల్కాప్పియమునందలి రెండవ ప్రకరణము
'మొుఱిమరవు' అనునది, యేయేవర్ణములు
దములలో నెచ్చటెచ్చట నిలుచునో యనువిషయ
నుగూర్చి తెలుపుచున్నది. శబ్దములకు వెలుపల స్వతంత్ర
యోగములేని కుట్రియలికారోకారములను, ఆయ్ద
మును గూర్చియు, పదాదియందును, పదాంతమునందును
లువదగిన హల్లులనుగూర్చియు నిందు తెలుపబడినది.
ంబుద్ధ్యర్థమున నొక క్రియాపదముతో జేరునట్టియం బను
మియా' యను దానిలో మకారము తరువాతను యకా
మునకు బూర్వమునను కుట్రియలికారము నిలుచును.
దా. కేణ్మ్ + యా, కేణ్మ్ + ఇ + యా = కేణ్
యా; మియా సంధిలో పూర్వపదాంతమున గూడ
లువవచ్చును. ఉదా. నాకు + యాతు = నాకియాతు.

ఈ కుట్రియలికార మనునది యర్ధమాత్రకమని
ందివఱకే గ్రహించియున్నాము. దీనికి ప్రత్యేకప్రయో
ము లేదు. మఱియు నిదిసామాన్యముగా హల్పరమై
కారమునకు బూర్వమున నిలుచుచున్నట్లగపడుచు
ది. ఈకారణముచే నిది యిచ్చటి హల్సంయోగమును
లగొట్టి యుచ్చారణసౌకర్యమును సంపాదించుటకు
వడుమవచ్చిచేరిన సంధ్యక్షరముగా (Slide Sound)
హింపదగియున్నది. మీదివర్ణము తాలవ్యయకార
టచే నీ సంధ్యక్షరము తాలవ్యేకారముగుట తటస్థించి
. తక్కినసందర్భములలో ననగా పదాంతమందు
షవర్ణము నిలిచినపుడును, దానికి మఱియొకహల్లు
మైనపుడు నుచ్చారణసౌకర్యమునకుగా తొలి పరుష
ముపై నొకకుట్రియలుకారము చేరుచున్నది. కుట్రి
లుకారమనగా నర్ధమాత్రోకారమని యిదివఱకు
ము గ్రహించియున్నాము. దీని నుచ్చరించుటకు

ముట్టుకరము- అనగా సంపూర్ణోకారము నుచ్చరించుటకు వలయు ప్రయత్న మవసరములేదు. పెదవులంతవర్తులత్వమును జెందనక్కరలేదు. సంవృతాకారమునకు గొంత చేరికగలదగును. ఇది బహుశః ప్రాచీన ఇండో యూరపియన్ భాషలోని అవిస్పష్టస్వరమును (Indefinite Vowel ə) బోలియుండునని తలంపనగు. లేదా కొంత ఓష్ఠ్యత్వగుణ మెక్కువపాలుగలదై యుండెనని చెప్పవచ్చును. ఇది ప్రధానముగా పరుషవర్ణముల తుదినే వచ్చునని చెప్పుటనుబట్టి, యిదియు కేవల ముచ్చారణసౌకర్యమునకై చేర్పబడినదే యైయుండునని తలంచుట కవకాశము కలుగుచున్నది. ఏలయనగా, పదాంతమున పరుషవర్ణోచ్చారణము చేయవలసివచ్చినపుడు తాల్వాది స్థానములందు స్పర్శప్రయత్నమూలముగా నిశ్వాసవాయు వడ్డగింపబడుచే, నేదోయొక స్వరసహాయముననగాని యాపరుషవర్ణము వ్యక్తమగుట కవకాశముండదు. ఆనిరోధము తొలగింపబడినవెంటనే యప్రయత్నపూర్వకముగనే యుచ్చరింపదగినస్వరము అర్ధమాత్రోకారము. దీనితో జేర్చి యుచ్చరింపబడినపు డాపదాంత పరుషవర్ణోచ్చారణమున గొంతసౌకర్యమేర్పడునను సందేహము లేదు. మఱియు ప్రయత్నపూర్వకముగ నాపరుషము నుచ్చరింపదలచిననేకాని, లేనిచో నొకయవ్యక్త ఉకారధ్వని యాపరుషముతరువాత తనంతనేవచ్చిచేరును. కావుననే యీకుట్రియలుకారము హలంతశబ్దముల యుచ్చారణమందు సౌకర్యమునకై వచ్చిచేరు నొక సంధ్యక్షరముగా (Slide Sound) భావింపదగియున్నది. ఈఉకారము సంధిలో యకారాదిపదమునకు బూర్వమున నిలిచినపుడు, ఇకారముగ మాఱుచుండుటనుబట్టికూడ నీకుట్రియలికారోకారములు రెండు నుచ్చారణసౌకర్యమునకై భాషలో జేర్పడిన సంధ్యక్షరములే యనియు, కుట్రియలికార మనునది ఉకారముయొక్క మాఱురూపమే

యనియు నిశ్చయించుట కవకాశమేర్పడుచున్నది. (cf. నాకు + యూరు = నాకియూరు.) పదాంతపరుషముపై నుచ్చారణార్థముగ జేరిన యీ కుట్రియలుకారమునకు సంధిలో మఱియొక పరుష మాదియందుగలపదము పరమైనచో నీయర్ధమాత్రోకార మట్లే నిలిచియుండును— ఉదా. కొక్కు-క్కుటిఱు; నాకు + కాల్ = నాక్కుకాల్; వరకు + కతిర్ = వరకుక్కతిర్. కాని దీనిపై యజాదిపదము నిలిచినచో నీయర్ధమాత్రోకారము లోపించి, పరస్వరం చేకాదేశంబగును—ఉదా. తేక్కు + అమ్ + కోడు = తేక్కఙ్కోడు. వణ్డు + ఇన్ + కాల్ = వణ్డిన్ కాల్. పత్తు + ఇరణ్డు = పన్నిరణ్డు. పదాంతమునందలి యర్ధమాత్రోకారమిట్లు సామాన్యముగా నచ్చుపరమైనపుడు జాఱిపోవుచుండ, నేకమాత్రోకారంబట్లు, ముట్టుకరమీ భాషలో నట్లు సామాన్యముగా జాఱిపోవుటలేదు. అట్టిది లోపింపనియపుడు వకారాగమంబు కలుగుచున్నది. ఉదా. చెరు + అక్ + కళమ్ = చెరు + వ్ + అక్ + కళం = చెరువక్కళం; చెరు + అప్ + చేనై = చెరువచ్చేనై; ఎరు + అమ్ + కుటి = ఎరువఙ్కుటి. ఒకప్పు డనునాసికాగమంబు నగును—ఉదా. ఒరు + కోడు = ఒరుఙ్కోడు. ముత్తమునీవ నీపూర్ణోకారము సామాన్యముగా లోపింపదు.

హలంతశబ్దములను-అందుముఖ్యముగా పరుషాంత శబ్దముల నీయర్ధమాత్రోకారముమూలముగా నుకారాంతములను, లేదా అజంతములను జేయు ప్రాచీన సంప్రదాయమునుబట్టియే, తెలుగున ననేకశబ్దము లుకారాంతములై యుండుటతటస్థించియుండును. హలంతసంస్కృతశబ్దములు తెలుగున తత్సమములై చేరునపుడు సామాన్యముగా తుదినుకారమును గ్రహించుటకుగూడ నీప్రాచీనసంప్రదాయమే కారణమైయుండును. ఉదా:— వాక్-వాక్కు, దిక్-దిక్కు, లిట్-లిట్టు, సత్-సత్తు, మనస్-మనసు-మనస్సు, etc. ఈభాషలోని పదాంతోకారములన్నియు నచ్చుపరమైనపుడు నిత్యముగా లోపించుటకు నివి యీప్రాచీనద్రావిడుల యుచ్చారణపరిపాటి ననుసరించి హలంతశబ్దములకుది నూతగా వచ్చిచేరినవేయగుటయు నొకముఖ్యకారణమైయుండును. ఈ

యుకారమునిత్యముగా లోపించినను అర్థమున కేమి భంగము కలుగుటలేదు. దీనినిబట్టి యాంధ్రమున 'మత్తు' కచ్చుపరమగునపుడు (నిత్య) సంధియగుట సోపప కంబై గన్పట్టుచున్నది. హలంతములగు సంస్కృత ము లీభాషలో నుకారాంతములై వెలయుచు సంధి తుదియుకారమును గోలుపోవుచున్నను, ఊకారా శబ్దములు మాత్రమట్లు తమసహజోకారమును గోల్పో తత్సమములను సందర్భమున నూతగా గైకొనిన వ యొక్క ఉకారమును అనగా తుదియుకారమును మాత్ర గోల్పోవుచున్నవి. తరు శంభు మొదలగుశబ్దము తరు + ఉ = తరు + వ్ + ఉ = తరువు, శంభు + ఉ శంభు + వ్ + ఉ = శంభువు అనురూపములను బొ నవి. దీనికచ్చుపరమైనపు డూతగా వచ్చిన తుదియు రము మాత్రమే లోపించుచున్నది. తరువు + అది = త వది, శంభువు + ఆతడు = శంభువాతడు. తమిళకన్నడ లలోగూడ శబ్దగతసహజోకారమట్లనే నిలిచి సంధి వకారాగమమును గ్రహించుచున్నది. ఉదా. త చెరు + అల్ + కళం = చెరువక్కళం. కన్న : కుడు ఉదు = కుడువుదు; మను + ఇన = మనువిన; విధు + ఇ విధువిల్ల; మధు + ఇల్ల = మధువిల్ల. కన్నడమున శబ్దముల యికారోకారముపై సంధిబహుళంబగు నొకప్పుడు యత్వవత్వములు వచ్చుట, మఱియొకప్పు లోపముగలుగుట సంభవించును. కాని సంస్కృత ముల యికారోకారములపై యకారవకారాగమము ని ముగావచ్చును. బహుళత్వము లేదు. (cf "అవతరిసి కుఱ వర్ణద, ఋవర్ణదోత్వాత్వదగ్రదోళ్ స్వరమిరెవ-త్వ నంబహుళతె, య, త్వవత్వదోళ్ సంస్కృతక్కె ళ్లెంకుం.")

ఉదా. కన్న : మాతు + ఎల్ల = మాతువెల్లం, తెల్లం; సావడు + ఒందు = సావడువొందు, సావడొం సంస్కృ : నది + ఎల్లం = నదియెల్లం; విధు + ఇల్ల విధువిల్లద; మధువిల్లదవూ.

దీనినిబట్టి కన్నడమున ఉకారాంతములగు శబ్దములకును, ఉకారాంతరములగు సంస్కృతశబ్దముల సంధివిషయమున గొంత భేదము పాటింపబడుచున్న

తెలియుచున్నది. తెలుగున నట్టి భేద మేమియు లేదు. కారాంతశబ్దములకన్నిటికి నచ్చుపరమైనపుడుకార లో ముగలిగి సంధిజరుగవలసినదే. కారణ మేమనగా కన్న మున సంస్కృత ప్రాతిపదికమే ప్రాతిపదికముగా గ్రహిం బడుటచే వర్ణానియందలి ఉకారము లోపించిన నర్థభంగ సును గావున నది లోపింపదు. ఆ యుకారము శబ్దగత మేగాని యుచ్చారణసౌకర్యమునకై వచ్చిచేరినదికాదు. తెలుగులో నుకారాంత తత్సమశబ్దము లన్నియు నకా రాంతసంస్కృత ప్రాతిపదికములు మాత్రమేగాక వానిపై చేరిన 'వు' వర్ణము-అనగా నొక యొరఉకారము, ఆరెండు నా: ములనడుమవచ్చిన వకారాగమము-తో గూడినవేయగు చే, తత్సమశబ్దములకునిమున్న యుకారమునకు నచ్చు రమగునపుడు సంధి-అనగా పరస్వరైకాదేశసంధి జరుగు నేయున్నది. అనగా నూతగావచ్చిన పదాంతోకార చ్చుపరమైనపుడు జాఱిపోవుచునేయున్న దన్నమాట. త్తిభాషలో తత్సమశబ్దములకుది చేర్పడిన 'వు' వర్ణము యాకరణులచే బహుమావిభక్తిప్రత్యయముగగూడ హింపబడుట తటస్థించినది. దీనినిబట్టి యీ భాషల ని తత్సమశబ్దములకుదియుకారమునకును కొన్ని దేశ్య బ్దములకుదియుకారమునకును గొంతభేదమున్నట్లు వ్యక్త గుచున్నది.

ఈ కుట్రియలుకారము ప్రాచీనములగు కొన్ని లంతశబ్దములకునిసూతగా వచ్చిచేరినదిగనుకనే కాల మమున భిన్నభాషలలో నిదిభిన్నరూపములను జెంది ది. ఈ యుకారమంతమందుగల తమిళశబ్దములుకొన్ని లుగున అకారాంతములై కనబడుచున్నవి.

త-కున్ఱు; తె-కొండ
త-పుట్ఱు; తె-పుట్ట
త-కొంబు; తె-కొమ్మ
త-సురుట్టు; తె-చుట్ట
త-పాక్కు; తె-పోక
త-ఎన్ఱు; తె-ఎండ
త-ముదుక్కు; తె-ముచుక
త-పాట్టు; తె-పాట.

మఱికొన్ని ఇకారాంతములైనవి. ఉదా. పత్తు-పది; అదు-అది.

తమిళమున నర్ధమాత్రోకారముకాక, సంపూర్ణోకారముతుదినిగల మఱికొన్ని శబ్దములు తెలుగున నుకారాంతములుగనే కనబడుచున్నవి.

ఉదా. కొంబు: తె-(ఏనుగు)కొమ్ము.
మూన్ఱు: తె-మూడు.
ఞాన్ఱు: తె-నాడు.

౪

ఇక తమిళమునందలి 'ఆయ్దం' అనువ దెల్లపుడును హ్రస్వాచ్పూర్వకంబై పరుషమునకుముందు నిలుచును. ఉదా. ఎఃకు, కఃచు. ఇది సంస్కృతమందలి జిహ్వామూలీయోపధ్మానీయములను బోలినవర్ణమే. ఇది హ్రస్వాచ్చుపై నిలుచునదై స్వతంత్రోచ్చారణము కలదికాకపోవుటచే, నచ్చులలో బరిగణింపనగదు. దీనిపై హల్లేగాని యచ్చునిలువకుండుటచే దీనినిహల్లుగను బరిగణింపవీలులేదు. సంస్కృతమునందలి జిహ్వామూలీయోపధ్మానీయములవలె కకారపకారములకు బూర్వముననేగాక, చ, ట, త, ఱ వర్ణములకు బూర్వమునగూడ నిది యుచ్చరింపబడుచున్నది. సంధిలో పూర్వపదాంత్యవర్ణము పరపదాదివర్ణముతో నైనయుసందర్భమున నొక్కొకచో నీ 'ఆయ్దం' వడుమవచ్చుటయు గలదు. ఉదా. కల్ + తీతు = కఃఱీతు; ముళ్ + తీతు=ముఃఱీతు. అచ్చులలో దీర్ఘాచ్చు లేదుమాత్రమే యీ భాషలో నేకాక్షరపదములుగా నుండగలవు. హ్రస్వాచ్చులైదింటిలో నేదియు స్వతంత్రపదముగానిలువలేదు. వాడుకనుబట్టి ఏకాక్షరశబ్దములు (ఓరెత్తోరుమొంటి), ద్వ్యక్షరశబ్దములు (ఈరెళుత్తొరుమొంటి), ద్వ్యధికాక్షరశబ్దములు (తొడర్మొంటి) యని శబ్దములను మూడువిధములుగా విభాగింపవచ్చును. ఉదా. ఆ; మణి; వరకు, కొట్టన్. యకారరేఫఴకారములకు క, చ, త, ప, ఞ, ఙ, న, మ, ల పరమం దుండవచ్చును. ఉదా. వేయ్‌క్కై, వేయ్‌జ్ఞై; వేర్‌క్కై, వేర్‌జ్ఞై; వీఴ్‌క్కై, వీల్‌జ్ఞై. రేఫఴకారములు పదాంతమున హ్రస్వ

చ్ఛార్వకములై నిలువవు. కాని ద్వ్యధికాక్షరశబ్దముల (తొడర్ మొళి) తుదినిమాత్రము హ్రస్వాచ్ఛార్వకములై యును నిలుచును కావ్యభాషలో 'పోలుం' అనుశబ్దము 'పోన్మ్' అను రూపమును బొందును. ఇచ్చటి 'ల' కారము 'న'కారముగా మాఱుట యనునది యీదక్షిణ దేశభాషలలో సామాన్యవిషయమె. తెలుగులో— తోల-తోన; ములుగోరింట-మును (ని) గోరింట, మొదలగుశబ్దములలో లకారము నకారముగా మాఱుచున్నది. ఇంతేగాక పోలు - పోలిన, యనునది తెలుగునగూడ 'పోని' అనురూపమును బొందుచున్నది. "అనన్యసాధారణ రూపవిభవంబుల రెండవ మన్మథుండుమంబోని వాని నలుం గని" (భార. ఆర. ౨ ఆ.) పదమధ్యమునందలి 'ఐ' కార మొక్కొకప్పుడేకమాత్రకలదిగా నుచ్చరింపబడును. ఉదా. ఇడైయన్, మడైయన్. ఈ కారణము చేతనే నిట్టిశబ్దములలోని 'ఐకార' మకారముగా నుచ్చరింపబడుటయు, నీశబ్దము లకారమధ్యస్థము లగుటయు తెటస్థించును.

అచ్చులు పండ్రెండింటిలో ప్రతివర్ణమును పదాదిని నిలుచును. కాని యేహల్వర్ణమును అచ్చరకంబైన గాని పదాదిని నిలువలేదు. క, త, న, ప, మ, వర్ణములకే యచ్చుపరమం దున్నను పదాదిని నిలువగలవు. అ, ఐ, ఔ అనునవితప్ప తక్కినయేయచ్చుపరమందున్నను చకారము పదాదిని నిలుచును. ఉ, ఊ, ఒ, ఓ,ల తోడం గూడిన వకారము పదాదిని నిలువదు. అకారము హ్రస్వకారాకారములతో గూడిన ఞకారము మాత్రమే పదాదిని నిలుచును. యకారము ఆకారముతో గూడినపుడుమాత్రమే పదాదిని వచ్చును. స్వార్థమున హల్లులన్నియు నేయచ్చుతో గూడినవైనను పదాదిని నిలువగలవు.

ఇవి తమిళమున పదాదినివచ్చువర్ణములనుగూర్చిన సామాన్యనియమములు. తక్కిన దక్షిణదేశభాషలలో నివి యెంతవఱకు పాటింపబడుచున్నవో, యను విషయము పరిశీలనార్హంబై యున్నది. కన్నడవైయాకరణు లాభాషలో పదాంతమున వచ్చు వర్ణములను గూర్చి కొన్నినియమములను దెల్పిరి కాని, పదాది ములనుగూర్చి యేమియు జెప్పియుండలేదు. ఆ వైయాకరణులు పదాంతవర్ణములనుగూర్చి యేమి జెప్పియుండలేదు గాని పదాదివర్ణములవిషయ నొక్క యకారవకారములనుగూర్చి మాత్రమే యుండిరి. తమిళముననొక్కదీర్ఘాకారముతో గూ యకారముమాత్రమే పదాదినినిలువవచ్చును. తెలుగు నదియు నిలువగూడదు. వకారము విషయమున, శమునందువలెనే, ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, లం గూడినవకార అనగా వు, వూ, వొ, వోలు తెలుగుమాటల మొ రావు అని వైయాకరణులు నియమమేర్పఱచియుం తమిళాంధ్రములకు రెంటికి నీవిషయమున సామ్యముగ చుండుటచే, నిది యీభాషలకు సహజమును ప్రా సంప్రదాయమై యుండుననియు, నీభాషలలో క త్కముగా పైమాత్రములకు భిన్నమై గనబడు య వకారాదిశబ్దము లన్యదేశ్యములో, లేదా? ఆభాష ననుచితవిభాగాదికారణాంతరములచే నేర్పడినవో యుండుననియు దలంపదగును. తమిళమునందును ' కార మొక్క 'ఆ' కారముతో గూడినపుడే పద రావచ్చును. అట్టిశబ్దములను గొన్నిటిని గ్రహించి లించినచో నవియు నీభాషకు సహజములేనా, వాస్తవముగా యకారముతో గూడినవేనా యను హము పొడమకమానదు. తమిళమునందలి 'యా' రాది పదములు చాలవఱకు దెనుగున 'ఎ' కా లుగా గనబడుచున్నవి. మఱియు నా భాషలో యిప్పుడు యకారరహితమును కేవల ఆకారముత యుచ్చరింపబడుటయు గలదు. చూడుడు—

తమిళమునందలి యావరు-యార్ అనునది గున 'ఎవరు' అనియు నిటీవల తమిళమున ' అనియు గూడ వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఈ కారము కేవల దీర్ఘాకారముగాక, ఇంగ్లీషు భాష 'Man' అను శబ్దములోని యచ్చును బోలినదై డును. కావుననె యది 'ఎ' కారముగాగూడ మా అట్లె మఱికొన్ని శబ్దములు.

త యాన్-(ఆన్)—తె: ఏను = నేను.
యాల్ (ఆల్)—తె: ఏఱు = నది.
యాసై (ఆసై)—తె: ఏసను.
యాండు—తె: ఏఁడు. సంవత్సరము.
యాడు-ఆడు—తె: ఏఁట.

ఆంధ్రమున వూరు, వుంగరము, వొలుకుట మొద లగునవి ఉకారౌకారాదులగు ఊరు, ఉంగరము, ఒలుకు మొదలగువాని యపభ్రంశములుగా గ్రహింపబడుచున్నవి. కాని సుశబ్దములు కావు. కన్నడవైయాకరణులు వు, వూ, వొ, వోలను పదాదిని ప్రత్యేకముగా నిషేధించి చెప్పియున్నను, ఆ భాషలో నిట్టిశబ్దములే కనబడవు. గోశమున 'వోల్' శబ్దమొకటి కలదు గాని అది 'పోళ్', శబ్దమునందలి పకారమునకు వకారముకలుగుటచే నేర్పడి నదే గాని సహజముగా వకారాది కాదు. ఈ కన్నడభా షలో నీవకారము సామాన్యముగా బకారముగా మాఱి యుండుటచే ఉ, ఊ, ఒ, ఓ ల కంటె భిన్నములైన యచ్చులతో గూడిన వకారమాదియందుగల శబ్దములుకూడ చాల తక్కువగనే యున్నవి. తమిళమునందు వకారాదు లై యున్న శబ్దములు తెలుగున సామాన్యముగా వకారా దులై యేయున్నవి.

త.	తె.	క.
వర్ = To Come	వచ్చు	—బర్
వాయ్ = To Swell	వాచు	—బాయు
వాంగు = To Bend	వంగు	—బాగు
వాఱు = To Live	బ్రదుకు	—బాళ్
విడు = To Let, Loose	విడు	—బిడు
వెన్ = The Back	వెన్ను	—బెన్ etc.

ఇక వెనుక జెప్పబడిన కకారాదు లేయచ్చుతో గూడినదైనను పదాదియందునిలచును గాని, హల్లుతో గూడి నపుడుమాత్రము, పదానినిలువవు. అనగా సంయుక్తాక్ష రములుగా నిలువవన్నమాట. ఇట్టిశబ్దములు-అనగా సంయు క్తాక్షరమాదియందుగలశబ్దము లనేకములు తెలుగు కన్నడ కోశములందు కనబడుచున్నవి గాని యవియన్నియు చాలవఱకు తత్సమశబ్దములె గాని దేశ్యశబ్దములై యుండవు; శబ్దరత్నాకరమున దేశ్యశబ్దములుగా గ్రహింపబడిన సంయుక్తాక్షరము లాదియందుగలశబ్దములుకొన్ని లేక పోలేదు. అవియన్నియు వర్ణవ్యత్యయ మాఱిగాగల (Metathesis) కారణములచే నేర్పడినవేయని వానిలో గొన్నిశబ్దములను మనము పరిశీలించినచో దెలియగలదు. పదాదిని కకారరేఫసంయోగముగలశబ్దములు కొన్ని దేశ్య శబ్దములుగా శబ్దరత్నాకరమున గ్రహింపబడినవి. అందు క్రక్కు-అనునదొకటి. ఇటీవలివ్యవహారమున నిది 'కక్కు' (కక్కుట) అని కకారాదియేయైనది. ఇట్లే క్రిందు-కిందు; క్రుంకు-కుంకు; క్రుమ్మ-కుమ్మ; క్రుళ్లు-కుళ్లు; క్రొత్త-కొత్త; క్రొవ్వు-కొవ్వు మొదలగుశబ్దములలోని రేఫము వ్యవహారమున లోపించుచు నేయున్నది.

ఇది యీభాషలను వ్యవహరించు జనులయుచ్చా రణ పరిపాటినిబట్టియే యిట్లగుచున్నదని తలంపవలెను. మఱియు నాంధ్రమునందలి యీపదాదిసంయుక్తాక్షరము మధ్య నేర్పడినదేగాని యాదినుండి కలిగినదికాదు. ఆంధ్ర మున 'క్రక్కు' ధాతువుగా గ్రహింపబడుచుండినను ప్రాచీనధాతువు 'కాఱు' అనునదె. కన్నడమున దీని కీరూపమె యిప్పటికిని గలదు. (కాఱు=వమనె), దీనిపై అకు, అగు అను సహాయధాతువులు చేరినపుడు కాఱకు-క్రక్కు-అనివర్ణవ్యత్యయముచే నీధాతువేర్పడినది. క్రిందు దీనికితమిళకన్నడముల 'కీల్' అనునది మూలరూపము-కీల్-వ్యతిపాతవిధిచే 'క్రి' అయినది. దీనితో గూడి యే ర్పడిన సమాసములే క్రిందొడ, క్రిఁగాలు మొదలగునవి. 'క్రిక్కిఱిసి' శబ్దములోని 'క్రిక్కు' అనునది 'కిఱుకు' శబ్దము రూపాంతరమే. కిఱుకు అనగా త్రిప్పు అని యర్థము. క్రుంకు-ధాతువునకు మునుగు, అస్తమించు, చచ్చు అనియర్థము. ఇదికన్నడమున కుగ్గు, కుస్గు, కుఱ్గు (To bend, to shrink) అనురూపములు గలదైయున్నది. కన్న-కుఱుగణి (The state of being diminished, grown short) తగ్గియుండుటయని యర్థము. కగ్గుదానికి (అకుంచనె = To contort, to shrink) ముడుచుకొనిపోవుటయని యర్థము. ఇదియే వర్ణ వ్యత్యయముచే 'క్రుంకు' అయియుండును. కుంగు-కుగ్గ

(to sink or become low, to be bent down; to be depressed) తగ్గిపోవుట, మునిగిపోవుట యనునర్థమున కన్నడమునను తమిళమునను, మళయాళమున 'కుంగు'—కుంజు అనియు రూపములు కలవు. క్రుగ్గు—కన్న-కొళె (to wear out, to rot as fruit, become putrid) కుళు-కుఱ; తమి: కూళ్, కూళై = what is rotten, mire, pap. తె. కుళ్ - కుళ్ళు, కుళ్ళుము, కుసుము=to rot, decay. ఱకార మొక్కొకప్పుడు ప్రాచీనకాలమున 'ర'కారముగ మాఱుటయు కలదు. కావున కుళై-క్రుగ్గుగామాఱియుండుననుట కవకాశము కలదు. ఇతర సన్నిహితభాషలలో నీశబ్దములు సంయుక్తాక్షర మాదియందుగలవి కాక ద్వితీయస్థానమున రేఫగాని శకటరేఫముగాని, అకారముగాని గలవై యుండినపుడు వ్యతిపాతవిధిచేనా రేఫములో లివర్ణములో సంయోగము లెంకుటవలన నీశబ్దములు సంయుక్తాక్షరమాదియందు గలవిగా తెనుగునగపడుచున్నవని చూపుటయే నాయుద్దేశము. క్రొవ్వు—కన్న: కొవుక, కొబ్బ = కొబ్బు, (=to increase, to grow fat) త: కొఴుప్పు (=fat), క్రోవి=గొట్టము—cf. తమి: కొటల్; కన్న: కుటిఖనను (=to make a hole, to dig) త: కుడై = త్రవ్వుట, కన్నముచేయుట. ఇట్లే కకారరేఫసంయుక్తాక్షరమాదియందుగల దేశ్యతెలుగుపదములన్నియు సహజశబ్దములుగాక యుచ్చారణవశమున మధ్యకాలమున భాషలో నెలసినవని తలంపదగియున్నవి. భాషలోనిసహజసంప్రదాయము ననుసరించి యందలిరేఫము మరలజాఱిపోవుచున్నది. దేశ్యపదములమొదట నీరేఫతో గూడినవికాక, తక్కినహల్లులతో గూడిన కకారమాదియందుగల పదములు లేనే లేవు. అనగా సంస్కృతమందువలె, క్రౌర్యము, క్లాంతి, క్లిన్నము, క్లీబము, క్లేదము, క్వణనము, క్షణము, క్షారము, క్షితి, క్షీరము, క్షుత్తు, క్షేత్రము, క్షోణి, క్షుతము, క్ష్మా, క్ష్వేడ, ఈమొదలగుశబ్దములవంటి వీభాషలో లేనే లేవు.

యోగాశ్వము

కవిరాజహంస, బాలాంత్రపు వేంకటరావుగారు

(వేంకట పార్వతీశ్వర కవులలో నొకరు)

శ్రీలకు నతి, వర్ణకళా!-శ్రీలకుఁ గృతి, త్యాగయోగసిద్ధానుభవ
శ్రీలకు సుజ్ఞానస్థితి;-మూలముగాఁ గొన్న తత్త్వమూర్తులఁ దలఁతున్.

కవి:—

ఆశ్చర్యమాశ్చర్య మదె పట్టపగటనే కనఁబడె నింట బంగారు చుక్క,
చూడఁగాఁ జూడఁగాఁ జక్కఁగాఁ దోఁపదు భూమికి దిగు చందమామ యేమొ!
చందమామా యది? జాళువా యిట్లుగా నగపడుచున్నది; దిగినకొలఁది
శుద్ధసువర్ణప్రశోభితమైన తురంగమువలె విచిత్రముగఁ గాన
వచ్చుచున్నది; యిది వేల్పువారువంబొ!-ప్రొద్దుదొర తేరిసప్తాశ్వముల నొకండు
చెదరి యిట్లేఁగుదెంచుచున్నదియొ యేమొ!-విభ్రమాద్భుతగతు లెందు విందుసేయ.

జాతిసువర్ణసంచయము చక్కనియచ్చునఁ బోసినట్లుగా
నే తలఁతున్ సురూప మట నిల్చిన హల్లన వచ్చు, భారతీ
జాతిహయంబు గాని పెఱజాతిది గాదని తోఁచుచుండె, నీ
భూతలమందు దీని సరిపోల్పఁగఁ జాలిన యశ్వ మున్నదే!

దీని వెనుక నొక్క మానితతేజంబు-గూడ నుండె, రతుకుండో యేమొ!
దివ్యమూర్తి నిందుఁ దిలకింపఁగాఁ గంటి-నొందఁ గంటిఁ గన్నులున్న ఫలము.

భోగి యై యుండునా వక్రమూర్తి గాదు,-రాగి యై యుండునా వికారంబు లేదు
యోగి యై యుండునా మేనియొప్పు వోదు,-తెలియ నెవ్వరై యుండు నీదివ్యమూర్తి—
తప్ప వేయవు నను జూచు టిచ్చ నేమొ?-చరణముంపవు నేల నాచార మేమొ?
నిన్నుఁ గని యల వేల్పుగా నేఁ దలంతు-శుభగమూర్తీ! వచింపు నీచొప్పదేమొ?—

మూర్తి:—

ఎదిరి నెఱిఁగి పలుకు టెంతయు లెస్స, కా-దేని యుక్కారకుంటయే నయంబు,
త్రోవఁ గంటఁ బడిన దొడ్డవాఁడవు, మంచి-యవుఁ గదన్న! చెప్పు మెవఁడ వన్న?—

కవి:—

ఎవఁడనో నన్ను నేనె వెలయించుకొనంజన దైనఁ, జెప్పవా
రెవరును లేనినాఁడు వచియించుట దోసము గాదు, ధాత్రిపైఁ
గవి నయి కొన్నినాళులు సుఖస్థితిఁ గాంచినవాఁడ నౌట, నా
ర్యవర! ననుం గృపాపరత నల్లె వచింతువు; తెల్పు నీకతన్.—

మూర్తి:—

విద్యాధరులకు బంధుఁడ-విద్యాధికులై యెసంగు విబుధులకెల్లన్
సద్యోభృత్యుఁడఁ, బెద్దలు-విద్యార్థి యటంద్రు నన్ను విబుధవరేణ్యా!
నలువకు శిష్యుఁడన్ గమలనాభుని దాసుఁడ రాజశేఖరా
మలపదచింతనారతుఁడ, మన్ననమై విబుధేంద్రుదూత నై
యెలమిఁ జరించువాఁడ నిటు లీసవనాశ్వము వెంట నంటి, ధీ
బలులును రాజయోగు లగు పార్థివచంద్రులఁ గాంచువేడుకన్.

కవి:—

విన వలతు దేవదూతా!-యనఘంబగు సవన మెచట నగు? దానికి నే
ఘనమూర్తి యజ్వ యగు? దా-న నగుఫలముఁ, గ్రతువుపేరు నాకుఁ దెలుపవే?

దేవదూత:—

ఆంధ్రపీఠభూమి నది నెఱవేఱును,-అమలకీర్తి యజ్వ యాంధ్రమూర్తి,
యోగయాగ మిది, నియోగించి సురరాజు-యాగహయము వెంట నంపె నన్ను.

వింటివిగా కవీంద్ర! పృథివిం గల చంద్రునిపేరు మున్న, తా
మింట వెలంగుచంద్రునకు మేలుగఁ బక్షకృశత్వ మూడ్చి, య
న్నింటను మున్నుగా వెడలి నిర్మలకీర్తుల సర్వదిక్కులన్
గెంటి, సురేంద్రుఁ జూడ దివికిం జనియుండినయట్టి వార్తలన్.

కవి:—

వింటమె కా దాచంద్రునిఁ-గంటి నతనికరనిదాన ఘనదానసుధన్,
మంటి నన నేల కవిపే-రంటినవారెల్ల బ్రతుకరా, తత్కరుణన్.

అభినవాంధ్రకర్ణుఁ డతఁడు దానంబున,-నభినవాంధ్రభోజుఁ డతఁడు విద్య,
నభినవాంధ్రకృష్ణుఁ డతఁడు ప్రాభవమునఁ-జంద్రనాముఁ డతఁడు సాంద్రకీర్తి.

ప్రాంచదాంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథనిలయ-సుస్థిరస్థాపకుండు, భాసురయశుండు
మాతృభాషాభిమాని యస్మత్ప్రియుండు-ఉన్నవాఁడ టె! యట సుఖమున్నవాఁడె?

లలితసద్గుణగుణాలంకృతుం డగువాఁడు కమనీయతరకీర్తిఁ గన్నవాఁడు,
సంతతానంద ప్రశాంతచిత్తమువాఁడు ధర్మానుకూల వర్తనమువాఁడు,
నిత్యసత్యవ్రతనియతిఁ గాంచినవాఁడు హితమితమధురభాషితమువాఁడు,
ప్రవిమలోదారస్వభావంబు గలవాఁడు భవ్యసౌభాగ్యవైభవమువాఁడు,
దీనజనముల మొఱ విన లేనివాఁడు,- లేనివారలవెతఁ జూడలేనివాఁడు,
సర్వజనరంజనము సేయఁజాలువాఁడు! - ఉన్నవాఁడ టె! యట సుఖమున్నవాఁడె?

ఆంధ్రదేశప్రభుత్వాప్తి యశఃకీర్తు లందిన దాతనియన్వయంబు,
బసివిరెడ్డి యనంగఁ బ్రథితాత్ముఁడగు భూరి విభవాఢ్యుఁ డాతని పెద్దతండ్రి,
దైవతాలయపురస్థాపకుఁడైన చిన్నయరెడ్డి యాతని యనుఁగుఁదండ్రి,
శ్రీసతీప్రతిభాఢ్య చినబుచ్చమాంబిక కడుపుచల్లఁగ వానిఁ గన్నతల్లి,
యతఁడు కోపూరివంశపయఃపయోధి-పూర్ణిమాచంద్రుఁడై పుట్టి ప్రోదిఁ గాంచి
యేఁగె నానాఁడు బృందారకేంద్రపురికి-నున్న వాఁడటె! యట సుఖమున్నవాఁడె?

దేవదూత:—

ఉన్నాఁ డమరేంద్రుని పురి-నున్నాఁ డాతం డుపేంద్రుఁడో కో- యనఁగా
నున్నాఁడు నిత్యసుఖియై-యున్నాఁ డానందనందనోత్సుకలీలన్-
హరిహరహిరణ్యగర్భుల-పురవరముల కరిగి వారిఁ బూజించి, నిరం
తరగురుబోధల మెలఁగును,-నరసాంబాప్రియుఁ డతండు నాకపురమునన్.

అమరగురునియొద్ద నాత్మతత్త్వంబును,-నిర్జరేంద్రునొద్ద నిగ్రహంబు,
శచికుమారునొద్ద సౌహార్దభావంబు-తెలిసి మెచ్చి కలసి తిరుగు నతఁడు.—
స్వర్గమందుండి మఱవఁడు జన్మభూమి-మనువు నాలించి మఱవఁడు మాతృభాష
దివిజకవిఁ జూచి మఱవఁడు తెలుఁగుకవులఁ-దెలియ దామహనీయుని దీక్ష యేమొ?

తనభాషాసంతానముఁ-దనభాషాకామహూప దైవతసురభిన్,
దనభాషా చింతామణి-ననయముఁ దలపోయుఁ దా సురాలయుఁ డయ్యున్.

కవి:—

అమృతకరసురేంద్రుఁ డతనిపితౄమ్మృత-మందకున్నడఁ బోయినట్టినాఁడె
యాంధ్రనిలయనంద నారామమున కేమొ-యాకురాలుగాల మయ్యె నకట!

పుల్ల విరిగి యెండిపోయె సంతానంబు-కామధేను వేమొ గాజువాతె
భాగ్గదేతి కగ్గిపోయెఁ జింతామణి-చేతిగాలి కావిశేష మేమొ?

దేవదూత:—

ఇఁకమీఁద నిది విను మెల్లసంశయములుఁ దీఱుఁ గష్టంబులు తీఱిపోవు,
నొకనాఁడు త్రిదశేంద్రునొద్దకు భగవానుఁడైన శుక్రుఁడు వచ్చి యభిమతార్థ
సంభాషణంబుల జరపి యాతని పూజలందె క్రమ్మఱి పురి కరుగువాఁడు
గురు నర్థి దర్శించి సరసగోష్ఠి మెలంగి యాప్రక్క నున్న మహానుభావుఁ
జంద్రుఁ గని వానివృత్తాంత మింద్రగురుని-వలన సర్వంబు నెఱిఁగి దివ్యప్రభావుఁ
డతనిఁ గృపఁ జూచి యోచించి యాక్షణంబ-యాగహయ మొండు బుట్టించి యని

[ని

అభిమతము తీరు వత్స! గుర్వానుమతిని-యోగయాగంబు సేయు మీయాగహయ
మాత్మదేశంబుఁ దిరిగి నమ్మతము మీఁదఁ-జేరు నిను, నిది కల్యాణసిద్ధిఁ గూర్చు.
అని యాగహయముఁ దోఁకొని-యనిమిషగురుతోడఁ జంద్రు నమరాధిపునొ
ద్ద నునిచి, భార్గవుఁ డతనికి-వినిపించి, శుభ మనిపించి, వెండియు ననియెన్.
శుభముహూర్త మయ్యె సురగురువరునాజ్ఞ-మంత్రసిద్ధి యయ్యె మామకాజ్ఞ
అర్థసిద్ధి యయ్యె నమరాధిపునియాజ్ఞ-యాగహయము విడువు మయ్య వత్స!
అనుచుఁ జంద్రుచేత నామోదకరముగా-వినుత యాగహయము విడువఁజేసి
వెనుక నన్నుఁ జూచి విద్యార్థి రమ్మని-యఖిలవేది శుక్రుఁ డనియె నిట్లు—
రావయ్యా! విద్యార్థివి-పోవయ్యా హయము వెంటఁ, బుణ్యాత్మున కం
దీవయ్యా! గురుకీర్తులఁ-దేవయ్యా! విజయసిద్ధిఁ ద్రిదశేంద్రునకున్.
అచ్చు పరంబై చెల్లుచు-హెచ్చు సువర్ణముల నెనఁగి యేఁబది యాత్రై
నచ్చినపదములఁ దిరుగుచు-వచ్చు హయము సుకవు లెల్ల వర్ణింపంగన్—
ఇది మార్గ మాంధ్రమున కని-యిది భారతపద మటంచు నిది వర్ణకళా
స్పద మగు పద మగు నంచును-విదితము గావించు యోగవిద్యాశ్వంబే.—
చనుమని కావ్యుఁడు పలుకఁగఁ,-జను నని గురుఁ డానతీయ, సర్వసుపర్వ
ఘనమని నుతింప నింద్రుని-యనుమతిఁ జంద్రుని ప్రియంబు నంది వెడలితిన్.

కవి :—

హాయము సమస్తదేశములయందుఁ జరించునుగాక, యోగవి
ద్యయు మఱి యాగవిద్యయు స్వధర్మపథం బునఁ గాంచి ధీరులై
నయవిదులై శుభార్థులయి సవ్యసనాతనరీతు లెంచి, యా
హాయమును జూచి పట్టఁగలయట్టి మహాత్మకు లిప్పు డుండిరే ?

విక్రమార్కుఁ డున్న వెలుఁగునఁ గనుఁ గాక !-భోజుఁ డున్నఁ దెలిసి పోల్చుఁ గాక !
కృష్ణరాయఁ డున్నఁ జేరి పట్టును గాక ! - వారు నేఁడు చూడలేరు గాక !—

నన్నయ-చోడరాజు, నల నన్నయమేలిక రాజరాజుఁ, ది
క్కన్నను మెచ్చికొన్న మనుమావనిపాలుని, శంభుదాసు నె
ఱ్ఱన్నను గొన్న వేమవసుధాధిపచంద్రునిఁ, జేమకూర వెం
కన్నను బ్రోచికొన్న నృపు నారఘునాథునిఁ గాన నేర్తుమే ? —

దేవదూత :—

వారు మహానుభావులు, ధ్రువప్రతిమూర్తులు, వార లెల్లరున్
భారతియింటఁ బద్మభవుపల్కులఁ బాటల రాజహంసలై
గౌరిగృహంబునన్ శివునికైతలరీతుల జ్ఞానమూర్తులై
సారతరాత్మసత్వగుణ సంపదఁ జేరి రనంతధామమున్—

వారు లేరు గాక! వననిధివేష్టిత-భూవలయము వట్టిపోయె నయ్య ?
చిక్కకుండుఁ గాక ! చింతామణులు మఱి-జీవమణులు లేవె క్షీరవార్ధి ?—

ఏపుట్ట నేమి యుండునో-చూపట్టునఁటయ్య మనము శోధింపక ము
న్నాపుట్టఁ బుట్టి యొకముని-దీపింపఁడె రామచరితఁ దెలిపి సుకీర్తిన్—
తినఁబోవుచు రుచు లేలా ? - యనఘా ! యోగాంతమందె యది కనుఁగొనఁగా
ననువగుఁ గాదా; చనవలె-వినవలసిన దొండు వినుము వేడుకయేనిన్.
సవనహాయ శ్రీముఖమున-వివరించిన యోగయాగవిషయార్థము లీ
వవలోకించి పఠింపుము-భవాబ్ధితరణములు సకలపాపహరణముల్—

కవి :—

అన లేమున్నది ! కన్నులు-మసకలు వాఱినవి, చూపు మాసిన దిది నా
దెసఁ గల యపరాధంబో-మసలెడి గుఱ్ఱంబు గూడ మాయం బయ్యెన్—

దేవదూత :—

మఱచి చేయవుగదా మాతృవిద్రోహంబు చేసినపాపంబు చెప్పు మన్న !
మించి చేయవుగదా మిత్రవిద్రోహంబు తొడరిన కీడేమొ నుడువు మన్న !
సలిపియుండవుగదా స్వామివిద్రోహంబు తెలిసినదోసంబు తెలుపు మన్న !
ఆచరింపవుగదా యాత్మవిద్రోహంబు కలిగినవాదేమొ పలుకు మన్న !
లేకయుండినఁ గను గానరాకయున్నె ! - కాకయుండినఁ జూపులు గప్పుకొన్నె !
అట్టులే కానిచో దృష్టు లాఁకఁ గన్నె !-అది జరుగకున్నఁ బార లేటి కొదవునన్న !
చేసినది యనుభవింపక-మాసి చనునఁటయ్య ! ముందుమా టుంచుము, నేఁ
బోసెద నమృతం బిదిగో ! - గాసి విడిచి, కన్నుఁ దుడిచి కనుఁగొను మన్నా !

కవి :—

చేసినతప్పులు పెక్కులు-త్రోసితివి కృపాంతరంగ ! తొలఁచితి కన్నుల్,
భాసురహాయముఖపద్య-వ్యాసంబును గంటి, విందువా పఠియింతున్.

" గురుఁడు—

" యోగాశ్వ మాత్మవిద్యా-యోగాశ్వము, సర్వమంగళాధారగుణా
భోగాశ్వము, చంద్రకృత-త్యాగాశ్వము దానవీరదర్పాశ్వంబే ? — "

"శుక్రుఁడు—

"భోగులు రారు దుష్కలుషపూరిత దేహులు వారు, ప్రాభవా
వేగులు రారు నిశ్చలవివేకవిహీనులు వారు, సద్గుణ
త్యాగులు రారు తామసవిదారితచిత్తులు వారు, బ్రహ్మవి
ద్యోగులొ రాజయోగివరులో కనవత్తురు నిన్ మఖాశ్వమా!"

"మహేంద్రుఁడు—

"దివ్యసూగభాగధేయ విహాయశ్వంబు-దివ్యయోగభాగధేయు లైన
రాజయోగు లున్న రాఁబట్టుకొనవచ్చుఁ-బరమయోగు లున్నఁ బట్టవచ్చు—"

"స్వస్తి

"శ్రీముఖయు నక్షరాకృతి, సిద్ధపదయు-సుగతియు, సువృత్తయును, శుభలక్షణయును
భావవేగయుఁ, బరమార్థభరితయు నగు - హయము యజమాని కొసఁగుఁ గల్యా
చయము

అభిజ్ఞానశాకుంతలము—కాలవిచారము

కపిస్థలం శ్రీ రంగాచారిగారు

కాలవిచార మన నీనాటక మేకాలమునాటి దను చర్చ కాదు. మఱి యీనాటకమునందలి కథ జరుగుట కెంతకాలము పట్టియుండు ననుటను విచారించుట—ప్రథమాంకము మొదటినుండి సప్తమాంకము కడపటివఱ కెంతకాలము గడచినది; ఒక్కొక్క యంకము ముగియుట కెంతకాలమైనది అనుటను చర్చించుట. ఇట్టి విచారము చరిత్రచర్వణ మని కొందఱు తలపవచ్చును. కాని కొన్ని విషయము లింకను తేటపరుపబడలేదు. నాకు కలిగిన యొకటిరెండు సందేహములను తెలుపుచు నీవిషయమును నా చేతనైనంతవట్టు తేటపరుతును.

మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమునందు సంస్కృత మున రీడరుగ నుండు మ. రా. రా. శ్రీ కున్హన్ రాజా, ఎం. ఏ. గారు గడచిన అక్టోబరు నెలలో ప్రెసిడెన్సీ కాలేజిలో అభిజ్ఞానశాకుంతలమునుగూర్చి యూ రుపన్యాసము లిచ్చిరి. అప్పుడు వారు కాలమును చర్చించుచు, నీనాటకమునందలి పాత్రలపలుకులను చక్కగ పరిశీలించిన నిందలి యంకము లొకటి వెనుక నొకటిగ, నడుమ నెంత వ్యవధియు లేక, జరిగినట్లు తేలుచున్నదను తమ నూతనాభిప్రాయమును వెల్లడించిరి. వీరి మతమున నే రెండంకములకు నడుమ నొకటి రెండు దినములు గడచి యుండిన నుండవచ్చును—అంతే. వీరు తమ యభిప్రాయము నెట్లు సమర్థించిరో చూతము.

౧. ద్వితీయాంకమున విదూషకుడు౧ "నిన్నటి మెవ్వరమును లేనప్పుడు మృగమును వెంబడించుచు నాశ్రమపదముఁ బ్రవేశించిన మారాజునకు నాదురదృష్టమునఁ దాపసకన్యయను శకుంతల కంటఁబడిన దఁట" అనుచున్నాడు. కావున ప్రథమాంకము జరిగిన మరునాడే ద్వితీయాంకము జరిగినది.

౨. తృతీయాంకములోని విష్కంభమునందు శిష్యుడు,౨ "పూజ్యుఁడగు నాతఁడు ప్రవేశించినంతే మాత్రమున నే యాశ్రమానుష్ఠానములు నిర్విఘ్నములుగాఁ గొనసాగినవి" అనుచున్నాడు. శిష్యుడీమాటలను యజ్ఞము ముగిసినవెంటనే లేక మరునాడే యనును గాని చాల దినములైనపిదప అనడు. ఏలన, క్రొత్తలో నిట్టితలపులు వచ్చుట సహజము గాని ముగిసిన యేడాదికి వచ్చుట సహజము గాదు. మఱియు ద్వితీయాంకమున ఋషికుమారులు రాజు నాశ్రమమును కొలదిదినములు సనాథముగ చేయుమనిరి. కొలదిదినము లనగా నొకటిరెండు దినములు. కాన ద్వితీయాంకము జరిగిన యొకటిరెండు దినములకు తృతీయాంకపు విష్కంభము జరిగినది.

౩. పైవిష్కంభములో శిష్యుని ౩యాకాశభాషణమున చెప్పబడినట్లే తృతీయాంకమున శకుంతల మనకు కనబడుచున్నది. అంకము కడపట గౌతమియు యజ్ఞసంబంధమైన తీర్థము నామెకొఱకు తెచ్చుచున్నది.

---

౧. హ్యః కిలాస్మాస్వవహీనేషు తత్ర భవతో మృగానుసారే ణాశ్రమపదం ప్రవిష్టస్య తాపసకన్యకా శకున్తలా మ మాధన్యతయా దర్శితా.

(ఈ వ్యాసమున నుదాహరింపబడు సంభాషణలన్నియు శ్రీమతి విద్వత్కవితిలక కాంచనపల్లి కనకాంబచే నాంధ్రీకరింపబడిన అభిజ్ఞానశాకుంతలమునుండి తీసికొనబడినవి.)

౨. ప్రవిష్టమాత్ర ఏ వాశ్రమం తత్రభవతి రాజని నిరుపద్రవాణి నః కర్మాణి ప్రవృత్తాని భవన్తి.

౩. (పరిక్రమ్యావలోక్య చ ఆకాశే) ప్రియంవదే, కస్యేద ముశీరానులేపనం మృణాళవన్తి చ నలినీపత్రాణి నీయన్తే. (ఆకర్ణ్య) కిం బ్రవీషి. ఆతపలఙ్ఘనా ద్బలవదస్వస్థా శకున్తలా తస్యాః శరీరనిర్వాపణాయేతి తర్హి త్వరితం గమ్యతాం ...అహమపి తావద్వైతానికం శాన్త్యుదక మస్యై గౌతమీహస్తే విసర్జయిష్యామి.

కనుక నీవిష్కంభము జరిగిననాడే తృతీయాంకము జరిగినది.

౪. తృతీయాంకమున శకుంతల, ౪ "సంతాపము వార్చు నోలతాగృహమా! మరల ని న్ననుభవించుటకు వచ్చెదను" అనినది. కావున నాటిరాత్రియే యామె యా లతాగృహమునందే దుష్యంతుని కూడినది. మరు నాడే దుష్యంతుడు తననగరమునకు వెడలెను. చతుర్థాంకములోని విష్కంభమున అనసూయాప్రియంవద లీగాంధర్వవివాహమును గురించి మాటలాడుచున్నారు. కాన చతుర్థాంకపు విష్కంభము తృతీయాంకమునకు మరునాడు జరిగినది.

౫. పైవిష్కంభమున చెలులు తాముకోసిన పూలతో గ్రుచ్చిన దండను శకుంతల చతుర్థాంకమున ధరించియున్నది. పంచమాంకమున రాజు, ౫ "స్పష్టముగఁ గనఁబడుచున్న గర్భచిహ్నములుగల యీమెను సందేహించుచున్న నే నెట్లు భార్యగా గ్రహింపఁగలను?" అనుటవలన శకుంతల నాలుగైదు నెలల గర్భము ధరించియున్నదని తేలుచున్నది. ఇకముందు తెలుపబడు కారణములవలన శకుంతల యాపూలదండ ధరించునప్పటికించుమించుగ నాలుగైదు నెలల గర్భము ధరించియుండె నని తేటపడగలదు. ఈపూలదండ యెన్నాళ్లకని వాడకుండును? రెండుమూడుదినములు వాడకుండును గాని నాలుగైదు నెలలు వాడకుండునా? మఱియు శకుంతల నాలుగైదు నెలల గర్భము ధరించియుండ గౌతమికి కండ్లు లేకపోయెనా? రాజునకే కనబడిన గర్భచిహ్నములు స్త్రీలకు కనబడియుండవా? ఇక ముదుసలియైన గౌతమిమాట చెప్పవలయునా? కనుక నీయంకమున శకుంతల కింకను గర్భ మభివృద్ధి కాలేదని యూహింపవలసియున్నది. కనుక పైవిష్కంభము జరిగిన రెండుమూడుదినములకు చతుర్థాంకము జరిగినది.

౬. షష్ఠాంకమునందలి,

౬ "గీ. నాదునామాక్షరములు దినమున కొకటి
గాఁగ లెక్కింపు మిటుఁ దుదిఁ గల్గు తఱిని
ప్రియ, మదవరోధసద్మ ప్రవేశనేత
సేవకుఁడు నీసమీపముఁ జేరు ననుచు."

అను రాజుమాటలవలన రాజు తననగరము చేరుటకును వెంటనే పంపబడు అంతఃపురపరిచారకుడు కణ్వాశ్రమమును చేరుటకును చేరి మూడుదినము లగునని తెలియుచున్నది. కావున కాలినడకను బోయెడి శకుంతలకును ఆమెవెంటవచ్చువారికిని హస్తినాపురమును చేరుటకు రెండుమూడు దినములు పట్టును. వీరు చతుర్థాంకమున బయలుదేరి పంచమాంకమున రాజు నాస్థానమున నున్నారు. కావున చతుర్థాంకము జరిగిన రెండుమూడు దినములకు పంచమాంకము జరిగినది.

౭. షష్ఠ, సప్తమాంకములు రెండును శిష్యులును గౌతమియు కణ్వాశ్రమమును చేరులోపల జరిగియుండవలయును—అనగా రెండుమూడు దినములలో, ఏలన: శకుంతలను రాజు నిరాకరించెనని వీరు కణ్వున కెఱిగించిరేని యతని కెంతకోపము వచ్చియుండదు! రాజుపై కినిసి యతని కట్టి ఘోరశాప మిచ్చియుండడు! ఎట్లున్నను శకుంతలకు తత్క్షణమే సుఖముకలిగించియుండడా? మఱియు, రాజు పైదారేండ్లదాక కణ్వుని సందర్శించి యతనిమన్నన వేడకున్న నతడు తన కులపతియెడ తీరని తప్పిదమొనర్చుటయకాక తనశీలమునకు కళంకము తెచ్చుకొన్నవాడగును. ఇంతేకాక సప్తమాంకమున మరలిదుష్యంతుల సంభాషణవలన రాజు నాటికి ముందటి రోజుననే స్వర్గమునకు పోయినట్లు తెలియుచున్నది.

పాత్రల సంభాషణలనుబట్టి కాలవిచార మీరీతి చేయవలసియున్నదనియు, కథనుబట్టి తృతీయ చతుర్థాంకములనడుమ నాలుగైదునెల లుండవలసియుండుటచే

౪. లతావలయసంతాపహారక, ఆమన్త్రయే త్వాం భూయో౽పి పరిభోగాయ.
౫. తత్కథ మిమా మభివ్యక్తసత్త్వలక్షణాం ప్రత్యాత్మానం క్షేత్రిణ మాశఙ్కమానః ప్రతిపత్స్యే.
౬. ఏకైక మత్ర దివసే దివసే మదీయం, నామాక్షరం గణయ గచ్ఛతి యావదన్తం,
తావ త్ప్రియే మదవరోధగృహప్రవేశం, నేతా జన స్తవ సమీప ముపైష్యతీతి.

కాక, పంచమ, షష్ఠ, సప్తమాంకముల నడుమ నెందో యైదారేండ్లుండవలయునని తేల్చుకొనవలసియున్నదనియు, ఇట్టి యీవిరోధమును పోఁగొట్ట తమచేత గాకున్నదే యనియు నచ్చెరువొందుచు మ-రా-రా-శ్రీ కున్హాన్ రాజాగా రొకవిధముగ తమ యుపన్యాసమును ముగించిరి.

ఈ రీడరుగారు "పాత్రలపలుకులను చక్కఁగ పరిశీలించి" పైవిషయములను తేల్చుకొనిరట! వీరు ఇంక కొంత బాగుగ నాటకమును చదివియుండిరేని తమ నూతనాభిప్రాయము తప్పని చప్పున తేల్చుకొనియుందురు.

౧. వీరు తేల్చుకొనిన మొదటివిషయము సమంజసముగనే యున్నది.

౨. ఇక వీరి రెండవవిషయమును పరిశీలింతము. అందుదాహరింపబడిన మాటలను శిష్యుడు యజ్ఞముముగిసినవెంటనే లేక మరునాడే యనుమగాని యాయజ్ఞమొకటిరెండు దినములే చేయబడెనని యెవరు చెప్పిరి? మఱియు వీరివాదము ద్వితీయాంకములోని ఋషికుమారుల మాటలపై నాధారపడియున్నది. కొలదిదినములనగా కొకటిరెండు దినములేనా?—తృతీయాంకమున శకుంతలయొక్క విరహావస్థ స్పష్టముగ వర్ణింపబడియున్నది. రీడరుగారి లెక్కప్రకారము శకుంతల రాజును చూచి మూడునాలుగు దినములై యుండవలెను. మూడునాలుగు దినములలో శకుంతల యట్టివిరహావేదనపాలు కాఁగలదా? ఇక రాజు నవస్థ చూడుడు.౮ "మనమునఁ బుట్టుతాపమున హృదయమాపున వెచ్చనౌచు బాష్పనిరుద్ధకంటకోనఁ బడుచుండెడుఁగీట వివర్ణరత్నమౌ, కనకపుఁ గంకణంబు గుణఘాతకిణంబులనాఁగి జాఱిపో,యినమనికట్టునుండి లలినే నఁద్రోయుదు మాటిమాటికిన్." ప్రియంవద యేమనుచున్నదో చూడుడు.౯ "స్నేహభావముగల చూపులచే నీయం దభిలాషను గనఁబఱచిన యారాజర్షి నిద్రలేక యున్నాఁడు కృశించుచున్నట్లు గనపట్టుచున్నాఁడు." శకుంతలాదుష్యంతు లిట్టి యవస్థపాలగుటకు సుమారు పదునైదు దినములైన పట్టును. కనుక ద్వితీయాంకము జరిగిన పదునైదు దినములకు తృతీయాంకపు విష్కంభము జరిగినది.

౩. వీరు తేల్చుకొనిన మూడవవిషయమున కే లోటును లేదు.

౪. తృతీయాంకమునకును చతుర్థాంకమునకును నడుమ నెంతకాలమైన దనుటను గూర్చి యం. ఆర్. కాళె, బి.ఏ.గా రిట్లు వ్రాయుచున్నారు.⌐ "తృతీయాంకమునకును చతుర్థాంకమునకును నడుమ సుమారు నెలా పదునైదు దినముల వ్యవధి యున్నది. మఱియు చతుర్థాంకమునకును దాని విష్కంభమునకును నడుమ పదునైదు దినముల కాల మున్నది."

రీడరుగారు తృతీయాంకము జరిగిననాటిరాత్రియే శకుంతల 'యాలతాగృహమునందే దుష్యంతుని గూడినది' అనుచున్నారు. ఉండవచ్చును. కాని, 'మరునాఁడే దుష్యంతుడు తన నగరమునకు వెడలెను' అనుట తప్పు. ఏలన: పంచమాంకమున శకుంతల తాను పరకళత్రము కాదని దుష్యంతునికి నిరూపించుట కి ట్లనుచున్నది: ౧౦"ఒకదినమున వనమాలికామండపమునఁ దామరాకుదొన్నెతో నీటిని నీహస్తమునం దుంచుకొంటివి ..." రాజు గాంధర్వవివాహము జరిగిన మరునాఁడే తన నగరమునకు వెడలియుండిన నతడు శకుంతల వర్ణించినరీతిని మెలఁగియుండుట తటస్థింపదు. శకుంతల యుప్పట్టున నిక్కము

౮. ఇద మశిశిరై రన్తస్తాపా ద్వివర్ణమణీకృతం, నిశి నిశి భుజన్యస్తాపాఙ్గప్రసారిభి రశ్రుభిః,
అనభిలులితజ్యాఘాతాఙ్కం ముహుర్మణిబన్ధనా,త్కనకవలయం స్రస్తం స్రస్తం మయా ప్రతిసార్యతే.

౯. నను సరాజర్షి రపి స్నిగ్ధదృష్ట్యా సూచితాభిలాష ఏతాన్దివసాన్ప్రజాగరకృశో లక్ష్యతే.

⌐ "An interval of about a month and a half separates the Fourth Act from the Third, there being a distance of about fifteen days between the Act itself and the Vishkambha."——M. R. Kale. B. A.

౧౦. నన్వేకస్మిన్దివసే నవమాలికామణ్డపే నలినీపత్రభాజనగత ముదకం తవ హస్తే సంనిహిత మాసీత్.

వచించుచున్నదనుట కావంతయైన సందేహము లేదు. కాన రాజు వివాహమైన మరునాడే తన నగరమునకు వెడలలేదు. రాజు శకుంతలను పరిహసించుచు నామెతో నైన వర్ణించినట్లు సరసములాడుట కామెతో బాగుగ మచ్చికపడి యుండవలయును. కావున వివాహానంతరము రా జాశ్రమముకడ సుమారు పదునైదుదినము లుండి యుండవలెను.

తృతీయాంకమునకును చతుర్థాంకపు విష్కంభమునకును నడుమ సుమారు నెలాపదునైదు దినములు గడచినవి యను యం. ఆర్. కాలెగారి వాదము సమంజసముగ లేదు. ఏలన: ఇతనివాదము ననుసరించిన దుష్యంతుడు కణ్వాశ్రమమున రెండునెలల కాల ముండినట్లగును. రెండునెలలు 'కొలదిదినము'లా?

కనుక తృతీయాంకము జరిగి సుమారు పదునైదు దినముల వెనుక చతుర్థాంకపు విష్కంభము జరిగియుండవలెను.

౫. రీడరుగారు, 'పై విష్కంభమున చెలులు తాము కోసినపూలతో గ్రుచ్చినదండను శకుంతల చతుర్థాంకమున ధరించియున్నదీ'అని యెట్లూహింపగలిగిరో! ఈవిష్కంభము నెన్నిమార్లు చదివినను చెలులు శకుంతలకు దండగా గ్రుచ్చుటకై పూలు కోయుచున్నారని తెలియుటలేదు. వారు బలికర్మమునకును, శకుంతల యొక్క సౌభాగ్యదేవత నర్చించుటకును మాత్రము పూలుకోయుచున్నట్లే తెలియుచున్నది. అయిన రీడరుగారి కీయూహ యెట్లు కలిగెను? ఒకవేళ చతుర్థాంకమున(విష్కంభమునకాదు)౧౧"అట్టయిననీ చూతశాఖకుఁ దగిల్చిన కొబ్బరియాకులబుట్టలో నెన్నిదినములైన (వాసనచెడక)యుండు పొగడపూవులదండ నామెకొఱకు నుంచితిని" అను అనసూయ మాటలను చూచి పొరబడిరేమో! ఇట్లు పొరబడియుండిరేని వీరు విమర్శకులహద్దును దాటిన వారగుదురు. కనుక వీరి మొదటివాదమున కర్థము లే...

ఇక 'గౌతమికి కండ్లు లేకపోయెనా' యను వాదము... పరిశీలింతము. రామ, రామ! ఆమెకు కండ్లు లేకేమి... మఱియు గౌతమికి శకుంతల గర్భము ధరించియున్నది... తెలియును. శకుంతల యెవరిని పెండ్లాడినదియు బహు... చెలులవలన తెలిసికొనినది. దీనివలన కలుగు లోపేమి... చెలులకు తెలియదా? చెలులకు సమానముగను, కాకున్... నెక్కుడుగను గౌతమి శకుంతలను ప్రేమించుట లేదా... చెలులవలె నీమెయు వలయునెడ నీవృత్తాంతమును క... పుచ్చియుండదా? కాశ్యపు లీవృత్తాంతమును విని యేమ... దురో యను భయమా? ౧౨"గుణవంతునికిఁ గన్య నీ... వలయుననికదా ప్రథమసంకల్పము. దానిని దైవ... సమకూర్చినప్పుడు తండ్రిగా రాయాసపడకయే కృతా... లైనారుగదా" అను ఊరట గౌతమి కేల కలుగదు... రీడరుగారి దీవిషయమున నిలువని వాదము.

ఇంతకుముం దుదాహరించిన ఎం. ఆర్. కా... గారి వాక్యములను పరిశీలింతము. వీరిమాటలవలన రా... తృతీయాంకము ముగిసినవెనుక యాశ్రమమున నుండిన... నెలాపదునైదు దినములని తెలియుచున్నది. రాజు నగ... మునకు వెడలిన పదునైదు దినములకు (సుమారు) శకు... తలయు నాశ్రమమునుండి బయలుదేరుచున్నది. రా... తృతీయాంకము జరిగిన నాటిరాత్రియే లతాగృహము... శకుంతలను కూడియుండిన, ప్రథమసంగమముననే శకు... తలకు గర్భము నిలిచియుండినను పంచమాంకమున శకు... తల సుమారు రెండునెలల గర్భము ధరించి యుండును... ఈరెండునెలలగర్భము శకుంతలకు తెలియగలదు. ... విషయములందారితేరిన యమ్మలక్కలకుగూడ రెం... నెలలగర్భము సుమారుగనే తెలియగలదు. ఇంతకు వీరు... నట్టు నిలిచినప్పటినుండియే లెక్కవేసి తెలిసికొనగల... ఈవిషయమున నమ్మలక్కల స్థితికూడ యిట్లున్న...

౧౧. తేన హ్యేతస్మిం శ్చూతశాఖావలమ్బిని నారికేళసముద్గకే ఏతన్నిమిత్తమేవ కాలాన్తరక్షమా నిక్షి... మయా కేసరమాలికా.

౧౨. గుణవతే కన్యకా ప్రతిపాదనీయేత్యయం తావత్ప్రథమః సంకల్పః, తం యది దైవమేవ సంపా... యతి నన్వప్రయాసేన కృతార్థో గురుజనః.

ఇంక పంచమాంకమున రాజుగతి చూడుడు. అతనికి శకుంతలను మునుపెన్నడును చూచినట్లుకూడ తోచుట లేదు. ఇతనిస్థితిలో నమ్మలక్క లుండినను కూడ శకుంతలను చూచి వారేమియు తెలిసికోలేరు. అయినను రాజునకు శకుంతల 'స్పష్టముగఁ గనఁబడుచున్న గర్భచిహ్నములుగల' దానిగా కనబడుచున్నదే. శకుంతల యిప్పటికైన సుమారు నాలుగైదు నెలల గర్భముధరించి యుండినదే రాజునకు పైజెప్పినట్లు కనబడగలదు. కాశిగారి వాదము నీయెడ పనికి వచ్చుటలేదు. కనుక చతుర్థాంకమునకును విష్కంభమునకును నడుమ సుమారు నాలుగునెలల పదునైదుదినములు గడచియుండవలెను.

౬. రీడరుగారు తెల్పుకొనిన యారవవిషయము సమంజసముగ నున్నది.

౭. ఇక వీరి యేడవవిషయమును పరిశీలింతము. ఇందు వీరివాదమును చూచినచో వీరికి కణ్వుని శీలము బోధపడినట్లు తెలియుటలేదు. 'కణ్వుడు శకుంతల మగనింటి కేగునను తలపువలననే బెంగపడిన మృదులహృదయుడుకదా! శకుంతల యతనికి ప్రాణముకదా! అట్టి శకుంతలను రాజు నిరాకరించుటచే నతనిపై కణ్వుని కోపమురాదు' అని వీరు తలచినట్లున్నది. కణ్వుడు మృదులహృదయుడే. శకుంతల యతనికి ప్రాణమే. కాని శకుంతలను నిరాకరించెనని యతడు రాజుపై కినియడు, కినియను పనియుండదు. ఏలన:౧౩ "తపఃప్రభావమువలన మహానుభావునకు సర్వము ప్రత్యక్షమే" యనుటవలన నతనికి దూర్వాసుని శాపము తెలిసియే యున్నది. రాజు శాపబలముననే శకుంతలను నిరాకరించెననియు నతనికి విదితమే. ఇంత తెలిసియుండియు నతడు రాజునకు 'ఘోరశాప' మిచ్చియుండిన నతనికిని దూర్వాసునికిని ల భేదమేమి? ఇక 'ఎట్లున్నను శకుంతలకు తత్క్షణమే సుఖము కలిగించి యుండడా' యనుటను విచారింతము. శకుంతలను రాజు పెండ్లాడలేదనుచున్నాడు. లోకులకును యథార్థము తెలియకున్నది. కణ్వునికిని, చెలులకును, గౌతమికిని, యాశ్రమవాసులకు కొందఱికిని మాత్రము నిజము తెలియును. లోకభార్య యెట్లున్నదో చూడుడు:—

౧౪ "అధిపుఁ డాడినయట్లు నీవైతివేని, తప్పినడచిన నీవు నీతండ్రికేల?" సామాన్యజనులకంటె మహనీయులకు లోకులయెడ భయభక్తు లెక్కువ. మహనీయులకు ప్రజారంజనము పరమోత్కృష్టకృత్యము. ప్రజారంజనమునకేకదా శ్రీరామచంద్రుడు "తనకు జనకసుతనైన విడనాడుచో వెనుకాడబోను" అని పతివ్రతాశిరోమణియగు సీతను, నిండు చూలాలై యుండియు, నడవులకంపెను! కనుకనే మహనీయుడగు కణ్వమునీంద్రుడు తలరాత తప్పింపరానిదని యెఱిగి ప్రజారంజనార్థము శకుంతల కేసుఖమును కలిగింప యత్నింపడయ్యెను. మఱియు నతడట్లు యత్నించియుండెనేని దూర్వాసుని వాక్యముల నవమానించినవాడగును.

ఇక రాజుశీలమునకు వచ్చు కళంకమును చూతము. శాపము ముగిసినప్పటినుండి రాజెట్లుండెనో షష్ఠాంకమున చక్కగ వర్ణింపబడియున్నది. అతడు కొలువిచ్చుటకూడ లేదు. శకుంతలాధ్యానస్మరణమే యతని లోకమై యున్నది. శకుంతలను నిరాకరించినందుల కతడూరక ఆత్మనింద చేసికొనుచున్నాడు. ఇట్టిస్థితిలో నతనికి కణ్వుని సందర్శించి యతని మన్ననఁబడయుటకు తల పెట్లు రాగలదు? ఇట్టితలపు రాకుండుటయే యతని శీలమునకు కళంకము తెచ్చినచో నాకళంకము శీఘ్రముగానే మటుమాయమైనది. ఎట్లన: సప్తమాంకమున మారీచునితో రాజు ౧౫ "నేను మును స్మృతిశైథిల్యమువలన నిరాకరించి మీ సగోత్రుడైన కణ్వునకు నపచారమొనర్చితిని" అనుచు మనఃపూర్వకముగ తన తప్పిదమునకు పశ్చాత్తాపపడుచున్నాడు. మనఃపూర్వకపశ్చాత్తాపమునెదుట పై స్వల్ప కళంక మెట్లు నిలువగలదు?

౧౩. తపఃప్రభావాత్ప్రత్యక్షం సర్వమేవ తత్రభవతః.

౧౪. యది యథా వదతి క్షితిపస్తథా, త్వమసి కిం పితురుత్కులయా త్వయా.

౧౫. స్మృతిశైథిల్యాత్ప్రత్యాదిశన్నపరాద్ధోఽస్మి తత్రభవతో యుష్మత్సగోత్రస్య కణ్వస్య.

మాతలిదుష్యంతుల సంభాషణ నించుక పరికింతము. రాజు, ౧౬ "మాతలీ! నాఁడు రాక్షససంహారోత్సుకత్వమున, దివంబధిరోహించునపుడు స్వర్గమార్గమును జూడలేదు" అనియే చెప్పుచున్నాడు. 'నాఁడు' అనునది రీడరుగారి కొకవేళ 'నిన్న' యని కనిపించినదేమో!

సప్తమాంకమున భరతుని చేష్టలను మాటలను చూచినచో వాని కథమపక్షము ఐదేండ్లుండవలయునని తెలియుచున్నది. ఈ రైదేండ్లే రెండంకముల నడుమ గడచియుండునని విచారించుచు కాళేగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు: ౧౭ "షష్ఠాంకము స్పష్టముగ వసంతఋతువును సూచించుచున్నది. కనుక మొదటియారంకములు నేఁడాదికంటె తక్కువగు కాలమున జరిగినవి. రాజు భరతుని కలసికొనునప్పుడు వానికి సుమారైదేండ్లుండెనని సప్తమాంకమునుండి తెలియుచున్నది. కనుక సప్తమాంకమునందలి కార్యములన్నియు పైరెండంకములకు నడిమి కాలమును సూచించును." వీరిమతమున షష్ఠ సప్తమాంకములకు నడుమ నైదేండ్లు గడచినవి. షష్ఠాంకమున సానుమతి, ౧౮ "నేనిప్పుడే యీతని నానందింపఁజేయుదును. ఏల! 'యజ్ఞభాగములం దాసక్తులైన దేవతలే శీఘ్రకాలములో ధర్మపత్నివగు నిన్ను నీభర్తకడఁ జేర్చెద' రని శకుంతల నాశ్వాసించుచుండిన యింద్రజనని నోటినుండియే వినియున్నాను" అనుచున్నది. ఐదేండ్లు 'శీఘ్రకాలమా'? మఱియు రాజునకు స్వర్గమున నైదేం
పని? కాన కాళేగారి వాద మిందు పొసగదు.

ఇకనీరైదేండ్లు షష్ఠాంకప్రవేశక షష్ఠాంకము
నడుమ గడచియుండవలెను. ఈయూహ పొసగునే
చూతము. షష్ఠాంకమున రాజు, ౧౯ "ఆమెను నిరా
రించిన సమయమున నీవు నాసమీపమున లేవుక
దానికిఁ బూర్వమునందైనను నాతో నామె పే
నుచ్చరింపనైనలేదు. నావలెనే నీవును మఱ
పోతివా యేమి?" అని విదూషకు నడుగుచున్నా
రాజునకిట్టి సందేహ మైదేండ్లకా వచ్చును? ౨౦ "ఇప్పు
శకుంతల ప్రథమదర్శనమును గూర్చినదంతయు జ్ఞా
మునకు వచ్చుచున్నది" అని యతఁ డైదేండ్లకా యనును
కాన నీయూహయు పొసగదు.

ఈరైదేండ్లు షష్ఠాంకప్రవేశకమునకును పం
మాంకమునకును నడుమ గడచెనేమో చూతము. ఈయ
ప్రాయమున కేగొప్పయాటంకమును కలుగుటలేదు.

నాటకము జ్యేష్ఠద్వాదశినాఁ డారంభమగుచున్న
షష్ఠాంకము వసంతఋతువున జరుగుచున్నది. పంచమాం
ముకడపటివఱకైదున్నర నెలలైనవి. మిగిలిన నాలుగున్న
నెలలతో, శకుంతలకు గర్భమునుండి భరతుని కైదేండ్ల
టకు వలయు నైదేండ్లయైదునెలలను చేర్చినచో సు
రారేండ్లగుచున్నది. ఇందు ఐదేండ్ల పదునొకండు నెల

---

౧౬. మాతలే, అసురసంహారోత్సుకేన పూర్వేద్యుర్దివమధిరోహతా న లక్షితః స్వర్గః.

౧౭. "The Sixth Act evidently refers to the spring season, so that the first six Ac
cover a period of less than a year. From the Seventh Act it appears that Bharata w
about five years old when the king meets him. The incidents mentioned in the Seven
Act therefore relate to a time between the two periods mentionedabove."——M.
Kale.

౧౮. అహ మిదానీమేవ నిర్వృత్తం కరోమి, అథవా శ్రుతం మయా శకున్తలాం సమాశ్వాసయన్త్యా మహేంద్రజనన్యా ముఖా ద్యజ్ఞభాగోత్సుకా దేవా ఏవ తథానుష్ఠాస్యన్తి యథాచిరేణ ధర్మపత్నీం భర్తాభి
దిష్యతీతి.

౧౯. స భవా న్ప్రత్యాదేశవేలాయాం మత్సమీపగతో నాసీత్, పూర్వమపి న త్వయా కదాచి త్
ర్తితం తత్రభవత్యా నామ, కచ్చి దహమివ విస్మృతవానసి త్వం.

౨౦. సర్వ మిదానీం స్మరామి శకున్తలాయాః ప్రథమ వృత్తాన్తం.

పంచమాంకమునకును, షష్ఠాంక ప్రవేశకమునకును నడుమ గడచెననియు, మిగిలిన యొక నెలలో కొన్ని దినములు ప్రవేశకమునకును, షష్ఠాంకమునకును నడుమనుండె ననియు, కొన్ని దినముల వ్యవధి షష్ఠసప్తమాంకములకు నడుమ నుండెననియు గ్రహింపవలసి యున్నది.

ఈవ్యాసమునందలి నావాదములయందు తప్పు లేవైనమున్నచో పండితులెవరైన వానిని చూచి యీపత్రికమూలముననే నాకు తెల్పినచో వారి కెంతయు కృతజ్ఞుడనై యుందును.

కోట్లు, షరాయీల సంయోగము

పూర్వము కోటులు పొడవుగ నున్నప్పుడు షరాయీలు సన్నముగ నుండెవి.

కోటులు పొట్టియగుచున్నకొలఁది షరాయీలు వెడల్పగుచూ వచ్చెనవి.

కోటులు ఇంకను పొట్టివై రవికలుగ మారినప్పటికి షరాయీలు గాగరాలవుతవేమో!

అభినవాంధ్రకవితాపితామహుని కవితావినోదములు

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగా

బ్రహ్మశ్రీ పార్వతీశ్వరకవిగారు తమ స్వీయచరిత్రమున నిట్లు వ్రాసికొన్నారు:

సీ. ప్రభవసంవత్సరప్రారంభమున, భవత్
ప్రేరణంబునఁ జేసి విజయనగర
మున కేఁగి, యచ్చటఁ బలిగడ్డకులజుఁడౌ
నరుణాచల కవీంద్రు పురుషకార
గతి శ్రీమ దానంద గజపతిరాజ మ
హారాజసన్నిధి నధిగమించి,
కవితాచమత్కార గౌరవలాభంబుఁ
జెంది, సంవత్సరం బందె యుండి,
కార్యసాఫల్య వేళ కాకస్మికముగ
వార్త రా వెంట నింటికి వచ్చినపయి
నిజపితామహి మృతిమిష నిలిపి తౌర,
హరిహరేశ్వర దేవ మహానుభావ.

భోజుని యనంతరము శ్రీకృష్ణదేవరాయలును, నాతని యనంతరము తంజావూరి రఘునాథరాయలును నధిష్ఠించియుండిన భౌతిక సామ్రాజ్య కవితాసామ్రాజ్యనామక సామ్రాజ్యద్వయ సింహాసనము నానందగజపతి యొక్కఁడే యధిష్ఠింపఁగలిగెను. 1897-వ సంవత్సరమున నానందగజపతి మరణించినది మొదలు నేఁటిదనుక నట్టివిద్వత్ప్రభు వాంధ్రదేశమున జనింపలేదు. అట్టి విద్వత్ప్రభువులసన్నిధికి పార్వతీశ్వరకవిగారు ప్రభవసంవత్సరమునఁ బోయి, యొక్కసంవత్సర మందుండి, కవిత సామర్థ్యముచే వారికి వినోదము కలిగించి

శ్రీమ దానందగజపతి మహారాజసన్నిధిని పార్వతీశ్వరకవిగారు రచించిన పద్యము లోఁ గొన్నిటి నిందు వ్రాయుచున్నాము:

శ్లేష - తెలుఁగుపద్యము

క. అప్పురిదుఁ డగు మేఘుఁడు, బలి
త్క్షుపదుఁ డగు, ఖేచరుం డగు నస్మ్రుపదుఁ,
త్క్షిప్రదుఁ డగు నర్కుఁడు నం
దప్రదునకు సాటి యనఁగఁ దగునే వీరి

సభంగాభంగశ్లేష - శ్లోకము

శ్లో. రంభాదిపం-కందర-మంగజంచ
తేజోయశోంగై-ర్మతిధైర్యదానైః,
సంపద్బలాత్మైః క్రమతో విజిత్య
శ్రీమన్మహానందవిభు ర్విభాతి.

సమస్యాపూరణము

శ్లో. విముచ్య-తే-మాన రసావలంబం
ప్రపశ్య బింబోష్ఠి వినావిలంబం,
నిపీత శేషాసవ సానుబింబం
పిపీలికా చుంబతి చంద్రబింబం.

పార్వతీశ్వరకవిగారికవిత్వమునకు ఆనం గజపతిప్రభువు లమితానందము నందుచుండి ఒకదినమునఁ బండితసభలో ఆనందగజ ప్రభు లీ క్రిందిసమస్య నిచ్చిరఁట:

విరిగోల లేయ, లే
యన్నవ తాళఁజాల కహ
హో యని తల్లడ మందె నెంతయున్.

ఆస్థాన విద్వత్కవులలో నగ్రగణ్యులును, శృంగారకవిత్వమునఁ బెట్టినది పేరుగా నున్న వారును, భగవత్కవులును నగు శ్రీమార్గముడుంబై నరసింహాచార్యులుగారు,

క. వెన్నెల గాయఁ గాయజుఁడు
వేమఱు మై విరిగోల లేయ, లే
యన్నవ తాళజాల కహ
హో యని తల్లడ మందె నెంతయున్.

అని యింతవరకే తమకుఁ దోఁచె ననియు, మిగిలినది పార్వతీశ్వరకవిగారు పూరింపవలె ననియు సెలవిచ్చిరఁట. వెంటనే పార్వతీశ్వర కవిగా రిట్లు పూరించిరి :

క. క్రొన్ననఁ గోయఁ గో యనుచుఁ
గోయిల కిన్నెఱఁ జేయఁ, జేయటుల్
కిన్నెరఁ బాయఁ బాయనము
కీల్కొని పొంగిన చాయ చాయలన్.
వెన్నెలఁ గాయఁ గాయజుఁడు
వేమఱు మై విరిగోల లేయ, లే
యన్నవ తాళఁజాల కహ [గఁ.
హో యనె మై మరుమాయ మాయఁ

పార్వతీశ్వరకవిగారి యీసమస్యా పూరణమున రెండు విశేషము లున్నవి.

(1) సమస్యలోని ముక్తపదగ్రహణ రూప చిత్రమును గ్రహించి, దాని ననుసరించియే పద్య మంతయు పూర్తిచేయుట.

(2) సమస్యలోని యుత్తరభాగమునఁ గల "తల్లడ మందె నెంతయున్" అనుదానిని, "మై మరుమాయ మాయఁగన్" అని మార్చి, పద్యము సమస్యలోని భావము చెడకుండ, ముక్తపదగ్రహణము విడువకుండ రచించుట.

పార్వతీశ్వరకవిగారి యీ సమస్యాపూరణము నరసింహాచార్యులుగా రనుకొన్న దానికన్న మిన్నయై యానందగజపతివంటి విద్వత్ప్రభువుల భావమునకు మెఱుంగువెట్టినది. కావున, నాఁటి సభలో నున్న విద్వాంసులును, విద్వత్ప్రభువులునుగూడ నాశ్చర్యపడుట వింత కాదు గదా.

కాని, పార్వతీశ్వర కవిగారు విజయనగ రాస్థానకవిగా నుండుయోగము సంప్రాప్తించినది కాదు. వారి కవితాకల్పలత వేఱొకచోఁ బల్లవితమై, కుసుమితమై, ఫలితము కావలసి వచ్చినది. అది ముమ్ముందు వివరింతుము.

నన్నియ యతులు - కొన్నిటి గతులు

విమర్శాదర్శక, వీరరాజు పంతులుగారు

(నవమసంపుట ద్వితీయసంచికాశేషము.)

౬. మువిభక్తియతులు

భట్టారకకవీంద్రుని భారతరచనమునాఁటి కాంధ్రకవిత్వమున కేర్పడియున్న యతులలో నెల్ల 'మువిభక్తిక యతి' యతి చిత్ర మైనది. మఱియు, విమర్శనీయ మైనది. ఏమన,

ప్రాచీన కవిమతమున మకారము 'ఏకతరయతి*' గణమునందు చేరియున్న ప్రత్యేక వర్ణము. ఆగణమునకు విధింపఁబడియున్న నియమము ననుసరించి (మకార గుణితాక్షర మగు) ము వర్ణమునకు—ము, మూ, మొ, మో—లతోఁ దక్క వేఱొకయక్షరము దేని తోడను యతిమైత్రి లేదు. కాని, యీ ము కారము ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయనామమున వేఱొకయవతారము నెత్తి పవర్గ సంజాతము లగు 'పు, ఫు, బు, భు,..............భో' లతో వడినెయ్యము సాగించుకొనుచున్నది! చూడుఁడు :—

"పురమువెలి మూఁడహోరాత్రములు వసించి."

—అరణ్య. ద్వి. ౬౫.

"బోరనఁ దా నగ్నిసూక్తములతో నెగసెన్."

—ఆది. ద్వి. ३౮.

"దర్శన,మును జేయుటఁ బోలుఁ గృష్ణుఁబూజించుటెలన్."

—సభా. ద్వి. ౧౪.

"భువనంబులయందు పర్వములు ద్రిమ్మరుచున్."

—ఆది. ద్వి. ౧౪.

పైప్రయోగములలోన యతిస్థానములను బరీక్షించువారికి, పుభ్వాదులకును, ముకారము నకును గల యతిస్నేహము విశదము గాఁ గలదు. మఱియు, "ప, పా, పై, పో, బ, బా, ...భా' లతో మకారమునకుఁగాని, 'పి, పీ, ...బి, బీ,...బే, భో' లతో మివర్ణమునకుఁగాని లేని యతిమైత్రి పు, ఫు, బు, భ్వాదులతో మువర్ణమునకు మాత్రమే కలుగుట (శృంగ ప్రాప్తిచేతఁ గాఁబోలు నని భావించునంతటి) యాశ్చర్యమును బొడమించును. ఈ విచిత్ర సంఘటనమునకుఁ గల మూలకారణమును గ్రమముగ నారయుదము.

ఆంధ్రభాషయందు గల విభక్తిప్రత్యయ సముదాయములో మువర్ణ మొక్కటిగదా! తత్సమతద్భవాది శబ్దసంకలిత మగు నీభాష యం దది యిరుదెఱఁగులఁ బరగుచున్నది:—

(౧) గీర్వాణశబ్దము తెలుఁగులోనికి గ్రహింపఁబడునప్పుడు దానితుదను జేర్పఁబడు

* మ, ర, ఱ, ల, వ—ఇవి యేకతరయతులు. వీనిలో నేయక్షరమున కాయక్షరముతోనే యతి. (చూ. భారతి, ౯ సంపు. ౨ సం.)

ముకార మొకటి—ఘటము, ఘనము, వరము మొదలగువానిలోనిది.

(౨) తెలుఁగు నుడులతోనే పుట్టి వాని కడపటఁ గన్పట్టునది యింకనొకటి—అందము, బెల్లము, కలము లోనగువానిలోనిది. *

పూర్వోదాహృత పద్యపాదముల యతి స్థానములయం దుండి పుభ్వాదులతో మైత్రి నెఱపు ముకారము లన్నియు, సంస్కృతపద ముల కడపటఁ జేర్పఁబడిన ప్రత్యయ ముకార ములే. దేశ్యపదముల చివర నుండు ముకార ములు నియతము పుబ్వాదులతోఁ బొత్తునే యుచున్నవి:—

"మాయయ్య రొవ్వ రొక్కెడఁ
బోయిరి సెప్పు మని తెల్లముగ నడిగి తప
స్విని పుతుఁడు దండ్రి కడకుం
బోయెం దనయల్లు సెయ్యమునఁ దోడ్కొనుచున్."
—అర. శ్వ. ౨౮౫.

నన్నిచోడ కవిరాజశిఖామణి కుమా రసంభవ మహాకావ్యమునఁ దెలుఁగుపదముల కడపటి ముకారమునకును, బుభ్వాదిగణమున కును యతిని గూర్చిన ప్రయోగ మొక్కటి యుఁ గానరాలేదు. నన్నయభారతమునందైనఁ బైపద్య మొక్కటియే యివ్విషయమున లక్ష్య ముగా గోచరించినది. తిక్కనభారతమువంటి గొప్పగ్రంథమున,

"పురుషున కిత్తెఱఁగు దెల్లముగ వినవలతున్."
—శాంతి. చ. ౬౦.

అనునది యొక్కటియే యగపడినది. అరణ్యపర్వోత్తర భాగమునందును నిట్టివి యొం డు రెం డుదాహరణములకంటె నెక్కుడుగఁ జిక్కవు. ఇట్లే సర్వజ్ఞకవి యుత్తరహరివంశ మున నొక్కప్రయోగమే చూపట్టుచున్నది. మొత్తముమీఁదఁ బ్రామాణికాగ్రగణ్యు లగు కవిచంద్రుల కోశములయందు దెలుఁగుపద ముల తుదిముకారములకుఁ బుబ్వాదులతోడి యతిమైత్రి గలప్రయోగము లరుదుగనే యున్నవి. కాని, పురాతనలక్షణగ్రంథ మగు కవిజనాశ్రయమున నున్న,

"పోలికవడి శిల ముల్లమున కనయునఁగాన్."

అను నిరాఘాటలక్ష్యము ముకార మం తమందు గల శుద్ధాంధ్రపదముతోఁ గూడి నదియే యై యున్నది!

ఈరీతిని మువర్ణకమునకును, బుభ్వాది గణమునకును గల పొందును బట్టియే మన పూర్వలాక్షణికు లిట్టియతికి 'మువిభక్తియతి' యని ప్రత్యేకనామకరణము నొనర్చిరి. మఱియు దీనికి, "ముకారయతి; † పోలికవడి" యను నామాంతరములు గలవు.

---

* ముకార మంతమందు గల యాంధ్రశబ్దములకు విభక్తిప్రత్యయముగ వేఱొక మువర్ణము చేర్పవలసిన యక్కఱ లేమింజేసి మనపూర్వులు తత్పదాంతముకారమునె ప్రత్యయముగ గ్రహించిరి.

† విన్నకోట పెద్దనామాత్యుఁ డీయతిని 'ముకారయతి' యని వ్యవహరించెను. ముకారమనఁ బ్రత్యయ ముకార మనియే యాతనియాశయ మైనట్లాతనిలక్ష్యములవలన గ్రహింపవచ్చును.

ఈ సమయమున నివ్విమర్శమునకుఁ దగిలివచ్చు విషయము నొకదాని నిచ్చటఁ దెలుపవలసియున్నది. అది యేది యన,

మన ఛందశ్శాస్త్రమున జాతిలాఁతిభేదములచే వకారము రెండు విధములు గలదిగాఁ బరిగణింపఁబడినది. అట్లే తెలుఁగుముకారము నయితె మిప్పుడు ద్వివిధముగఁ బరిగ్రహింపఁబడవచ్చును :—

ముదము — ఈ శబ్దములోని మొదటి యక్షరము జాతిముకారము; కడపటిది విభక్తి (లాఁతి) ముకారము. ప్రత్యయ (విభక్తి) ముకారమునకే కాని జాతిమువర్ణమునకుఁ బుభ్వాదులతో యతిమైత్రిఁ గూర్చుట ప్రాచీన కవిసమ్మత మైనట్లు దోఁపదు. నన్నయ భారతమున నిట్టి యతి లేదు. కావున,

"పురుహూతుం డరిగె నంత ముద మెదఁ బొదలన్."

అను నిట్టి యతి మువిభక్తికయతి గామిం జేసి చెల్ల నేరదు. కాని,

"పురుహూతుం డంత మోదమునఁ బనివినిరెన్."

అనుదానిలోని యతి యట్టియతి యగుటం జేసి చెల్లఁగలదు.

మఱియు, జాతిలాఁతివాలకు* సనాతనకవి మతమునఁ బరస్పర యతిమైత్రి లేదు గాని పై ముకారద్వయమున కట్టిపొందు గలదు! చూడుఁడు :—

"తనుపును నుండఁగఁ దత్పుర
మున పుణ్యాపములు భరతముఖ్యుల కరిగెన్."
—ఆది. ప. ౧౫౮.

ఇంతియ కాక,

"మనమునకుం బ్రియమును, హిత
మును, బథ్యముఁ, దథ్యమును, నమోఘము,..."
—ఆది. తృ. ౨౦౪.

ఇత్యాది విధముగ విభక్తి ముకారము మూ, మొ, మో లతో నయితము చెలిమి సేయఁ గలుగుచున్నది!

పూర్వోక్తరీతిని బుబ్వాదులతో విరామమైత్రి నొందునది ప్రత్యయ ముకారమే కాని కేవల (జాతి) ముకారము గాదని తేలినది. కాని, యిప్పట్టున,

"పు, ఫు, బు, భ్వాదులతో విభక్తి ముకారమును, విభక్తిముకారముతో ము, మూ, మొ, మో లును యతిమైత్రి నొందుచుండఁగా, నట్టి చేరువచుట్టఱికమునుబట్టి పుభ్వాదిగణము (కేవల) ముకారగణముతో నేల పొత్తు సేయరాదు?"

అను ప్రశ్న మొకటి యుదయింపవచ్చును. †

ఆంధ్రకవిత్వమున కేర్పడియున్న యితర యత్యక్షరములకుఁగల పరస్పరసంబంధములను

---

* 'చేవ' అనుదానిలోనిది జాతివా; 'అతఁడు వలికె' ననుదానిలోనిది (సంధివశమున నైన) లాఁతివా. పురాతనకవిమతమున నీరెంటికిని వడిమైత్రి లేదు. (భారతి, ౯ సం. ౨ సంచిక చూడుఁడు.)

† "Things which are equal to the same thing are equal to one another" అను క్షేత్రగణితసూత్ర మిట యనుకూలపడదు.

బట్టి విచారించుచోఁ బైప్రశ్నము యుక్తియుక్తముగ నున్నట్లే తోఁచును గాని దీనికిఁ జిత్రమైన సమాధాన మొకటి చిన్నది గలదు. ఏది యన,

విభక్తి ముకారము సమయము వచ్చి నప్పుడు 'ంబు, మ్ము' అను రూపాంతరముల నొందఁగలదు. జాతిముకార మట్లు పొందఁజాలదు! (ముదము = ముదంబు, ముదమ్ము) ఈప్రబలహేతువుచేతనే ప్రత్యయముకారము బువర్ణమిశ్రితంబు లగు పుభ్వాదులతో విరామసౌహార్దము ననుభవింపఁగలుగుచున్నది. జాతి ముకారమున కట్టిశక్తి లేమింజేసి యది వానితో స్నేహము సేయలేదు.

మువర్ణకమున కట్టి యన్యాక్షరరూపధారణము గలుగుటకుఁ గల యాదికారణమును బరామర్శించుచో నది పై సమాధానమునకు వివరణము గాఁగలదు.

ఇప్పుడు మనచే విభక్తిప్రత్యయముగా గ్రహింపఁబడుచున్న ముకార మంతమందు గల పదములు, అత్యంతప్రాచీనకాలమునందు 'మ్బు (= ంబు)' వర్ణము కడపటఁ గలవియైయుండినట్లు గన్పట్టుచున్నవి. ప్రాచీనశాసనములలోని వ్రాఁత లివ్విషయమును ధ్రువపఱుచుచున్నవి.

అమ్బు (అంబు), ఇమ్బు (ఇంబు), మొదలగునవి యిప్పటికిని నిల్చియున్నవి.

"తూమ్బు, నోమ్బు, పామ్బు" ఇత్యాదులు కాలక్రమమున నుచ్చారభేదముచే నధస్స్థితవర్ణములను బాసి "తూము, నోము, పాము" ఇత్యాదిగ వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. తమిళభాషయం దివి యిప్పటికిని "తూమ్బు, నోమ్బు, పామ్బు" అను రూపములతోనే యున్నవి! కర్ణాటకభాషయందును "తుమ్బు, తూబు, నోమ్బు" అనునవి గలవు.*

పది + తూమ్బు = పన్దుమ్బు — ఇది ప్రాచీనకాలపురూపము. (పెట్లూరి శాసనము— నెల్లూరి శిలాతామ్రశాసన సంపుటము.) పందుము — ఇప్పటిరూపము. ఇట్లే ఏను + తూమ్బు = ఏన్దుమ్బు = ఏఁదుము, &c.

అమ్బు, ఇమ్బు మొదలగువానిలోని 'మ్బు'లు హ్రస్వాక్షరపూర్వకము లగుటచేఁ

* అనేకశబ్దము లఱవమునుండియుఁ, గన్నడమునుండియుఁ దెలుఁగునఁ జేరియున్న వని కొంద ఱందురు. దాక్షిణాత్యభాషల కన్నిటికిని దల్లిభాష యొకటి చిరకాలముక్రిందట నుండెడి దనియు, నానాముఖములఁ జెదరిపోయిన జనుల యుచ్చారణములు కాలక్రమమున మాఱి భిన్నభాష లేర్పడియె ననియు, ద్రావిడాదిభాషలలోని సమానపదములు పూర్వభాషలోనివే యనియు, స్వల్పభేదములు గలిగి కాలగతిచేఁ బలుకుబడులు మాఱఁగా నేర్పడినవై యున్నవనియుఁ గొంద ఱందురు. వీరివాక్యములే సమంజసములై యున్నట్లు తోఁచెడిని. లేకున్నచో, ఆడు, ఆలు, కై, నత్తి, పాడు, పాలు మొదలగునవి యితరభాషలలోనుండియే మనభాషలోనికి వచ్చియుండెనేని యిఁక నంధ్రభాష యను నామ మేఁటికో! ఇట్టి పదములకు బదులుగఁ గొంటి తెలుఁగున నేయేమాటలుండెడివో వారు చెప్పరేమో! తెలుఁగుబాసయే లేదా?

గాలక్రమమున 'అమ్ము, ఇమ్ము' ఇత్యాదిరూపములను దాల్చినవి. దీర్ఘాక్షరపూర్వకము లగుట నోమ్బ్వాదులకు ద్విత్వము రాక బకారము లోపించి "నోము..." ఇత్యాదు లయ్యెను.

ఎమ్బు — ఇది శిష్టజనవ్యవహారమున లేమిని, గ్రంథములఁ బ్రయుక్తముగామిని నిఘంటువుల కెక్కక ఎమ్ము మాత్రము నిల్చెను. నెమ్బు (నెంబు) వ్యవహారమున నున్నను 'నెమ్ము' లనురూపమే నిఘంటువులఁ జేరెను!

గారామ్బు—ఇవి యూర్ధ్వాక్షర మెడసి 'గారాబు' ను, అధోవర్ణము తొలఁగి 'గారాము' నైనది.

ఇట్లే గ్రంథస్థములు గాకయు, గ్రంథస్థములై యుండియు వ్యవహారమున లేకయు నానావిధరూపములను దాల్చియున్న పదములిట్టివే కొన్ని యీవిశాలాంధ్రదేశమునఁ గల పలుకుబడులనుబట్టియు, నితరకారణములను బట్టియు నింకను బరిశీలింపఁ బడవలసియున్నవి. ఉదా:—

గినుము, గిలుబు—అనునవి దేశ్యవిశేష్యములుగా శబ్దరత్నాకరమునఁ గలవు. కాని యవి యుదాహరణరహితములుగా నున్నవి. ఇవి యిట్టివే యని నిర్ధరించుటకుఁ దగిన ప్రయోగములు సయితే మాంధ్రగ్రంథములయందు దుర్లభములే! మఱియు నివి, "గినుమాడు*, గిలుబాడు" ఇత్యాది క్రియాపదములనుబట్టి, వానినుండి, (పలుకాడు, కొట్లాడు మొదలగు వానినుండి పలుకు, కొట్లు లోనగునవియుం బోలె) విభజింపఁబడినవిగాఁ దోఁచుచున్నవి.

"చెలువు 'గిల్మాడుకొనిరి' గావలయు నేను."

అను ప్రయోగము నన్నిచోడని కుమార సంభవమునఁ జూపట్టుచున్నది. "అన్యభాషాపదదూషితము గానియెడల నన్నెచోడునికవిత్వముత్తమమయిన దనియే చెప్పవచ్చును" అని కవిచరిత్రకారునిచే శ్లాఘింపఁబడిన కవనమును జెప్పిన యమ్మహాకవిచంద్రునిచేఁ బ్రయుక్తమైన యీయన్యభాషాపదమునుబట్టి పై శబ్దాదులు విమర్శింపఁబడవలసియున్నవి. కాని, తచ్చర్చ కిది యదను గామి దాని నిప్పటికి నిలిపి ప్రకృతవిషయము ననుసరించెదను.

నన్నియభట్టారకునకు — నూఱు, ఇనూ్నఱు, మునూ్నఱు, ననూ్నఱు—ఏండ్లకు మున్ను పుట్టియున్న గద్యపద్యమయ శిలాతామ్రశాసనములను బరీక్షించుచోఁ బ్రత్యయముకార మెట్లుండెడిదో తెలియఁగలము. వానిలోనుండి కొన్నిపదముల పూర్వరూపముల నిచ్చటఁ జూపుచున్నాను :—

* "తన నాప్యాయితుఁ జేసి...తల్లిం గినుమ(లు?)మాడి..." అను ప్రయోగము, ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ హరివంశము, పూర్వభాగము (పంచ. ౧౫౭ ప.) నుండి శబ్దరత్నాకరమున నుదాహరింపఁబడినది. ముద్రితగ్రంథములయందు నీ పాఠమే కలదు. కాని నాయొద్ద నున్న తాటియాకుప్రతియందును, ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్కార్యస్థానమునఁ గల ప్రతులలో నెం ౨౬౩౬ రు (కడపజిల్లా) ప్రతియందును 'తల్లిం గన్నమాటి' అనుపాఠ మున్నది. మఱికొన్ని వ్రాఁతప్రతులయందు 'గినుమాడి' అనియే కలదు. ఇందు లేఖకప్రసాద మేదియో, కవిప్రయోగ మేదియో విచారింపఁదగినదే!

౧. పదేన్డుమ్బు*— పది + ఏను + తూమ్బు. ఇది పైని జూపఁబడిన 'పన్దుమ్బు' వంటిది. (లక్ష్మీపుర శాసనము --- నన్నియకు మున్నూ నన్నూ ఱేండ్లనాఁడు పుట్టిన తెలుఁగు శాసనము — ఇది బ్ర. శ్రీ. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచే వెనుక భారతీపత్త్రికయందు ప్రకటింపఁబడినది. ఆసంచిక నాకు లభింపమిఁజేసి దానిసంఖ్య దెలుపఁజాలనైతి.)

౨. *పట్టనబు, సిద్ధాయమ్బు, అపరాధబు, వక్రమ్బు — అహాదనకరతామ్రశాసనము. (ఇండియన్ ఆంటిక్వెరీ, 13 వాల్యం.)

3. చేకొని కాచె భూలోక మెఱుంగ— చాళుక్యభీమమహారాజు ధర్మవరశాసనము (గద్యపద్యమయము). దీనియందు పద్యమున్నట్లు కనిపట్టినవారు బ్ర. శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు. (దీనిని భారతియందు వీరే ప్రకటించినారు. ఈ సంచికయు నాకు లభింపదయ్యెను.) ఇది సీసపాదము నుత్తరదళము. దీని నిప్పటివర్ణక్రమము ననుసరించి, "చేకొని కాచె భూ - లోక మెఱుఁగ" అని పఠింపవలయును.

౪. బలగర్వమ్బొప్పంగం బై లేచి సేన,

౫. కోట్టమ్బులవ్రెణ్డు గొని వేంగినాణ్టి.

(అద్దంకి శిలాశాసనము. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు (కాకినాడ) వారి శాసనపద్యమంజరి.)

పై ౪, ౫ ఉదాహరణములు తరువోజపాదభాగములు. వీనిని "బలగర్వ మొప్పంగ; కోట్టము లవ్రెండు గొని వేఁగినాఁటి," అని చదువవలయును. లేకున్న గణభంగమగును.

మఱియుఁ బ్రాచీన శాసనములలోను గొన్నిట నచ్చటచ్చట విభక్తి మువర్ణమును (బింకము, పురము &c.), వాని ద్విత్వరూపములు (మ్ములు)ను (ఉద్యోగమ్ము &c.) గాన వచ్చుచున్నవి. కాని యవి మిక్కిలి విరళము గానే యున్నవి. (అట్టియుచ్చార మప్పుడపుడె యారయాప్రాంతములనంకురించుచుండెనేమో!)

నన్నియభట్టారకునకు (సుమారు) నూఱేండ్ల మున్నుపుట్టిన యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనమున నున్న ప్రత్యయముకారము లన్నియు మ్బువర్ణములే! చూడుఁడు :—

"మఱమ్బు, పాపబు, బృందబు, పట్టబు, అశ్వమేధమ్బు, ఫలబు, లింగబఱిసిన, పాపమ్బు, ప్రత్యక్షబైయున్న, మఱమ్బును, క్రమమ్బున, కలశబిడ్డట్టు."

* ప్రాచీనశిలాతామ్రశాసనములయందు 'బు' వర్ణములు కొన్నిటితలలమీఁద దేవనాగరలిపియందుంబోలె (.) బిందువులు చెక్కఁబడి యున్నవి; కొన్నిట నవి చెక్కఁబడలేదు. ఇతరవర్గాక్షరములు (ముఖ్యముగా చ, ట, త వర్గానునాసికాక్షరములు) బిందుపూర్వకము లగునప్పుడు, తత్తద్వర్గాక్షర సంయుక్తములుగఁ (జాలవఱకుఁ) జెక్కఁబడియున్నవి. (లాఞ్ఛన, రఞ్జన, మణ్డన, భక్తుణ్డు etc.) దానంజేసి బువర్ణములును (బిందు వున్నను, లేకున్నను) 'మ్బు'అని సానునాసికములుగానే ! యుచ్చరింపఁబడవలసియుండును. ఎట్లన, అపరాధబు=అపరాధమ్బు=అపరాధము; పట్టనబు = పట్టనమ్బు = పట్టనము etc.

ఈరీతిని బురాతనశాసనములను బరిశోధింపఁగా వానియందు విభక్తిప్రత్యయము మ్బు (=ంబు), ము, మ్ము—అనురూపములతో నుండినట్లును, వానిలో 'మ్బు' వర్ణమునకే బాహుళ్య మెక్కుడుగ నున్నట్లును గన్పట్టెడిని. 'మ్బు' రూప మధికప్రచారమున నున్న కాలముననే మన యాంధ్రమహాకవులు దానిని సంయుక్తాక్షరముగ గ్రహించి, దాని మువర్ణమునుబట్టి ము, మూ, మొ, మోల తోడను, బుకారమునుబట్టి తన్మిత్రములగు పుభ్వాదులతోడను యతిమైత్రిని గూర్చుచు వచ్చిరనియుఁ బదంపడి నాయక్షరము మువర్ణముగ నిల్చినను, దరువాతికవులు పూర్వప్రయోగముల ననుసరించి పు, ఫు, బు, భ్వాదులతో దానికి యతిమైత్రిని సంఘటించుచుండిరనియుఁ, గావుననే యప్పుడు 'ము విభక్తియతి' యను లక్షణము నేర్పఱుపవలసి వచ్చె ననియు నూహింప నగుచున్నది. మఱియు 'పోలికవడి' (మ్బువర్ణమును బోలిన ముకారము యతి) యని కవిజనాశ్రయకారాది లాక్షణికు లొనర్చిన నామకరణము పై హేతువువలన సార్థకమగుచున్నది.

భట్టారకకవిచంద్రుని భారతరచనము నాఁటికిఁ బ్రత్యయ మ్బు వర్ణరూపము పోయి మువర్ణకమే యేర్పడియున్న ట్లాతఁడు వ్రాసి చెక్కించిన నందంపూఁడి శాసనములోని 'పల్లము, ముందరము' అను శబ్దములలోని ముప్రత్యయమువలనను, నాతని భారతమువలనను గ్రహింపవచ్చును.

పై వివరణమువలనఁ బ్రత్యయముకారమునకుంబోలె జాతిముకారమునకు రూపాంతరములు లేవు గావున, దానికి పు, ఫు, బు, భ్వాదులతో విరామమైత్రిని సంధానించుట ప్రాచీనకవిమతమై యుండదని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇఁకఁ బ్రామాణికకవీంద్రుల గ్రంథములఁ గొన్నిట జాతిముకారమునకును బుభ్వాదిగణమునకును మైత్రి గలిగియున్నట్లు గానంబడు ప్రయోగములనుగూర్చి సంగ్రహముగ విచారింతము.

ఆంధ్రమహాభారతము మొదటి మూఁడు పర్వములయందును జాతిముకార పుబ్వాదిగణములకుఁ బరస్పరయతి మైత్రి గలుగు ప్రయోగములు గోచరింపలేదు. కవిబ్రహ్మభారతమునసైన,

"రూ,పులు గనుంగొని మూర్ఛ మునుఁగువారు."

— స్త్రీపర్వ. ద్వి. ౨౨ ప.

అని యానంద ముద్రాశాల యందును, వావిళ్ల వారి యచ్చుకూటమునందును ముద్రింపఁబడిన భారతపుఁ బ్రతులందు, ఒక్క-ప్రయోగమే కానవచ్చినది. కాని, పూర్వతరముద్రణములు గల ప్రతులయందు వ్రాఁతప్రతులయందుంబోలె,

"రూ, పులు గనుంగొని మూర్ఛఁ బొరయువారు."

అను సరియైనపాఠమే కలదు. ప్రాచీనలక్షణమును దెలుపు నీ 'మునుఁగు' పాఠము చేరుట కెవ్వ డేమి మునిఁగినదో కదా!

నన్నిచోడ కవిరాజు కుమారసంభవమున,

"(౧) మూర్ఛిల్లి పెనఁబాపి పోవ దొంజె."

—౭ ఆ. ౯౭౨.

"(౨) త, మ్ములముచవిన్ విహంగ గతిఁ బువ్వులతావి..."

౫ ఆ. ౫౭౦.

అనునవి రెండు ప్రయోగములు చూపట్టుచున్నవి. వీనిలో మొదటిదానియందున్న 'మూర్ఛిల్లి' అనునది పరపూరితము. ఏమన, నేటి ముద్రితగ్రంథమునకు మూలమైయున్న తంజాపూరి వ్రాతప్రతియం దిచ్చోట నొకపదమునకు సరిపడునంత స్థలంబు విడువఁబడియున్నది. కావున నిది కవి ప్రయుక్తముగానేరదు. ఇఁక రెండవ ప్రయోగములోని 'తమ్ములము' అనుశబ్దమునకుఁ గవికాలమున 'తంబులము' అను రూపాంతర ముండియుండును. మఱియుఁ గర్ణాటభాషయందు 'తమ్బుల' శబ్దమే కలదు. ఒకవేళఁ దద్భాపాపదమునైనఁ దక్కినకర్ణాటకపదములతోపాటు కవి ప్రయోగించియుండును. కావున పు,ముల యతి నిదియు సాధింపనేరదు.

ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ హరివంశమునఁ బుభ్వాదులతోఁ గేవల ముకారమునకు విశ్రమమును గూర్చిన ప్రయోగము నాకుఁ గనఁబడలేదు. సోముని హరివంశమునమాత్ర మొండు రెండు ప్రయోగము లగపడుచున్నవి. కాని యవి కవిప్రయుక్తములని పలుక సాహసింపఁజాలము. ఏమన, నాతనిగ్రంథము చాల శిథిలావస్థ నొందియున్నది. సంపూర్ణకోశము లభింపనేలేదు! దొరకినభాగమైనను సంతుష్టికరముగ లేదు. పద్యములు, పద్యపాదములు పరులచేఁ బూరింపఁబడినవే! దీనిచర్చ కిది యదను గాదు. చూడుఁ డొక చిన్నదృష్టాంతము! (నరకుఁడు యాగభాగములకై మునులను బాధించు ఘట్టము.)

క. "మఖజాశను లట! బలి లట!
మును లట! యజ్ఞంబు లట! నమో విశ్వసృజే
విన మెన్నఁడు మున్నిట్టిది!
కనుకనిఁ గొత్తివ్వఁ డింటికంబము సేసెన్."

—ఉ. హ. ప్ర.

ఇట్టి లోకోత్తరపద్యములోని మేలి దగు నాలవపాదము, వీరేశలింగముగారు ముద్రింపించిన ప్రతియందు

"కన మెవ్వఁడు గోర నిట్టికర్జము సేయన్"

అని కలదు! ఇట్టి సవరణలు గల సర్వజ్ఞకవి గ్రంథమున పు,ము యతు లుండుట యబ్బరము గాదు. ప్రామాణికాగ్రగణ్యులలో నొకడైన యీ మహాకవి తన పూర్వుల లక్షణాదులను బాగుగ గుఱితించి, గ్రంథమును వ్రాసినాఁడే కాని లక్షణసేతూల్లంఘన మొనర్చిన వాఁడు గాఁడు. కావున నుత్తరహరివంశములోని

"మోదంబారఁగ నట్లు సేయఁ దలఁపన్
భూతేశ్వరుం డంతలోన్."

—ష. ౨౨౨.

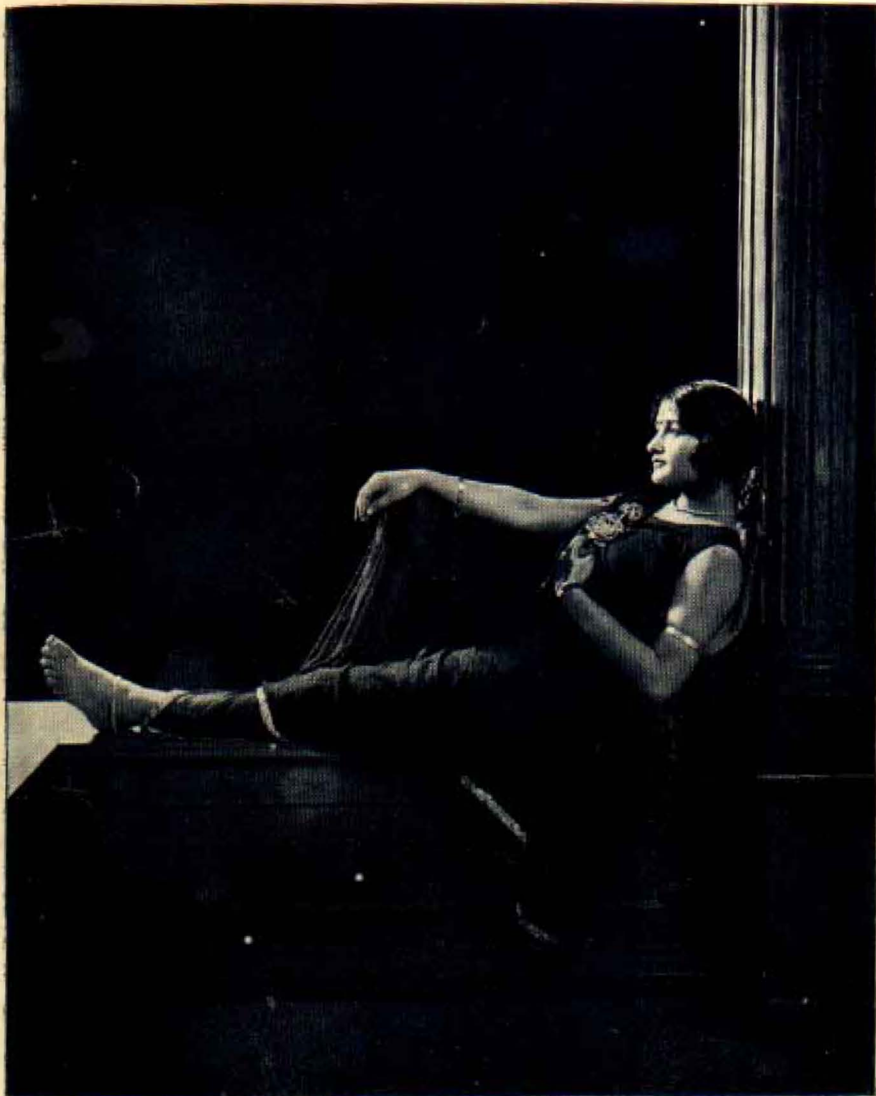
"మును వొందిన యొప్పులోఁ బురణించెడు..."

—ష. ౨౩౫.

అను ప్రత్యాగములు శైథిల్యము నొందిన (కడపటి యాశ్వాస?) భాగమున నున్న

౧. వాత్సల్యము

౨. మధుర భావన

వగుటచేఁ గవిప్రయుక్తము లని నమ్మఁజనదు. చూడుఁడీ 'మ ప' ల యతిని !

"మన మభిషేకంబు సేయఁ బాకధరునికిన్."

—మ. ౨౬౩.

ఇట్లే ప్రాచీనకవుల గ్రంథములలోఁ బుధ్వాదులకును జాతిమువర్ణమునకును యతి మైత్రి సేయఁబడినట్లు గాన్పించు ప్రయోగము లొండు రెండు ఉన్నను, అవి శిథిలభాగపూరణములో పు, ము - యతిప్రియులు సవరించి నవో నైయుండును గాని కవి ప్రయోగించి నవై యుండవు. కావున నట్టియతి ప్రాచీనకవి సమ్మత మని చెప్ప వలనుపడదు.

ఒకానొక యాధునికకవి (బహుగ్రంథకర్త!) తన ప్రథమగ్రంథములోని మ, వ ల యతిని సాధించుటకై నన్నయభారతము, ద్వితీయాశ్వాసము 233 పద్యమునఁ గల

"మునివరు నాస్తికుని మఱి
మనఁ దలఁచిన నరకభయము వొందరు జనులన్."

అను ప్రయోగమును జూపెను. ద్వితీయ పాదాది నున్నది విభక్తి ముకారము గావున బువర్ణతుల్యమనియు, దానితో మైత్రి నెఱప 'వొ' అనునది యాదేశవకార మనియు జెప్పితిని. ఆయన యర్ధాంగీకారముతో 'తిక్కన యిట్టిప్రయోగ మొనర్చినాఁడా? యని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు,

"ఘోటక,ముల నిలఁ గూలఁ జేయఁ బోలి వోవని..."

—కర్ణప. తృ. ౨౩౩

అనుదాని నగపఱిచితిని. ఆయన తన తప్పు నొప్పుకొని యట్టియతిని మానుకొనియెను.

ఎంత కాలము ?

మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు గారు

నాయికా! నా వనాన యనశ్వరములు
నవసుమమ్ములు పూయించినాడ నీకు
దండదండలుగా గ్రుచ్చి తావకీన
పూతభావాకృతికంఠపూజ సలుప!

నాయికా! నీకు లతకూన దోయిలింత
లందు మధువులు పుష్పాళ్లు పొందుపరచి
నిలుపుకొనియుంటి, నెన్నాళ్లు తలపుతెరల
తెరచికొని రావు రూపొంది దివ్యమూర్తి?

కనబడని నిన్ను లోకలోకాల నరసి
వినబడని నీదుపాటకై వీను లొగ్గి
తను వొకేపూజగా నీకు ధారవోసి
చూపులెత్తుకు వేతు నీరూపు గాంచ.

ఎంతకాలము వేసట చింత రగుల?
ఎంతకాల మాకలి రెప్ప లెగిరి వెదక?
ఏచిరాశామరీచుల దోఁచితోఁచి
భావనసుమమ్ము లెన్నంటి నాహుతింతు?

చిత్రప్రతిమాదికశిల్పము—రసము

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

'రస్యతే స్వాద్యత ఇతిరసః' అనఁగా, ఆనందానుభవరూపమగు స్వాదము రసము. 'స్వాదః కావ్యార్థసంభేదా దాత్మానంద సముద్భవః' అనఁగా, కావ్యార్థపరిశీలనమునఁ బైకిఁ బొంగునట్టి యాత్మానందమే రసాభిన్నమగు స్వాదమని లాక్షణికు లందురు. దీనికి ధనంజయమతమున లక్షణ మిది:—

గీ. బహువిధవిభావముఖ్యభావములచేతఁ
ప్రబలి యాస్వాదగోచరత్వమును జెందు
నట్టి రతిహాసశోకభయాదికంబు
స్థాయిభావము రసమని తలఁపఁబడును.

అట్టి యీరసము ౮-౯-౧౦-౧౧ విధములనుచు లాక్షణికులు వేఱువేఱుగా నిరూపించిరి. ఇపుడు వాని విచారణ యనావశ్యకము. శిల్పమువలన నీరసము లెట్లు గోచరించుచున్నవనుటయే ప్రకృతము.

రసమనునది యెల్ల ప్రాణుల హృదయమును సహజముగా నంటియున్నదే కాని, అప్పటికపుడు క్రొత్తగాఁ బుట్టునదియు, వచ్చి పోవునదియుఁ గాదు. అది, ఆలంబనవిభావము కన విన వచ్చినపుడును, నాయికానాయకాదుల యవస్థలనో, వారి చేష్టలనో చూచునపుడును, వినునపుడును, వానివర్ణనము చదువునపుడును వారివారి హృదయములనుండి శృంగారవీర కరుణాదిరూపములఁ బైకిఁ బొంగి యనంతరము మరల నణఁగుచుండుననుట యనుభవసిద్ధము. కాని, రస ముద్బుద్ధమగుటకు సంభవించిన హేతువులనుబట్టియు, వానిని గని విను వారి హృదయస్థితినిబట్టియు దాని యుద్బుద్ధావస్థయందు హెచ్చుతగ్గులుమాత్రము కలుగుచుండును. ఇందు కుదాహరణము:—

సీతారాముల వృత్తాంతము చదువునప్పటికంటె దానిని రంగస్థలమున నటులు ప్రదర్శించునపు డానందశోకాదులు మిక్కిలి వికాసమునొందుట మన కనుభవసిద్ధమే. అట్లే వారి యుదంతము చిత్రరూపునఁ జూపఁబడెనేని పైని జెప్పిన యానందాదు లుదయింపకపోవు కాని, చూచువా రాచిత్రప్రతిమల యవస్థల నెఱిఁగియున్నఁగాని రస ముద్బుద్ధము కాదు. శకుంతలావృత్తాంత మేమియు నెఱుఁగనివాఁడు, పతినిరాకృతయైన శకుంతలప్రతిమను జూచెనేని వాని 'కిది యిట్లుండఁ గారణ మే' మని తెలిసికొనుట కాసక్తి యుదయించును గాని, జాలి యుద్బుద్ధముకాదు. కాని, అవస్థ యించుక విస్పష్టముగా నుండెనేని అట్టి పామరునికైనను హృదయము కరఁగును. రావణునిచేఁ గొనిపోఁబడుచు విలపించుచున్న సీత ప్రతిమను జూచెనేని వానికి జాలియో, కోపమో యుద్బుద్ధము కాకపోదు. కావున, ఆయానాయికానాయకాదుల యవస్థలను

జదువునపుడును, రంగస్థలమునఁ జూచునపుడును సత్వరముగా నుద్బుద్ధమగుటకంటెఁ జిత్రప్రతిమాదులఁ జూచునపు డించుక మందముగా నుదికినను, శిల్పదర్శనమునఁ గూడ రస ముత్పత్తిల్ల కపోదని తెలియనగ్యోడి. ఇఁకనో, తత్తదవస్థల నెట్లేని తెలిసియున్నవారికి నాటకప్రదర్శనమువలెఁ జిత్రప్రదర్శనమును రస ముప్పొంగఁ జేయుననుట నిజము. ఇందుకు వికలచిత్తయగు సీత కూఱటకలిగించుటకై శ్రీరాముఁడు పూర్వరామాయణకథను గోడలపైఁ జిత్రింపఁజేసినట్లు భవభూతిమహాకవి కల్పించిన చిత్రప్రదర్శనమే నిదర్శనము.

శిల్పము మృణ్మయము, దారుమయము, శిలామయము, ధాతురాగమయము, రేఖామయము నని పంచవిధముగా నున్నది. ఇందు కడపటిది యాధునికముగాని, తక్కినవన్నియు నతిప్రాచీనములే. ఇపుడు సినీమాలలోఁ గనవచ్చు బొమ్మ లీ పై జాతులకుఁ జేరినవికావు గాని, దానిని తేజోమయశిల్ప మనవచ్చును.

అఱువదినాలుగుకలలలో సంగీతము, కవిత్వము, చిత్రక్రియ యనుమూఁడును ముఖ్యములు. వీనిలో సంగీతము శ్రవణగోచరమై, కవిత్వము వాగమృతమై హృదయ మానంద పరవశము గావించునట్లే దృగ్గోచరమై చిత్తరువును మనస్సును రసమగ్నము గావించును. కావుననే పూర్వమహాకవులు కొందఱు తమ కావ్యములయందు చిత్తరువునకు సందర్భము కలిగించి దాని మహత్త్వమును బ్రశంసించి యున్నారు.

భాసమహాకవి శిల్పకలయందలి యత్యాదరముచేత నే దానికిఁ బ్రాధాన్యమిచ్చి ప్రతిమానాటకము రచియించియున్నాఁడు. కవికులశేఖరుఁడగు కాళిదాసు శకుంతలను రాజోక్తిగా—

'చిత్రే నివేశ్య పరికల్పితసత్వయోగా
రూపోచ్చయేన విధినా మనసా కృతాను-'

అని వర్ణించియున్నాఁడు. మఱియు నతఁడే మేఘసందేశమున జీవకళ యుట్టిపడునట్టి ధాతురాగమయమైన చిత్రకల నిట్లు వర్ణించెను.—

'త్వా మాలిఖ్య ప్రణయకుపితాం
ధాతురాగై శ్శిలాయా
మాత్మానం తే చరణపతితం
యావదిచ్ఛామి కర్తుమ్,
అస్రైస్తావ న్ముహురుపచితై
ర్దృష్టి రాలుప్యతే మే
క్రూర స్తస్మిన్నపి న సహతే
సంగమం నౌ కృతాంతః

మఱియు భవభూతి మహాకవి [illegible] మాధవములో, మాలతి మాధవుని రూప[illegible] చిత్రించి తా నానందించుటయే కాక, నాయకుని కాశ్చర్యము గలిగించెనని వర్ణించి యున్నాఁడు. ఇట్లిందఱో కవులు ప్రతిమాదిశిల్పములకుఁ బ్రసక్తికలిగించి రనుట విదితము. ఇంత యేల? సీతను బరిత్యజించిన శ్రీరాము

డశ్వమేధయాగమునెపమున సువర్ణమయమైన సీతావిగ్రహము కల్పించుకొని తన దృష్టి నామెయందు నిలిపి హృదయమున కాశ్వాసము గలిగించుకొనె ననెడి భవభూతికవికిఁ బ్రతిమాచిత్రశిల్పములం దెంత యాదరమో, అట్టి శిల్పము రసావిష్కృతి కెట్లు హేతువగునని యతఁడు విశ్వసించెనో తెలిసికొన్న, శిల్పముగూడ రస ముద్బుద్ధమగుటకు సమర్థమగుననుట విశ్వసనీయము కాకపోదు.

కవిత్వసృష్టివలెఁ జిత్రసృష్టియుఁ గల్పనాసామర్థ్యమును, రసపోషణకౌశలమును బట్టి వన్నె కెక్కఁదగియున్నది. ఒకపద్యము సరసముగా లేదన్నపు డందలిలోపమును దెల్పుట కవిత్వకలాభిజ్ఞునిపని యగునట్లే యొకప్రతిమ మనోహరముగా లేదనునపు డందలి దోషము తెల్పుట చిత్రకలాభిజ్ఞుని పని. ఉన్నదాని నున్నట్లుగాను, జరిగినదానిని జరిగినట్లుగాను వర్ణింపఁ బూనిన కవి పదసంఘటనాదుల నేదో కొంత [illegible]పెట్టక పద్యమును మనోహరముగా [illegible]లనట్లే శిల్పకారుఁడు గూడ నొక [illegible] స్వభావమునకుఁ దగినట్లుగా [illegible]ము నతిక్రమింపకయే యవయవసన్నివేశమున నేదో కొంత మెఱుఁగుపెట్టక చూపఱచిత్త మాకర్షించునట్లు నిర్మింపఁ జాలఁడు. అది వారి ప్రతిభాధీనము. ఇందుకు 'ఎండినచెట్టు నీయెదుట నున్న'దను విషయమును 'శుష్కో వృక్షో భాతి పుర స్తే' యనుటకంటె 'నీరసతరు రిహ భాతి పుర స్తే' యనుట చక్కఁగా నున్నదన్న యార్యోక్తియే నిదర్శనము. ఇట్లే శిల్పమునందును, బుద్ధమునిశంకరాచార్యుల విగ్రహములు కొన్ని శాంతరసమొలుకుచున్నట్లు కనఁబడి చిత్తమును దన్మయము గావించుటయు, వారిప్రతిమలే మఱి కొన్ని యట్టివి గాకుండుటయు మన కనుభవసిద్ధమే. కావున శిల్పకారుని ప్రతిభను బట్టి శిల్పమును రసపోషక మగుననుట తెల్లము. చిత్రప్రతిమాదికశిల్ప మిట్లు రసావిర్భావమునకు హేతువగునని కనిపెట్టియే ప్రాచీనులు చూపఱ కానందవివేకాదు లుదయింపఁజేయుటకై దేవాలయములమీఁదను, ప్రాకారకుడ్యములమీఁదను రామాయణభాగవతాది కథావిషయములను చెక్కించియు, వ్రాయించియు శిల్పకల నత్యున్నత స్థితికిఁ దెచ్చిరను మాటను స్మృతికిఁ దెచ్చుచున్నాను.

'ఆంధ్రకవిత్వ చరిత్రము'*

కొంపెల్ల జనార్దనరావు గా

(విమర్శము)

పేరునుబట్టి యిది ఆంధ్రకవిత్వముచరిత్రమని అనిపించుచున్నది—కామా? కాని అట్లు కాదు. ఇందు ఉదాహరణరూపముననైన ఎక్కిన ఆంధ్రకవిత్వము కొంచెము. అందు తొంబదిపాళ్లు శ్రీఅప్పారావుగారి సొంతమే. మఱి యిది రచయిత రచింపఁబూనిన ఒక ఆగామి బృహద్గ్రంథమునకు ఉపోద్ఘాతప్రాయమై వచ్చె, ఆపేరే తొడిగికొన్న దనుటకు ఆనుకూల్యము లేదు. ఇది ఒక గ్రంథమే అయి తనవిషయమునుబట్టి పేరు దాల్చి, కావలసినచో తన పీఠికయందు, రాఁబోవు ఒక ఘనాన గ్రంథమునకు ఇది ఉపోద్ఘాతప్రాయమన్న ప్రకటనకు తావిచ్చిన ఈయవచ్చును. 'ఆంధ్రమున కవిత్వచరిత్రము' అని ఒక సమాధాన ప్రయత్నము. కవిత్వచరిత్ర మనఁగా, కావ్యమీమాంస అని, కవిత్వతత్త్వపరామర్శ మని, అర్థమునుచో, ఇందలి వస్తువున కీపేరు ఇంతవఱకు సరిపోయినదని కొందఱు సాఁగఁదీయఁగలరు.

ప్రాచ్యములు, పాశ్చాత్త్యములు నగు వివిధభాషా సాహిత్యములందు వివిధకాలములందు కావ్యప్రతిభ కాంచిన వికాసపరిణామములు, చరిత్రక్రమమున కానున్న లక్షణక్రమపరముగ, ఇందు పరిశ్రమాయత్తమగు పరామర్శమునకు భాజనములయి, రచయిత అభిప్రాయధోరణికి అగ్రము చూపినవి. ఇది మిక్కిలి అవసము పట్టిన, మెచ్చఁదగిన ప్రయత్నమే.

తెలుఁగున కవనప్రతిభ ప్రాఁతదారిళ్లకు విప్లవించినవెనుక వెలువడిన విమర్శగ్రంథములలో నెల్ల భావస్వాతంత్ర్యమున, విషయవిస్తృతియు చూపు కొలఁది సంఖ్యలో చేరు నిది. సారస్వతమున 'అరాజకోద్యమ సంరంభమున మొదటిపఙ్క్తులలో కానవచ్చు ఈ 'భా కవి', తనస్వాతంత్ర్యరతి, పాఠసారము, ఉపజ్ఞ అ గడుగున చిహ్నితమొనర్పఁగడఁగు విమర్శకుఁడుగ ద నములు విసరుచు వచ్చి యీపెద్దవిడిదిని విస్తరిల్లి సాఁగ

ఇది ౧౯౩౧ లో విరచితమైనట్లు గ్రంథక పీఠిక చెప్పును. ప్రకటితమైనది '౩౧ తుదనో '౩ తొలుతనో. ఇది రచించిన క్రొత్తనే ప్రకటిత యుండిన, ఇది తెచ్చుకొనియుండు మెప్పు ఈపదేం రసజ్ఞతపెంపులో ఊరియుండెడిది. ఈ ప్రకటిం ముందే యిది రచితమై యుండినచో, విషయావగా నము మెఱుఁగెక్కి, రచనాభక్కి పాకముతిరిగి, ఇం కంటె మేలుతరమైన గ్రంథము మనకు లభించియుండె దని ఆశింతము. నాఁటిరచనయే నేఁడు ప్రక కావలసివచ్చినను, కవిసంస్కృతివికసనము వ గ్రంథమున కొంత సంస్కరణము ప్రాఁకుట స్వాభా కము. మఱి, రచయిత తనయెడ చెప్పుకొన్న పాదు లను మించిన బద్ధకమువలననో యేమో, ౧౯౩౧ స వనే నిలువఁద్రొక్కుకొని మాటాడు వాక్యములు కొన్ గ్రంథము నొకమట్టిపారక్రింద కొంతచైతన్యముగా ప చున్నవి. మహాసంగ్రామానంతరము ఐరోపీయవాఙ్మ గతి స్తంభించిపోవుటకే ('ఇక ముందు నేపరి మము దాల్చునో చెప్పుట దుస్తరము (?) అని నుడువు తడవి, ఆసమయముకొనను వినవచ్చు కవితారావ లలో 'యీట్సు' కవిగొంతుక ప్రాచ్యసంస్కృ చ్ఛాయ లాలపింప మచ్చులు విసరె నన్న మథన

---

* గ్రంథకర్త: బసవరాజు వేంకటఅప్పారావుగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్. వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రు అండ్ సన్స్, చెన్నపురి. క్రౌనుసైజు, ౩౦౦ పుటలు. వెల రు ౧-౮-౦.

నోబెలుబహుమానము నొసఁగిన యీ పదివత్సరాల తత్త్వవివికాసమును పట్టుట యెంతఆవశ్యకమో, తద్వి పర్యయమున నిపుడు చేపడిన ఆశాభంగము కొలఁదిచూపి చెప్పఁగలదు.

ఆంగ్ల కావ్యము లెన్నియో మెచ్చి, ఆంగ్లమున కవులయు విమర్శకులయు నభిప్రాయములు గౌరవ ముతో స్వీకరించిన ఔచిత్యము నెఱిఁగియు, '...... ఆంగ్లేయులు సాహసోత్త కలిపురుషావతారులు. అందుకని నే వారికి ద్రవ్యకాంక్ష మెండు. రసభావము మృగ్య ము...' అన్న భావములు నీప్రోద్బలమున నేర్పడినవైనను, ఈపదియేండ్లకు రచయిత పరిశీలించియు ప్రాచ్యతా ముద్ర నిలఁబెట్టుటకో యేమో అట్లు వదలినాఁడని సమా ధానపడుట సులభము కాదు.

"...'తనయందు నిఖిలభూతములందు నొకభంగి సమహితత్వమ్మును జరపువాఁడు' అనుభాగవతవచనము యొక్కయు, 'ఆత్మన స్సర్వభూతాని' యను నుపనిష ద్వాక్యముయొక్కయుఁ బ్రామాణ్యమును బ్రహరులును, రాజ్యకాంక్షాపరులును, హింసారతులును, మాంసాశను లును, నాస్తికులును నగు పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులకును, ...జనులకును వెల్లడించి భారతీయవిజ్ఞానప్రాశ ...ను ఘంటాపథముగఁ జాటి తన్నుఁ గన్న దేశము ...ల ఖ్యాతియును, దన కశేష శేముషియును (?) శ్రీ వసువు [జగదీశచంద్రబోసు] గడించినాఁడు—"

ఇట్లు నిబిడితములైన వాక్యములకు లోకము అంగీకారముద్ర వదలఁగలిగినచో, వెలుతురువలె పరు విడుచున్న పాశ్చాత్త్యవిజ్ఞానగరిసహో తత్త్వపారమ్య సమర్థనమునకు బారలు చాఁచు ననెడి రహస్యములు ...త్తరించిన జెనరల్ స్మట్స్-లు తల వంచుకొని సము ద్రాలలో దాఁగుదురేమో!

గంటము త్రుప్పువట్టి, అక్షరముల అక్షరాంకణము నకు లోహపుముద్రలు మొలచిన యీకాలమున రచనా కాలమునుండి ప్రచురణకాల మనుచు లెక్కించుకోవలసి వచ్చినది కనుక కాని,—గ్రంథమును యథాతథముగ పరిశీలింపఁజెల్లును.

ప్రాక్పశ్చిమములు రెంటికిని "పద్ధతులు వేఱయి నను బరమార్థము...రసప్రతిపాదనమే యని గ్రహించిన" వారై తత్సంయోగము అసంభవము కాదని ఉపదేశించి, "పాశ్చాత్త్యవాసనలు నన్ను పీడక వెంటాడుచున్నను, భా రతీయనాగరకతకు మూలకందమనఁదగు సంస్కృతవాఙ్మ యమును జుల్కనఁగఁ జూడక, మూలాధారముగనే గ్రహిం చి సర్వత్ర వాదమునకుఁ గడంగితిని. కాని, సంస్కృతా లంకారికుల ప్రధానసూత్రములు మాత్రమే కయికొని, యప్రధానము లగువానినెల్ల విడిచి సాహిత్యమునకును, రసమునకును, శైలికిని సంబంధించిన ముఖ్యసూత్రముల చర్చతోడనే గ్రంథమును బూరించితిని. అప్రధానవిష యములఁగూర్చి విపులవ్యాఖ్యానము గావలసినవారికి పూర్వసంప్రదాయానుసారములగు లక్షణగ్రంథము లెన్ని యేనియుం గలవు. 'చక్కనిరాజమార్గమే యుండఁగా సందుల గొందుల దూఱ నేలనే యో మనసా!' యను త్యాగరాజవాక్యమునే ప్రమాణముగఁ గయికొని కావ్య తత్త్వాన్వేషణమున ముఖ్యసూత్రములనే ఆధారముగఁగొని రాజమార్గమునసే నడువఁ బ్రయత్నించితిని" అని పీఠికయం దొసఁగిన రచనావిధానపరిచయము ననుసరించి నడచుచు వీరు సంస్కృతమున సాహిత్యచర్చ కావించిన లాక్షణి కులను రెండుకక్షలకు విడఁదీసి, "ఒకపద్ధతివారు శాస్త్రాదేశము శిరసావహించువారు. రెండవపద్ధతివారు స్వచ్ఛం దప్రకృతిమార్గముల ననుసరించి శాస్త్రాదేశమును గొన్ని యెడల మీఱి రసమునే ప్రధానలక్ష్యముగ నంగీకరించి కావ్యలక్షణమును నిరూపించిరి. శాస్త్రాదేశము ననుసరించి కావ్యలక్షణమును నిర్వచించిన లాక్షణికులలో వామనుఁడును, వాగ్భటుఁడును [? ఉద్భటుఁడు], భోజుఁ డును, మల్లినాథుఁడును, విద్యానాథుఁడును ముఖ్యులు. శాస్త్రాదేశమును ప్రధానముగ గడింపక రసప్రవృత్తియే ముఖ్యసూత్రముగఁ గైకొని కావ్యస్వరూపమును చిత్రించినవారిలో దండి, మమ్మటుఁడును, విశ్వనాథుఁ డును, జగన్నాథపండితుఁడును ప్రముఖులు" అని యిరు కక్షలను వర్ణించిరి.

వామనాదులును, మమ్మటాదులునుగూడ తమ తమమతముల నిరూపించు శాస్త్రగ్రంథములను తామే నిర్మించిరి కాని, వామనాదు లొకశాస్త్రమునాదేశమును శిరసావహించుచు వర్తించినవారును కారు, మమ్మటాదులు నిర్మించినవి శాస్త్రగ్రంథములు కాకపోవను లేదు. గ్రంథకర్తప్రధానాశయ మేమన, కొందఱు (వ్యాకరణాదు లపేక్షించుచు) అదోషత్వ, రీతిగుణాలంకారాది విశిష్టత కావ్యమునకు వలయునని స్వీకరింప, కొందఱు, ఏది యెట్లైనను, రసరమణీయతాదులే ప్రధానము లని చెప్పిరి అని. కాని, మొదటిమతము 'లాక్షణికమత' మనియు, రెండవది 'రసికమత' మనియు పిలుచుకొన వీరికి మన సైనది. ఇచట, 'ప్రథమపక్షము వారు...నియమములను శెంచి ఆదర్శమునకు వైరళ్య మాపాదించిరి' అన్న స్వకీయ 'మిత్రు' లొకరు వ్రాసినది వీరు మెచ్చుచు స్వీకరించి 'లాక్షణికుల'కు సంకుచితత్వము లక్షించి, 'రసికమత'ము నరసికతకు, స్వాతంత్ర్యరతికి శ్లాఘించిరి. ఈగర్హ్యమతము సగర్హ్యమతము వీరిచేఁ బడసిన విమర్శను గమనించినచో గ్రంథము ప్రధానమాత్రమున ఆకళింతకు వచ్చును.

"...కావ్యమునందలి సర్వాంగములు నదోషము లగను సగుణములుగను నున్నఁ గాని, కావ్యమున రస ముండ నేరదని యిమ్మతమువారి యభిప్రాయము" అని వామనాదులయెడ వీరు కనిపట్టినది. రస ముండనేరదేమో యనుతమాతిహాతో, తత్సంపాదనసామగ్రిగా అదోషత్వసగుణత్వాను లుపాసించిరని వామనాదులను నిరూపింపఁగల యీవాక్యము వారిని రసికమతముతో చేర్చి, వారియెడ రచయిత ఇష్టవైరుధ్యమును డీకొను చున్న దగుటచే, రసమన ఆస్వాద్యత యనుకొని, వారు ఆ (రీత్యాది) ద్రవ్యములకు ప్రాధాన్య మిచ్చి రన్నదే యిందలి తాత్పర్యముగ స్వీకరింపుఁడు క్షమాసంపన్నులు.

"'అదోషౌ సగుణౌ సాలంకారౌ' అను మాటలను దమవిజయపతాకలపై విలిఖించి కవిని ప్రతిఘటింపఁ జూచుచున్నా" రనిపించుకొన్న 'లాక్షణికుల' లో మొదట పేరు వేయించుకొన్న వామనుఁడు 'కావ్య శబ్దోఽయం గుణాలంకారసంస్కృతయోః శబ్దార్థయో ర్వర్తతే' అనియు, 'రీతి రాత్మా కావ్యస్య' అనియు అన్నందులకు ఆతనిపరదా తీరినది. కావ్యవ్యాప్తిని సంకుచిత మొనర్చుటే లాక్షణికుల తాత్పర్యముగ గణి చుటయందు, "సాహిత్య మెట్లు జీవసూత్రబద్ధమై దే కాలపాత్రానుసారముగ మార్పులఁ జెందుచు, భిన్నప ణామములఁ దాల్చుచు, నభివృద్ధిఁ జెందుచుండునో గోచరింపక మాన"కుండుటకుఁగా, "విశాలదృష్టితో సమరసభావములో సాహిత్యచరిత్రము నవలోకింపఁ జెల్లు నను ఆశయము, రచయిత పాఠకులయెదుట బెట్టినది, ఆయనచేత 'లాక్షణిక' 'రసిక' మతములను— ఒక్క సంస్కృతాలంకారికులను—బరిశీలించుటకే భిన్న మైపోయినది.

'రీతి కావ్యమున కాత్మ' యన్నయెడ, 'గు విశిష్టమైన పదరచన రీతి' యని వివరించినాఁడు వా మఁడు. అలంకారములు లేకున్నయెడను కావ్యత్వ చెడ దాతనిమతమున. ఈగ్రంథకర్త దబ్బ తప్పించ కొని, కావ్యత్వము గీయుసందర్భమున 'తదదోషౌ శబ్దార్థ సగుణౌ' అని విసరిన మమ్మటునిమాటలలో 'సగుణౌ' అన విశేషణమును విమర్శించి రసప్రాధాన్యమును స్థాపించు సందర్భమున విశ్వనాథుఁడు గుణముల కంగీకరించి రసైకధర్మత్వము, సంకుచితత్వపు అభియోగమునుం వామనుని రక్షించుచున్న సంగతి విశ్వనాథునివాదమ సారమునే అటునుండి యిటు తిరుగవేసిన, ఫలించును

శౌర్యాదు లాత్మకువలె, గుణములు రసైకధర ములు. కావ్యత్వమున అంగీకృతములైన శబ్దార్థము యందు రస మున్నదనియా, లేదనియా? ర ముండియే తీరినపుడు సరసములని చెప్పక సగుణమ లందు వేల?—అని విశ్వనాథుఁడు. విశ్వనాథుఁడు వీరి ప్రమాణము. రస మున్నచోట గుణము లుండితీరిన వన్న మాట,విశ్వనాథుని యీమాటలచొప్పున. మఱి గుణముల లేనిచోట రసముమాత్ర మేదీ? పోనీ, గుణము లున్న చో రసము లేకపోవు టెట్లు! అని ఒకటి. కావ్య మున గుణము లుండియే తీరుచున్నపుడు, గుణము లుం

యే తీరవలయును కావ్యమున—అన్న అంశమునకు వర్తించు నిర్వచనము, కావలసిన, విశ్వనాథునికంటె వామనునకు తత్త్వసూక్ష్మతలనుబట్టి తక్కువ 'మార్కులు' వచ్చు ననుము కాని, వామనుఁడును విశ్వనాథుని వస్తువును పట్టియే యున్నాఁడని తేలును. విశ్వనాథుఁడు గుణములు రసైకధర్మము లన్నాఁడు: వామనుఁ డట్లు చెప్పలేదు కావున, అతనిదృష్టిలో అతఁ డెంత వఱకు రసవస్తువును ఆవాహించినాఁడో చూచిపెట్టుట మంచిదే.

'తదల్పమపి నోపేక్ష్యం కావ్యే దుష్టం కథఞ్చన,
స్యాద్వపు స్సున్దరమపి శ్విత్రేణైకేన దుర్భగమ్'

అని కావ్యమున దోషస్పర్శ మంతైనను భరింపక,

'శరీరం తావ దిష్టార్థవ్యవచ్ఛిన్నా పదావలీ'

అన్న అదుర్భగమైన సౌందర్యములో ఇట 'రసికమతము'న ప్రవేశము కొట్టి, రసమునకును, గుణములకును గూడ అలంకారములం దంతర్భావ మిచ్చి భామహాదుల ఆవరణమునుండి కొంతగా వామనుని 'భాయి' యగుటకు చేయి చాఁచిన దండి, 'కావ్యశోభాకరములగు ధర్మములను అలంకారము లందురు' అని చెప్పఁగా, ఆమాటలతోనే, 'కావ్యశోభను చేసెడి ధర్మములు గుణములు;— తదతిశయహేతువులు అలంకారములు కాని' అని వామనుఁడు ముందడుగిడి రీతిమతమును పరిణతి మొనర్చెను. అట దశగుణములలో 'దీప్తరసత్వం కాంతిః' అని ఒక గుణమును చెప్పి, సమగ్రగుణయైన వైదర్భికి శ్రేష్ఠత్వము నప్పిరయు, 'ఓజఃకాంతిమతీ గౌడీయా' అని మూఁడింట నింకొకరీతియందుఁ గూడ దీప్తరసత్వమును తాపియు, 'సందర్భేషు దశరూపకం శ్రేయః' అని రసప్రధానమగు దృశ్యప్రబంధమునకు అగ్రతాంబూల మిచ్చియు రసపక్షపాతము చూపినవాఁ డాయెను.

విస్తార, వికాస, విద్రుతు లనెడి మనోవ్యాపారముల నేదే నొకటి కెలుపని రచన ఏదేనుండినను మనసున కాస్వాద్యము కాక, కావ్యత్వద్వారము వెలుపట నొక 'మతము' సాహిత్యమునకుఁగా పడిగాఁపులు పడియుండును. కాక, అట్టి ఆస్వాద్యతకు సంతరించుకొన్న కావ్యమున, ఆ మనోవ్యాపారములు భజించు ఓజః ప్రసాద మాధుర్యములు, అందు ఇమిడిపోవు వామనుని దశగుణములు, అవి వానివిధములు అయియే తీరునని వెద్ద బోధింపవలెనా?

ప్రసాద మను గుణము సర్వరసాంతర్యామి యఁటగా!

'రీతి యన్నది సంఘటనావిశేషము. సంఘటన మఱి అవయవసంస్థానరూప మైనది. ఆత్మ తద్భిన్న మైనది. మఱి కావ్యమునకు రీతి ఆత్మ యెట్లు?' అన్న విశ్వనాథుని ప్రత్యుక్తికి పాల్పడ్డ వామనుని రీతిమతము, అసమము, విశ్వనాథుని రసమతమున వస్త్వలంకారాదులకు విడిది లేదన్న ఆక్షేపమునకు గుఱి కాని సందర్భములు తన వ్యూహమున ఇముడ్చుకొన్నదని ఋజువు చేయుటకు కిద్దపడు ఒక ప్రయత్నము, వామనాదులు సంకుచితులు కాక ఉదారముగ కావ్యతత్త్వము నారాధించి రసులకు వినియోగపడఁగల సార్థకత మనకు చాలును. ఈ రచయిత పట్టిన 'కావ్యశబ్దోఽయం గుణాలంకారసంస్కృతయోః శబ్దార్థయోః వర్తతే' అన్నదొకటైన, 'ఉపచారముచే శబ్దార్థమాత్రవచనము ఇట స్వీకృత'మని నుడివి, తొలుత సంతరించిన 'కావ్యం గ్రాహ్య మలంకారాత్; సౌందర్య మలంకారః' అన్న ఏర్పాటుచే, సౌందర్యము కల శబ్దార్థములు కావ్యత్వమున నిల్చునను కట్టుబడి చేసి వామనుఁడు, వెనుకటి ఇష్టార్థవ్యవచ్ఛిన్నపదావళిని కావ్యరూపము నల్లుకొన్న దండి మొదలు, విశ్వనాథుని రసాత్మకవాక్యత్వము వఱకు ఎందును కావ్యాత్మను కృత్స్ననిహితముగఁ బడయఁ జాలమిని, 'రమణీయార్థప్రతిపాదకః శబ్దః కావ్యమ్' అని తెగ ముందునకుఁ బోఁబోయి దండివఱకు వెనుకకును వెళ్ళినవంటివాఁడయిన ఇటీవలి పండితరాజు ప్రతిభ వఱకును, జగన్మోహినివలె దొరకి దొరకక వినోదించిన కావ్యాత్మను నిరోధించుటకు కాని, కొలొప్పుటకు కాని తగిన ప్రయత్నమును కాని, అర్హతను కాని వెలిపె ననుటచే సాహిత్యవిమర్శకు లొక్కఁడును ముందిడఁ జాలరు. వాల్మీకి కాళిదాసాదుల యేమహాకావ్యము తెచ్చినను, అందలి లాక్షణికులు నేదో ఒకలెక్కను కావ్యముగనే స్వీకరించి కావ్యసౌందర్యమును ఆస్వదించి

ఆరాధించిరి. అయిన, ఆసౌందర్యము ఏవిచ్ఛిత్తిరేఖలపై నృత్యము తిరిగినదో గుర్తించి వచించుటయందు పలుకులు శేదించుటకు, వలచినన్ని కారణములు.

‘అనలంకృతీ పునః క్వాపి’ అన్నందులకు మెచ్చఁబడియు, ‘తదదోషౌ శబ్దార్థౌ సగుణౌ’ అన్నందులకు, ఏమో, జార్చఁబడ్డమమ్మటునికంటె ‘సాలంకారములు’ అన్న ఒక్కపాపము చేసిన విద్యానాథుఁడు ‘జీవితం వ్యంగ్యవైభవమ్’ అని, ఈరచయిత రసికవర్గీయుల సంచి కట్టులో లెక్కపెట్టిన వ్యంగ్యమును కీర్తించినవాఁడయ్యు ‘లాక్షణికవర్గమునఁ ద్రోయఁబడినాఁ’ డన్నచో, వీరు ఒకచాదస్తముగఁ బట్టిన దృష్టి ‘అలంకారము’ మీఁదనే నిష్ఠలు కరియుచున్నదో, దాని కప లోక పద్ధతియే లేదో అని రెండును సిద్ధపడును.

ఈమనఃస్థితికి తోడు వాఙ్మయపరిచయము (అనోపత్వము వీరికి కిట్టినట్లే) కడు పరోవ. మనుటకు ఒకటి రెండుమాత్రమే ఉదాహరణములు లెక్కపెట్టుకొను ప్రయత్నము, వీరిసిద్ధాంతరచనలలో పహో ఆగుణము నిబిడితమై ఉన్న యాథార్థ్యమును కొంచెపఱచుట యగును.

‘నిర్దోషం గుణవత్కావ్య మలంకారై రలంకృతమ్’ అన్నభోజుఁడు, వెంటనే,

‘రసాత్మకం కవిః కుర్వన్ కీర్తిం ప్రీతించ విందతి’

అన్నను ‘తోలిపీకము’వాఁడే అనుటకు ఒక్కటే కారణముని(అసలు సరియైనది ఉన్నచో) ఎట్లు చెప్పఁగలము? “‘అదోషౌ సగుణౌ సాలంకారౌ శబ్దార్థౌ కావ్యమ్’ అను మల్లినాథుని మతము నంగీకరించుటకు గొప్ప చిక్కు తటస్థమగుచున్నది. మల్లినాథుఁడు మహావిద్వాంసుఁడును సుప్రసిద్ధవ్యాఖ్యాతయుఁ గానఁ గావ్యవ్యాఖ్యానములకు సంబంధించిన మరియాదలను సూచించెనే గాని, కావ్యసృష్టిని నిరోధింపఁగల నియమముల నేర్పఱుపఁదలఁప లేదు. వ్యాఖ్యాతల విమర్శనములన్నియు నిష్టిఫలితమునే యర్థించుచున్నవి. అంతియే కాని యవి కావ్యలక్షణముగ నంగీకరింపఁ దగియుండ లేదు.”

అని ఒకవ్యాఖ్యానము. కావ్యలక్షణమును విడఁబఱచుటకంటె ఈకావ్యమర్యాదల సూచించుటయందలి ఇతరమగు తాత్పర్యము మాట యెట్లున్నను, ‘అదోషౌ’ మున్నగువాక్యము వ్యాఖ్యాతగ మల్లినాథుఁడు కాక లక్షణకర్తగ విద్యానాథుఁడు వచించినట్టిది. ఈసంగతి మొదటనే తెలిసియుండిన, దీనికేఁగా వీరికి ప్రత్యేకప్రయత్న మక్కఱయుండి యుండదు. విద్యానాథుఁడు కావ్యలక్షణమున గుణాలంకారములమాట చెప్పినది, ప్రాయశః ప్రాప్తమగు సౌందర్యావయవ నిరూపణముగ అన్వయించుకొని, ఆతఁడు వ్యంగ్యవైభవమును, రసాస్వాదమును కీర్తించి రసమతము ననుసరించినవాఁ డనుమాట మఱవకుండుట మంచిది. వామనుఁడు ‘రాత్రి యామ స్తురీయః కాలః’ అని చెప్పినవాఁడు కనుక, తెల్లవారుకడ, రాత్రి నాలవజామున మాత్రమే కవిత కట్టవలెను, వేఱొకప్పుడు వలదని యాతని తాత్పర్యముగ అవశ్యముగ స్వీకరించుటయు, దానికేఁగా వాతని గర్హించుటయు నన్నవి బాలెఁడిటు, బాలెఁ డటు తగులును. అది ఒకపరిశీలనము, ఒకఉపదేశము. శాస్త్రములు ప్రభుసమ్మితము లనుటయందు వానియెడ అహంకార, దుర్గర్వ సమ్మితములు చెప్పుకొనుట ఎప్పుడును తగియుండ లేదు; క్రీస్తుశకము ఇరువదియవశతాబ్దికి మఱింతతగదు. వానియెడ పాలక, రక్షక సమ్మితము లేవో చూచుకొని, ఉన్నదానికి వ్యవస్థ సవరించుట వాని ఆశయమని స్వీకరించిన, వానిపదవి పూజింపఁబడ్డదే యగును: అంతకు దాఁటిపోవనందులకు సంతుష్టము కూడను. విద్యానాథునిదే అనుకోఁబడిన

‘కావ్యం యశసేఽర్థకృతే’

అన్నపద్యము, కావ్యప్రయోజనముల నుగ్గడించునదగుటచే, వేఱొకతావున విమర్శ పడసినది. మమ్మటుని ‘కావ్యప్రకాశము’లోనిదని ‘ప్రతాపరుద్రీయము’న నుదాహృతమైన యీశ్లోకమును విద్యానాథునిదే యనుకొని వీరు ఎదుర్కొన్నారు.

‘హ్లాదైకమయీ మనన్యపరతంత్రామ్’

అన్న స్వేచ్ఛారుతులచే వీరి మెప్పు నొడిచిన మమ్మటుఁడే అది వచించెనని యెఱిఁగియుండుచో, వీరు మమ్మటుని

రెండుగా చీల్చుకొనక సామరస్యము చూడ యత్నించి యందు రసస్థైర్యము కాలూనగకున్న, అట్లు యత్నింపదగియుండెడి దని వాదించుకొందము. ఆ సమన్వయమునకు 'తదదోషౌ శబ్దార్థౌ సగుణౌ' అని నుడివిన భాగము చూడకయే 'అనలంకృతీ పునః క్వాపి' అన్న భావమును వీరు మెచ్చుకొనిరని మనలను ఎవ్వరును నమ్మమనుటలేదు. మఱి రెంటికి అట్లు దాటవేసి రస్నది సమన్వయము చేసికొనుటకు మనము ప్రయాసపడుట కేమి కాని, రీత్యలంకారాదులయెడ వీరి అనిష్టతకు, వీరి అనుభవమున తెలుగు సాహిత్యము నావహించిన స్థితిగతులు, ఆధునికుల తిరుగుబాటును, దానియెడ వీరి అనుబంధములును వీరి మనసున కారణము కట్టిన దనుమాట చాలవఱకైన నిజమగును. వీరిసిద్ధాంతములు, మతములు కూడ వీని ప్రాద్బలమునకు బాంధవము చూపునవే.

ఇందుకు వీరు రసికమతమునకు మూలసూత్రముగ చేత నిరుల్చుకొన్న విశ్వనాథుని "వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం" అన్న 'చక్కనిరాజమార్గము' కూడ వీరి యీపక్షపాతమునకు, స్వాతంత్ర్యమునకు లోబడినది. తమ స్వతంత్రమగు దర్శనశక్తిచే రసకుటుంబమునకు అర్థనూతనస్మృతులు తెచ్చినచో వీరి విమృశ్యతాపేక్షము వేఱుగ నుండును కాని, విశ్వనాథుడు ప్రమాణ మను మాట తుదివఱకు మీటుచు, లాక్షణికుల మాటలకు సొంతఅర్థములు ఆపాదించి వారిమతము కానిది వారి మతముగా అన్వయించి చెప్పుటకుగాను, వీరిస్వాతంత్ర్యము భాషాపరిచయలోపముతో నెయ్యము సలిపినది.

'సజాతీయై ర్విజాతీయై రతిరస్కృతమూర్తిమాన్,
యావద్రసం వర్తమానః స్థాయీ భావ ఉదాహృతః'

అన్న శ్లోకమునకు,

"సజాతీయములును విజాతీయములును నగు భావములచే మార్పు చెందని మూర్తి గలదియు, రసము నంతయు ప్రదర్శించునట్టిదియు నగుభావమే స్థాయీ భావమని చెప్పబడినది."

"ప్రధానభావము తదనుగుణములును విరుద్ధములును నగు భావములచే మార్పు నొందక రసమును సర్వమును ప్రదర్శించుననియే పండితరాయల నిర్వచనముయొక్క యర్థము"

అని వీరి వివరణము. 'అతిరస్కృత-' అనగా 'మార్పుచెందని-' అన్న అర్థము మాట అటుంచుదము; 'యావద్రసం' అనగా ('రసపర్యంతము' అనుటకు) 'యావత్తు రసమున్న' అని తెలుగునుడికారము పొంపును, 'వర్తమానః' అనగా ('ఉండునట్టిది' అనుటకు) '(to) present' (వర్తింపజేయు, ఎదుటబెట్టు) అను ఆంగ్ల బాంధవమును చొనిపి వీరు కావించిన అర్థవివరణము కడు విచిత్రము. కాని యిది యీవ్యాఖ్యానలోకమునకు మొదటి దృశ్యములలోనిది. 'రస' సామగ్రిని గూర్చిన వీరి అవగాహనము చాల తెఱచుకో మన్నది.

'స్థాయీభావమే రసము' అని ప్రతిపాదించుచు, "స్థాయీభావమునకు ప్రధానలక్షణము విభావాదికముచేతను, విరుద్ధములగు సంచారీవ్యభిచారాది భావములచేతను విచ్ఛిత్తి నొందక, యచలమై, చిరస్థాయియై, సర్వభావములను నాత్మరూపమును దాల్చునట్లుగ జేసి వాని యన్నిటికిని స్వకీయ వాసన నొసంగు ననుటయే" అని యొక ప్రబోధము. స్థాయిభావము (అసలు స్వజన్మకారణమగు) విభావములచే విచ్ఛిత్తి నొందుట,—పోనీ పొందకపోవుట,—(ఏకార్థకము లగు) సంచారి వ్యభిచారి భావములభేదము, స్థాయియెడల (రసనిష్పత్తికి తోడ్పడు) సంచారి (లీవ్యభిచారాది) భావముల విరుద్ధత, వాసనాశబ్దవిభ్రమము—మున్నగు ప్రశంసలు విమర్శనోత్సాహమునకు నిర్వేదము కుదుర్పునంతటివై ఉపప్లవించెడిని.

వేఱొకచో నిట్లే 'భావ' శబ్దవ్యాఖ్యానసందర్భమున, "దృష్టికి గోచరములగు వస్తువుల దర్శనమువలన జనించిన సుఖదుఃఖాది భావములచే హృదయావేశము నొందు నవస్థయే భావ మగును. ఇయ్యది భావన వాసన యనుపదములనుండి జనించినది. ఇతరవస్తువులకు సైతము సువాసన నొసగు భావమే యిచట గ్రాహ్యము" అన్న వాక్యార్థము వీరి లాక్షణికతానైశిత్య మెంతటిదో తాను కూడ చూపుచున్నది.

'స్వాద' నిర్వచనమని చెప్పుచు వీరు చెప్పినది వీరియెడల మన మెుకటవస్థను స్థిరపఱుచుకొంటకు సాధనముగనైన గమనింపవలెను.

"మనలాక్షణికులు రసముయెుక్క బాహ్యస్వరూపమును నిరూపించుసందర్భమున,

"'స్వాదః కావ్యార్థసంభేదా దాత్మానంది సముద్భవః'అనుసూత్రమును గావించిరి వారు. వానికి 'కావ్యార్థేన విభావాదిసంసృష్టిస్థాయ్యాత్మకేన భావకచేతసః సంభేదే ప్రత్యస్తమితస్వపరవిభాగే సతి ప్రబలతరస్వానందోద్భూతి స్స్వాదః'అను వ్యాఖ్యానము గావింపఁబడినది. ఈసూత్రవ్యాఖ్యానముల రెండింటివలన వ్యక్తమయిన భావము లేవన:—

"స్థాయీభావమునకు విభావాదికముల గలిగిన కావ్యమునందు వర్ణితములయిన వస్తువులతో మనసు పూర్ణముగ స్వపరభేదము లేకుండ లగ్నమగుట వలన జనించు ప్రబలతర స్వానందానుభూతియే స్వాదము. కావ్యమునందు స్థాయిసంచారీవ్యభిచారిభావములు ప్రదర్శింపంబడును. అనేకవస్తువులు వర్ణింపఁబడును. అట్లు వర్ణింపఁబడిన వస్తువులయందుఁ గవియెుక్క మనసు లగ్నమయినప్పు డనఁగాఁ గవి నేను, నను భావమును వీడి వర్ణించువస్తువునందే లక్ష్య మంచి యిహమును వీడి వస్తువునందు లీనమయిపోవునపుడు తత్ఫలితముగఁ గవికిఁ బ్రబలతరానందము జనించితీరును. అట్టి యానందమునే మనలాక్షణికులు స్వాదమని నిర్వచించిరి. స్వాద మనఁగా స్థూలముగఁ జెప్పిన రసపారవశ్యమే!"

ఈ తెలుఁగువివరణము సంస్కృతవాక్యావళి అర్థమును తాత్పర్యమును తప్పినది కాక, ఒక ముఖ్యమగు విషయమును తెలియఁజెప్పుచున్నది. వీరు ఎంతసేపును రసాదికము కవి కావ్యము వ్రాయునపుడు పొందు నదటగా అన్వయించుచువత్తురు. అసలు,మనలాక్షణికులు కవిప్రతిభావిశేషము కారణముగ కావ్యసృష్టి విలసిల్లు ననుటతో—ఆప్రాంతముల—విషయిపరమగు (subjective) పరామర్శము వదలి, తక్కిన రసప్రపంచన మంతయు విషయపరముగ (objective) సంభావించి చర్చించి రనుమాట ఇట్టే అనుభవసిద్ధ మగుచుండ, వీరు విశ్వనాథుని 'రసాత్మకం వాక్యం కావ్యమ్' అన్నసూత్రమును ప్రమాణముగ స్వీకరించియు విశ్వనాథుని రసాదినిర్వచనములను పాటింపక పొంతఅర్థములపై నడచుటయే కాక, అవి లాక్షణికుల నోటనే క్రుక్కఁజూచుట కర్తవ్యతాగౌరవమును ఒకటి రెండుసార్లు కోల్పుచ్చుచున్నది. తమ కాల్పనికార్థములఁబట్టి లాక్షణికులభావములు వీరికి సరిపడమి వింత కాదు; మఱి దానిపై వీరి యాతీర్పులును వింత కావు:

"రసప్రవృత్తికి నకారణజనితస్వాదమే కారణమని మనవారు గ్రహించినట్లు స్పష్టముగఁ దోఁచుట లేదు. మనవా రెంతవఱకును నవస్థాదికమున భావము పరిపక్వము నొంది తుదకు స్థాయీభావముగ పరిణమించునని తెలుపుచున్నారు. మామతమున, రసము చిత్తపరిపాకము ననుసరించి రససందర్శనానంతరమున జనించి పర్యాలోచన మనఁదగు విభావానుభావాది వివిధావస్థల యనుభూతివలన స్థాయిత్వము నొందునని తేఁ."

చాలసేపటివఱకు స్థాలీపులాకత్వము అతిక్రాంతము కాదు. వీరి రసభావనను దెలుపు కొన్నివాక్యములు ఒక్కటిగా కుప్పవోసికొందము: వీరిపరిశీలనము పెక్కుముఖముల తెలియవచ్చును.

౧. "రసమునకు వ్యుత్పత్తి ననుసరించి 'ఆస్వాదింపఁబడునది'యని యర్థము కలుగుచున్నది. స్థూలముగఁ జెప్పిన, రసము మానవహృదయముల నాకర్షించు వస్తుసౌందర్యమే."

౨. "ప్రకృతియెుక్క గాని, మానవజీవితముయెుక్క గాని సందర్శనమువలనఁ గవియందు జనియించెడు స్థాయీభావమే రస మగుచున్నది."

౩. "ముఖ్యముగ సూచితమగు నర్థమేమనఁగా కవిమనమునందు వస్తుసందర్శనబలమున జనించు భావోద్రేకమే, భావానుభూతియే రసమని."

౪. "రసము మొదట తీక్ష్ణభావముగ జనించి విభావాదికముల పరామర్శచే తుదకు స్థాయీభావము నొందును."

౫. "రసము జనించునపుడు స్థాయీభావముగఁ జనించునా? లేక విభావాదికము బలమున స్థాయీభావముగఁ బరిణమించునా? మామతమున రసము మొట్టమొదట మెఱపుఁదీవయుంబోలె నిశితతీక్ష్ణతగల కాంతితో జనించి కవికన్నుల మిఱుమిట్లు గొల్పును. అనఁగా, జనించునపుడే రసము తైక్ష్ణ్యము గలిగియుండి స్థాయీభావ మనందగి యుండును. కాని స్థాయిత్వము మాత్రము చిరానుభూతివలన స్థిరీకరింపఁబడఁదగిన దగుటచేఁ జివఱకు సిద్ధించును. కాని మొట్టమొదట జనించు రసానుభవమున స్థాయీభావమున కుండవలసిన నిశిత తైక్ష్ణ్యము పూర్తిగ నుండును."

౬. "నిశితమగు భావతైక్ష్ణ్యము కావ్యమునఁ జిరస్థాయిగా నేకరీతిం బ్రదర్శించుట దుస్తరమును, దుర్భరమును... మొదటినుండియుఁ జివఱవఱకు వైవిధ్యము లేకుండ నేకస్థాయిని గవి రసమును బ్రదర్శింపఁ బ్రయత్నించిన నది విసువుఁ గల్గింపక మానదు. ఎల్లప్పుడును నేకార్థము సూచించు మాటలతో నిండియుండినఁ గాని యేకాగ్రత సూచించు రసభావము ప్రదర్శితము కానేరదు... విసువును రోఁతయు జనింపకుండుటకై కవి సాత్త్వికవ్యభిచారాదిభావములను, విభావానుభావములను దగురీతిని బ్రస్తరించి కావ్యమున రసమునకు వైవిధ్యమును వాహ్లాదకత్వమును గల్గింపవలెనని మనలాక్షణికుల యభిప్రాయమై యున్నది."

౭. "రసమునకు పర్యాయపద మనఁదగు స్థాయిభావము..."

వీరు మనలాక్షణికుల ప్రధానసూత్రము ననుసరించుట యన్నది వీరి ఆశయము వఱకును, పదజాలము ననికివఱకును మాత్రమే సత్య మగుచున్నది. వారిరాజమార్గము గాదు, అసలు వారిమార్గమే పట్టఁబడలేదనుట కెంతయో తరువాయి లేదు.

కాని, "రసమునకు కారణము ఆధ్యాత్మికము కాని భౌతికము కాదు" అను ఉత్సాహ మెత్తి రసప్రవేశమునకు మెట్టుకొనిన వీరిఫలితములు రసతత్త్వమునెడ వీరివిధేయతను చూపుచు, వీరిమాటల కరిసరములకు లాక్షణికుల రసకల్పమును, విమర్శాత్మకముగనే, ప్రస్తరింప వీలు కొలుపును.

"వస్తుసందర్శనమువలనఁ గవియందు జనియించెడు స్థాయిభావమే రస మగుచున్న"దని, "కవి స్థాయిభావము వలవలుచుకొనవలె" నని వీరు చెప్పుటలో అర్థము కొంచెము వ్యాఖ్యాశ్రయమై ఇచ్చట సరిపడనిదిలే. ఒకానొక స్థాయి, రతి, నాయికానాయకులు ఆశ్రయముగ, ఆలంబముగ (కవిని కాదు ఆశ్రయించినది) మొలకెత్తినది. వారు ఆలంబనవిభావము. అది ఉద్దీపితమై, పరిపుష్టి గాంచి, ఆస్వాద్యతకు వచ్చిన దగుచు శృంగారరస మయినది: దాని ఆస్వాద్యత మనకు—సామాజికులకు, పఠితలకు. కవి యిది యంతయు సృష్టించిన అలౌకికప్రతిభాశాలి. రససాక్షాత్కార మయినవెనుకనే కవి సృష్టికిఁ బూనుకొనుట యన్నది స్వానుభవ మగుచుండ, లాక్షణికుల రసమువ్యగ్గులు ఆ మొదటికి అంటలేదనుటకు వీరు సిద్ధపడుటయం దాశ్చర్యము లే దనుకొందను. రసము మెఱపుఁదీవవలె దర్శన మిచ్చుచుండ, విభావానుభావాది క్రమము రసనిష్పత్తికి అవినాభూతము లనియు నీ రెట్లు స్వీకరింపఁ గల్గుదురు? అనఁగా, లాక్షణికుల రసపాకక్రమము మెఱపుఁదీవదర్శనముకంటె చాలకాలము ఆక్రమించునని యిట తాత్పర్యము. "కవిమనసునందు వస్తుసందర్శనబలమున జనించు భావోద్రేకమే, భావానుభూతియే రసము"—అన్న వాక్యమునకు సరిపడియే యుండు నీమెఱపు. కాని దీనిజన్మప్రకారము పరిశీలించిన, ఆవస్తువులు, తత్సందర్శనము మున్నగునవి విభావాదులుగనే విడివచ్చినవై లాక్షణికులసూక్ష్మసౌందర్యవిజ్ఞతను విరఁజిమ్మును. కవిసృష్టియు తిరుగ నా అనుభవము త్రోవనే, విభావానుభావాదిక్రమముననే, భజించును. "భావ మెప్పుడును జన్మాంతరసంస్కారబలమునఁ గవికి వస్తుసందర్శనముఁ గావించిన నిమేషమునందే లబ్ధ మగు" ననుటకు, "రసము జనించునపుడు తైక్ష్ణ్యము గలిగి యుండు" ననుటకు,—రససాక్షాత్కారవిధానమునకు—ఉదాహరణముగ వీ రొసంగిన వాల్మీకి కవి చరిత్రము, 'మానిషాద...' అన్న ఆద్యపద్య మవి

కించిన కరుణరసావేశముకథ, ఈవిభావాదిక్రమము నే యాశ్రయించిన దగుట, రసమార్గాధకులు తమకు కావల సినదే అదిగా వివరించి ప్రసిద్ధమే చేసియున్నారు. అదియే వీరును ఉదాహరించియు లాక్షణికులయొడ ఖేదము చూచుట వారిని సరిగా అర్థముచేసికొనకుండుట చేతనే యని ఒక్కమాటలో నుడివిన చాలదు. రస మనఁగా చిత్తవికారమనియు ఊరకే వ్యాఖ్యానించినది కాదు వీరు.

లాక్షణికుల మతమున, పూర్వరాగవిప్రలంభ శృంగారరసమున వెలయు కామదశాదశకమును వీ రన్వ యించిన విధము వీరిరససంభావనమును కొట్టవచ్చినట్లు చూపును. అస లా దశావస్థలు రససిద్ధిక్రమమున మెట్లని వీరి అవగాహనము—స్వకీయ కల్పనమైనను గాదు. పాత్రముల సంస్కారసంపన్నతనుబట్టి కవి—సంస్కా రశాలియగు విద్యార్థికి పాఠములు త్వరలో ముగియు నట్లు,—ఉచితములగు కొలఁదియవస్థలు మాత్రమే కల్పించునట.

[illegible] భావోద్రేకము నొంది రసపారవశ్యముఁ జెందుదురు! మఱికొందఱు మాయిలోనే భావోద్రేకము నొందక, యేదో యొకరీతిని జీవితము నెగ్గించుచు వివిధావస్థల నొంది తుదకు రసస్పర్శ ననుభవించినవారుం గలరు.”

(‘రస’ మనఁగా చిత్తవికార మయినట్లే ‘పాత్రి’ మనఁగా జీవి, మానవవ్యక్తి, యన్నమాట. ఇది లాక్ష ణికుల యర్థమే యని మాత్రము వీరు చెప్పలేదు; కాని అట్లు కాదని వీరికి స్ఫురించినట్లే మనకు తెలియదు.)

“పూర్వకాలపు టమాయకులందు భావోద్రేకము గాని రసపారవశ్యము గాని యేమాత్రము ననుభవింపక గతానుగతికము లగు లోకమర్యాదల ననుసరించి జీవి తముఁ గడపుచు నేయొడిదొడుకులును ననుభవింపక

[illegible]

[illegible]

యుండలేదు?”

“మనపెద్దలకాలమున నిప్పటి భావోద్రేకమును నిప్పటిరసావేశమును దక్కువగనే యుండెను. ఇప్పటి కాలముననో యువతీయువకులు అవాచువ్యలంతోనె భావోద్రేకమున త్వరితమై రెగయుచుందురు. మా చుటతోడనే రసావేశము ననుభవించు ప్రణయినులు నేఁటికాలమునఁ జాలమంది గలరు. అట్టిరసహృదయు లకుఁ జూచుటయు, భావామధూళి నొందుటయు, రసపారవశ్యము నందుటయుఁ గూడ నేకక్షణజనిత ములే యగును. వారికి మనయాలంకారికు లుపదే శించిన దశావస్థల యనుభూతి క్రమాంతరముగ లభి యింప నక్కఱలేదు. దశావస్థలయంత్యపరిణామ మనఁ దగు రసపారవశ్యమును రససిద్ధియు నేకక్షణముననే లభ్యమగును. అందులకనియే కవి పాత్రములయొక్క శక్తులను, చిత్తవృత్తులను, చిత్తసంస్కారములను లక్ష్య మున నుంచుకొని దశావస్థలలోఁ దగినవానిని ననుభవించు నట్లు చేయఁదగును. సింహమునకు మృగరాజశీవియు, మత్తేభహననశక్తియు నేయవస్థాదికమును గ్రమాంతర ముగ ననుభవించుటచేఁ గలిగెను?.........”

[illegible] దశకము ననుభవించినపై రససిద్ధిఁ బడయఁబడునని లాక్ష ణికుల మతముగ కాని, జడత్వము పొడవున అవస్థలు పదివంతకు మొలచుచు రససిద్ధి నంతరింపఁగల వని తమ అంగీకారముగ కాని వీరు ఎట్లు వివరింపఁగలిగిరో తెలి యదు. (అథవా, మనకు తెలియునులే. ఇట రససిద్ధి యందు వీ రిచుచ్చుకొన్న తాత్పర్యము పెక్కు చోట్ల వ్యాఖ్యాతమయి కానవచ్చును.

“రసము స్థాయీభావము నొందినప్పుడు అన్యవిష యములు స్మృతికి రాకుండును. స్థాయీభావముచే నావహింపఁబడిన రసహృదయులకు నిజభావప్రపం చము దక్క నన్యప్రపంచ ముండదు. సీతారామచంద్రు

[illegible]

[illegible]

బరవశులయిన వారికిఁ దాము గావించుకొనుచున్న [illegible]

సములయందలి యాసక్తిబలమున రాత్రియంతయుఁ గడచినసంగతి కూడ గోచరింపదయ్యెను గదా! ఆహా! సౌఖ్యానుభూతి యన్న, రసానుభూతి యన్న నిట్లే యుండవలయుఁ గదా?”

ఇంద్రియజన్యమగు సౌఖ్యానుభూతియే వీరిమతమున రసము. ధర్మ అర్థ మోక్షములు ఒరగి,—

“రసమునకు మానవసహజ మగుకామ మాశ్రయము.”

“మానవసహజ మగు కామము నేయే పద్ధతుల ప్రకారము రసముగా మార్చి వర్ణించును? కోరికలు రసికులచేతులలో నెట్టిమార్పులను, నెట్టియవస్థాపరిణామములను బొంది రసస్వరూపముతో బయల్వెడలును?”

అని కొన్ని శంకలుగా కామప్రవృత్తి యడుగు లిడినది. లోకమున రసము ఒకటి, కావ్యమున రసము ఒకటి— రసము రెండువిధములని వీరి ఆశయము. కామమున రసము లేవేవి యెట్లెట్లు ఫలించునో చెప్పుటకు పూనుకొని వీరు శ్రమపడ లేదు.

మనలాక్షణికుల రసము వట్టిసాత్త్వికపు మొగము. వారు పాత్ర సామాజికుల కగు ‘సాధారణీకృతి’ పై వీణవాయించి, ‘కామలోభాది బీజభూతము లగు రజస్తమస్సులచే అస్పృష్టమైనదై బాహ్యవస్తువిముఖతాపాదకమగు సత్త్వ మను మనోధర్మము, అలౌకిక కావ్యార్థపరిశీలనమున ఉద్రేకించి, అనఁగా రజస్తమస్సులను అభిభవించి ఆవిర్భవించి,...బ్రహ్మాస్వాదసహోదరమగు రసమును అస్వాద్య మొనర్చు’నని వచించియు,

‘పారిమిత్యా ల్లౌకికత్వా త్సాంతరాయతయా తథా,
అనుకార్యస్య రత్యాదేః ఉద్బోధో న రసో భవేత్’

అనుచు అనుకార్యులగు రామాదుల (పరిమితత్వ, లౌకికత్వ, సాంతరాయత్వములు భజింపక గతి లేని) రత్యాద్యనుభూతికి రసత్వము లేదని వీరిమతమునకు కత్తివాదరగ స్థిరీకరించినారు—‘వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమ్’ అన్న నాలుకనే.

రసానుభవ మలౌకికవ్యాపార మనియు, రసమునకు కారణము ఆధ్యాత్మికము కానిభౌతికము కాదనియు మడిచి, వ్యాసవాల్మీక్యాదులను కావ్యనిర్మాతృ, కావ్యకారులకంటె భిన్నముగ కవిబ్రహ్మ లనుచురని ఉత్తమపీఠమున నిలిపియు, రసమును పరిమితత్వ, లౌకికత్వ, సాంతరాయత్వములు భజించు రాజస తామస వ్యాపారనిర్విశేషతలో ఊరద్రొక్కిన వీరిప్రయత్నము, కవులనిపించుకొనువారు తమచిత్తవికారక్రమము లన్నిటికి గౌరవాతిశయమే పడయవలయు నను హక్కులు రచింపఁబోవును.

విషయిముఖమగు (subjective) కవితయందు, కవి తనఅనుభవమును తిన్నగ వెలువరుచునపుడు అనుభవమును పట్టిన రజస్తమస్సులు సత్త్వమునకు చోటిచ్చెనా యని ‘చిత్తవికార’పరులు ప్రశ్నించుట యందును, అట అతీంద్రియము కాని చిత్తవికారమే స్థాయియై రసమైనదని వారు తలంచుటయందును వైపరీత్యము లేదు. విషయపరమగు (objective) కావ్యమునను కవి వస్తువు నాశ్రయించి తనప్రవృత్తిని రగుల్చుకొనుచు, విషయికావ్యమున వలెనే, అనుభవప్రాభవముల విసరు ననుభవించుచునే యుండును కాన, రెంటను కవి చిత్తవికారమే రసద్రవ్యమని వారు జండా యెత్తఁగలరు. సీతావియోగమున రాముఁ డేడ్చుకథ చూడనో, చదువనో సామాజికుఁడు, పతిత తనంత తా వలచి వచ్చుట రాముని వలెనే పత్నివియోగముననే యేడ్చుటకై కాదు. ఈ ఆస్వాదమునందలి భావకచేతస్సత్త్వమే సర్వప్రతిభావలితవిశిష్టమై కవిపట్ల వర్తించి, రామునిప్రవృత్తియెడ కవిప్రవృత్తి భిన్నతను నెఱపుచున్నది—భావకచేతసు లే యగు సామాజికుల అవస్థకంటెను విశేషము ప్రదర్శించుచు.

ఎందఱో యేడ్చువారిలో ఆఫలానవారు కవి అనుకొని, వారియేడుపు విషయికావ్యము అని నిదర్శించినది లక్షణము గాదు. కావ్యము వ్రాసినవాఁడు కవి, కవికర్మ కావ్యము అన్నట్లు— దేనివలన అతఁడు కవి అయినాఁడో (అతని) ఆకృతి కావ్యము. (ఈ పేచీ ఇంతటితో తేలునది కాదు.) మఱి కావ్య మయిన దానికెల్ల— అది విషయపరమైనను, విషయిపరమైనను— ఒక్కటే లక్షణము మన మాస్వాదింతుము. అనఁగా,

(భారతీయులకు కేవయాత్రాశయ మంతటను ఒక్కటే.) కాని అందు ఒకరమణీయతను, స్వాదనును, రసమును, వైచిత్ర్యమును,—ఇన్నిన్ని మాటలకు తెనులని ఒక అతిలోక సౌభాగ్యమును—గుర్తించి కావ్యము కాంతాత్వమున చిహ్నించుకొన్నారు ప్రాచ్యులు.

ఈసందర్భమున, "ముస్లిమ్ కవులలోను కొంతమంది ప్రాయికముగ నీతిబోధనఁ గావించిరి...వీరును ప్రాయికముగ నీతిబోధనఁ గావించిరని నిర్ధారించుటకు వీలు లేదు" అని వీరికలమున వ్యాఘాతములు మిగిల్చినది నీతిరసముల సంఘర్షణము. "ప్రాయికముగ నీతిబోధనఁ గావింపఁజాలిన పాఠకులు మన్నింప రనుభయమునఁ గవులు కావ్యమును రసవత్తరముగను, నీతి ధ్వనించునట్లుగను వ్రాసిరి"అని నుడివినవి లాక్షణికులరొుడ వీరివైతణ్ల్యమును మాత్రము కదపలేదు. (సుఫీకవులు నిజముగ నీతికోసమే బ్రదుకఁదలఁచి, నీతి చెప్పిన ప్రజలు విన రను అగతికత్వముననే కవిత్వము నవలంబించినమాట, మాటాడక, స్వీకరించిన,) మనజనులు నీతి నీతిగా చెప్పినను విన్నారు; అయినను మన కావ్యపురోహితులు 'కాంతా సమ్మితత యోపదేశయుజే' అని 'అనన్యపరతంత్రామ్' అన్నకోటనే పలికి రమణీమూర్ధ ప్రతిపాదనము చేసినవారు.

(ధర్మము ధర్మముగా నుపదేశించిన జనులు విన రనుభయము లేదు. అట్లుపదేశించుటకు ఎన్నో మార్గము లున్నవి, కావ్యము కాక. కావ్యమునకు ఏమియు పరాధీనత అక్కఱలేదు; కావలసినంత స్వాతంత్ర్యమును లాక్షణికులు ఒప్పుకొన్నారు. అయిన 'ఉపదేశయుజే' అని అనన్యప్రేరితముగ పలికినది వారు కావ్యతత్త్వ మెఱుఁగకయని చెప్పరాదు. రస నిర్వహణమున అన్ని ప్రయోజనములు ప్రతిఫలించిపోవునని కాని, ప్రయోజన మొక్కంటికి ఒకకొన్ని పరికరములు తెచ్చి గ్రుచ్చెత్తిన కావ్య మగును—లేకున్న కాదు—అని వారి తాత్పర్యము కాదు.)

సంస్కృతభాషాపరిచయమును, తత్సాహిత్యపరిశీలనము చాలకయు, తదాధారమునఁ 'గావింపఁదగు వర్తన మంతయు నతిస్వతంత్రముగఁ బ్రదర్శించిన కారణమున 'అనుగడుగునందు పాతంబు లైన' వీరు, స్వయముగ అనుభవము గల కవిరైౖ నుడువు 'సృష్టికిని మానవునకును గల రహస్యసంబంధమును గుర్తించినవాఁడే రసికుఁడు' అను నిట్టిభావుకవాక్కులను, విదేశీయసాహిత్య సిద్ధాంతాదుల వినియోగమునను, రవీంద్రుఁడు, అరవిందుఁడు, ఆనందకుమారస్వామి మున్నగు భారతీయపండితులకావ్యతత్త్వపరిశీలనముల వ్యాఖ్యానసమన్వయములను ఈవిపులగ్రంథము తనప్రాశస్త్యమును పఱచుకొనుచున్నది. ఒక్కొక్కచో అప్రశస్తమగు శాఖాచంక్రమణ మున్నను, పెక్కువిషయము లిందు చర్చకు వచ్చి సాహిత్యభావమును అల్లినవి. మన శాస్త్రాదుల అంశలు ఇట 'మనా' పడుటకు, ఏపక్షపాతమో, అభిమానమో, చిత్తవికారమో కారణమయి యుండు నను కొన్నను నట్టిపరిహాస మయిపోవదు. వీరు స్వయముగ కవి. కవికి ఆగుణము లుండవలసిన వని వీరిఅభిప్రాయము. శాస్త్రములరొుడ వీరి తీవ్రతయందును నిజముగ గర్హకంటె ఈ గుణములు ప్రసవించిన అతిశయోక్తిపాలెక్కువ.

వీరు ఉదాహరించుకొన్న స్వకీయకావ్యముల యందు వీరిఆశయములు చిత్రితము లగుచువచ్చిన వనుటకు చాల అవకాశ మున్నది. స్తోకాలంకారతతో సరళముగ, సహజముగ భావములు వ్యక్తీకరించును. గుణములరొున వీరికిఁ గల అవజ్ఞ నవజ్ఞచేసి అవి ప్రాఁకిన చోటులు కలవు కాని కొంతవఱకైన వీరి ఆశయము నెఱవేఱకపోలేదు. రస మున్నది లేదు అని చెప్పి లెందులకు కాని, మన అలంకారికులు నిరంతరము సుకవిత యందు పసి పట్టిన ఉక్తివైచిత్ర్యము, చమత్కారము, విచ్ఛిత్తివిశేషము, అన్నది వీరి (ఆనాఁటి) రచనయందు చాలతక్కువై, ఎవ్వరో అన్నట్లు,'అది గద్యములో చెప్పరాదూ ?' అని కొందఱి నోళ్ల కందించుటకు భావమునందలి 'సామాన్య'తకూడ చేయివైచును. మనఅలంకారికులేకేల, వీరు ఆరాధింప నెనుదీయని వాట్స్-డంటన్ పండితుఁడు సహా 'Absolute poetry is the

concrete and artistic expression...' అన్న పుడు 'artistic' అనుపదమున భావించినఅర్థము అదియే.

ఈద్రవ్యమే తొలుతనుండియు మన అలంకార దర్శనమున అస్ఖలితముగ వెలయుచు వచ్చినది. దీనికి సమర్పితులైన వామనాదుల ప్రవర్తనములను బాహ్యముగ అల్లుకొనుచు సత్త సడలినవారు 'ఆదర్శమునకు నైరశ్యము' తెచ్చియున్నచో, వామనాదులే ఆనీరసతలను అందించిరని ఈ గ్రంథకర్త లెక్కలు కట్టుటకు ఈద్రవ్యమునే వీరు ఉపేక్షించి రన్నది చాలవఱకు స్ఫూటీపడును. వీరి రస నిరూపణమునను దీనిప్రభావము నిర్లిప్తము కాదు.

కవితనుగూర్చి తనభావనకు లొంగిన ఆశయములు, సరదాలు తనకప్రియమైయుండే పాకముపడవచ్చుట యన్నది అందఱిపట్లను సదాసిద్ధము కాదు. మంచి కావ్యము ఆస్వాదించి దానిసౌందర్యమును వ్యాఖ్యానింపఁగల రసన, అన్నియు ఉత్తమకావ్యములే వ్రాయుదురు కను కనే వీరికిఁ గలదని చెప్పవక్కఱలేదు. ఇందలి ఉదాహరణములకు లొంగని వీరి ఆశయములు చిత్రించి చూపఁగల కావ్యములు తెలుఁగున లభ్యము లగుచున్నను, అవి యిందు ఆహూతి పొందనందులకు వీరిని నిలఁబెట్టి ప్రశ్నించు నధికారము మనకు లేదు. అట్లు జరిగియుండిన, ఈగ్రంథము ప్రయోజనము మఱి కొంత విస్తృతనిర్వహణము కాంచియుండెడిదని యూహింతము. రచనాకాలమునకు సిద్ధముగ నుండిన కావ్యములనుండి, భారత భాగవతాదిప్రాచీనగ్రంథములందలివే కాక, అధునికులగు కీ. శే. శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారివి కొన్ని పద్యములు ఇట ప్రవేశము పొందినమాట మనము గమనించుకొని, పాదుపాలను మించిన బద్ధకమును, అట్టి తదితరమును దించుకొని యిటీవలివిహూడ కొన్ని వీరు చొప్పరాదా యనుఇచ్ఛను అంతే ఒత్తిడిచేయకుండుట సమంజసము.

కవనవేత్తృత్వమే కాక గాంధర్వవేత్తృత్వమును వీరి విమర్శకతకు తినకానుక తా నిచ్చినది.

"...గణము మూఁడు మాత్రలకు తక్కువ గాకుండను, ఆఱుమాత్రల కెక్కువ గాకుండను నుండును కావున మాత్రలసంఖ్యను బట్టి ప్రాయికముగ మూఁడు తరగతుల గణము లేర్పడును. అవి యెట్టి వన—రూపక-జంపె-చాపుతాళగణములు. రూపకగణమునకు మూఁడు మాత్ర లుండును. 'చాపు' గణమునకు నాలుగుమాత్ర లుండును. జంపెగణమున కైదుమాత్ర లుండును. 'త్రిపుట' గణము రూపక-చాపుగణములు వరుసగా నున్న వాని యొక్క కూడిక యగును. అనఁగ నేడుమాత్ర లుండును. కాని మొదట రూపకగణమును తరువాత చాపుగణమును నుంచవలెను. మూఁడు గురువులు గల మగణము రెండు రూపకగణము లగును"

అని తాళములతో గణములు స్రుద్దినారు.

ఒకలఘువు, అనుద్రుతము, ద్రుతము కూడి యేర్పడ్డ జంపె, లఘువు మిశ్రజాతిదై, పదియక్షరముల కాలము మెట్టుచు, వాడుకయందు (బద్ధకమున సౌకర్యము చూచి) దెబ్బ, ఉసి, రెండుదెబ్బలు, ఉసి-గా, అవృత్తము రెండైదులకు విడఁగిపడుచుండుటను ఆశ్రయించి వీరు ఆతాళమున కైదక్షరములే భుక్తము కావించి ఆలయ పట్టిన పాట ఉదాహరించిరి. ఒకద్రుతము, ఒకలఘువు చేరి రూపము కట్టిన రూపకము (చతురశ్రము) ఆఱక్షరముల కాలము కలది, రెండుగ తఱుఁగఁబడి, (సౌకర్యపరమగు వాడుకసహా ఒప్పనిరీతిని) వీరిచే మూఁడక్షరములకే నోఁచుకొని యీఉదాహరణము ధరించినది:

"చిన్నవోయె ముద్దుమోము
కన్నులంట నీలు (?) గాఱు
వన్నె తఱఁగి వాఁడె మేను
కన్నె యేలనే ?"

మూఁడుమాత్రలకు సాఁగు ఒక్కలఘువున ప్రాణము నిల్పుకొను త్రిశ్రజాతి ఏక యిట సరిపోవును. కాక, యిట రూపకమే వేసి చూపించునపుడు ఆఱక్షరములు వెల్లడిగ ప్రవేశించును. ఆ ఆఱక్షరములను మూఁడక్షరములుగ భావించిన పొరపాటైనను జరిగినది.

చాపుకూడ కొంత సంపత్తి కోల్పోయినది.

రూపకమే, చాపు బుజములు తాచి నిలుచుండ వలె నన్న త్రిపుట ఇంకేమి మాటాడఁగలదు ?

కాని వీరు తమ యీస్వతంత్రమైన, సోపజ్ఞమైన సమన్వయమున మన పరిశీలనమునకు బెదరులుకూడ పెట్టినారు: (వెనుకటిమాట లందుకొందము:)

"ఈపద్ధతి ననుసరించియే మనపూర్వు లిట్టి మాత్రాప్రధానములగు ఛందోరీతులను రూపకము, జంపె, త్రిపుట, చాపు మొదలగు పేళ్లచే పిలుచుచుండిరి."

ఈథోగట్టా మనలో ఎందఱకు ప్రాఁతదో లెక్క పెట్టవలెను.

"...జంపెనే ద్విపదయని...కొందఱు పిలుచుచున్నా"రని చెప్పినదానిని బట్టి, వీరు జంపెకు ఉదాహరణముగా ఒసఁగిన,

"పాడవే కోకిలా
పాడవే యింపుగా
ప్రాణము ల్హాయిచే
పరవశ మ్మొందఁగా
పాటఁ బాడవె తీయఁగా
కోకిలా
పాటఁ బాడవె తీయఁగా"

అన్న యిట్టిఛందమునే కొందఱు ద్విపద యన్నారు కాఁబోలు నని మఱీ పదములకు పోవలదు మనము.

ఇన్నిన్ని పాలాలుగా కావ్యరహస్యములను పరిశీలించినందులకే వీరిని అభినందింతము. ఈ పేరలు ఈవిధముగ త్రొక్కుటకు ఈస్వాతంత్ర్యమందలి అతిమాత్రత కారణమని మాత్రము తెలిసికొందము.

కవిగా వలచిన పరిమితులు విమర్శకుఁడుగా నైన వీరు త్యజింపఁగలిగి యుండుచో, తక్కిన వరములు చేకూరని అనర్థము ఇంతముద్దరంగులలో ఇట ప్రాఁకి యుండక, యీపరిజ్ఞానములు చాల సాఫల్యము తినిపించి యుండెడివి.

ఒతెల్లో నాటకమున, వివిధవిభ్రమముల నర్తింప వచ్చిన హాస్యకు ప్రధానపాత్రములు దాదాపు అన్నియు తల లొగ్గఁగా, కాషియో మాత్రము మిగులఁ గలిగెను. దుండగీఁడను అయాగో కత్తిపోటును,' షేక్స్పియరుకవి కలముపోటును తప్పించుకొన్న కాషియోను శ్రీఅప్పారావుగారు రెండుమూఁడుసారులు చంపిరి. "ఒతెల్లో...కాసియోను జంపి...భార్యను...ఘోరముగ తలదిండులతోఁ జావమోఁది చంపె"నట. కాషియో చావలేదు సరిగదా, అతని పొడిచినదైనను అయాగో కాని ఒతెల్లో కాదు. డెస్డిమోనాను ఒతెల్లో కుత్తుక పిసికి, ఊపిరాడనీయక, చంపినాఁడు. Stifle అనుధాతువునకు తలదిండులతో చావమోఁదుట యని ఆంగ్ల సాహిత్యము తరిచిన వీరు తప్పుటర్థము చేసికొన్నారని శంకించుటకంటె ఆక్రియాపదమును గుర్తించి వ్రాయునంతటి శ్రద్ధ వీరు వహింపలేదన్నది సత్యమగును. ఈ అశ్రద్ధవలననే కాఁబోలు, అన్వయదోషములును ఇందు విహారములు సలుపుచువచ్చినవి.

"అంతియే కాని వానినిఁ గావ్యమున రసమునకు నీకువచ్చు నధికారినిగా శాస్త్రమునకుఁ దావొసఁగితి మేనిఁ ‘జనువిచ్చినఁ జంకెక్కు’ నను లోకసామ్యము యథార్థమై కావ్యమున రసమునకుఁ బదచ్యుతి సంభవించినను సంభవించును."

"ఆంధ్రభాషకు స్వాతంత్ర్యమును ప్రత్యేకజీవనమును గలవనియు, నాంధ్రభాషకుఁగల విలక్షణతయే యాంధ్రకవుల కావ్యకల్పనల కాధారభూతమనియు, నూరక సంస్కృతపద్ధతుల ననుకరించుట హానిపలుకు సహజమగు పారతంత్ర్యమును వెలికిఁ జూపించుటయే యగుం గాని తన్మాత్రమున నాంధ్రభాషకు స్వతస్సిద్ధముగ లేని గౌరవము రాఁజాలదు."

ఇట్టివి ఒకటిరెండైనచో ఏబాపతు ‘క్షమాపట్టికల’ లోనో చేరఁగలిగి యుండెడివి.

మఱి, ప్రయోగసామర్థ్యమునందలి లోపమును, అర్థశోపరిమితత్వమును, ఈఅశ్రద్ధతోనో, బద్ధకముతోనో నిశ్శేషముగ భాగింప లేము. వీరి రసజ్ఞతయెడ గౌరవముతో మఱచిపుచ్చఁజాలము. రసముగూర్చి వీరికిఁ గల అపోహములవలని రసికత్వకల్పన వీరివాస్తవ మనోరసజ్ఞతపొడవునను కిరణములు పఱపినను, దానిమాట వీరి సిద్ధాంతముల కట్టుబడుల ప్రసంగములో చాలించుకొని,

కావ్యలక్షణవికాసపరామర్శమున విపులతర మగు నవకాశమునకు వేచియుండు ధ్వనిమతము ఒకరకము విసరులతో నిష్క్రమింపవలసివచ్చుట వీరిరసమతమథనము ముందు పెద్దలోపముగ గణించుట మాని, తత్త్వబిందువుల బాంధవించుటయందు వీరి నేర్పు విలసిల్లకున్నను, కావ్యసౌందర్యము నాస్వదించుటకు వీరు చూపిన రసన అల్పము కాక, ప్రపంచమందలి వివిధసాహిత్యముల పరిచయ పరామర్శము లొసఁగుచు, నేఁటి ఆంధ్రసారస్వతసంరంభమున సంస్కారధోరణికి ఒక విధముగ ప్రాతినిధ్యము చూపుచు సంపన్నత విరియు ఈ గ్రంథము ప్రాశస్త్యమునకు వెలుఁగుపెట్టునని రచయితకును, రచనకును మెప్పు దెలుపుట మన తుది కర్తవ్యముగ పాటింతము.

పర్వతము

సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

నీకు నేతల్లి పాలిచ్చి సాఁకెనోయి,
వజ్రకాయంబు వడసితి పర్వతేంద్ర?
ఏమహాసాధ్వి యాశీస్సు లిచ్చె నీకుఁ
జిన్నతనమందుఁ దగఁ 'జిరంజీవ' యనుచు?
నీమనసు రాయివోలెఁ గాన్పించుచున్నఁ
గనికరంబు ప్రవాహముల్ గట్టి పాఱు
నాశ్రితములగు నేక్షుద్రమైన జంతు
వులను గానిమ్ము మనుతుం ప్రాపును నొసంగి.
సారరత్నౌషధులను నుదారవృత్తి
సంతత మొసంగుచుంట యాచకులకెల్ల
నాకసం బంటుచున్నవి యాత్మకీన (?)
కీర్తిశృంగకదంబంబు క్షితిధరేంద్ర!

అలసుఁడవు, స్తబ్ధుఁడవు నని పలుకుచుంద్రు
జ్ఞానశూన్యులు; లోకకల్యాణమునకె
యాగతి వహించితని తెలియంగఁబోరు
కాక గగ్గోలుపడవె లోకములు త్రుటిని?
ఎత్తుకొని గండశిలలను నెత్తిపైని
మోయుదువు రేఁబవల్, రాజకీయదోష
దూషితుఁడవైతె? యెల్లప్పుడు వలంతి
సత్త్వసంపన్నుఁడవు తాలిమిశాలి వగుట.
నిన్నుఁ గని పెంచి పెద్దవానినిఁగఁ జేసి
నట్టి నీతల్లియుం దండ్రి యిట్టి నీమ
హోన్నతియు, నీప్రతిష్ఠయుఁ గన్నులారఁ
గన్న నెంతటిహర్షంబుఁ గాంతు రొక్కొ?

---

*మాలదాసరి

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

౧

సోమశర్మది రాకాసి పట్టు. అతఁ డాపట్టుతో పదునాలుగు విద్యలను సాధించెను. అతఁడు చిన్ననాఁట నుండియు 'యతి యనిన ప్రతి' యనియు 'ఎడ్డెమనిన తెడ్డె' మనియు అను అలవాటు కలవాఁడు. అతఁ డిపుడు తార్కికులకు వాకట్టు. అతని యెదుట శాబ్దికులకు మాఁగనోము. అతఁ డే శ్రోత్రిని ప్రాయశ్చిత్తము చేయింపక విడిచిపెట్టలేదు. అవధానుల కతఁడు గండమాల. స్మార్తము చేయించువారలకు పెద్దపులి.

అతఁడు పలువుర ఛక్కులను పగులఁగొట్టించెను. వాదములలో పందెము వయిచి పలువుర తలలు గొరిగించెను. కొందఱ చెంపలు చెప్పులతో వేయించెను.

అతనికి వేదాంత మనిన మంట. కయ్యాల కామయ్య కావున ఆవాదములలోనికిఁ గూడ దుమికి పెద్దలతో ఓడియు వాళ్ళోడియే గెలిచె నని చిల్లరరాజుల కడ నతఁడు లేఁతసొరకాయలు కోయుచుండెడివాఁడు.

సోమశర్మకు ధనమే సగుణబ్రహ్మము. వాదమే నిర్గుణబ్రహ్మము. యాచనమే భజనము. చాటుపద్యపఠనమే సహస్రనామపూజ.

ఒకసదస్యమున అగ్రతాంబూలమునుగుఱించి మీమాంస కలిగెను. ఏండ్లకు చిన్నయయినను కర్మలలో పెద్దయగు నొక బ్రాహ్మణునకు అది లభించెను.

తాంబూలముతో పని లేకయే సోమశర్మ యధర మెఱ్ఱబాఱెను. మోము చెమరించెను. గొంతుక బెక్కుపట్టెను. అతఁడు లేచి—

'అగ్రతాంబూల మిచ్చితి రధమునకును
పెండ్లి చేసితి రీరీతి పిండు పసుల—'

అని రెండు పాదములు మట్టి తిట్టి లేచి పోయెను. ఆనాఁటినుండి సోమశర్మ కగ్రతాంబూలమునెడ నాగ్రహము కలిగెను. దానికి యజ్ఞము చేయ సంకల్పించుకొనెను. యాగభిక్షకు బయలుదేఱెను.

అపుడు కురుంగుడిలో బ్రహ్మోత్సవము. 'అచట పారాయణము చేసి గడవనేయవచ్చును. వాదభిక్షయు, యాగభిక్షయు వేఁడి మూటకట్ట వచ్చును' అని యెంచి సోమశర్మ కురుంగుడికి మూటకట్టెను.

౨

కురుంగుడికి దవ్వుగా నొకమాలపల్లె కలదు. అందు చెప్పరానివాఁ డొకఁడు కలఁడు. చెప్పులు కుట్టుటలో నతఁ డందె వేసెను. మోటబానలకు వానిదే యొరవడి. కోలేరు వేయుటకు వాఁడు పెట్టినది పేరు. పశువుల కతఁడు బలరాముఁడు.

బ్రాహ్మణుని గనినంతనే కానఁబడనంత దవ్వుగా నతఁడు పరుగెత్తును. దేవళపు శిఖరము కానిపించినంతనే పొరలుదండములు పెట్టును. అతఁడు మసిపాఁత ముడిఁచిన మాణిక్యము.

వానిచెవుల శంఖచక్రాకారము లయిన రెండిత్తడి కమ్మలు. మెడలో గవడ తులసిపూసల తావళము. మేన పట్టెవర్ధనములు. తలమీఁద తిరుపతివెంకన్న పాదరక్ష. ఆపైని వెంగలియాకు గొడుగు. బుజమున బ్రాని చీటి తాళములు. చేత గుఱ్ఱపు వెంట్రుకలఁ గుట్టిన ఓటికిన్నెర. అతఁ డీవేసముతో ప్రతిదినమును తెలవాఱుజామున కురుంగుడికి వెళ్లి బరువులు డించి ప్రాకారమువెలుపట మంగళకైశికి రాగముతో భగవంతుని గానము చేయుచుండును.

* పురాణాంతర్గత మగు ఈకథను కృష్ణరాయలు ఆముక్తమాల్యదకు కానుక యిచ్చిరి. దానికి ఇది కొంచెము మార్పుతో అనుకరణము.

కోవెల తూమునుండి జాలువాఱు మురికినీరు శూద్రుఁ డొకఁ డీయఁగా నతఁడు కనుల కద్దుకొని నెత్తిని జల్లుకొని త్రావి ప్రసాదము పంచిపెట్టువఱకు కనిపట్టియుండును. పిదప శూద్రుఁ డెవఁడేని తనభక్తికి మెచ్చి తాను దెచ్చికొనిన ప్రసాదమునందు కొంత యియ్య రాఁగా నతఁడు కిన్నెరజాఁపి దానిపయి నుంపించికొని అతనికి మ్రొక్కి సాపడి తాండవ మొనరించును. పిమ్మట గ్రామపు వెలిదారిని బడి తన పంచమస్వరము వినిపించి కోయిలలచేఁగూడ ననిపించి తనగుడిసెకు మరలుచుం డును. ఇది యతనికి నిత్యవ్రతము.

స్వామి తిరువాళ్ల కూళ్లన్నియు కోవెలముందే యుండెను. త్రివర్ణేతరులగు భక్తు లందఱును ప్రాకారము వెలుపటనే మాలదాసరిసంకీర్తన మాలకించుచుండిరి.—

ఏదీ? మూఁడు పాదా
ములు భూదా
న మిచ్చేదా
నంటి వేదీ?

3

వామనస్వామి వాకిట నున్న మాలని గానమునకు సొక్కుచుండెనా లేక తన యెట్టెదుటి సభామంటపమునఁ గూరుచుండియున్న బ్రాహ్మణుల శాస్త్రార్థ మాలకించుచుండెనా?

చోళేంద్రసింహుఁడు వీవన పూని కన్ను లఱమోడ్చి బాపనపాములకు విసరుచుండెను. పలువురు శిష్యులతో సోమశర్మ సభామంటపమునఁ బ్రవేశించెను. పండితులమీఁద కన్నులచే నిశితబాణముల గుప్పి మహారాజ సన్నిధానమున కేఁగి —'దేవా! ముందు వాదభిక్షయుఁ బిదప యాగభిక్షయు దయ చేయుఁడని' అని యతఁ డనెను.

రా జొకతూరి కను లెత్తి నమస్కరించి 'అయ్యా! వాదము జరుగుచున్నది; సభలోనికి దయ చేయుఁడు' అనెను. అనిన వెంటనే సోమశర్మ కుడికాలు ముందు పెట్టి వాదమున కుఱికెను.

'భక్తిచే మాలనికిని స్త్రీకినిగూడ ముక్తి సులభము' అను ప్రసంగ మప్పుడు నడచుచుండెను.

సోమశర్మ వెంటనే యిటు లనెను—'భక్తిచే ముక్తియే! ముక్తి పప్పా లేక ఉప్పా? పెద్దపెద్దకుండలాల వారికే లేదే, మాలలకుఁగూడ పంచిపెట్టుచున్నారే! భక్తి కల్ల. దానఁ బిచ్చి యెత్తును. కర్మతోఁ గూడని భక్తి హేయము. కర్మమార్గమే క్రమమార్గము. ఈమార్గమున మాలఁడు ఉత్తరజన్మమున పశు వగును. ఏలయందురా, వానిగోవును గాని వానికుక్కను గాని మనము దాఁపునకు రానిత్తుము గాని వానిని రానీయము గదా! వానికన్నఁ బశుజన్మ ముత్తమము. వాఁ డాజన్మము నుండి శూద్రుఁడై క్రమముగా బ్రాహ్మణుఁడై యజ్ఞము చేసి సన్న్యసించి ముక్తి చెందును. ఇదియే శాస్త్రసిద్ధము.'

'కర్మ జఘన్యము. భక్తి ముఖ్యము. దాని కెవరియెడను పక్షపాతము లేదు. అంతరువులు లేవు' అని ఆవలిదెసనుండి ఖండనము వచ్చెను.

'వీరివి చిల్లరశాస్త్రములు. వీరు పాషండులు. మాటపడకొండులు. కర్మబాహ్యులు' అని సోమశర్మ చివాలున రాజుకడకుఁ బరువిడి 'తా మిప్పుడు వాదము వినవలయును!' అనెను.

రా జిటు లనెను—'వామనస్వామి మీ వాదము నాలకించుచుండెనా లేక ఆగానము నాలకించుచుండెనా?'

అందఱును కిలకిల నవ్విరి. సోమశర్మ అగ్నిశర్మ అయిపోయి—'ఆ మాలముండకొడుకులకే యివి రోజులు. వారినే యిచటఁ బూజింపుఁడు' అని మహారాజును, పండితులను తూలనాడి రుసరుసలాడుచు రివ్వున ప్రాకారము వెలుపటికి వచ్చెను.

౪

సోమశర్మ యెట్టెదుట మాలదాసరి. వాని చుట్టును మాలమూఁక. దానిచుట్టును సాతానులగుంపు.

మాలఁడు భగవంతుని పాడిపాడి 'తకఝుం తకఝుం తామరపాక్షా' అని తాండవింపఁదొడఁగెను. వాని గండస్థలము లానందాశ్రువులతోఁ దడిసి చెక్కిన యింద్రనీలపుముక్కలా యనునటు లుండెను. వాని హస్తమునం దలి కిన్నెర రామచిలుకవలె పలుకుచుండెను. అతని తాండవముచే గుండులే నీరయిపోవుచుండఁగా భక్తుల గుండెలు కరఁగుట యేమంత వింత?

కొండంత యీసు సోమశర్మ కనుల కెగఁదట్టెను. 'ఇది యేమంత పాండిత్యమా? నాదమా? విద్యయా? కళయా? ఈపిచ్చియొగురుట చూచుటల కెంతపథ? పిచ్చి (చ్చు) గుంట (టు) లవారి పెండ్లికి గంగిరెద్దుల వారి గానమఁట! ఛీ ఛీ భాండాలఁడా! నీకే యిచట బ్రహ్మోత్సవము! బయట నేమి గతి? లోపలికి విజయం చేయుము' అని యనెను.

'తకఝుం తకఝుం—తామరపాక్షా?'

'నీతకఝుం తగులఁబడ! అవలికి ఛావు!'

మాలదాసరి తాండవమునడుమఁ గొంచెము తూలెను. శరీరము స్తంభించెను. మాపునిలిచెను. కంఠమున గద్గదిక యేర్పడెను. వెంట్రుకలు నిటారుగా నిలిచెను. అడవిమేఁత కరిగిన తల్లికి అఱచు లేఁగవలె దాసరి 'గోవిందా' అని యఱచెను.

ఆయఱపుతో ఆలయము మాఱు మ్రోఁగెను. చుట్టు నున్న జను లందఱును 'గోవిందా' యని యఱచిరి. దానితో గ్రామమంతయు 'గోవిందా' యాయి పోయెను.

'ఛీ భాండాలఁడా! అవలికి పో.'

ఆ మహాధ్వనిలో ఈ సోమశర్మ కీచుధ్వని విను వారెవరు? సోమశర్మ మతి చేయునది లేక తిట్టి తిమ్మ చేతికి దొరకిన రాలు తీసి రువ్వి, 'తొలఁగుఁడు! తొలఁగుఁడు' అని కేకలు వేసెను. జనులు పాయ యిచ్చిరి. మాల లెల్లరును కాకులవలె లేచిపోయిరి.

దాసరి యొకఁడే తన్మయుఁడయి నిలువఁబడి యుండెను. అతని పెదతలమీఁద నొకరాయి విసురుగా పడెను. బుస్సున రక్త మెగసెను. దాసరికి తెలివి వచ్చెను. పెదతలగాయమును అఱచేత మూసిపట్టి సా ష్టాంగపడి 'అపరాధమును క్షమింపుఁడు' అని సోమ శర్మను వేఁడికొని మాలదాసరి దూరదూరముగా తొలఁగి పోయెను.

'ఈఁదొడు పిండాకనే యేడ్వకపోతివా? పూర్వ వలె పోయియుందువే' అని సోమశర్మ వెళ్లిపోయెను. అతని వెనువెనుకనే శిష్యులును కర్మవాదులును వెనుక ముందులు చూచుకొనుచు నిర్గమించిరి.

౫

ఆవెళ్లుట వెళ్లుట సోమశర్మ మధుర వెళ్లెను. వెళ్లిన కొలఁదినాళ్లకే అతని కలహాకంఠ మందఱికిని కర్ణజ్వరము కలిగించెను. అతని ధనాశముందు సముద్ర మొక చెరువు. శాస్త్రార్థములలో నతని కెట్టఁ జూచినవా చేటదెబ్బ తినఁబడఁజొచ్చెను. మొండి శిష్యుఁ డొకఁడు తక్కఁ దక్కినవా రందఱును అతనిని విడనాడిరి.

అతఁ డిట్టి కష్టములలోఁగూడ ధైర్యము విడువ లేదు. వెలివేయఁబడినవారిచుట్టును తిరిగి లఘుప్రాయశ్చిత్తములు పెట్టి వారిపంక్తిని గుడిచి బంగారము గడిం చెను. భాస్కరాచార్యులలోఁ గూడి కోమటియిండ్ల పుణ్యాహములలో దెబ్బలాడి బియ్యము సంపాదించి సంచుల కెత్తెను. గ్రహణములలో జపములు స్నా ములు చేసి ఆపుణ్యమును దొరలకు ధారాదత్తము చేసి ఆర్జించెను. మహిషీదానములకు మేషీదానములకు అప్పులదానములకు పత్తిన మెల్లయు గుత్తగొనియెను. బ్రాహ్మణార్థములమీఁద బ్రాహ్మణార్థము లొనరించెను. దర్భపోటులకు పిలువనినాఁడు చవవు చేసికొని వెళ్లి పి పించికొని పితృశేషము తినఁదొడఁగెను. దానికిని అభా వము కలుగఁగా పూఁటకూళ్ల మెతుకుల కలవాటుపడెను. ఇంతటితోఁ బోక పీనియన్నిటిని తల దన్నిన తులా భారదాన మొకటి గైకొనెను.

ఇటులు కూడఁబెట్టిన పప్పుప్పునేబియ్యము లమ్మి మిగుల డబ్బుతోఁగూడ కోమటికి వడ్డి కిచ్చెను. ఇపుడు

తనను బిలుచువా రెవరును లేరు. పట్టవలసిన చేసుదానము లన్నియు నయిపోయెను. రొక్కమిచ్చి యటుకూళ్లు మెక్కవలయును. పైఁగా శిష్యుఁ డొకఁడు. కావున నతఁ డింటికిఁ బోవసముకట్టి మాదిగవానికి వెళ్లి చెప్పులు కొని నూనె పట్టించి తంగేడాకు కట్టి తెచ్చుకొనెను. గడ్డము చేయించుకొని చేనీళ్లయంగడికిఁ బోయి వెల యిచ్చి దరువులమీఁద దరువులతో తల యంటించుకొనెను. వంటపూఁటింటికి కెప్పటికంటె నెక్కుడుగా పాలు పెరుఁగునే కూర లంపెను. వక్కలాకులతో అడపము నింపెను. శిష్యుని బుజము మీఁదికి బియ్యపుమూట తయారుచేసెను. ఆలికి రంగురంగుల చీరలు కొనెను. పిదప కోమటికి యింటికి వెళ్లి అరుఁగుమీఁదఁ గూరుచుండి తాటాకు పట్టుకొని సెట్టిని డబ్బిమ్మనెను. అతఁడు వడ్డితోఁ గూడ డబ్బు సోమశర్మ ముం దిడెను. సోమశర్మ ఒకొక్క పద్దే చదివి బియ్యము మొదలగు ద్రవ్యములకు వెల తక్కువ కట్టితివనియు, ఇచ్చిన తిరుచింకను లోఁ గడి వనియు, అనుకొనిన వడ్డి వేలు; ఇపుడు చెప్పు వడ్డి వేయనియు అల్లరి చేయఁ దొడఁగెను. కోమటి కాతా తెఱచి బియ్యములోనగువాని పద్దులును వెలలును చూపెను. తిరుచింకను సోమశర్మ వ్రాలును గనఁబఱిచెను. వడ్డియు వ్రాఁతలోఁ జూపెను. సోమశర్మ 'ఇది యంతయు సృష్టి; బ్రాహ్మణుని ధనము హరించి బాగుప డవు' అనుచు రచ్చ కెక్కెను.

సోమశర్మ చెప్పులు కొనుట మొదలుకొని రచ్చకెక్కుటవఱకుఁ గల ప్రయాణసన్నాహ మంతయు పిల్లిగడ్డమువాఁడు కాకిమీసాలవాఁ డొకఁడు కనిపెట్టుచుండెను.

౬

పొరుగూరులకుఁ బోవు బాటసారు లందఱును ఒకరికొకరు తోడుగా సత్రమున గుఱ్ఱుపెట్టి నిదురించుచుండిరి. కాకిమీసాలవాఁడుగూడ తా నొక ప్రయాణపు సంచిని దెచ్చి తలక్రిందఁ బెట్టుకొని నిదురించెను.

నడిరేయి ఆకాకిమీసాలవాఁడు ఉలికిపడి లేచి 'అయ్యో! తెల్లా రొచ్చింది లెగరా లెగూ' అని ప్రక్కవానిని లేపెను. ఆపిలుపు విని ఒకరి నొకరు లేపుకొనిరి. బాటసారు లందఱును రెండు మూఁడు గుంపులుగా ముందరి వాఁడు నడచిన త్రోవ నడవఁ దొడఁగిరి.

ముందరివాఁడు 'ఇది దారి ఇది దారి' యని వారి నందఱను అడవికిఁ బట్టించెను. ముం దొక పెలయే యుండెను. తెరువరు లంద ఱందు దిగిన వెంటనే కాకిమీసాలవాఁ డొకయీల వైచెను.

అపుడు అఱచేత గీఱలు కనఁబడుపాటి వెలుతురు రాఁదొడఁగెను. బాటసారులముందు పెద్దరొలుఁ గుతో అలుఁగొకటి పడెను. బిఱ్ఱుబిఱ్ఱు మను వ్రేఁతలతో ఒడిసెలలనుండి రాలు పడఁదొడఁగెను. పథికు లందఱును తిరుగుడు పడిపోయిరి. ఇంతలో బేతాళురవలె దొంగలు రాహువులవంటి ఆయుధములతో వారి నందఱను చుట్టవయిచిరి. పాంథులు విలుఁగఁ ద్రొక్కుకొనిరి. కొందఱు తమకడ నున్న ద్రవ్యమును తుప్పలలోఁ బాఱవయిచిరి. దొంగలు దుడ్డులతో మోఁదిరి. పట్టుకొనిన పయిబట్టలు చింపుకొని కొందఱు పాఱిపోయిరి. కొందఱు—'నాయనలారా! ఇది దేవతావర్చన సజ్జ. దీనిని దాఁకకుఁడు. ఇది పోవుచో మాకు వస్తు'అని విప్పి చూపి దానికిఁ గట్టిన వలువల విచ్చి వేసిరి. కొందఱు 'మీ రిడముగా నుండుఁడు. ఆఁడువారి నంటకుఁడు. మామువాలో నున్న చెల్లయు నిప్పింతుము' అని విలువు దోఁచిచ్చి వెళ్లిపోయిరి.

దొంగలు కొందఱను చాటునకుఁ గొంపోయి శోధించిరి. పొదలలోఁ దూఱినవారిని ఈఁటెలతోఁ బొడిచి వెలికి లాగిరి. పిగలు విప్పి చూచిరి. చెప్పులయట్టలను సబ్బనములతో క్రుచ్చి పరిశోధించిరి.

కాకిమీసాలవాఁడు వెదకి వెదకి నేపారి తుదకు సోమశర్మను పట్టుకొనెను. సోమశర్మ శిష్యుని విడిచి పరుగిడఁ దొడఁగెను. కాకిమీసాలవాఁడు వెంబడించి సోమశర్మ కాలికొంకులకు వంకరకత్తిని బట్టి గుంజెను. కొంకులు తెగి సోమశర్మ కూలఁబడెను. కాకిమీసాలవాఁడు సోమశర్మదోవతి లాగి మొలలోని వరహాల జాలెను విప్పుకొని అంటుపోఁగులవఱకును చెవులు

చిటుక్కునఁ గోసికొనెను. కోటిశని యూరకుండక సోమశర్మ 'ఓరి దొంగముండకొడుకా! నీది మాపొరు గూరేలే; ఈ డబ్బు నీకుఁ దక్కినప్పుడు చూచెదములే' అనెను. పాఱిపోవుచున్న కాకిమీసాలవాఁడు వెనుదిరిగి సోమశర్మను సున్నములోని కెముక మిగులనీయక వలుఁగఁబొడిచెను. ఇంతలో వెనుకనుండి వచ్చుబాటసారుల అలికిడి ఆయెను. కాకిమీసాలవాఁడును మిగిలిన దొంగలును చీఁకటిలోపాటు మాయమయిపోయిరి.

వెనుక బాటసారుల గుంపులో వచ్చుచున్న సోమశర్మ బావమఱది పరుగెత్తుకొని వచ్చి చూచి వగచి నీవాట్లుపెట్టి కావడించి సోమశర్మను మోసికొనిపోఁ దొడఁగెను. సోమశర్మకు స్పృహ తప్పెను. అతని బావమఱదికి దప్పి పుట్టెను. అంతలో కురుంగుడి దాపున నొకరేఁడును పెద్దమఱ్ఱియుఁ గానిపించెను. సోమశర్మను మఱ్ఱిక్రింద దింపి అతనిబావమఱది నీరు త్రావఁ బోయెను.

మఱ్ఱిచలువచే సోమశర్మకు తెలివి వచ్చెను. కను లెత్తి చూచెను పెద్దమఱ్ఱి. కురుంగుడి దేవళము నుండి ఘంటాధ్వని వినఁబడెను. మాలదాసరి గుఱుతువచ్చెను. పిమ్మట నొప్పి హెచ్చెను మగత గ్రమ్మెను. చావు తెలివి పుట్టుకొని వచ్చెను. ఆతెలివిలో కాకిమీసాలవాని చెంబు తలయు, పిల్లిగడ్డమును, ప్రత్తికాయగ్రుడ్లును, కొంకికత్తియు లోనగు ఘోరాకారము కనులకుఁ గట్టినటు లాయెను. అతఁ డావులించెను.

౭

చచ్చినవారి ముచ్చటలు చచ్చినవారికే తెలియవలె. అయినను బ్రతికియున్నవారు ఆముచ్చటలు తెలిసిపోయిరి, తెలుపుచున్నారు, తెలుపఁగలరు.

ఎఱిఁగిన సంగతులకంటె తెలియఁగని సంగతులనే ఎక్కువగా తెలుపుటకు కొన్ని డిపోలు ఉన్నవి.— జ్యోతిశ్శాస్త్రనిష్ణాతులు, మిస్మరిస్టులు, స్పిరిటిస్టులు థియాసఫిస్టులు, పెద్దడిపోవారు వేదాంతులు.

పాశ్చాత్యవేదాంతులు ఇటు లందురు: మనుజులం డలును చావఁగనే దయ్యము లగుదురు. వారి తల మీఁద కొమ్ములు మొలుచును. పాదములు వెనుకకు తిరుగును. త్రికాలజ్ఞానము కలుగును. కల్పాంతమువఱ కును వా రొక క్లబ్బులోనో ఏ డి ఆంజలిస్ హోటలు లోనో ఉందురు. వారి కచ్చట స్వాతంత్ర్యము గాని, స్వరాజ్యముగాని, తుదకు పార్లమెంటుగాని సున్న కల్పాంతమున భగవంతుఁడు పుణ్యపాపముల చిట్టా అవ ర్జాలు విప్పి లెక్క చెప్పును. కొందఱకు ఎప్పటికిని స్వర్గము. మఱి కొందఱకు ఎప్పటికిని నరకము. పుణ్యపా పము లన్నిటిని క్రీస్తుమీఁద పాఱవయిచి కూర్చున్నవా రికి స్వర్గము. తమనే నమ్ముకొన్నవారికి నరకము.

మన దేశమువా రిటు లందురు: చచ్చినవారికి మూఁడు దారులు—౧. వెలుతురు దారి ౨. పొగదా ౩. చీఁకటిదారి.

జ్ఞానికి దారి లేదు. 'సున్న సున్నాం గలిసెను' అని శరీరము పోవఁగనే అతఁడు బ్రహ్మమున లయ మగును.

వెలుతురు దారి *—

హిందూదేశమునందు అడవులలో బ్రహ్మోపా సన చేసినవారి కిది దారి. † ఈ చచ్చినవారిని మాస- సంవత్సర-అగ్ని-వాయు-ఆదిత్య-చంద్ర-విద్యుత్- వరుణ-ఇంద్ర-ప్రజాపతు లను దేవతలు ‡ క్రమముగా నొకరితరువాత నింకొకరు బ్రహ్మలోకమునకుఁ గొంపో వుదురు. అచట వారి యిష్టమే యిష్టము.

పొగ దారి § —

* అర్చిరాది మార్గము.
† బృహదారణ్యకము ౬-౨-౧౫. శాంకరకము చూ.
‡ బ్రహ్మసూత్ర-౪-౩-౧, ౨, ౩, ౪.
§ ధూమ యానము.

యజ్ఞము చేసినవారికిని, యుద్ధమునఁ జచ్చినవారికిని ఇది దారి. ఇటఁ గులభేదము లేదు. ఈ రెండు హిందువుల ఉదారత శ్లాఘనీయము. తురకాణ్యమునకును వారు స్వర్గ మొసఁగిరి. కృష్ణరాయలతో పోరి చచ్చిన తురకలు స్వర్గమున కేఁగి కల్పవృక్షముల కల్లులో బెల్లు దింపి త్రావిరఁట. సనకాదుల బోట్లు వాకిరఁట. ఆకాశ గంగలో ఇసుకదిన్నెలమీఁద సప్తఋషు లర్చించుచున్న ఇసుకలింగములను ముచ్చెలకాళ్లతోఁ ద్రొక్కిరఁట. రంభాదు లెక్కుడఁ గానఁబడిన నక్కడ ఒత్తి కౌఁగిలించిరఁట. *

ఈవాగదారినిఁ బడి స్వర్గము చేరినవారు పుణ్యమునంతయూ ఖర్చు పెట్టుకొని మరల నీ లోకమునకే రవాణా యగుదురు.

చీఁకటిదారి.—

పాపుల కిది దారి. ఈదారినిఁ బడినవారు నరకపట్నము చేరుదురు. నరకము కలదా లేదా యని యొకని నడుగఁ బనిలేదు. పాడు పని చేయఁగనే యది కనఁబడునఁట! పాడుపనికి మనస్సే ప్రమాణమఁట! సరియు. నరకలోకపు భూగోళము ఖగోళము మొదలగు వానిని దెలుపుటకు శేషధర్మములు ఒక గైడ్. కాని అది పాఁత బడిపోయెను. సనాతనధర్మసభవా రయినను, చెఱసాలల అధికారు లయినను అప్‌టుడేట్ గైడ్ ఒకటి తయారుచేయవలసియున్నది. చెఱసాలలవారు ఈలోకమునసే నరకలోక మొకటి తయారు చేసియున్నారు. సత్యాగ్రహ మొనరించినఁ జాలును; పోయి చూడవచ్చును.

ఇందు ఒక పుంత.

ఈచీఁకటిదారిలో నొకపుంత కలదు. ఈపుంతకావల కంత లేదు. ఇది బ్లయిండ్ స్ట్రీట్. స్పిరిటిస్టులకును థియాసఫిస్టులకును ఈపుంత కొట్టిన పిండి. ఈ పుంతలోనివారు దయ్యములు, తురకదయ్యములు, బ్రాహ్మదయ్యములు, తెల్ల దయ్యములు, బ్రహ్మరాక్షసులు.

ఈదయ్యములను అన్నిదేశములవారును అంగీకరించిరి. ఎవఁ డేభావముతోఁ జచ్చునో వాఁ డాభావముతోఁ బుట్టు నని గీతాచార్యు లనిరి. సోమశర్మ కాకి మీఁసాలవానిని కనులకుఁ గట్టుకొని చచ్చి వచ్చి ఈపుంతలోఁ బడి బ్రహ్మరాకాసి యయి ఆమఱ్ఱిమీఁది మకాము చేసియుండెను. బ్రతికిన నాలుగువాళ్లను అతనికి జగడములతోడను సంపాదనముతోడనే సరిపోయెను. ఇపుడు తీఱికగనుక నాలుగుపుంతల ఆఁడుదయ్యముల గలచి వలపించి గార్హస్థ్యము గావింపఁదొడఁగెను.

౭

మాలగూడెము మాఱుమ్రోఁగునటులు భజన చేసి దాసరి నిదురించెను. రెండవజామున పిల్లి యొకటి గుడిసెలోఁ దూఱి కోడిని బట్టఁబోయెను. కోడి కొక్కొరోకో యనెను. కోళ్లన్నియు కొక్కొరోకో యని సానుభూతి చూపెను.

దాసరి లేచి నింగివంకఁ జూచెను గాఢాంధకారము. ఒకచుక్కయుఁ గానరాలేదు. వేసుబా మారెననుకొని అతఁడు గుడిసె బయలుదేరెను.

నింగి మబ్బులచే నిండియుండెను. చీఁకటి ఓయనిన మాఱుపలుకుచుండెను. దట్టమగు నడవిలో మరులుమాతంగి త్రొక్కసేవా తప్పుదారిని బడెను. పావలన్నియుఁ దిరిగెను. చిగిరింతలచేఁ గప్పఁబడిన పాడునూతులలోఁ బడి రెండుమెట్టులలో ఒడ్డునకుఁ బ్రాఁకెను. అవురుదుబ్బుల చే లన్నియుఁ దిరిగెను. ముండ్లు లాగుకొనుచు, పల్లేరుకాయలఁ దుడుచుకొనుచు, పూఁచికలఁ దీఁసుకొనుచుఁ బోయిపోయి తుద కతఁడు మత్తి కడకుఁ బోవుదారిని జూచి దొరకినే దొరకె నని ఆ దారిని బడెను.

క్రోలి పాఱవయిచిన కొబ్బరి బొండములవలె పుర్రెలు పడియుండెను. కంబళ్లవలె పచ్చితోళ్లు ఈఁగలు ముసరఁగా కంపల వ్రేలాడుచుండెను. చీఁకటి దుప్పులవలె వెంట్రుకలు అచటనచట గుట్టలుగాఁ బడి

* ఆముక్తమాల్యద, ౧. ౫౪.

యుండెను. ముందుముందులకుఁ బోవఁగా కుక్కలును, నక్కలును క్రుళ్లిన ప్రేవులకు పెనఁగులాడుచుండెను. దాసరి అది యొక మాదిగగూడె మనుకొనెను. ముందరికి నడచెను.

కుక్కలు ముంగాళ్లమీఁద లేచి చెట్టుమీఁదికి దొంగచూపులు చూచుచు ఎముకలు నోటఁ గఱచుకొని పరుగెత్తుచుండెను. మాంసఖండములు తన్నుకొని పోవు గ్రద్దలు కొమ్మలు తగిలి అఱచుచుండెను. క్రోఁతులు అరచేతి వ్రేటు దిని రొండిని చేతు లిడికొని అంగలార్చుచుండెను. ఇవి యిటు లుండఁగా పెద్ద మంట కనఁబడి వెంటనే మాయమాయెను.

'ఎవఁడో ఈచెట్టుమీఁద నున్నాఁడు. ఇది కట్టెలు కొట్టుకొను వేళయూ కాదు. కావున వీఁడు మానవుఁడు కాఁడు. నీచుకంపు కొట్టుచున్నది. ఏమిటిరా యిది?' అని దాసరి పరికించెను.

'నిన్ను చూచితిని లే' అను మాట వినఁబడెను. పెద్దమంట మండెను. వెంటనే చిమ్మచీఁకటి యాయెను. దాసరిముందు ధమ్మని చప్పుడాయెను. ముందు కొండ యెత్తువాఁడు, కండకన్నులవాఁడు, కుండమోఁకాళ్ల వాఁడు, నూతిబొడ్డువాఁడు, శవపుగోఁచివాఁడు, చెంబుతలవాఁడు, తేనెతుట్టెగడ్డమువాఁడు, బూరగాలివాఁడు, కాకిమీసాలవాఁడు!

దాసరి దేవునిఁ దలఁచెను. బ్రహ్మరాక్షసుఁ డొక తాపుతన్నెను. దాసరి దుడ్డుకర్రతో నొకపెట్టుపెట్టెను.

ఈచప్పుడు విని లేచి ఆఁడుదయ్యములు మూఁకలు సాఁచి కొమ్మలచివరఁ గూరుచుండెను. బొమ్మరాకాసి దుడ్డుకర్ర విఱిచి దాసరి డొక్కలో నొకగ్రుద్దు గ్రుద్దెను. దాసరి తప్పించుకొని ఒకపోటు పొడిచెను. బాఁపనదయ్యము మాలని ముక్కుపీకఁ జూచెను. దాసరి పిడికిలి పోటులే కోటగా తిరిగెను. బేతాళుఁడు ప్రేవుచఱుకు జాడించెను. మాలఁడు దానిని లాగుకొనెను. దయ్యము ముందరి కొఱగెను. ఆఁడుదయ్యము లయ్యయ్యో యని యఱచెను. మాలఁ డొక తన్ను తన్ని తప్పించుకొని పాఱిపోఁ జూచెను.

'ముండకూఁతులారా! కుండేఁడు బండేఁడు కూరుచుందురా? వీఁడు తప్పించుకొని పోచున్నాఁడు రారేమే. రండే' అని బూతులు తిట్టుచు బొమ్మ కాసి దాసరిచుట్టు తిరుగఁదొడఁగెను.

'అడుగనిదే అమ్మయిన పెట్టదు' అని పేఁడని చల్లుకొనుచు పెద్దభార్య సోమిదమ్మ దిగెను. 'పిలువ పేరంటమునకు పోరా దని కూర్చుంటివని చిన్న భార లంబాడీదయ్యము కాఁబోలు 'హాసిలి' ఎముకకత్తితో ప్రేవుల త్రాళ్లతో దిగెను. 'మీరే కాఁబోలు మ ప్రియురాండ్రు' అని బాడించుకొనుచు చెంబ్రుకచీ రుతో నొకతె, నరముల యొడ్డాణముతో నొకతె, కం కపు కర్రతో నొకతె బిలబిల మూఁగిరి.

మగవానిని పట్టుకొనుటకు ఆఁడుదయ్యము చాల నేర్పరులు. చిన్నదయ్యము నర మెంకటి దా మీఁదికి విసరెను. మిగిలిన వారు లాగిరి. బ్రహ్మరా సుఁడు కట్టఁదొడఁగెను. దాసరి కాళ్లతోఁ ద్రొక్కుచ ఎగురుచు మోఁచేతులతోఁ బొడుచుచు పెనఁగులాడ చుండఁగా లాగుకొని పోయి బాపనదయ్యము వాని మఱ్ఱికిఁ గట్టివయిచెను.

౬

'ఓసి సోమీ! కత్తియు కుండయు తే. దొమ రవాగీ! పిడకలదాలి పెట్టు. లంబాడిహాసిలీ! నీవు పోయ మైని పడుకో.' అని పురమాయించి బొమ్మరాకాసి దా రిని జూచి బుసకొట్టి, 'ఒరే! నాచెమట దీసిన నిన్ను రక చంపుదు ననుకొంటివా? నీ మెడ నగముకోసి వేఁడి వేఁడి నెత్తురు త్రాగుదును. అదిగో అటు చూడు. ఆత టితోపున పుర్రెలలో ట్టెలు! ఆకల్లు త్రాగుచు పండఁగా ల్చిన నీమాంసఖండములు నీ రంద అందీయఁగా నంచ కొందును' అనెను.

ఆఁడుదయ్యము లన్నియు తమతమ పనులకు వెళ్లెను. దాసరి యిటు లనెను: 'అయ్యా! వేగిరపడ వలదు. నేను మీకంచములోని మద్దను. నాకీ మేనిమీఁద అంతగా భ్రాంతి లేదు. ఇది పోవుటే మేలు. ఏల

కురా, నీచజన్మముతో నొక ప్రాణికి భుక్తి యిచ్చుట ముక్తి కాదా?'

'ఏమీ? అంత స్వచ్ఛందశరీరుఁడవా? అగుచో ఇంత పెనఁగితి వేల?'

'అయ్యా, మీరనిన దేవతలకును హడలు. ఇఁక నామాటయా? ఊరక చంపనిచ్చుట పాతక మనరా? కాన పెనఁగితిని. దీనికి కినుక వలదు.'

'ఏమీ పెద్దమాట లాడుచుంటివే! ఊఁ చెప్పు!'

'అయ్యా, నేనేమి చెప్పఁగలను? అయినను ఒక హిత వాదెదను. ప్రాణభీతిచేఁ గాదు. మాధ్యస్థ్యమునకు మాటలాడు చుంటిని. అయ్యా! నీవు నక్కవా, కుక్కవా, పులివా, ఉష్ట్రవా? కావుగదా! దేవయోనివి. మీకు మాకంటె పాటవమూ యెక్కువ, తెలివియూ యెక్కువ. ఇట్టి నీకు భక్ష్యాభక్ష్య వివేకము లేకునికి పాడియా? ఈ నాశరీరము రుచియా శుచియా? ఇదియు హింసైకలభ్యము. హింసవలన యమబాధ మీకును తప్పదే.

'మీకు దేవతలు సోదరులుకదా! మీరు వారిచే బాధింపఁబడుట కేమి కారణము? తామసాహారము కాదా? నాకు పలుకరాదు గాని చంద్రుని మొదటి కళ అగ్ని క్రోలునట గాదా! దేవతలకు అమృత మాహారము. అది సాత్త్వికము. దాన వారు మీకంటె పెక్కేండ్లు జీవింతురు. ఇది యంతయూ విచారించి మీకు రుచించినటులు చేయుఁడు.'

'ఆట్టే చంపకు. మాకు రాని చదువులా? "ప్రథమాం పిబతే వహ్నిః" కదా! సరికాని, మాకు దేవతలు సోదరు లని నీవే యంటివి. అగ్ని చంద్రుని మొదటి కళ క్రోలునని నీవే యంటివి. అట్టి అగ్ని తినని వస్తు వున్నదా? ఇఁకఁ జాలు. ఇది మాకు వృద్ధానుచారములే. సరే కాని చదువులు చాలఁ జదివితివి. చదువులతో ఆఁకలి యెవఁడు తీర్చుకొనఁగలఁడు? చదువులలో వాదించి నా మెప్పు గొనలేవుగాని నా యాఁకలి తీర్చి యీ చదివిన కూర మంచి రుచిగా నున్నదని మాత్రము మెప్పు గొనఁగలవు.'

'అయ్యా! నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు. నాకోపమాలు రావు. పైఁగా నేను మాలఁడను. నీకు మాటాడఁగలనా? నాపొరపాటు లన్నియు మన్నించి నా ప్రార్థన మొకటి వినవలయును. కురుంగుడి దేవరను గొలుచుట నాకు నిత్యవ్రతము. సేవాకాల మయినపిదప ఈ దేహము తమది.'

బాపనదయ్యము కొంచెము నవ్వి దాసరి చెక్కిలి గొట్టి యిటు లనెను: 'బలే మోసగాఁడవురా! దారులు కొట్టికొట్టి నిన్న కాదా దాసరి వైతివి. మంచిది కాని, నీవే చెప్పు! నోటిముద్ద నెవఁడు జాఱవిడుచును? తప్పించుకొని శరీరము నెవఁ డిచ్చును? నేను వదలమియు నీవు పోమియు నిక్కము. ఎందుల కీఁక రచ్చ? చావునకు సిద్ధపడు!'

'నారాయణ నారాయణా' యని చెవులు మూసికొని దాసరి కన్ను లింతలు చేసికొని ఏకాగ్రదృష్టితో నిటు లనియెను: 'నేను మరల రానిచో వామనస్వామి మీఁద ఒట్టు.'

తీవ్రమగు ఈ పలుకుబడి బ్రహ్మరాక్షసిని కదిలించివయిచెను. కురుంగుడియు వామనస్వామియు మాలదాసరియు అంతయు గుఱుతు దగిలెను. వెంటనే బంధము విప్పెను. దాసరి నమస్కరించి వెళ్లిపోయెను.

పిదప పెద్దభార్య మొదలుకొని చిన్న భార్య వఱకును గల ఆ నివాస మంతయు వచ్చి ముక్కుమీఁద వ్రేలు వేసికొనెను. వారందఱు గలిసి బండబూతులఁ దిట్టిరి; ఎడాపెడ తన్నిరి. 'చేఁ జిక్కినవానిని జాఱవిడిచిన విధవవు. ఇఁక నీ ఛావు నీవు ఛావు' మని తిట్టి విడాకులు లేకయే గుడిసెమీఁద దెబ్బ కొట్టి లేచిపోయిరి.

సామి యింత సులువుగా లేచిపోయినందులకు వానికి సంతసము కలిగెనుగాని హాసిలీకొలకు కంట తడి పెట్టెను. పిమ్మట చెట్టుమీఁది కెగిరి యిఱుకు కొమ్మలలోఁ గూరుచుండి యేదియో యాలోచించుచుండెను. భార్య లందఱును లేచిపోవుటచే నతనికి వైరాగ్యము కలిగియుండవచ్చును.

౧౦

'వామనస్వామీ! నేను నీకుఁ గ్రమను, నేను నీ కేమఁగను' అని యనుకొనుచు దాసరి నిండువేగముతో కురుంగుడికి పరువిడెను.

నేఁడు వానిపాట ముక్తికి బాట. వాని పెదవుల మీఁది మందహాసము భగవంతుని చిద్విలాసము వాని కన్నులు ముక్తికి తెన్నులు. వాని మోము దేవుని గేము. ఇట్టిభక్తితో నతఁడు భజన చేసెను.

నేటి తాండవమున వాని మేను బంతి. వాని యడుగులు తాళములు. దాసరియే నాఁడు భజించెను. వామనుఁడే వినెను. దాసరియే నాఁడు తాండవించెను. వామనుఁడే చూచెను.

వామనుని విడిచి దాసరి వెనుదిరిగెను. వానిమోము మధుకలశము. అతఁడు పారలుపండము లోనరించి లేచెను. శిఖరము కానిపించునంతవఱకు వెనుకనడకతో మ్రొక్కుచు నడచెను. పిదప మనోదేవాలయమున నే వామనుని గొలుచుచుఁ బరుగెత్తెను. బాపనదయ్యము వెఱ్ఱిచూపులు చూచుచుండఁగా దాసరి మఱ్ఱిక్రిందికిఁ జనెను.

ఆమండు టెండలో తన బట్టతల చట్రాతివలెఁ గానిపింపఁగా బ్రహ్మరాక్షసుఁడు దాసరిముందరికి నడచెను. దాసరి కౌఁగిలించుకొని 'మహానుభావా! నా వ్రతము పూర్తిచేయించితివి. నీ చేతఁ బాపి నన్ను ముక్తి చేతులోఁ బెట్టితివి. ఎన్నాళ్ల యాఁకలియో పాపము, పారణచేయుము' అని యనెను.

రాకాసికన్నులు బాష్పములచే గాజులాయెను. కౌఁగిలి వదిలించుకొని మాలనిచుట్టు ప్రదక్షిణ మొనరించెను. నొసలు పాదము లంటఁ వ్రాలెను. పర్యాయముగా పాదములు నెత్తిని దాల్చి లేచి, 'అయ్యా, అతిదారుణమగు ఈప్రతిజ్ఞ నీకుఁగాక యొరులకుఁ జెల్లదు' అని స్తుతించుచుండఁగా దాసరి యిట్లు లనెను: 'అయ్యా! బాప నన్ను యాఁకట మాఁడియు నోటిముందు ముద్దను జాఱ్చుకొనువానిని నే నెన్నఁడును కని వినియుండలేదు. గొప్పఁదనము నీదా నాదా? బాసల కేమి? నోరికొలఁది చేయ నగును. అయ్యా, చాల తడవాయె నన్నిఁక దినుము!'

'ఇఁక నటు లనవలదు. నరమాంసము చేతనే ఈ బొజ్జ పెరిఁగెను. నీచెలిమితో నాచక్రము తిరిగెను. మీ వంటిభక్తులు మావంటి పాతకులను తరింపఁజేయనిచో మాకు గతి యేమి? వానకు సముద్ర మయినను ఎడా యయినను ఒకటియే కాదా?'

'అయ్యా! బాసచొప్పున ఈశరీరము తమదే నే నీయ ననుట లేదు. ఈశ్వరుఁడే సాక్షి.'

'వలదు వలదు. నాశరీరము నీవు కొనవలయును అయ్యా! నేను ఘంటాకర్ణునికంటె తుంటరినా? శ్రీ కృష్ణుఁ డతనికి శ్రేయ మిడలేదా? భక్తుఁడు భగవంతు కంటె మేలు చేయునందురు. అట్టి మేలు నాకు చేయ రాదా? ఒకనికి మేలు చేయుట భగవత్పూజ కాదా?'

'అయ్యబాబో! అంతపని నాతరమా? నాబా తరమా?'

'ఆహా! నీతరమే.' అని ఆబొమ్మ రాకా దాసరి పెడతలఁ బట్టి మూసి, 'నాయనా! నిన్నిచ్చ రాతఁ గొట్టితిని' అని చెప్పుచుండఁగా దాసరి 'భగవ తుఁడు నాపాపమున కారీతిగా సుంకము గొనెనే కా వేలు కాదు.' అని యనఁగా తెల్లఁబోయి తెలివి దెచ్చు కొని బాపనదయ్యము 'మహాత్ముఁడా! పిదప నే దొంగచే కొట్టఁబడి వానిరూపే తలఁచుచు చచ్చి యిట లయితిని. బాటసారులను పలువురను ఈపొట్టఁ బెట్టు కొంటిని. పూర్వజన్మమున బ్రాహ్మణుఁడను. దం నీయుఁడను. నేఁడు నీపాడిన వామనస్తుతిఫలమును ధా దత్తము చేయుము. ఇఁక ఈ నాదేహము తన యి చేరును' అని యనెను.

'అమ్మా! ఏమో యనుకొంటిని. ఈశరీరమున బడులు నేఁటి పాటఫలము కాదు సరికదా ఒక త్రుటి మేని యీఁ జాలను. ఈశరీరము లెన్ని వచ్చెను, ఎని పోయెను? ఇది బుడగ. సరికాని, కప్పూర మిచ్చి ఉ కొను మందువా?'

'ఔరౌరా! నగమేని యిమ్ము! మీను మ్రింగి నదో సముద్రమునకుఁ గొఱఁతేయా?'

'అయ్యో! నీకును నాకును జరిగిన బాస యేమి? ఇపుడు నీయడుగున దేమి? పాతాళప్రశ్నము లేల? బావిత్రవ్వఁగా బేతాళములు బయలుదేఱినవఁట! పాపము! ప్రొద్దు వోయెను. ఇఁక నన్నుఁ దినుము! ఓ యమ్మలారా! కుండ తెండు! కత్తి తెండు! దాలియేదీ? నీ ళేవీ? ఎవరును లేరే! పోనిండు! నేనే తెచ్చెదను! ఏడ నున్నవో కొంచెము తెలుపుఁడు!'

'ఆసంసారము శాంతించెను. శాంతమ్ పాపమ్. అయ్యో! భక్తులకు దయ వలదా? పూర్వాచార్యుల వారు సంతుష్టులయి రామానుజులకు గీతాచరమార్థము నుపదేశించి అనధికారులకుఁ జెప్పవలదని శాసించిరి. శ్రీ రామానుజులు లోకులయెడ దయ గలిగి రంగని గోపుర మెక్కి యెలుఁగెత్తి చాటిరి. దాన గురువు కోపించెను. శిష్యుఁడిటు లనెను: "'నే నొక్కఁడనే నరకమునఁ బడుట మేలా? భక్తులందఱకు పరమపదము లభించుట మేలా?' అని నాలో నే నాలోచించుకొంటిని. రెండవదియే మే లని నిశ్చయించుకొంటిని. అంతట గోపుర మెక్కి మీరు చాటుటగా నేను చాటితిని" అనెను. గురువు సంతసించెను. నీవు లోఁగడఁ జెప్పినట్టు కలుపము గాని కాయమునఁగాని కల్యాణము కలుగదు. కావున ఈ పాడు రూ పుడిపి నన్ను కృతార్థుని జేయుము. నీ పాటఫలములో పాతికపాలేని యిమ్ము.'

'అమ్మో, ఎంతాశ!'

'పోనీ తుదిపాట ఫలమేని చాలును. ఇదిగొ యీయనివో ఇఁక లేచుట సున్న' అని ఆబొమ్మరాకాసి దాసరి పాదములను గట్టిగా లంకించుకొనెను.

'అయ్యో! నేను దీనిఫల మెఱుఁగను. పరమేశ్వరుని ముఖోల్లాసమే ఫలము. అదియుఁ గాక అజ్ఞుఁడుగాని అభిజ్ఞుఁడుగాని ఫలపరిగణనము ప్రపన్నుని కేడది? మఱియొకటి. ఫలము బంధమునకు ఇక్కు. ఫల మింత యనియు అంత యనియు లెక్కవేసి దానిలో ఇంత గొమ్మనుటకు వెఱపు గలుగుచున్నది. భగవంతుఁడే నిన్ను రక్షించును. ఊఱడిలుఁడు.'

ఈమాటలు దాసరి నోట నుండఁగనే దయ్యము తలమీఁద పిలకయు, బుజమున జందెములును, చేత బుడి చెంబును, మేన బ్రహ్మవర్చసమును బుట్టుకొని వచ్చెను. పొగనుండి నిప్పువలె రాక్షసదేహము నుండి సోమశర్మ వెలువడెను.

పెండ్లి

సతీపతుల సరససల్లాపాలు

జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు

గృహలక్ష్మి

పతి—(పీటమీఁదఁ గూర్చుండి) త్వరగా విస్తరి వేసి రెండు మెతుకులు పెట్టుదు. ఆకలి దహించుకొని పోతున్నది.

సతి—(వంటింటి అర్ధగోడచాటుననుండి) వడ్డిస్తున్నాను, ఒక్క నిమిషం ఓపిక పట్టండి.

ప—ఇంకా ఓపికపట్టడమేనా? వేసేవి పది కొండు.

స—అవును. కచేరీసావడిలోనుండి యెన్ని పిలిచినా కదలి రావడం కష్టం. వచ్చినతరువాత ఎంత బతిమాలినా కొంచె మోపికపట్టడం అంతకంటె కష్టం.

ప—నీ కంతకోప మెందుకు? అలాగే ఓపిక చేస్తానులే.

స—ఓపికచేస్తే కొంచెం సంధ్యావందనం తరవాయికూడా తీర్చుకొన్నట్టవుతుందేమో?

ప—సంధ్యావందనమూ లేదు, చట్టుబండలూ లేదు. ఈవేళకు అక్షతలు వేసుకొంటాను పోనిత్తు. మీ ఆడవాళ్లకో ముమ్మన్న్య వాగా వస్తే అక్షతలు వేసుకొంటారు కాదూ?

స—అయితే మా ఆడవాళ్లలో చే-రి-నా రన్నమాట. (అని సగము మ్రింగిన చివరమాటలును, విదియ చందురు వెలుఁగువంటి పెదవి దాఁటని చిన్నవగవును గల మొగమును ఇంచుక చూపించుచు తొంగి చూచును.)

ప—(అద్దము చూచుకొని మీసము సవరించుకొనుచు) చేరినా బాగుండును. శారదాదేవిలాగు జైలుకే వెళ్లుదును.

స—అదేమిటి?

ప—ఏమున్నది? మన ఊళ్లో సీమగుడ్డ లమ్మవద్దని, కొనవద్దని బట్టలదుకాణాలదగ్గర ప్రబోధం చేసినందుకు పోలీసువా రామెను పట్టుకొని తీసుకొనిపోయి నేరం పెట్టి మూడుమాసాల విడిశిక్ష వేయించినారు.

స—అయ్యో పాపము! ఆవిడ బిడ్డలతల్లి కాబోలునే?

ప—కంచె మేకలాగు కడుపెడు పిల్లలు.

స—మీ మాటలు చూస్తే నాకు నవ్వు వస్తున్నది, అసమయంలోకూడా. అయితే, పెనిమిటి ఒప్పుకొన్నారా? ఊరుకొన్నారా?

ప—నీ వింకా పెరటితోవనే ఉన్నావు. బహిష్కారపత్రికలు పంచిపెట్టినందుకు ఆయన జైలుకు వెళ్లి అప్పుడే మూడుమాసాలు కావచ్చింది. ఆయన ముందు, ఆవిడ వెనుక—అదొక విధమైన దాంపత్యమన్నట్టు, ఇదొకవిధమైన సహగమనం.

స—సరిపోయింది మీరు చెప్పినమాట—అయితే పిల్లలో? పిల్లల నెవరి కప్పగించింది?

ప—"మాటా ముల్లె గట్టి ముసిలోళ్లతో సెప్పి" అని పదం పాడినట్టు, ముసలివా ళ్లున్నారుగా? ఎదపిల్లల నత్తమామల కప్పగించి, చంటిపిల్లను చంకను వేసుకొని, మహాత్మ గాంధికి జే యన్నది.

స—సాహస మంటే అలా నుండవలె. స్త్రీ ఎప్పుడూ సాహసురాలే. కాని యీసాహసం చిత్రంగా ఉన్నది.

ప—ఏరోజు కారోజే కళ్లారా చూస్తూ, చెవులారా వింటూ చిత్ర మంటూ వేమిటి? ఇప్పుడు మన ప్రజలలో దేశాభిమానం, స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ ప్రబలినాయి. అందుచేతనే స్త్రీలు, పురుషులు, శిశువులు, వృద్ధులు అందరు కలిసి, తమకే కాకుండా నాగరకప్రపంచానికంతకుకూడా, ధర్మసమ్మతమని తోచేపద్ధతి నవలంబించి దేశానికి బంధవిమోచనం కలిగించవలెనని విశ్వ ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. అందుచేతనే యెండ కన్నెరుగని

గొప్పయింటి స్త్రీలుకూడా, ఈచెవిగా ద్వారెవికి గొప్పే యారోహిణి కాస్త రైలో పైటికి వచ్చి పడరాని బాధలు పడుతున్నారు. ఇప్పుడు స్త్రీలు వెనకటిలాగు తామే కాలువలోనుంచి తొంగిచూచే యెలుకలలాగు, పురక సాహేబును చూచిన తొండలలాగు అదరడం, బెదరడం యేమీ లేదు. చేమకూర వెంకటకవి చెప్పినట్టు "పువ్వుఁబోండ్లు కటారి క్షత్రియ" లయినారు.

స—అయితే మాత్రం అందరికీ చెల్లుతుందా అంతసాహసం? ఆవిడకే చెల్లింది గాని?

ప—అయిదుగురు బిడ్డల తల్లికి అంతసాహసం చెల్లితే, తొలిబిడ్డతల్లికే చెల్లుతుంది చెల్లేది.

స—ఏమిటి చెల్లేది? మూడుపూటల మూడుకం చాల భోజనం!

ప—అలా గంటా వేమిటి? ఖద్దరుచీర కట్టుకొని అమ్మాణ్ణి చంక బెట్టుకొని, పొరుగింటికి పేరంటానికి వెళ్లి నావంటే, నీకూ చెల్లుతుంది ఏకోకాంత— డిల్లీకి ఢిల్లీ, పల్లికి పల్లి అన్నట్టు.

స—చాలు, మీవేళాకోళాలు. ఉదయాస్తమానాలు, ఇంటిలోనే మునుగుతూ తేలుతూ ఉండే వాళ్లొటిదానికి చెల్లే దేమిటి?

ప—ఏమి మునగడమో, ఏమి తేలడమో! యింకా యిప్పటికి వంట తేలలేదు. అష్టావధానం చేసే కవీశ్వరునిలాగు ఒకమాటు ఇటు, ఒకమాటు అటు చూస్తూ తల్లికొంగు పట్టుకొన్న పిల్లలాగు అడ్డగోడచాటునుండి తొంగి దోబూచు లాడుతున్నావు. (వంటింటిలో చుంయిమను శబ్దము విని) ఏమిటో చుంయిమనిపిస్తున్నావు. ("నళినీబాంధవభానుతప్తరవికాంతస్యందినీ హారకం, దశమాత్రాకరపరంపరల్ పయి పయిన్ మధ్యాహ్నమం దెల్పెడున్"అని మెల్లగా చదువును.)

స—ఏమిటో మధ్యాహ్నమంటున్నారు. మధ్యాహ్నం మీరే చేసుకొన్నారు. ఎంతసేపటికి రాకపోరే టప్పటికి, వేసిన పెసరట్టు చల్లారిపోయింది. పొయిమెగ మంచితే గట్టిపడుతుందిగదా? అందుచేత, ఎందుకైనా మంచిదే, కచేరీతొందర లేని ఆదివారంగదా, ప్రభువు లేవేళకు వస్తారో అని రుబ్బినపిండి కొంచెమట్టే ఉంచినాను. అట్టుంచడం మంచిదే అయింది. ఇప్పుడు దానితోనే, తాజా పెసరట్టు వేసినాను. వడ్డిస్తున్నాను. (అని విస్తరివేసి నీళ్లు చల్లి పదార్థములు వడ్డించును.)

ప—(భుజించుచు) ప్రభువు లంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. వెనుక నూరు నూటపాతికయేండ్లక్రిందట, యూరోపుఖండములో నెపోలియన్ అని ఒకమహావీరు డుండేవాడు. ఆయన మహాయుద్ధసన్నాహంలో నుండి యేదో వ్యూహమును గురించి ఆలోచన చేస్తూ అందులోనే మునిగిఉండడంచేత, భోజనాని కేవేళకువచ్చేది తెలిసేది కాదు. అందుచేత భక్తివిశ్వాసాలుగల అతని వంటవాడు, చేసిన వంట చల్లారిపోయినప్పుడెల్ల గంట గంటకు తాజామాంసం తయారుచేసి ఉంచేవాడు. అందుచేత నాలస్యముగా వచ్చినప్పటికి తనకు ఎప్పటి కప్పుడే వెచ్చనికమ్మని భోజనం లభించినందుకు ప్రభువు సంతోషించి దానికారణ మడిగి తెలిసికొని వాని నెంతో మెచ్చుకొన్నాడు.

స—అలాగు మెచ్చుకోవడానికి నే నెంతదాన్ని గాని, ఈవేళ మీకుగూడా ఏదైనా యుద్ధమేనా యేమిటి ఆలస్యానికి కారణం? (అని విసనకఱ్ఱ పుచ్చుకొని నిలువబడి విసరుచున్నది.)

ప—మహాపతివ్రతవు! నీవాక్యం అమోఘం—ఆహా! యుద్ధమే కారణం.

స—ఈస్తోత్రాల కేమి గాని, యేమియుద్ధమో చెప్పుదురు.

ప—ఉదయం ఏడుగంటలకు కాఫీ పుచ్చుకొని, ఆదివారంగదా అని ఒకమాటు సమాజమందిరానికి వెళ్లినాను. ఇంటివద్ద కాలక్షేపం కానివాళ్లకు, కోర్టులో కేసులు లేనివాళ్లకు ఈసమాజమందిరం ఒకవిధమైన శరణాలయం వంటిది.

స—ఈగోతమీతీరాన అన్నసత్రాలు వేసిన పుణ్యాత్ముల కెంతపుణ్యమో, ఆమందిరం కట్టించిన వారికి కూడా అంతపుణ్యం.

స—ఇంకా ఎక్కువేమో కూడా. ఆసంగతి అలా గుండు. మందిరానికి వెళ్ళి నాను. వెళ్ళి స్వరాజ్యపత్రిక చేత బుచ్చుకొని చదువుకొంటూ ఉండగా, కొందరు స్నేహితులు నాదగ్గరకు వచ్చి, "రామారావు! కాకినాడ నుంచి బిలియర్డ్స్‌లో గండపెండేరం వేయదగిన గజఆటకాడు-ఒకవకీలు-వచ్చియున్నారు. నీవు ఆయనతో ఒకచేయి చూచి మనసమాజంపేరు కొంచెం నిలబెట్టవలెను. నీవు తప్ప ప్రస్తుత మిక్కడ ఆయన కద్దీ మరిఒకరు లేరు. లేవాలి రావాలి అని గట్టిపట్టు పట్టి చేతిలోనుంచి పేపరు కూడ లాగి జబ్బ పట్టుకొని కుర్చీలోనుంచి నన్ను, మొంగమోటుపుమట్టాన్ని భోజనానికి లేవదీసినట్లు లేవదీసినారు.

స—(నవ్వుచు) అంతే గాని అలకపాన్పుపైనుండి పెండ్లికొడుకును లేవదీసినట్లు కాదుగదా—ములుకోల కఱ్ఱ చేత బట్టుకొని?

స—(నవ్వుచు) మరికొంచెం బెట్టుసరిచేస్తే ఆలాంఛనంకూడా జరిగేదే కాని చేయడాని కవకాశమేదీ? వారంటు బంట్రోతులుగాను వాళ్ళాముట్టుగానే నన్ను బిలియర్డ్స్ గదిలోనికి నెట్టుకొని పోయినారు.

స—ఆతరవాయి అక్కడ తీరిం దనుకొంటాను—మీద బడి కొట్టవచ్చేలాగు చొక్కాచేతులు పయి కెగదోసుకొని గొడుగుకామలాటి కఱ్ఱ ఒకటి చేత బట్టుకొని తయారుగా నిలిచిఉండే ఆపెద్దమనిషివల్ల ?

స—(నవ్వుచు) ఎప్పుడో ఏసభకు వెళ్ళినప్పుడో చూచినట్టున్నావు. అచ్చంగా నీవు చెప్పినట్టే ఉన్న ఆయనవైఖరి ఆయన పేరుకు తగినట్టుగానే ఉన్నది.

స—ఆలాగా? ఎవ రాయన?

స—శ్రీమత్త్రితివాది భయంకరం వెంకటనరసింహాచార్యులు గారు.

స—పేరు చూస్తే పట్టినవ్యాజ్యమెల్లా గెలిపించే గొప్ప వకీలులాగున్నారు.

స—ఆటలోకూడా అందెవేసినచెయ్యె. కాని చాలా సరసుడు. గుడ్ మార్నింగ్, అంటే గుడ్ మార్నింగ్, అను కొన్నతర్వాత, చిరునవ్వుతో ఆయ "ఒకఆట ఆడుదామా?" అన్నాడు. అందుపయి నేను "మీరు ఇంగ్లీషుక్లబ్బులో కూడా ఆడి ఆరితేరి ఆటకాళ్ళు. మీయెదుట నేను నిలువగలనా?" అన్నాను. దాని కాయన పెదవి చిట్లించి "అందులో ఏమున్న దండి? మన మేమయినా మెప్పులకోసం మెడల్సుకో సం ఆడుతున్నామా? ఊరకే సరదాకి గాని" అ అన్నాడు. అటయితే సంతోషమే అన్నాను, నేను ఆపయిని ఆట ఆరంభమైనది. కర్ణార్జునుల ద్వంద్వ యుద్ధం చూచే దేవతల లాగు—ఇది ఊరికే ఉ మానంకోసం చెప్పుతున్నాను—మా స్నేహితు లందరు రెప్పవాల్చక కండ్లన్నీ మా ఆటమీదనే పెట్టుకొ చూస్తూ ఉండగా మా ఉభయులము ఒక గంట గం న్నర సేపు మా బలాబలాలు చూపించినాము. మొదట కొంతసేపటివరకు జయాపజయాల అంతరం, అసమా స్నేహముయొక్క అంతరంలాగే కొంచెము హెచ్చుగా ఉండెను. గాని, తరువాత తరువాత క్రమక్రమంగా అది, పటకా బిగించిన దొరసానినడుములాగు సన్నగి పోయింది.

స—(నవ్వుచు) ఆట సమ మయిన దండుకు సన్నాయినొక్కులు నొక్కక.

స—నీ వన్నమాటే నా స్నేహితుల నోటిల నుంచి సంతోషధ్వనిగా వచ్చేటప్పటికి నాకు ముచ్చె టలు పోసినాయి. మూడుసోడాకాయలు ఖర్చం నాయి.

స—సోడాకాయలేనా, యింకా యేమయి కాయలుకూడా ఖర్చయినాయా?

స—ఇంకా-ఏమయినా - కాయలసంగతి అన్నయ్యకు తెలియవలెను. అతను ప్రస్తుతం విశా పట్నంబస్తీలో అబ్కారీ ఉద్యోగస్థుడుగా ఉన్నా కాబట్టి.

స—ఇప్పుడు మన రాజమహేంద్రవరం కూ విశాఖపట్నానికి తీసిపోవడం లేదట గాదూ?

ప—ఎక్కడిమాట? విశాఖపట్నంలో ఉన్నది సముద్రం, రాజమండ్రిలో నున్నది గోదావరినది. సముద్రానికి నదికీ "అంతరం మహదంతరం" అన్నట్టు ఎంతో అంతరం.

స—ఇదా ఈవేళ మీరు చేసినయుద్ధం? ఇంకా యుద్ధమంటే చదరంగమేమో అనుకొన్నాను. అక్కడకు వెళ్లి శ్రమపడి యెండలో అలసి పులుసుగారై రాకపోతే, కడుపులో చల్ల కదలకుండా ఇంటివద్ద కూర్చుండి నాతో ఓమనగుంట లాడరాదూ?

ప—(పక్కున నవ్వుచు) ఇంకా నయం, గవ్వలు గచ్చకాయలు ఆడుమన్నావు కావు?

స—అంటే యేమి? మీ రిప్పుడాడిన ఆటలో అంతకంటె విశేష మేమున్నది?

ప—ఉన్నదని కాదు. అంతకంటె విశేషమైన ఆటలు నీతో ఇదివరకే చాలా ఆడి ఉన్నామగదా అని కాని.

స—ఏమి గడుసుతనము! ఏమేమాడినా రేమిటి?

ప—ఏమేమాడినానా? ఉండు, కొంచెము జ్ఞాపకము చేసుకొంటాను. (ఎడమచేతితో తల తడవికొనుచు) పెండ్లాడినాను. పెండ్లిలో బంతులాడినాను. ఇంకా దేవుడు మేలుచేస్తే—ముద్దులాడినాను. ముచ్చటలాడినాను. సరసాలాడినాను. సల్లాపాలాడినాను.

స—ఇంకా.

ప—ఇంకా, నీకు కోపం రాకపోతే—

స—కోప మెందుకు? చెప్పదలచుకొన్న దేమో చెప్పండి.

ప—అప్పుడప్పుడు చిన్న చిన్న కల్లలు కయ్యాలు ఆడినాను.

స—ఎన్ని ఆడినారు! న్యాయవాదులు కల్లలాడుతారా?

ప—ఆడుతారులే. బంగారపు పనివాళ్లు టంకపుపాళ్లు వేసి అతికినట్టు నిజం నిలబడడంకోసం ఆడుతారులే. ఆకల్లలు వేరు. కాని—

స—ఈకల్లలు?

ప—పెండ్లి విందులో లడ్డు జిలాబీ తింటూ ఉన్నప్పుడు మొగం మొత్తకుండా ఉండడానికి మధ్య మధ్యను నాలుకకు రాచుకొనే పచ్చడి బద్దలవంటివి.

స—మీరు మగవారు—ఎందుకైనా సమర్థులే, ఏమాడినా ఆడుతారు. నీళ్లాడుతారు కూడాను.

ప—(పకపక నవ్వి) అసాధ్యం తెచ్చిపెట్టకు, నీపుణ్యమారాను. ఆపనిమాత్రం మావల్ల గాదు.

స—కాకేమి? ఈమధ్య నెక్కడో ఏదేశంలోనో మగవానికడుపున బిడ్డ పుట్టినదని పత్రికలలో ఉన్నట్టు చెప్పుకొన్నారే?

ప—ఏమో, ఆసంగతి నే నంతగా పాటించలేదు. కాని జీవోత్పత్తిని గురించి చెప్పేశాస్త్రంలో, స్త్రీపురుషభేదం లేని కొన్ని క్రిమికీటకాలు వాటంతట అవే వృద్ధవుతున్నాయని చెపుతారు.

స—అయితే పూర్వము ద్రోణాచార్యుడు తల్లి కడుపున బుట్టలేదని మనపురాణాలలో కూడా ఉన్నదిగదా?

ప—గాలికి బుట్టి ధూళికి పెరిగినాడు కాబోలు! అదంతా యుగాంతరవిషయం. మనకు ప్రస్తుతం అమలులో ఉన్నవిషయం కావలెను.

స—అటయితే, ప్రస్తుతం అమలులో ఉన్న విషయం భోజనమే. మాటలసందడిలో మరచిపోయినారా యేమిటి, మువ్వంకాయకూరను అంత చిన్నచూపుచూచినారు? కాయలు మన పెరటిలోవే.

ప—పెరటిలో కాసినవి, పెండ్లాము వంటచేసినవిన్నీ. ఇంకేమి? "స్వచ్ఛందతః స్వభవనే స్వకృషీయమన్నం, పత్నీకరాగ్రపచితం ద్విజభుక్తశేషం" అన్నట్టు కూర మరీ బాగా ఉంటుంది. కొంచెము అన్నము పెట్టి నెయ్యి వెయ్యి, చెపుతాను.

స—(అట్లు చేయును.)

ప—(రెండుగ్రుక్కలు మంచినీరు త్రాగి సర్దుకొని) సాధారణంగా, ఏకార్యక్రమానికైనా ముందు ఇష్టదేవతాప్రార్థనం కావలెను. అది యిప్పటికైనది.

స—అయితే మీకు పెసరట్టైనా యేమిటి యిష్టదేవత?

ప—పెండ్లాము కూడాను.

స—అమ్మయ్యో! పెండ్లామును కూడా పెసరట్టులాగు విరిచి ముక్కలు చేసి నోటిలో వేసుకొని నమలి మ్రింగివేయడమే!

ప—తప్పు తప్పు. దేవతాప్రసాదములాగు కన్నుల నద్దుకొని నెత్తిమీద పెట్టుకొనే దివ్యపుష్పం వంటిది పెండ్లామంటే.

స—అయితే లోకంలో ప్రతిపురుషుడు అలాగు చూస్తున్నాడా?

ప—చూడకపోతే పెనిమిటే పెసరట్టవుతాడు, పెండ్లామే తన్ను పెడగట్టుకొన్న ఆనిర్భాగ్యుని బట్టుకొని ముక్కలు ముక్కలుగా విరిచి నోటిలో వేసుకొని నమలి మింగి వేస్తుంది.

స—(నవ్వుచు) మహాశక్తిలాగా?

ప—అవును, మహాశక్తి లాగే. 'కలౌ శక్తి గృహే గృహే' అన్నాడు. కలియుగంలో ఇంటింట ఒక శక్తిఉన్నది. ఆశక్తి నారాధిస్తే గృహలక్ష్మి అవుతుంది. కాని యేకారణంచేతనైనా సరే అసమర్థుడై ఆరాధించలేకపోతే యమదేవతే అవుతుంది. అందుచేతనే ఎవడో రొమ్ముకలు చిట్టంగట్టిన గట్టిముండావాడొక్కడు "పెండ్లామో యమదేవతా" అని గీతావాక్యానికి పాఠాంతరం కల్పించినాడు.

స—ఏమిమాటలు? లోకంలో ఎక్కడా పతివ్రతలే లేనట్టు చెపుతున్నారు.

ప—సామాన్యవిషయంగా చెప్పినాను గాని లేకేమి? ఉన్నారు, పగటిచుక్కలలాగు అక్కడక్కడ నూటికి కోటికి పరగపాటుగా. ఇక్కడ నీవే ఉన్నావుగా, బి. యల్. పరీక్షకు నేను చేసిన అప్పు నన్ను పట్టుకొని పీకుతూ ఉంటే, పెండ్లినాడు పెట్టిన రెండుపెద్ద నగలు తెచ్చి నాచేతిలో పెట్టిన మహాపతివ్రతవు!

స—నావగ లేమిటి? నే నెవతెను? నేను మీ దాసను గానా? మీసొత్తు గానా? నలమహారాజుతో దమయంతి చెప్పినట్లు 'నేను మీధనము'. మీ ధనము మీయిష్టంవచ్చినట్లు చేసికోవచ్చును. ఇందులో నేను చేసిన త్యాగ మేమున్నది? ఈప్రశంస ఇం కెప్పుడూ చేయకండి, నామాట విని.

ప—చేయను గాని, నిజంగా అప్పటి కంటె ఇప్పుడే నీరూపం నాకంటికి ఎక్కువ ఆనందకరంగా కనబడుతున్నది సుమీ?

స—ఎందుచేత?

ప—ఆ పాత్తినూలుచీర, ఆ సంసారపక్షపు నగలు, ఆ పువ్వులు ధరించి, విసనకఱ్ఱ చేత బట్టుకొని నిలువబడి నాకు నీవు ఉపచారం చేస్తూ ఉంటే, మునికన్నెవేషంతో అతిథిసత్కారం చేస్తున్న ఆ శకుంతల యొక్క దివ్యమంగళవిగ్రహమే కళ్లకు కట్టినట్లుగా ఉన్నది.

స—తరుచు నాటకాలకు వెళ్లడంవల్ల మీ మనస్సును ఒకవిధమైన భ్రాంతి ఆవరించినట్టున్నది. అందుచేత మీకంటికి మిణుగురుపురుగు మెరుపుదీగలాగు కనిపిస్తున్నది.

ప—పోనీ, నీవు శకుంతల వయినా కాకపోయినా నేను మాత్రం నీసుఖంకొరకు రవ్వంతనే దుష్యంతుడను కాక తప్పదు.

స—తాను కోరి పెండ్లాడిన పెండ్లాము తన్ను చేరవచ్చినప్పుడు చెందనాడిన దొడ్డమహారాజు! ఆయన పోలికమాత్రం తెచ్చుకోకండి మీపుణ్యమారౌను.

ప—లోకు లెప్పుడూ ముందరిగుణంకంటె వెనుకటి దోషమునే త్వరగా ఎంచుతారు — ఆ దోషము బుద్ధిపూర్వకంగా చేసినది కాదని తెలిసీకూడా!

స—మోచేయి, నిద్రలో ప్రమాదవశాన్ని తగిలినప్పటికీ ప్రక్కపోటుబాధ తప్పదుగా?

ప—సెబాసు! లాయరు పెండ్లాములాగే చెప్పి నావు! సబబు. అవును గాని, నే నెప్పుడయినా నిద్ర లో ఆలాటి అపచారం చేయలేదుగదా, కొంప తవ్వి?

స—చేస్తేమాత్రం ఏమి చేస్తాము? శకుంతల లాగు సహించుకోవలసినదే — సున్నము బెల్లము పట్టు వేసుకోకుండా.

ప—నీ వయితే సహించుకొంటావు గాని, ఆ మాట విని నేనుమాత్రం సహించలేను సుమీ! చాలును. ఈపాటి కావిసనకఱ్ఱ క్రిందబెట్టి, అక్కడ ఎదురుగా పీటమీద కూర్చుండు.

స—ఎందుకు? మీరు నాటక మాడుతుంటే చూడడానికా?

ప—నాటకమూ గాదు, బూటకమూ గాదు. కడుపులో ఉన్నది చెప్పుతున్నాను. విను.

స—చెప్పండి, చేతులు పనిచేస్తూంటే చెవులు వినగూడదా యేమిటి? (నిలువబడి విసనకఱ్ఱతో విసరు చునే యున్నది.)

ప—ప్రకృతిచేతనే సుకుమార మైన నీశరీరమును ఈవిధంగా కష్టపెట్టుకోవడం చూస్తే నాకు చాలా కష్టంగా ఉన్నది. ఈలాటి వేసవికాలంలో పొయి సెగను బడి ఇన్ని పదార్థాలు తయారుచేసిన కష్టమే చాలును. పయిగా విసనకఱ్ఱ చేత బట్టుకొని నిలువబడి విసరడంకష్టం కూడానా?

స—మీమ్మంతవేషం బాగానే వినిపిస్తున్నారు. నా కేమీ కష్టం లేదు. ఆయాసం లేదు. మీరు సుఖంగా భోజనం చెయ్యండి. కొంచెము అరటిపండ్ల పచ్చడి వేతునా?

ప—అక్కరలేదు. చారు పోసుకొంటాను. అయితేను, ఆయాసం లేదంటున్నావు. ప్రొద్దుట కాఫీ పుచ్చుకొన్నావా? ఏమిటి, జవాబు చెప్పక నీళ్లు నము లుతున్నావు? అన్నట్టు ఆదివారవ్రతం కాబోలు. ప్రొ ద్దుట కాఫీకి ఆదివారం. సాయంకాలం భోజనాని కాది వారం. రాత్రి తాంబూలం వగైరా—

స—ఏమిమాటలు? రాత్రిగా చిన్నతనం వస్తు న్నది! (అని పతిభుజమును మెల్లగా విసనకఱ్ఱతో తాటును.)

ప—తగిలింది, ఇప్పటికి బాగా తగిలింది.

స—ఏమిటి?

ప—హాయిగా చల్లనిగాలి.

స—ముక్కు గోస్తే నెత్తురు రాగే బాపతు మనుష్యులు!

ప—ఆలాగయితేనే ప్రపంచంలో బ్రతకడం. ఈప్రపంచంలో మనుష్యుడు అన్నిరకాల అనుభవాలకు అమారుగా ఉండవలెను. చూడు. నేను చెన్నపట్టణంలో లాకాలేజీలో చదువుకొంటూ ఉన్నప్పుడు ఇంటిదగ్గర నుండి వచ్చే మనీఆర్డర్లు ఇష్టంవచ్చినట్టుగా ఖర్చుపెట్టు కొని తింటూ తిరుగుతూ సాయంకాల మయ్యేటప్పటికి బీచ్ రోడ్డుమీద చల్లగాలికి సరదాగా సైకిల్ తొక్కు కొంటూ ఆపక్కను కనబడే సముద్రానికివలెనే నాకు ఖానికికూడా మేరలే దనుకొంటూ ఆనందిస్తూ ఉండే వాణ్ని. అప్పటి అనుభవము అది. ఇంక—

స—ఇప్పటిది?

ప—పెండ్లాముచేత విసనకఱ్ఱదెబ్బలు తినడం, ఆపయిని—

స—(న వ్వాపుకోలేక విసనకఱ్ఱ నోటి కడ్డు పెట్టుకొని) ఆపయి నేమిటి?

ప—ఏమున్నది? శ్రీకృష్ణమూర్తి కాళ్ల చేరమే. "అయ్యో! పాపము! విసనకఱ్ఱ పట్టుకోవడంచేత నీచే తివేళ్లు ఎంత కందిపోయినవో" అని చూస్తూన్నట్టే ఉండి చేతులు పట్టుకోవడం, బతిమాలడం, బుజ్జగించి చేరదీయ డం, బుగ్గ ముద్దుపెట్టుకోవడం, మళ్లీ ఆనందించడమున్నూ, ఈలా గుంటుంది యీ సంసారానుభవాల క్రమం. శ్రీ శైలశిఖరంలాగు దూరాని కగపడని దేదో ఒక సుఖ మపేక్షించి దానికోసమై పరుగులెత్తడం, పడడం, లేచి దుమ్ము దులుపుకోవడం, మళ్లీ పరుగెత్తడం, ఈలాగుం టుంది సంసారయాత్ర అంటే. అంతే గాని, "దొంకలో

వస్తారు. తలపుళ్లు కడిగి రక్షిస్తారు. కళ్ల నీళ్లు తుడిచి కడుపులో పెట్టుకొంటారు" అని బిక్కమొగం పెట్టుకొని దిక్కులు చూస్తూ నిలువబడి ఉంటే పుణ్యకాలం కాస్తా దారిలోనే వెళ్లిపోతుంది. విన్నావా?

స—విన్నాను. బాగుంది, మీ 'ఆబలో అరటిపండు' వేదాంతం. మీ రీవేదాంతం వ్యాజ్యాలు పోయిన పార్టీలకు ఉపదేశం చేశారంటే, వాళ్లు చెన్నపట్నందాకా పోరి యిల్లు ఒళ్లు గుల్లచేసుకొన్నా, మనసు గట్టిపడడంచేత భక్తిమార్గం తొక్కి బాగుపడతారు.

ప—(పకాలున నవ్వి) ప్లీడర్లగుట్టు మాబాగా బైటబెట్టినావు! ఒక్కసారి షేక్ హాండ్ ఇయ్యి. (అని తాడినచేయి చాఁపును.)

స—(నవ్వును) నే నేమీ కోరసానిని గాను షేక్ హాండ్ డియ్యడానికి. ఇంతకును ఆముచ్చట పెండ్లినాడు తీరనే తీరినది. (వెళ్లి చారు తెచ్చి వడ్డించును).

ప—(పుడిసెడు పుచ్చుకొని)- ఓహో! ఏమి చారు! "చారు చారుతరం భాతి హింగు జీలక సంయుతం" అని యెవడో నావంటి భోజనప్రియుడు చెప్పిన శ్లోకం జ్ఞాపకం చేస్తున్నది.

స—అత్తయ్య రామేశ్వరం వెళ్లినప్పటినుంచి మీకు బొత్తిగా చిన్నతనం వస్తున్నది సుమండీ.

ప—ఆమాట నేనొప్పుకోను. చిన్నతనం ఇప్పుడు క్రొత్తగా వచ్చినదా యేమిటి? ఇదివరకే ఉన్నది. అత్తయ్య రామేశ్వరం వెళ్లిన తరువాత నీకు నాకు పెత్తనము వచ్చినది.

స—ఇంటిపెత్తనమా?

ప—అవును. చిన్నతనంలో పెత్తనం.

స—ఈలాటి పెత్తనమా చిన్నతనంలో రావలసినది?

ప—మరి ఒకలాటి దైతే, అది బాల నెరుపులాగు చూడడానికి అందవికారంగా ఉంటుంది. నేను చిన్నప్పుడు స్కూలులో చదువుకొనే దినాలలో మా మాస్టరుగారి కొకరికి—పట్టుమంటే పాతికేండ్లు నిండా లేవుసుమా—ముగ్గుబుట్టలాగు నెరిసిపోయింది తలంతా. (తలుపు కొట్టినట్టు చప్పుడు వినఁబడును.)

స—ఎవరో పిలుస్తున్నారు, వారపు పిల్లవా డేమో? పాపము! ఈవేళ ఎందుచేతనో కాని చద్ది అన్నానికి రాలేదు.

ప—వాకిటిలో నౌకరుపిల్ల యేమి చేస్తున్నది, తలుపు తీయక?

స—అమ్మణ్ణి నిదురపుచ్చి తానుగూడా నిద్ర పోతున్నది కాబోలు. నేను వెళ్లి తీస్తాను. (వెళ్లి చేతిలో ఉత్తరముతో తిరిగి వచ్చి సంతోషముతో) అత్తయ్యకు నూరేండ్లు ఉన్నాయి సుమండీ. రామేశ్వరంనుంచి ఆ విడ వ్రాసిన ఉత్తర మిదిగో టపాబంట్రోతు తెచ్చి యిచ్చినాడు.

ప—క్షేమంగా ప్రవేశించినదా? ఏదీ చదువు.

స—(చదువును) "శ్రీరస్తు. చిరంజీవికి ఆశీర్వచనములు. మే మీ ఉదయం రామేశ్వరస్వామికృపవల్ల సుఖంగా రామేశ్వరం ప్రవేశించినాము, సేతుస్నానం చేసినాము. ఇక్కడ యింకా రెండుమూడురోజులుండి తీర్థాలన్నీ సేవించి ఆపయిని మధురమీదుగా వారం రోజులలో శ్రీరంగం చేరుకున్నాము. మనవైపున ఉన్నట్టు ఇక్కడ యెండలు తీవ్రంగా లేవు. ఇంత మంచి సహవాసం ఈకరుణం తప్పితే మళ్లీ దొరకదని యెప్పనూ గడప దాటి వెళ్లనదాన్ని గాకపోవడంచేత యేమిటో వెల్తిపడి యీలాటి వేసవికాలంలో యిల్లు విడిచి పిల్లలను విడిచి యాత్రకంటూ బైలుదేరినాను. నాప్రాణా లన్నీ మీమీదనే ఉన్నాయి. మీ రిద్దరూ చిన్నవాళ్లే:—పయిగా సీత చంటిబిడ్డతల్లి. ఎప్పుడూ నన్ను విడిచి ఉన్నవాళ్లు కారు. గనుక యిల్లు జాగ్రత్తగా చూచుకోవలెను. గానుపురోజులలో చంటిపిల్లను బహు జాగ్రత్తగా చూడవలెను. నీవు సినిమాలకు నాటకాలకు వెళ్లక చీకటి పడకుండా ఇల్లు చేరుకోవలెను." ఈచివరిమాట బాగా వినండి.

ప—వింటున్నాను పయిని చదువు.

స—"నేను నెలలోపులో యింటికి వస్తున్నాను. నీ క్షేమసమాచారం తిరిచినాపల్లి కాలేజీలో నీస్నేహితునిపేర జెంటనే ఉత్తరం వ్రాసి తెలిపితే నాకు తెలుస్తుంది. కొంత మనసు కుదుటబడుతుంది. మళ్లీ శ్రీరంగంనుంచే వ్రాస్తాను.—మహాలక్ష్మి."

స—ఇది సంతోషవార్త. బాగా ఉంది. నెలలోపా? సరే, తిరిగి అమ్మడి అన్నప్రాశనకు ఇల్లు చేరుకొంటుం దన్నమాట.

స—అవును. చల్లని సంతోషవార్త విన్నారు కాబట్టి కడుపు చల్లగా పెరుగు అన్నం తినండి, పనస తొనలు వేసుకొని. (రెండును వడ్డించును.)

స—పనసతొన లెక్కడివి?

స—నరేంద్రపురంపార్టీ పంపినాడని గుమాస్తా గారు చెప్పినారు.

స—ఈ నెలవుదినాలలో మనకు మామిడిపండ్లు పనసపండ్లే కడుపునిండే ఫీజు. అయితే కొంచెం పై శాఖ పూజ చేసినావా?

స—గుమాస్తాగారికి ఒక పాళపు పెద్దచెక్క పంపినాను. ప్రక్కయింటివారికి పదితొనలు, నాకర్లిద్దరికి చెరినాలుగు, తరంగాలు పాడే యాయావరబ్రాహ్మడికి ఒక అయిదు ఇచ్చినాను.

స—తరంగాల బ్రాహ్మడికి అయిదుపనసతొనలేనేమిటి, "గాయతి వనమాలీ—అతిమధురం మధురం—గాయతి వనమాలీ" అని పాడినాడంటే నీ వాయనకు నిలువు దోపే యిస్తావు!

స—ఏమి యిచ్చినా అపుణ్య మంటా వీరా డే.

స—అవును, నీవుగృహలక్ష్మివికావడంచేతనాడే.

అమృత పాత్ర

పురాణం కుమారరాఘవశాస్త్రిగారు, బి. ఏ.

ఆ ప్రశాంతనిశార్థమం దచట నేను
ఒకఁడనే ఆటొత్తిగిలి పండుకొనినాను
కలతనిద్రలో తీయనికలలు గనుచు.
మెల్లగా నీవు వచ్చి నీమృదుకరముల
నాభుజము తట్టి మేల్కొల్పినావు; నీత
నూలత ఒకింత వంగి నీవాలుజడయు
నాగళము కౌఁగిలించుకొన్నది, శుభాంగి!
పెదవిమాటున దాఁగొని మధురభావ
మేదియో బయల్పడక, మరింతమధుర
మై, నయనయుగళముకాంతిమంత మయ్యె.

ఎవరు? అప్సరఃకన్యవా! ఈహతాశు
దరికి రానేల స్వర్గసౌధంబు విడిచి.
అమృత మొసఁగిపో వచ్చినావా? తమోవి
లీన దేహుండ నగుచు నిద్రించునాకు;
ఐనచో పాత్ర పెదవుల కందనిమ్ము,
ఒక్కచుక్కైన ఒలికిపోకుండ తెమ్ము.
అమలస్వర్గీయసౌధభాగముల నేవ
నాంతసీమల సంచారివౌదువో, అ
టకె ననుంగూడఁ గొనిపోవటవె, అమర్త్య
సీమ కర్షుండఁ ద్వత్సుధాసేచనమున.

గుడ్డాడిసొమ్ము

శర్మ

ఒకవూళ్లో ఒక సెట్టి వుండేవాడు. అతడు చాలాం బీదవాడు. ఆముదం అమ్ముకొని వర్తకం చేస్తూవుండేవాడు. దాంతోనే జీవనం. పిత్రార్జితం సున్న. ఒకరోజున ఆముదం పీపా తీసికో వెడుతున్నాడు, ఎద్దుమీద వేసి, ఆముదం కొనుక్కొవద్దామని. గోదావరిగట్టు వెంబడే వెడుతున్నాడు. "గుడ్డాడిసొమ్ము ఏట పడి పోతోంది" అని వినపడుతోంది. వంగిచూసాడు. ఒక గంగాళం కనపడింది. దాన్నిండా కాసులు వున్నాయి. వాటి నన్నిట్నీ పీపాలో పోసుకొన్నాడు. వెనక్కి దారి పట్టాడు.

చీకటిపడేప్పటికి ఒకవూరు చేరుకొన్నాడు. ఆవూరి సెట్టింట్లో బస. పాపం ఆసెట్టికూడా చాలాబీదవాడే. "ఆపీపా యేమిటి" అని ప్రశ్నించాడు, భోజనాలయాక నలుగురు పెద్ద మనుష్యులతో మాట్లాడుతున్న సమయాన్న. "ఆముదంపీపా" అని సమాధానం చెప్పాడు. పడుకోమని ఒక వసారా చూపెట్టాడు సెట్టి. లోకాభిరామాయణమంతా అయాక పీపా ఆ వసారాలో పెట్టుకొని దాన్నే తలచుకొంటూ నిద్రపోయాడు.

ఆ రాత్రే బసయిచ్చిన సెట్టిభార్య నీళ్లాడింది. ఇంట్లో ఆముదం లేదు. ఆముదం పీపా సంగతి జ్ఞాపకంవచ్చి దానిదగ్గిరకు వెళ్లి మూత తీసాడు. దాన్నిండా మొహరీలే. వాట్ని ఇంట్లోకి జారేశాడు. ఒక మొహరీపెట్టి ఆముదం కొని పీపానిండా పోశాడు, చడీచప్పుడు కాకుండా.

తెల్లారాక మనసెట్టి లేచి ప్రయాణమయ్యాడు, పురుడు వచ్చినసంగతి తెలిసికొని, ఇంటివాళ్లకి యిబ్బంది అవుతుందేమో అని. పీపా యెత్తాడు. తేలికగా వుంది. మూత తెరిచాడు. రాత్రి జరిగిన సంగతులన్నీ తెలిసికొన్నాడు. దాన్ని బట్టి నలుగుర్లోనూ 'ఆముదంపీపా' అని చెప్పాడు. మెదల్టానికి వీలు లేదు. పీపా ఎద్దుమీద పెట్టాడు. "పిల్లా పిల్లాడా" అని ప్రశ్నించాడు సెట్టిని. "గుడ్డివాడు" అని సమాధానం చెప్పాడు సెట్టి. "గుడ్డివాడిసొమ్ము చేరవేశాముకదా" అనుకుంటూ మన వర్తకుడు యింటిదారి పట్టాడు.

వంకాయ

టి. వి. కనకవల్లిగారు

పూర్వ మొక నవాబుగా రుండిరి. వారి వద్ద నొక బ్రాహ్మణుడు మంత్రిగా నుండెను. ఇట్లుండ కొంత కాలమునకు మంత్రిగారి కొమార్తె వివాహము వచ్చెను. ఆ సందర్భములో నవాబుగారికిని ఇతరపెద్దమనుష్యులకును విందు జేయ దలచి, మంత్రిగారు వారి నందర నాహ్వానించెను. విందునకై అనేకభక్ష్యములు తయారుచేయబడినవి. వీనితో కూడ నూనెవంకాయను గూడ మంత్రిగారు తయారు జేయించిరి. నవాబుగారుకాని యాతనివజీర్లుగాని యెప్పుడును నూనె వంకాయను తినియెరుగరు గదా, వంకాయనైనను చూచియెరుగరు. నూనెవంకాయ రుచికి నాశ్చర్యపడుచు నవాబుగారును అతని యనుచరులును ఇతరపదార్థములను తినుటమాని, దానినే తినదొడగిరి. ఇంతలో నవాబుగారు తన సమీపమున నిలిచియున్న మంత్రినిజూచి 'యిది యేమిపదార్థ'మని ప్రశ్నించిరి. అతడు, 'ఇది నూనెతో పక్వముజేసిన వంకాయ' అని విన్నవించెను. తక్షణమే నవాబుగారు 'ఒక వంకాయను తెచ్చి చూపు' మనిరి. మంత్రి ఒక పెద్దవంకాయను తెప్పించి వారి కిచ్చిరి. ఆవంకాయను చేతబట్టుకొని నవాబుగారు త్రిప్పి త్రిప్పి చూడసాగిరి. కొంతతడ విట్లుచూచి నవాబుగారు, "వహావ్వా! వహావ్వా! దీనితో సమానమైన వస్తు వీప్రపంచమునందు లేనే లేదు. కావుననే దీనిశిరమున 'అల్లా' కిరీటము నొకటి నిర్మించియున్నాడు" అని పొగడసాగెను. ప్రక్కనున్న వజీర్లును "అచ్ఛా అచ్ఛా" యనుచు గడ్డముల నవరించుకొనిరి. విందు పూర్తియయ్యెను. ఆదినమునుండి నవాబుగారు వంకాయనుతప్ప ఇంకొకపదార్థమును తినగూడదని తన యాస్థానములోనివారికేకాక, ప్రజలకునుగూడ గట్టియుత్తరువు చేసెను. కొన్నిదినములకే ఊరిలోని తోటలన్నియు వంకాయ తోటలుగామారెను. ఎక్కడచూచినను వంకాయలే! ఎవ్వరియింటజూచినను నిత్యము వంకాయకూరయే! కొంతకాలమునకు వంకాయలు కాయుకాలము గడచిపోయెను. ఒక వంకాయ కూడ దొరకనట్టిస్థితి వచ్చెను. నవాబుగా కోపము వచ్చునేమోయని ముండ్లవంకాయలను దెచ్చి వండిపెట్టుచుండిరి. ఒకానొకనాడు వంటవారి పరాకువలన కూరతోడ ముల్లొకటి చేరియుండి నవాబుగారి గొంతులో గ్రుచ్చుకొనెను. నవాబుగారికి వంకాయపై మహా ఆగ్రహము కలిగెను. తక్షణమే వజీర్లనందరను పిలిపించెను. వారందరు వచ్చినతోడనే నవాబుగారు వారితో వృత్తాంతమంతయు జెప్పి ఆదినము మొదలుకొని యెవ్వరుగాని వంకాయకూరను తినగూడదని గట్టిగా నొక్కిచెప్పెను. ఈ మార్పునకు కారణము దెలియక చకితులైన వజీర్లనుజూచి నవాబుగారు "యీ వంకాయవంటి హాల్కావస్తువు లోకములో లేనేలేదు. కావుననే దీని శిరమునందు 'అల్లా'

దారిద్ర్యము

చిత్రకారుడు: చేపూరు సింహాచలముగారు, పర్లాకిమిడి.

ఒకగూటమును కొట్టియున్నాడు" అని పలికెను. వజీర్లందరునుగూడ "అచ్ఛా! అచ్ఛా!" యని యేకగ్రీవముగా తమ సమ్మతిని దెలిపిరి. తన ప్రజలలో యెవ్వరుగాని వంకాయను స్మరింపనైన స్మరింపకూడదని నవాబుగారు శాసించిరి. మరల కొలదిదినములలో వంకాయతోటలన్నియు నేలచదరమయ్యెను. వెదకిచూచినను వంకాయ మొక్కకూడ దొరకదు.

కోమటియుక్తి కోటిసేయు

శ్రీ కమలానాథ రాయిగారు

అనగా, అనగా ఒక ఊరిలో ఒక కోమటి ఉండేవాడు. అతనికి భార్యతప్ప ఏవిధమైన సంతానముగాని, బంధుగులుగాని లేరు. ఆ కోమటియొక్క వ్యాపారము బాగుగా సాగుట చేత చాల ధనమును ఆర్జించెను. ఆ ఊరు నందు ఉండు ఒక దొంగ కోమటిధనమును దొంగలింప ప్రయత్నించుచుండెను. ఇట్లుండ వా డొకనాడు కోమటిదంపతులకు తెలియకుండా పెందలకడనే వారింట జొరబడి, అటకు పైని దాగుకొనెను. కోమటిదంపతులు ఇద్దరు రాత్రిభోజనముచేసి దొంగదాగుకొనిన అటకు క్రిందనే పండుకొనిరి. కొంతసేపటికి భార్యాభర్తలు పండుకొనిరో లేదో యని దొంగ అటకుపైనుండి తొంగిచూచెను. ఆ సమయమున కోమటి దొంగను చూచెను. కోమటి తన్ను గాంచలేదని నిర్భయముగా దొంగ అటకుపైననే కూర్చుండియుండెను. దొంగ, దొంగ యని కేకలు వేసినయెడల దొంగ అటకుపైనుండి దిగివచ్చి తమ కేమి హాని చేయునో యని తలచి కోమటి ఒక యుక్తిని పన్నెను. అదేమనగా భార్యను లేపి "నీకు మగబిడ్డ పుట్టిన ఇష్టమా లేక ఆడుబిడ్డ పుట్టిన ఇష్టమా" అని అడిగెను. "నాకు ఆడబిడ్డ పుట్టిననే మంచిది" అని భార్య బదులు చెప్పెను. అది విని "నాకు మగశిశువు జననమొందుటే ఇష్టము. కుఱ్ఱవాడు పుట్టిన యెడల వానికి 'అప్పడు' అని నామకరణము చేసి, ఐదుసంవత్సరములు వచ్చిన వెంటనే అక్షరాభ్యాసము చేయించి బడికి బంపుదును. వాడు పెద్దచదువు చదివి గొప్ప ఉద్యోగము చేసి మనలను పోషించును. వాడు బడినుండి వచ్చుట ఆలస్యమైనయెడల అరుగుపైని నిలచి 'అప్పడూ' 'అప్పడూ, అని కేకలువేసి పిలతు" నని కోమటి గట్టిగా అరచుచుండెను. ఆ కేకలు విని వాని పొరుగున నున్న 'అప్పడు' అనువాడు లేచివచ్చి తలుపు తట్టుచు "ఇంతరాత్రివేళ నన్ను ఎందులకు పిలచితి" వని అడిగెను. "నిన్ను నేను పిలువలే" దని కోమటియు, "నన్ను పిలచియు లే దనుచున్నా వే" మని అప్పడును తగువులాడ మొదలిడిరి. ఆ తగువును విని ఇరుగు పొరుగువారు లేచివచ్చి అచ్చట మూగి 'యే

మే' మని అడగగా కోమటి ఇట్లు చెప్పెను: "నాకు మగశిశువు పుట్టినయెడల 'అప్పడు' అని పేరుపెట్టి వానిని బడిలో వేసెదననియు వాడు బడినుండి వచ్చుట ఆలస్యమైన యెడల అరుగుపై నిలిచి 'అప్పడూ' 'అప్పడూ' అని పిలచెదననియు నాభార్యతో చెప్పచుంటిని; కాని ఈయనను పిలువలేదు. నా భార్య నా మాట చెప్పనని మీరు భావించినయెడల అటకుపైనుండు పెద్దమనుష్యుని అడుగు" డనెను. వచ్చినవా రందరును 'అటకుపైని యెవ రున్నారు' అని ఆశ్చర్యమును జెంది అటకు ఎక్కి పైనుండువానిని పట్టుకొని దొంగగా తెలిసికొని వానిని రాజభటుల కప్పగించిరి.

కథ కంచికీ; మనం ఇంటికీ.

వై రా గ్యం

ప్రో. సీ. రా. ఆచార్యులుగారు

ఒకవూళ్లో ఒక కాపుకుటుంబం ఉండేది. ఆ యింట్లో అందరు వైరాగ్యానికి పేరుపోయినవాళ్లు. ఒకనాడు త్రిమూర్తులు వాళ్ల వైరాగ్యాన్ని 'పరీక్షింతా'మని ఆవూరికి వచ్చారు. వాళ్లపొలంలో బ్రహ్మదేవుడు ఒక పుట్ట అయినాడు; శివుడు నాగుపాము అయి అందులో చేరుకున్నాడు; విష్ణువు ముసలిబాపడయి అదగ్గర నిలుచుకున్నాడు.

తండ్రికొడుకు లిద్దరు తెల్లవారే లేచి నాగళ్లుకట్టుకొని పోయి ఆపొలంలో దున్నుతూ పుట్టదగ్గరికి రాగానే పుట్టలో ఉన్న పాము బయటికివచ్చి కొడుకును కాటువేసింది. నిలువునా కిందపడి ప్రాణాలు విడిచినాడు, వాడు. వెనక మడకతో వచ్చినతండ్రి చచ్చిపడివున్న కొడుకును ఈడ్చి కాళ్లుపట్టి యీడ్చి అవలపారవేసి దున్నుకుంటూ పోయినాడు. అక్కడున్న ముసలిబాపడు వాడిదగ్గరకు వచ్చి 'అయ్యో, చేతికందినకొడుకే! అందులో ఏకపుత్రవిషయం; పాముకాటై పడి చచ్చెనే! నీకీవయసులో ఎంతదుఃఖము ప్రాప్తించిందోయి!' అని ఓదార్పుమాటలు చెప్పినాడు. వాడు ఆయనను చూచి చిరునవ్వు నవ్వి, "వెర్రితండ్రీ, దీనికి విచార మెందుకు మనకు?

'ఋణానుబంధరూపేణ పశు పత్ని సుతాలయాః,
ఋణక్షయే క్షయం యాంతి కా తత్ర పరివేదనా'

అని చెప్పలేదా పెద్దలు? ఋణం వున్నంతవరకు బతికి వుండి, తీరగానే తనదోవను తాను పోయినాడు వాడు. ఈమాత్రానికి చింత ఎందుకు" అని దున్నుకుంటూ వుండినాడు.

'వీడితో లాభం లే' దనుకొని ముసలాయన వాని పెండ్లాముదగ్గరికి పోయి జాలి పుట్టేట్టుగా కొడుకు చావును వినిపించినాడు.

అది విని ఆమె ఒక నిట్టూర్పు విడిచి, "ఏమినాయనా, ఇది మాయలోకం.

'అనేకశతభాండాని భాండకారః కరోతి వై,
భిన్నభాండాన్ పరిత్యజ్య, కా తత్ర పరివేదనా'

అనడం నీవు వినలేదా? అయ్యా, కుమ్మరవాడు పగిలిపోయిన కుండలను పారవేయగా అవి మంటిలో కలిసిపోతున్నవి కదా! ఇదికూడ అంతే కాదా! దీనికెందుకు విచారము?" అనిచెప్పి తల్లి ఏదోపని చూచుకో పోయింది.

'ఆమొగుడికి తగినపెండ్లమేరా' అని ఆశ్చర్యపడుతూ, చచ్చినవాడి భార్యతావుకు పోయి మొగుడి చావును గుండెబద్దలయ్యేట్టుగా తెలిపినాడు, బ్రాహ్మడు

ఇక ఆమె అన్నదికదా, "అయ్యా, ఇదొక పెద్ద సంగతిగా చెప్పి నన్ను ఓదారుస్తున్నావు!

'ఇదం కాష్ఠ మిదం కాష్ఠం నదీలో యేషు సంగతమ్'
సంయోగేచ వియోగేచ కా తత్ర పరివేదనా'

అన్న పెద్దలమాట నీవు వినలేదా! కాలప్రవాహంలో రెండుజీవులు కలుస్తూ ఉంటవి, భార్యాభర్తలుగా; మళ్లీ విడిపోతూవుంటవి. అక్కడనుంచి దేనిదారి దానిదే దీనికా నేను దుఃఖించవలసింది! పనిలేదు" అని నిర్వికారంగా ఉండిపోయింది. ఆ బ్రాహ్మడక్కడనుంచి ఆమె తమ్ముడిదగ్గరకు వెళ్లి చెప్పినాడు. వాడయినా దుఃఖించడా అనుకున్నాడు. వా డాయనను పారచూచి, "స్వామీ—

'మాతులో యస్య గోవిందః పితా యస్య ధనంజయః,
అభిమన్యు ర్హతో యుద్ధే కా తత్ర పరివేదనా'

అనే పెద్దలమాట తమకు తెలియుంది కాదు. గొప్ప వీరులయిన కృష్ణార్జునులు కంటికి రెప్పలవలె కాచియున్నా అభిమన్యునికి చావు తప్పిందా? ఇంక మా బావమాటెందుకు?" అని నిర్లక్ష్యంగా మాట్లాడినాడు.

మాయబాపను వీరందరి వైరాగ్యానికి నివ్వెరపోయినాడు. కుటుంబంలో అందరినీ పరీక్షించడం అయింది. తనపట్టు నెగ్గిందికాదు. ఇంక పనికత్తె ఒక్కతె మిగిలింది. దాన్నయినా లొంగదీయక పోతానా అనుకొన్నాడు. పాపం దానిదగ్గరికి చేరినాడు. చావు సంగతి చెప్పి 'నీకు ముందు దిక్కు లేకపోయింది కదా' అని తానుకూడా ఏడిచాడు. "నీవు చాల ముసలాయనవు. లోకస్వభావం ఎరగకపోవడం చాలా వింతగా ఉంది. చూడు:

'ఏకవృక్ష సమారూఢా నానాజాతివిహంగమాః,
తత్ క్షయే చాపరం యాంతి కా తత్ర పరివేదనా'

పక్షులు ఆశ్రయమయినచెట్టు లేకపోయినప్పుడు ఇంకొక చెట్టును చూచుకోవడం లేదా? నారు పోసినవాడు నీరు పొయ్యకపోతాడా! ఎందుకు నాకు విచారం" అని జవాబు చెప్పింది.

అప్పుడు త్రిమూర్తులు వీరివైరాగ్యానికి చాలా మెచ్చుకొని వారికందరికి ప్రత్యక్షం అయి, చచ్చిన వానిని బ్రతికించినారు. 'ఇంక వీళ్ల నిక్కడనే వుండ నిచ్చామంటే వైకుంఠం కుక్కలదొడ్డి అయిపోతుం' దను కొని వాళ్లకు మోక్షం ప్రసాదించారు. వెంటనే దివ్య విమానాలు వచ్చినవి. వాళ్లందరు వాటిని ఎక్కి వైకుంఠం చేరినారు.

కథ కంచికి, మనం ఇంటికి చేరుకున్నాము.

"చోరకి"

ఒక గ్రామంలో నాలుగువేదాలూ, ఆరుశాస్త్రాలు నోటికి వచ్చేట్టు చదివిన ఒక శాస్త్రులు ఉండేవాడు. ఆయనకు చదివి గట్టిచేసిన చదువును ఉపయోగపరుచుకునే తెలివితేటలు సున్న. అయితే తన్నుమించిన పండితుడే లోకంలో లేడన్న గర్వం చాలా ఉండేది ఆయనకు. వారింట్లో వారుచదివిన పాతతాటాకు పుస్తకాలు రెండుబండ్లకు సరిపోయేవి అటకనిండుకు నిండి ఉండేవి. అహోరాత్రాలు వాటిని ముందుపడవేసుకొని ఏవో గట్టిగా వల్లిస్తూ ఉండడం ఆయనకు అలవాటు. మళ్లీ, తప్పో, ఒప్పో సంస్కృతమే మాట్లాడేవాడు. అది చూచి 'ఎంత పెద్దపండితుడురా' అని ఆయనకు, ఆయన సంగతి తెలియనివాళ్లయినా ఇంతో అంతో తరుచు ముట్టచెపుతూఉండేవారు. పిత్రార్జితంకూడా బాగా వుంది, ఆయనకు. తనకు యాభయి, భార్యకు నలభయి యెనిమిది దాటినా సంతానం కలగనేలేదు. దమ్మిడీ ఖర్చుకు చచ్చేరకం మనిషి. సేకరం అంతా రూపాయలుగామార్చి బుట్టలోపోసి అటకపైన తాటాకుపుస్తకాల కట్టల్లో దాచడం మామూలు. అట్లా రెండు బుట్టలకు నింపి దాచుకున్నాడు.

పక్కయింట్లో, అంత పండితుడు కాకపోయినా లోకజ్ఞానం కల పంతులు లోకాయన, ఉండేవాడు. ఆయన నిండా పేదవాడు; పిల్లలకోడి. దినభుక్తి జరగడంకూడ కష్టం. మంచిపరిచయం ఉన్న పక్కయింటిశాస్త్రిలను ఎన్నిమార్లు సహాయం చేయమని వేడుకొన్నా ఆయన చేశేవాడుకాడు. పంతులకు మండిపోయి, శాస్త్రిలసొమ్మును ఎట్లా అయినా సంగ్రహించవలె ననుకున్నాడు. శాస్త్రిలతో మంచి పరిచయం ఉండడంచేత ఆయన గుట్టంతా పంతులకు తెలుసు. సమయం చూస్తూ ఉన్నాడు.

ఒక అమావాస్యనాడు, అర్ధరాత్రిపుడు, కన్ను పొడుచుకున్నా కానరాని చీకట్లో, శాస్త్రిలు తలుపు తీసికొని వెలుపలికివచ్చి మళ్లీ పోయేటపుడు తలుపువేసి గడియపెట్టడం మరిచిపోయినాడు. అది కనిపెట్టినాడు పక్కయింటిపంతులు. మసిపూసుకొని మారువేషం వేసుకొన్నాడు; మరొకగడియకు శాస్త్రిలుగారియింటికివచ్చి వాకిటితలుపు మెల్లగా తీసినాడు; కిర్రుమని శబ్దమయింది. శాస్త్రిలు అది విని మెలకువపడి 'కవాటశబ్దః కిం' అన్నాడు. పంతులు మారుగొంతుకతో 'వా' అన్నాడు. 'వా అంటే ఏమిటా' అనే ఆలోచనలో పడిపోయినాడు, శాస్త్రిలు. పంతులు చప్పుడు కాకుండా అటకదగ్గరకు చేరి, దానిపైన ఉన్న రూపాయలబుట్టలను రెంటినీ తీసికొని మళ్లీ వెలుపటికి వచ్చి తలుపు చేరవేసినాడు. మళ్లీ కిర్రు మన్నది. 'పునః కవాటశబ్దః కిం' అన్నాడు మళ్లీ శాస్త్రిలు. 'రః' అంటూ పంతులు తనయింటికి దాటుకున్నాడు. ఇదివరకు విన్న 'వా' అనేదానికే అర్థం తెలియక ఆలోచిస్తూ ఉండే శాస్త్రిలను, 'రః' ఒకటి తగులుకుంది. అదిమొదలుకొని నిద్రపోకుండా తెల్లగా తెల్లవారేదాకా ఆలోచించాడు, వాటి అర్థానికోసం; తెలిసింది కాదు. పండ్లయిన తోముకోకుండా నిఘంటు సంపుటాలన్నీ ముందరపెట్టుకొని వీధి తిన్నెపయిన కూర్చుని ఆకులు తిప్పుతూ ఉన్నాడు.

పక్కయింటి పంతులు నిద్రలేచి పనులు తీర్చుకొని ఈశాస్త్రిలను చూచినాడు: 'అయ్యో ఎవ్వరులేరే? ఏమిటి గ్రంథాలు తిరగవేస్తున్నారు' అని అడిగినాడు. రాత్రి జరిగినసంగతంతా శాస్త్రిలు చెప్పినాడు. పంతులు ఆరెండక్షరాలను వరసగా వ్రాసి శాస్త్రిలకు చూపించాడు. అంతే శాస్త్రిలు గాభరాపడి లేచి లోపలకుపోయి ఇల్లంతా చూచుకున్నాడు. అటకపయిన రూపాయలబుట్టలు లేవు. నిలువున నీరయి నేల మీద కూలబడ్డాక, 'నారూపాయలన్నీ దొంగలు దోచుకొని పోయినారోయి,' అని అరిచి.

'రాత్రి రెండున్నరజామప్పుడు ఎవరో రెండు బుట్టలు ఎత్తుకొని మీయింట్లోంచి పోతూఉండగా నేను చూచినానండీ. మీతో మాట్లాడానికి వచ్చి మీకు పండ్లో ఏదో సమర్పించి పోతూన్నవాళ్లనుకున్నానండీ. అయ్యో, పాపం! రూపాయలు పోయినవా' అని పంతులు అన్నాడు.

ఇంతలో దొడ్లో పనిచేసికో పోయిన శాస్త్రిల భార్య వచ్చి 'పొద్దున వాకటితలుపు గడియ తీసి ఉండినది. మీరే తీసినా రనుకున్నానండి' అన్నది.

శాస్త్రిలు అదిమొదలు డబ్బును మూటకట్టడం మాని సుఖంగా అనుభవించుకొంటూ వుండినాడు. కథ కంచికీ, మనం ఇంటికీ చేరుకున్నాము.

'మనోహరం.'

చిచ్చుపువ్వు

శ్రీ ముక్తేవి లక్ష్మీనృసింహదాసు గారు, బి. ఏ.

అమితనిష్ఠాగరిష్ఠత నగ్గిపుట్టి
తప్తమై కిల్బిషమ్ములు తఱిగిపోయి
అచ్ఛహృదయస్థు డైనట్టియవసరమున
గగనసుమ మది సోకినకరణి యయ్యె.

ఇది మహోత్పులకారంభ మిద్ది శిశిర
హిమము జిల్లనిపించుట, నిదియు నొక్క-
యననుభూతమృత్యుసుఖము కనగరాని
భూసువర్లోకనిత్యవిభూతి యిదియు.

జలధి కెరటంచులనుగూడఁ గలియఁగట్టి
ఒక్కటే యన్నభావమ్ము నూఁదికొన్న
నాప్రకృతిలోన నిది యేలొ నాద మొలుకు
గిరులు చుట్టుచు విన్న సంగీతమట్లు.

ఇదియు పంచేంద్రియమ్ముల గదిసికొనుచు
మానవాకృష్టదైవికమహిమవోలె
అన లనిత్యపుటంచులఁ గొనసుకొనుచు
కట్టుకొనఁ జూచె నొకపూర్వకర్మరజ్జు.

తెరలు తెరలట్ల మబ్బుపందిరులనడుమ
పొడవు సాగించుకొన జూచి నడచునట్టి
మెఱపు నామీద నొకమారు ఘెరసె ననక
పట్టి బంధింపజూచిన భ్రాంతి కయితి.

ఈమహాభ్రాంతి దట్టించి యింత కింత
జలము గుఱియించు మేఘమ్ముసరణి నన్ను
పలుచబరచినకొలఁది నాబలము తగ్గి
ఎడము దూరమ్ము విచ్ఛిత్తి నేల పెంచు?

ఇది గ్రహించిననాయెద యెగసిపోవ
పొగిలి పొగలెత్తి సెగలెత్తి రగిలి రగిలి
ఇంతచిఱుమేఘమై యింత కింత పెరిగి
జలధరస్వామిపోలిక చదలు ముట్టు
అసలు పడనీను నీటిబొట్టైన నింక.

హద్దు కుంచించ నొకబెట్టైడన నింక
అంతలింతలు తగ్గక యట్టె నిలిచి
ప్రళయమేఘాకృతిగ నేను ప్రజ్వలింతు
మెఱపుతీవియ! నీ విందు మెఱయవచ్చు
వెలుగు వెలిగించి నన్ను కవ్వించవచ్చు
వచ్చి నీయిచ్ఛ నిట నచ్చుపడగవచ్చు
ప్రళయమేఘమ్మునే నేను ప్రళయ మేను.

[గగనసుమము శూన్యతారంభము. ఇది గజపలాయనోభయమిథ్య కాదు. అయినను ఆరోపమువలన నుత్పులకారంభాదికము లనుభూతములే యగుచున్నవి. నాద మొలుకుట దీని యనంతభావానేకములలో నన్యతమము. ఇదియే కర్మరజ్జువని వ్యపదిష్ట మగుచున్నది.

మెఱపు జీవస్వరూపము. మేఘము తదారూఢమైన ప్రకృతి. ఉభయులకు ఉభయ భ్రాంతి. "అసలు పడనీను నీటిబొట్టయిన నింక" యనుదానిలో కవియొక్క తపోవ్యగ్రత వ్యంజితమైనది. చివరిపద్యము ఏతావతా యిది జీవప్రకృతిలీలయని నిర్దేశించుచున్నది.

—ఒ క రు.]

అఱలపెట్టె

కె. నరసింహాచారిగారు

ఇచ్చట వర్ణించబడిన అఱలపెట్టెయందు తొమ్మిదిఅఱలు కలవు. ఇదేరీతిని మన యిష్టము వచ్చినన్ని అఱలుగల పెట్టెలను చేయవచ్చును.

చిత్రము 1.

పదిఅంగుళములు నిడివియు, అంతియు వెడల్పును గల ABCD అను ఒకఅట్టను దీసికొని, దానిఅంచువెంబడి రెండు అంగుళముల వెడల్పుగల భాగములను (Margins) గుర్తించవలెను. అప్పుడు 6 అంగుళములు చదరము A, B, C, D, లోపల ఏర్పడును.

చిత్రమునందలి విధముగ మూలలందు కత్తిరించి అంచులను ఎత్తి మూలలను అతికించినయెడల పెట్టె అడుగుభాగము (చి. 6 B) ఏర్పడును.

చిత్రము 2.

పిమ్మట $8\frac{1}{4}$ అంగుళము నిడివియు, అంతియు వెడల్పును గల మఱియొక అట్టను దీసికొని అంచువెంబడి చుట్టును, ఒకఅంగుళము వెడల్పుభాగమును గుర్తించుకొనవలెను. అప్పుడు చుట్టుగోడలు ఒక్కొక్క అంగుళములుగా EFGH అను $6\frac{1}{4}$ అంగుళము ప్రక్కపొగల మూతభాగము మధ్య మిగులును. దీనినిగూడ ముందటితీరున మూలలందు కోసి, అంచులను మడిచి మూలలను అతికించినయెడల పెట్టెమూత పూర్తియగును. (చి. 7.)

మొదటి చిత్రమునందు AB యొక్క కొలత 6 అంగుళము లైనయెడల రెండవచిత్రమునందలి EF యొక్క కొలత ఒకపాతిక అంగుళము ఎక్కువగా నుండిననేగాని ABCDకి పైన మూతగా EFGH దిగబడజాలదు.

చిత్రము 3.

ఒకటవచిత్రమునందలి AB కొలతకన్న 1/8 అంగుళము తక్కువ అనగా 5 7/8 అంగుళముల పొడవును, పెట్టెకు లోతగు 2″ కొలతకన్న 1 1/8″ తక్కువ అనగా 1 7/8″ వెడల్పును గల అట్టముక్కల నాలుగింటిని దీసికొనవలెను. (ఇందలి పొడవు వెడల్పులలో 1 1/8″ తగ్గించుట, పెట్టెలో సీలునుకలు చక్కగ నిముడుటకొఱకే.) వాటి యందు

అప్పయ్య దీక్షితుని తాత యగు నరసింహయాజి కృష్ణ రాయల సభ నలంకరించెను.[1] అప్పయ్య దీక్షితుని తండ్రియగు రంగరాజాధ్వరి గొప్ప పండితుడై కవియై ప్రకాశాత్మయతి రచియించిన పంచపాదికావివరణము నకు వివరణదర్పణమను వ్యాఖ్యానమును రచియించెను.[2] ఈయన శ్రద్వైతవిద్యాచార్య యను బిరుదముండెను.[3] ఈ బిరుదము గోవింద దీక్షితునికిగూడ నుండెను.[4] ఈయన రేయీ యాస్థానమునను కవిగా నుండకపోయిను సమకాలీనులలో కీర్తిపాత్రుడై మెలగెనని తెలియును[5] ఈ వంశమునందలి నీలకంఠదీక్షితుడను నప్పయ్యదీక్షితుని భ్రాతృపుత్రుడు సంస్కృతవాఙ్మయమున చిరస్థాన మేర్పరచుకొనియున్న విద్వత్కవి.[6] ఈయన "నీలకంఠ విజయచంపు", "గంగావతరణకావ్యము", "శివలీలార్ణ వము" మొదలగు ననేకగ్రంథములను రచియించుటయే కాక గోవింద దీక్షితునివలె యాజ్ఞవల్క్యాదుల దిట్టయై మధురరాజ్యమున మంత్రిపదవి నలంకరించినట్లు చెప్ప బడుచున్నాడు.[7] ఈయన కవిత్వము గంగాలహరివలె నిర్దుష్టమై శ్రోత్రపేయమై విరాజిల్లుచున్నది. ఈయన మంత్రిత్వ విషయములో నభిప్రాయభేదము కలదు. ఏతద్వంశీయులు, ప్రస్తుతము ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలో సంస్కృతోపాధ్యాయులు నయిన శ్రీయుత పి.పి.యస్. శాస్త్రిగారు "వంశావళి"కి పీఠిక వ్రాయుచు నీయన క్రీ. శ. 1670 మొదలు 1705 వఱకు మధురలో మంత్రి పదవిలో నుండెనని వ్రాసినారు.[8] పై అందే మరియొక తావున నీ సంవత్సరములమధ్య కొంతకాలము మొదట రాజు మైనరై యున్నకాలమున ప్రతినిధిగాను,తరువాత మంత్రిగాను నుండెనని వ్రాసినారు. ఈ వంశీయుడే యగు శ్రీ మహాలింగ శాస్త్రిగారు మంత్రిత్వ మెంతకాలమో వ్రాయలేదు కాని నీలకంఠుడు మధురలో మంత్రిగా నుండెనని మాత్రము గట్టిగా వ్రాసినారు. కాని వా రిచ్చినకాలము పైదానితో నేకీభవించుటలేదు. వారు నీలకంఠుని మంత్రిత్వమునకు క్రీ. శ. 1628 సంవత్సర మిచ్చినారు. శ్రీ పి. పి. యస్. శాస్త్రిగారు నీలకం ఠుడు క్రీ. శ. 1613 సంవత్సరప్రాంతమున జన్మించినట్లు చెప్పుచున్నారు.[10] అట్టియెడ 13 యేట అనగా క్రీ. శ. 1626 సంవత్సరమున మంత్రిగా నుండుటగాని, గొప్ప వేదాంతచర్చలో పాల్గొనుటగాని యసంభవములు. ఈ విషయమున నొక యుక్తి కలదు. నీలకంఠుడు తన నీలకంఠవిజయచంపువు కల్యబ్దంబు 4738 న వ్రాసితినని చెప్పుకున్నాడు. ఇయ్యది క్రీ. శ. 1637 సంవత్సర మగును.[11] ఈగ్రంథ మీయనయొక్క మొదటిగ్రంథ మని చెప్పవచ్చును. అప్పటికింకను మంత్రిత్వపదవి వచ్చి

1. J. O. R. Madras, Vol. III. p. 158.

2. Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XII. p. 5206.

3. "ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్య శ్రీమద్భర ద్వాజకుల... శ్రీరంగరాజాధ్వరివరసూనోః..."
(విధిరసాయనము.)

4. భారతి అంగీరస వైశాఖమాసము, పుటలు ౮౨౬, ౮౨౮.

5. "యత్కీర్తిః సకల దిగంతరప్రచారా యో కార్షీద్వివరణదర్పణాభిధానం." (వంశావళి.)

6. ఈయన గోవిందుని ద్వితీయపుత్రుడగు వెం కటమఖి శిష్యుడు.

7. "శ్రీనీలకంఠమఖిమౌళిమణిస్స యోఽభూత్
శ్రీనీలకంఠ విజయాభిధచంపుకర్తా,
యోనీలకంఠ పదపంకజ దత్తచిత్తః
యోనీలకంఠమఖియాచనపాత్ర మాసీత్.
యః పాండ్యదేశపతి రాస యదీయకీర్తి
ర్దిక్సుందరీవదనచిత్రకభావ మేతి,
* * * *
యశ్చాధ్యువాస మధురాం మధురామగారైః.
యః ప్రబంధా నట్కరోద్వైరాగ్యశతకాది
మాన్,
గంగావతరణం కావ్యం శివలీలార్ణవం తథా.
(వంశావళి.)

8. Introduction to Vamsavali, p. iii.

9. J. O. R. Madras, Vol. III. p. 144

10. Vamsavali Introduction, p. ii.

11. Ibid.

యుండ దని నా యూహ. తరువాత మంత్రి యగుట తటస్థించినయెడల శ్రీ మహాలింగ శాస్త్రిగారి యభిప్రాయము పూర్వపక్ష మగును. ఎవరి మైనార్టీలో నీయన రాజప్రతినిధిగా నుండె ననువిషయమును నిర్ధారణ చేయుటకై శ్రీ సత్యనాథయ్యరుగారు వ్రాసిన మధుర నాయక రాజచరిత్రమును వెదకినను నా కనుమానము తీర లేదు. శ్రీ శాస్త్రి మహాలింగశాస్త్రిగార్లు తిరుమలనాయకుని వద్ద మంత్రిత్వము చేసి రనుచున్నారు గాని యది నమ్ముట కెంతమాత్రమును వీలు లేదు. మరియు శ్రీ శాస్త్రిగారి కాల మంనులకు విరుద్ధముగానున్నది. క్రీ. శ. 1659 సంవత్సరములో మృతినొందిన తిరుమల నాయకుని వద్ద క్రీ. శ. 1670 లో మంత్రిత్వము ప్రారంభించిన నీలకంఠు డెట్లుండుటకు సంభవమగును? శ్రీ శాస్త్రిగారు చెప్పినది నిజమే యైన చొక్కనాథుని యనంతర మాయన కుమారుడు కొలదిదినము లేరి చనిపోన నాయనకొడుకు పిల్లవాడగునప్పుడు మంగమ్మగారు[1] (అనగా చొక్కనాథుని భార్య) భారము వహించినప్పు డీయన రాజప్రతినిధిగా నుండి యుండవలెను. అట్లయిన శ్రీశాస్త్రిగా రిచ్చినకాలము కొంతవరకు సరిపోవును. (క్రీ. శ. 1689-1706.)[2] కాని యిదికూడ నమ్ముటకు కష్టముగా నున్నది. ఏలన క్రీ. శ. 1613-వ సంవత్సరములో జన్మించిన నీలకంఠు డిప్పటికి 76-వ సంవత్సరమున రాజ్యమేలగల శరీరమనోదార్ఢ్యము లుండవలెను. ఒకవేళ నుండెనేమో? ఉండిన నుండవచ్చును. కాని యీయన తిరుమలనాయకుని కాలము నుండి మధురరాజాస్థానమున పండితుడుగా నున్నట్లొప్పుకొనక తప్పదు. ఈయనకు మధురరాజులు కొన్ని యగ్రహారముల నిచ్చిరి.[3] నీలకంఠునితరువాత నీయనశాఖ తిరునల్వేలిజిల్లా నివాసముగా నేర్పరచుకొనెను.

నీలకంఠుని తమ్ముడగు చిన్నప్పయ్య అప్పయ్య II. కు దత్తుడుగా వెడలెను. ఈయన పేరుకూడ అప్పయ్య దీక్షితుడే.[4] ఈయన "తంత్రసిద్ధాంతదీపిక" యనియు "దురూహశిక్ష"యనియు రెండుమీమాంసాగ్రంథములను రచియించెను. ద్వైతులు మీమాంసాశాస్త్రవిషయములగూర్చి యప్పయ్యదీక్షితుని వ్రాతలపై వ్రాసిన విమర్శనములకన్నిటికి సమాధానములుగా నీరెండుగ్రంథములను రచియించెను. ఈతంత్రసిద్ధాంతదీపికను భట్టోజీదీక్షితుడు రచియించెనను ప్రవాదమున్నది కాని యది ప్రమాదము. గ్రంథాంతగద్యము స్పష్టముగా కాదని తెలియజేయుచున్నది.[5] ఈగద్యయందు ముగ్గురప్పయ్యలు పేర్కొనబడినారు. అప్పయ్యదీక్షితుడు II. కూడా అలంకారతిలకాదిగ్రంథములను రచియించినట్లున్నది కాని యీ గ్రంథము లెచ్చటను లభింపలేదు. అప్పయ్యదీక్షితుడు III. రచియించిన "దురూహశిక్ష"కూడా యెక్కడను లభించినది కాదు. ఈవంశీయులందరును కర్మిష్ఠులును పండితులునై వరలిరి. అప్పయ్యదీక్షితుని పాశ్చాత్కుటుంబముయొక్క చరిత్ర మెచ్చటను కానరాదు. ఎవ్వరివద్దనో యున్నట్లు వినికిడియే కాని యింకను బయటపడక పోవుట విచారకరము.

అప్పయ్యదీక్షితుని కాలమునుగూర్చి వాదోపవాదములు కలవు. ఏతత్కుటుంబములోని యొకశాఖకు చెందిన శేషదీక్షితులను నాయనతరువాత ప్రవ్రజించి శివా

1. ఇప్పటికిని మధురలో "మంగమ్మసత్ర" మను పేరుగల సత్రము కలదు.

2. History of Nayaks of Madura, p. 204.

3. ఈవంశమువారు పాలామ్కోట్టై, కడయం మొదలగు ననేకస్థలముల నున్నారు. వీనిలో నొకదానికి నీలకంఠసముద్రమని పేరున్నది.

4. ఈయనను అప్పయ్య దీక్షితుడు III. అందము.

5. ఇతి శ్రీమద్భరద్వాజకుల జలధికౌస్తుభ శ్రీకంఠమత ప్రతిష్ఠాపనాచార్యచతురధికశతప్రబంధనిర్మాణధురంధర మహావ్రతయాజి శ్రీమదప్పయ్యదీక్షిత సోదర్య శ్రీమదచ్చాదీక్షితపౌత్రేణ, అలంకారతిలకాద్యనేకప్రబంధ నిర్మాతు రప్పయ్యదీక్షితస్య పుత్రేణ, భూమిదేవీ నందనేన శ్రీమదప్పయ్యదీక్షితేన విరచితాయాం తంత్రసిద్ధాంతదీపికాయాం......"

(తంత్రసిద్ధాంతదీపికా.)

నందులను నామమును ధరించి అప్పయ్యదీక్షితచరిత్రము నొకదానిని రచియించెను. అందు అప్పయ్యదీక్షితుని జాతకముకూడా యియ్యబడినది.[1] కాని యిటీవల శ్రీ మహాలింగశాస్త్రిగారు దీనివియమై పరిశోధనముచేసి యన్ని ప్రమాణములను చేర్చి చర్చించి యిదిసరికాదనియు, నీజాతకము నష్టజాతకమనియు చారిత్రికవిమయములతో చర్చించిన నిది సరిపోవుటలేదనియు నిర్ధారణముచేసి యిది ప్రమాదమని సోపపత్తికముగా నిరూపించియు న్నారు.[2] వీరియభిప్రాయ మీాతుని విక్రమసంవత్సరము నకు సరియైన క్రీ. శ. 1520 సంవత్సరమున జననమందె ననియు[3] క్రీ. శ. 1593 సంవత్సరమున పరమపదించె ననియు. ఇయ్యది చారిత్రికదృష్టితో నాలోచించిన సమంజసముగా నున్నది. ఈసిద్ధాంతము పూర్వపక్షముగ నరకు దీనిని గ్రహింపనగును. పూర్వపక్షముకాదని నాకు గట్టినమ్మకము. దీనికి చరిత్ర మిక్కిలి బలకరముగా నున్నది. శ్రీమహాలింగశాస్త్రిగారి పితామహుండును నీప్రాంతమందు మిక్కిలి ప్రఖ్యాతివడసిన మహామహో పాధ్యాయ మన్నారుగుడిరాజుశాస్త్రిగారుకూడా యీా యభిప్రాయమునే వెలిబుచ్చినట్లుకూడా చెప్పబడి యున్నది.

అప్పయ్యదీక్షితుడు ఇరువది సంవత్సరములవా డగునాటికే శాస్త్రములన్నిటి నభ్యసించి విఖ్యాతకీర్తి మంతుడై చిన్నవయసుననే వివాహితుడై దీక్షితుడయ్యె ను. అప్పుడే సార్వభౌముడను నొకపండితవర్యు డీయన కీర్తిచే నాకర్షింపబడి యీాయన దర్శనముచేయుట కుత్తరదేశమునుండి వచ్చెనట. ఇట్లు వచ్చి దర్శనము చేసి యీాయననుగూర్చి యొకశ్లోకము[4] చాటువుగా చెప్పె నట. ఈయన వివాహమునుగూర్చి యొకరసవంతమగు గాథకలదు. జింజిలో సూరప్పనాయకుడను నొకరాజేలు చుండెను. ఈయన పండితపోషకుడు. తదాస్థానమున రత్నఖేట శ్రీనివాసదీక్షితుడను నొక పండితచక్రవర్తి యాస్థానకవీశ్వరు డుండెను.[5] ఈయన సర్వతంత్రస్వతంత్రు డును బహుగ్రంథనిర్మాతయునై యుండెను. పండితు డయినవాడెల్ల నీయనకు వినమితశిరస్కుడగుచుండెను. ఈయన యప్పయ్యదీక్షితునిచే నమస్కారము గొందునని ప్రతినబూనెనట! వీరి కిద్దరకును మధురయాస్థానమున సభ జరిగి వాగ్వాదము జరిగెను. ఆకాలము క్రీ. శ. 1 43 సంవత్సరమని చెప్పబడుచున్నది.[6] ఈవివాదము జరిగినది రామరాయలవిఠ్ఠల చినతిమ్మనాయకుల యాస్థానమున యని నాయభిప్రాయము. వారు దక్షిణమునకు రాజప్రతి

1.

చం		శ రా	కు
	రాశిచక్రము		
బృ			
	కే	శు	లగ్నము ర. బు.

క్రీ. శ. 1553 సం. 18 సెప్టెంబరు, లేక శక వర్షములు 1475 ప్రమాదీచ సంవత్సర కన్యామాస కృష్ణప్రథమ. ఉత్తరాఫల్గునీ నక్షత్రము. (శివానంద కృత అప్పయ్యదీక్షిత చరితము.)

2. J. O. R. Madras, 1928, p. 225.

3. "విక్రమే భూతలం ప్రాప్య విజయే స్వర్గ మా యయౌ."

4. "బద్ధస్పర్ధా వ్య విద్వత్ప్రముఖముఖపుటే
ముద్రణోన్నిద్ర మేధా
శిల్పిం స్త్వామప్పయజ్వన్ కథయ కథమివ
ద్రోగ్ధు మల్పాః ప్రగల్భాః,
క్రీడాచంచచ్చపేటా హతకరటిఘటా
కుంభకూటాధిరూఢ
ప్రౌఢాటోపాయ మూఢాః కిము మృగపతయే
ద్రోహితా ద్రోహితారః."

5. ఈయననుగూర్చి ముందు ముచ్చటింతును.

6. అప్పుడు మధురలో చంద్రశేఖరపాండ్యు డేలుచున్నట్లు శ్రీమహాలింగశాస్త్రిగారు చెప్పుచున్నారు కాని యదియనుమానము. ఆకాలము రామరాయవిఠ్ఠ లుడు దక్షిణదండయాత్ర కళిరామరాయలచే నంపబడిన కాలము. విఠ్ఠలునితమ్ముడగు చినతిమ్మభూపతి యప్పయ్య యొక్క ప్రథమపోషకుడు.

నిధులుగా వచ్చి మధురలో ఆస్థానమును స్థాపించిరి. వీరిశాసనము లీప్రాంతమున క్రీ. శ. 1544—1555 మధ్యసంవత్సరముల కలవు.[1] కావున నీవివాదము చినతిమ్మనాయకుని యెదుట జేసెనని నిర్ధారణముగా చెప్పవచ్చును. ఈవాదమున రత్నఖేటుడు జయించునట్లు లేకపోవుటచే నాయన యొక పన్నుగడ పన్నెను. అప్పయ్యపాండిత్యమునకు మెచ్చి తనకుమార్తె నాయనకు వివాహము చేయునట్లు భూపతిద్వారమున నప్పయ్య నొడంబరచెనట! అంతట వివాహముకాగా నల్లునిచే నమస్కారమునుపొంది తనప్రతిజ్ఞను కాపాడుకొనెనట! అప్పయ్యభార్య పేరు మంగళాంబిక.

అనేకాస్థానముల నీయన బహుమానములబడసెను యీయన ముఖ్యపోషకులు ముగ్గురు.[2] మొదటివాడు చినతిమ్మనాయకుడు. ఈయన పోషణప్రారంభకాలమున నప్పయ్య చిన్నవాడై యుండెను. ఈయన యభ్యర్థనమున వేదాంతదేశికుని యాదవాభ్యుదయ కావ్యమున కప్పయ్య వ్యాఖ్యానమును రచియించెను.

*   *   *   *

“ శేషమహీతేషుజయతి త్రిదివాధీశేషుపద్మబంధురిన,
శ్రీచిన్నతిమ్మరాజః ప్రతాపనీరాజితక్షమావలయః.

*   *   *   *

సాహిత్యగోష్ఠీం పరసమాతిష్ఠన్నయమేకదా,
యాదవాభ్యుదయంకావ్యమశ్రౌషీద్విదుషాంముఖాత్.
అవ్యాఖ్యాతతయాపూర్వైరనభివ్యక్త భావకం,
అస్పృష్టమివశిల్పిజ్ఞై రభిజాతం హరిన్మణిం.
తదాకర్ణనతస్సద్యస్సముదంచత్కుతూహలః,
విదుషాం పురత స్తస్య వివృతౌమామన్వవేదయత్.
కవితార్కిక సింహస్య కావ్యమేతద్యథామతి,
వివృణోమి మహీపాల బహుమాన నియోగతః.”
(యాదవాభ్యుదయ వ్యాఖ్యానము, ప్రస్తావన.)

వేదాంతదేశికునియం దప్పయ్య కెక్కువ గౌరవముండెను. యాదవాభ్యుదయవ్యాఖ్యయే యీయన మొదటి గ్రంథమని చెప్పవచ్చును. ఈచిన్న తిమ్మనృపతి క్రీ. శ. 1555 సంవత్సరప్రాంతమున నవగా తాళికోటయుద్ధమునకు పూర్వమే విజయనగరమునకు సోదరసమేతుడై వెడలిపోయెను. కావున నీవ్యాఖ్యానము క్రీ. శ. 1550 సంవత్సరప్రాంతమున రచియింపబడియుండును. అంతట నీయన వెడలి వేలూరున చినబొమ్మనాయకుని ప్రాపుజేరెను. ఆకాలమున రాజాస్థానములు పండితులకును కవులకును పట్టుకొమ్మలుగా నుండెను. ఈ చిన్నబొమ్మనాయకుని తండ్రి చినవీరప్పనాయకుడు. తండ్రి తదనంతరమున క్రీ. శ. 1550 సంవత్సరప్రాంతమున నీయన రాజ్యమునకువచ్చెను. ఈయన యత్యంత శివభక్తుడు. అప్పయ్య దీక్షితుని కాలమున నద్వైతమత మొకవైపునుండి శ్రీవైష్ణవులయొక్కయు, మరియొకవైపునుండి మధ్వమతముయొక్కయు దాడికిలోనయ్యెను. వీనిరెండిటిమధ్య నద్వైతము నలిగిపోవుచుండెను. పాశుపతమత మీదాడిలో నద్వైతమునకు సాయమొనర్ప లేకపోయెను. ఇంతకుముందే శ్రీకంఠాచార్యుడు బ్రహ్మసూత్రములకు శైవభాష్యమును రచియించెను.[3] కాని తత్ప్రచారమును గావించుటకు తగినవ్యక్తి జనింపకపోయెను. మఱియు నట్టి వ్యక్తి సర్వతంత్రస్వతంత్రుడు కావలసియుండెను. అప్పయ్యలో నన్ని యోగ్యతలును కూడెను. అందుచేత నీయనను కొందరు పరశివావతారముగా నెంచుచున్నారు. వైష్ణవ మధ్వమతములు తర్కశాస్త్రముపై నాధారపడియుండెను. ఈతర్కమును మీమాంసాగడతో కొట్టివగాని యణచుటకు వీలులేకపోయెను. సగుణమును నమ్మువారికి కూడా మార్గము చూపవలసివచ్చెను. అందుచే శైవాద్వైతములకు రెండిటికిని ప్రచార మవసరమయ్యెను. తద్బాధ్యతయంతయు నప్పయ్యదీక్షితుడు నిర్వహింప వలసివచ్చెను. అందుచే నాయన కృతులు

1. తంజాపురాంధ్రనాయక చరిత్రము, పుట 81.

2. చిన్నతిమ్మనృపాలుడు, చిన్నబొమ్మభూపాలుడు, వెంకటపతిరాయలు.

3. శ్రీకంఠుడు బ్రహ్మసూత్రములకు మొదటి భాష్యకర్త యని శ్రీ. కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు తమ హిందూమహాయుగమున వ్రాసినారు.

నయమునను భేదమునను కూడ విశిష్టాద్వైత ద్వైతముల ఖండించెను. ఈప్రచారమునకు రాజాదరణ మవశ్యమయ్యెను. విజయనగర మీకాలమున నళియరామరాజుచే నేలబడుచుండెను. ఆయన వీరవైష్ణవుడు. తాతాచార్యుని ప్రియశిష్యుడు. అందుచే నచ్చటికి చేర వీలులేకపోయెను. చిన్నబొమ్మనృపతి యీయనకు తావిచ్చెను. అదివరలో నీ చినబొమ్మ నృపతికూడ వైష్ణవుడైనట్లు కన్పట్టును. కాని యప్పయ్య యచట ప్రవేశించిన తరువాత క్రమముగా నాయనను శైవునిచేసెను. వైష్ణవ మధ్వమతములను మిక్కిలి ఖండించుటచే నీకాలమున నీవివాదవాఙ్మయ మభివృద్ధియయ్యెను. వైష్ణవమునకు దొడ్డాచార్యుడను మహాచార్యుడు సాయమువచ్చెను. మధ్వమతమునకు విజయీంద్రాదులు సాయమువచ్చిరి. అప్పయ్యకును నాయన శిష్యుడగు భట్టోజిసాయపడెను. వీరందరును కలసి గొప్ప వివాదవాఙ్మయమునకు కర్తలైరి.[1] ఈచినబొమ్మనాయకునివద్దనున్న కాలమప్పయ్య కత్యుచ్చకాలము శైవగ్రంథములలో దాదాపుముత్తము నీకాలమునందే యీయన రచియించెను.[2] శివార్కమణిదీపిక యను శ్రీకంఠభాష్యవివరణము నీయన పూర్తిచేసినపుడు చినబొమ్మనృపతి యీయనకు కనకాభిషేకము గావించెను. ఈకనకాభిషేక ద్రవ్యముతో చినబొమ్మభూపతి చనిపోయినయనంతర మాయన ప్రశంసతో తన స్వగ్రామమగు నడియపాళెమున నప్పయ్య యొక శివాలయమును నిర్మించెను. ఈకనకాభిషేకవార్తను నీలకంఠదీక్షితాదులు బహులలితముగా వర్ణించినారు.

"హేమాభిషేకసమయే పరితో నిషణ్ణ
సౌవర్ణ సంహతిమిషా చ్చినబొమ్మ భూపః,
అప్పయ్యదీక్షితమణే రనవద్యవిద్యా
కల్పద్రుమస్య కురుతే కనకాలవాలం."[3]

"నానాదేశ నరేంద్రమండల మహో
యత్నాతిమౌళీభవ
త్కాదాదిత్క పదారవిందవినతే
రప్పయ్య యజ్వప్రభోః,
శైవోత్కర్ష పరిష్కృతై రహరహ
స్సూక్తై స్సుధాలాలితైః
ఫుల్లత్కర్ణపుటస్య బొమ్మనృపతేః
పుణ్యాని గణ్యాని కిం."[4]

ఏతద్గ్రంథరచనముచే నీయన శైవాద్వైతమతస్థాపనాచార్యుడయ్యెను. దానితో నీయన కీర్తి దిగంతవిశ్రాంతమై భట్టోజిదీక్షితునివంటి మహాపండితుని నాకర్షించెను.[5] ఈకనకాభిషేకము క్రీ. శ. 1582 సంవత్సరమునకు పూర్వమై యుండవలెను. ఏలన నడిపాళియపు శాసనమున నప్పయ్యదీక్షితుడు చినబొమ్మ నృపతియనంతరము శివాలయమును కట్టినట్లు చెప్పుచున్నాడు.

"యేన శ్రీచిన్నబొమ్మక్షితిపబలభిదః
కీర్తి రవ్యాహతాసీత్
యేన శ్రీకంఠభాష్యం పరమశివమ
తస్థాపనా యోద్ధధార,

---

1. "పంచమతభంజనము", "చండమారుతము" మొదలగు గ్రంథములను మహాచార్యుడు రచియించెను. విజయీంద్రుడు "మధ్వాన్వకంటకోద్ధరణము"ను "నప్పయ్యదీక్షిత కపోలచపేటిక"యను గ్రంథమును రచియించినట్లు కన్పట్టును తుదకు తాతాచార్యు డప్పయ్యను చంపుటకు కుట్రపన్నినట్లుకూడా తెలియును.

"సహస్రంసంవత్సరం సాం పథిపథికృతేసాహసకృతేః
ప్రవర్తంతాం బాధాం మయి,వివిధమప్యారచయితుం
వలక్షీకుర్వేఽహం నలినజలబిందుప్రాప్తమపి త
న్మమమప్యామీచామీకరశిఖరిచాపో స్త్రిపురతః.—"

J. O. R. Madras, Vol. iii. p. 156.

2. శివార్కమణిదీపిక, శివార్చనచంద్రిక మొదలగు చాలాగ్రంథము లీకాలమునకు చెందినవియే.

3. నీలకంఠదీక్షితకృత "నలచరితనాటకము."

4. ఔత్తరాహుడగు నొకకవి.

5. భట్టోజి కాశినుండి దక్షిణమునకు వచ్చి యప్పయ్యవద్ద వేదాంతశాస్త్ర మభ్యసించెను. ఇచ్చటికి వచ్చునప్పటికే యీయన సిద్ధాంతకౌముదిని రచియించియుండెను.

తేన శ్రీరంగరాజాధ్వరివరతనయే
నాప్పయజ్వాధిపేన
కారి ప్రాజ్ఞోన్నతాగ్రం రజతగిరినిభం
కాలకంఠేశధామ."[1]

"ఆసీత్" అనుపద మట్టియర్థము నిచ్చుచున్నది. చినబొమ్మనృపతియనంతర మీయన యేయాస్థానము నందును నిలకడగా నున్నట్లు కానరాదు. ప్రతిరాజును తనయాస్థానమునకు రమ్మని యీయన నాహ్వానించిరి. అంతట విజయనగరము వెడలి కొంతకాల మచ్చట నున్నట్లు తెలియును. అప్పటికి విజయనగరసామ్రాజ్యము వెనుకటివన్నె దొరగాదు. విజయనగరమునుండి రాజధాని పెనుగొండకు వచ్చెను. అళియరామరాయల తరువాత, శ్రీరంగరాయలును చనిపోయి క్రీ. శ. 1585 ప్రాంతమున వెంకటపతిరాయలు రాజ్యమునకువచ్చెను. అప్పుడు వాల్గయిదుసత్సరము లీయన యాస్థానమునుండి నట్లు కన్పట్టును. అందుచే వెంకటపతిరాయ లీయనకు తృతీయపోషకు డయ్యెను. వెంకటపతియాస్థానమునకు వెళ్లినప్పటి కప్పయ్యకు రాజాదరణ మంతగా ననవసరమైన ట్లీ క్రిందిశ్లోకమువలన తెలియును.

"ప్రాప్తం తత్ప్రాపణీయం కిలయదిహా కేయూర
పూరణీమో స్తి వాంఛో
నానిష్టంవా నివర్త్యం నిజవిమయతయా
దృశ్యతే కించిదత్ర,
కింతు వ్యాపార మేవం ప్రథయతి ఫలనం
యోజవార్థం పరేషాం
ప్రాప్తః పుత్రైః స్వరగ్రైరివ విబుధ గణో
వేంకటక్షోణిపాలం."

(విధిరసాయనము.)

అప్పటికి స్వవిషయమున రాజాదర మనవసరమను స్థితి కీయన వచ్చెను. తనశిష్యుడగు భట్టోజీదీక్షితు నచ్చట వెంకటపతి యాస్థానమున నియమించెను.[2] వెంకటపతి యభ్యర్థనమువలన కూడా కొన్నిగ్రంథముల నీయన రచియించినట్లు స్పష్టము. కువలయానంద మట్టిది.[3] ఈయన పరిమళమను నమలానందుని కల్పతరువునకు వ్యాఖ్యానము గోవిందదీక్షితుని ప్రేరణమున రచియించెనని యైతిహ్యము కలదు ఇందు గోవిందు డప్పయ్యకంటె పెద్దవాడయినట్లు చెప్పుచున్నారు.[4] ఒకవేళ గోవిందుని ప్రేరణమున నప్పయ్య పరిమళమును రచియించి యుండవచ్చును. కాని గోవిందు డప్పయ్యకంటె తప్పక చిన్నవాడు. అప్పయ్య క్రీ. శ. 1520 సంవత్సరమున జనించినట్లు వెనుకే మనవిచేసినాను. నా తంజాపురాంధ్ర నాయకచరిత్రమున నీవిషయము సమగ్రముగా చర్చించియున్నాను. క్రీ. శ. 1618 సంవత్సరమువరకు జీవించిన గోవిందుడు క్రీ. శ. 1593 సంవత్సరమున చనిపోయిన యప్పయ్యకంటె పెద్దవా డెట్లగును? అందుచే నప్పయ్యకూడా చాలావృద్ధుడగువరకు జీవించియుండెను కాన నీవిషయ మింకను నసంభవము. గోవిందు డప్పయ్యకంటె తప్పక యిరువదివత్సరములు చిన్నవాడని నాయాశయము. కాని యిద్దరికిని స్నేహ ముండెనని మాత్రము స్పష్టము. సెవ్వప్పనాయకుని తుది దివములలో

---

1. అడియపాలెము శాసనములోని శ్లోకము. శకాబ్దము 1504.

అప్పయ్యదీక్షితుని కుమారునిపేరును నీలకంఠదీక్షితులని యీశాసనమువలన తెలియవచ్చుచున్నది.

2. J. O. R. Madras, 1928, p. 233.

3. "అముం కువలయానంద మకరో దప్పదీక్షితః,
నియోగాద్వేంకటపతే ర్నిరుపాధికృపానిధేః." -
(కువలయానందము.)

4. "నాహమధీతవేదో యత్రతత్రచిద్వాఙ్నేస్త్రి)
కింతు దశేందువతంసిని పురహింసిని భూయసీభక్తిః."

అని యప్పయ్య యనగా,

"అప్పయదీక్షిత కిమిత్యతిస్తుతిం
వర్ణయాము భవతో వదాన్యతాం,
సోపి కల్పతరు రర్థలిప్సయా
త్వద్గిరా మవసరం ప్రతీక్షతే."

అని గోవిందుడు సమాధానము చెప్పెనట! అంతట నప్పయ పరిమళమును రచియించెనట!

నప్పయ్యదీక్షితుడు తంజావూరున పూజనందెను.[1] శివానందు డప్పయ్య తంజావూరున చాలాకాలము నివసించె ననికూడా చెప్పుచున్నాడు. ఈయన చినబొమ్మనృపతి యనంతరము దక్షిణదేశమునందలి యన్ని యాస్థానములకును వెడలి పూజల నందినట్లు కన్పట్టును. తుదిపర్వంబు లీయన చిదంబరక్షేత్రమున శివసన్నిధిని కాలముగడపి యచ్చటనే పరమపదించి శివసాయుజ్యమునందెను. శైవమును సమర్థించి సర్వసిద్ధాంతమును శివపరమని చెప్పెను. కాని వైష్ణవులు చేసిన ట్లప్పయ్య విష్ణుదూషణము కావింపలేదు.[2] ఈయనచుట్టును ననేకగాథలను పెంచి తరువాతివారీయననిజస్వరూపమును మాటుచేసినారు కాని యవి యన్నియు తెలివిగల కవుల స్వకపోలకల్పితములే కాని నిజము లెంతమాత్రమును కానేరవు. తుద కీయన శ్రీరంగమునందలి రంగనాథుని శివునిగా ధ్యానింప శివుడైపోయెనని కూడా చెప్పుదురు. ఆకాలమున పాండిత్యమున నప్పయ్యతో సమానుడు లేడని గట్టిగా చెప్పవచ్చును. వాదమున నాయనకు కేసరియని పేరిడవచ్చును. ఇప్పటికి నద్వైతశైవములు నిలచియున్నవి యన్న తత్కీర్తియంతయు నప్పయ్యకే చెందవలెను. శైవసిద్ధాంత ప్రవక్తలలో నీయన యగ్రస్థానము నలంకరించుచున్నాడు. ఈయనశైలి గంగాఝరీసమానము. వివాదచర్చలో నీయనతో సమాను డుండు టరుదు.

ఈయన మీమాంసాగ్రంథముల నీయన పాండిత్య శేముషీ విశేషములు బాగుగా తెలియగలవు. ఖండదేవునివంటి మీమాంసకు డీయనను "మీమాంసామూర్ధన్య"డని పిలచెను.[3] ఈయనయొక్క రచనాధోరణి మిక్కిలి స్వతంత్రము. ఆయనపూర్వపక్షమున కాయనయే సమాధానము చెప్పకలయును. విధిరసాయనమును చదువునపుడు పూర్వపక్షము చదువగా నీయన దర్శనమునే లేకుండచేయునాయని యనిపించును. ఈయన రచియించిన కొన్ని గ్రంథముల కీయనయే వ్యాఖ్యానములను రచియింపవలసి వచ్చెను. దీనివలన తద్రచనములు మిక్కిలి భావగంభీరములని తేలును. ఈయన 108 గ్రంథములను రచియించెనని వదంతి.

"కాలేన శంభుఃకిల తావతాపి
కళాశ్చతుష్షష్టిమితాః ప్రణిన్యే,
ద్వాసప్తతిం ప్రాప్య సమాః ప్రబంధాన్
శతంవ్యధా దప్పయదీక్షితేంద్రః."[4]

ఈయనగ్రంథములనుగూర్చి కొంచెము ముచ్చటింతును. ఈయన పరశ్శతములైన గ్రంథములను రచియించినను దాదా పిరువదియైదుకంటె పేరుచే నెవ్వరెరుగరు.[5] వీనిలో కొన్ని యముద్రితములు; కొన్ని

1. Aravidu, Heras; J. O. R. Madras, Vol. III. p. 159.

2. "విష్ణుర్వా శంకరోవా శ్రుతిశిఖరగిరా
మస్తు తాత్పర్యభూమిః
నాస్మాకం తత్రవాదః ప్రసరతి కిమపి
స్పష్ట మద్వైతభాజాం,
కింత్వీశద్వేషగాఢానలకలితహృదాం
దుర్మతీనాం దురుక్తీః
భేత్తుం యత్నో మమాయం నహి భవతుతతో
విష్ణువిద్వేషశంకా."

3. "నాస్తిపూర్వం పరత్రవా అప్పయ్యదీక్షితాత్కశ్చిన్మీమాంసకః, యస్మిన్నేతస్యైవ న్యాయసంచారనైపుణం తాదృశ మాకలయేమ."
(మీమాంసాభ్యుదయము.)

4. నీలకంఠదీక్షితుని శివలీలార్ణవము.

5. (1) పరిమళము.
(2) సిద్ధాంతలేశసంగ్రహము.
(3) శారీరకన్యాయరక్షామణి.
(4) శివార్కమణిదీపిక.
(5) వాదనక్షత్రమాలికా.
(6) యాదవాభ్యుదయవ్యాఖ్యానము.
(7) రత్నత్రయపరీక్షా (భాష్యసహితము.)
(8) శివాధిక్యము.
(9) శివాద్వైతనిర్ణయము.
(10) శివకర్ణామృతము.
(11) శివాత్మార్పణచంద్రిక.
(12) కువలయానందము.

నామమాత్రావశిష్టములు.[1]

హరివంశసారచరిత వ్యాఖ్యానమును గూర్చి యెట్టి యనుమానమును లేదు. గద్యమును మాచినతప్పక ఈయన రచియించినట్లు తెలియును.[2] కాని తత్కావ్యము మాత్రము గోవిందదీక్షితునిది కాదు. తద్విషయమును గోవిందుని క్రింద సమగ్రముగా చర్చించియున్నాను.

సమస్తశాస్త్రముల నభ్యసించి, సమస్తవైదికకర్మల నాచరించి, పరశ్శతగ్రంథకర్తయై, చిరాయువై, సకలరాజనీరాజిత చరణుడై, దుర్మతఖండన చక్రవర్తియగు నీవిద్వత్కవికంఠీరవు నింతటితో నమస్కరించి విడుచుచున్నాము.

---

(13) శాస్త్రదీపికావ్యాఖ్యానము, మయూఖావళి.*

(14) ఉపక్రమపరాక్రమము.

(15) విధిరసాయనము (సుఖోపజీవినీవ్యాఖ్యాసమేతము).

(16) రామగీతావ్యాఖ్యానము.

(17) ఆనందలహరి (వ్యాఖ్యాసహితము).

(18) అపీతకుచాంబాస్తవము.

(19) ఆత్మార్పణస్తోత్రము.

(20) హరివంశసారచరితవ్యాఖ్యానము.*

(21) నిగ్రహాష్టకము.

(22) అద్వైతదీపిక.*

(23) శివతత్త్వవివేకము.*

(24) లక్షణరత్నావళి.*

(25) చిత్రపటము.*

(26) చతుర్మతసారసంగ్రహము.*

*ఈగుర్తుంచిన గ్రంథము లముద్రితములు.

1. అద్వైతదీపికయను గ్రంథ మప్పయ్యరచిత మెచ్చటను కానము. నృసింహాశ్రమిరచితమగు తన్నామక గ్రంథము ప్రకటింపబడి యున్నది. చిత్రపటమను నది తంజావూరునందలి గ్రంథమగునాయని యనుమానము.

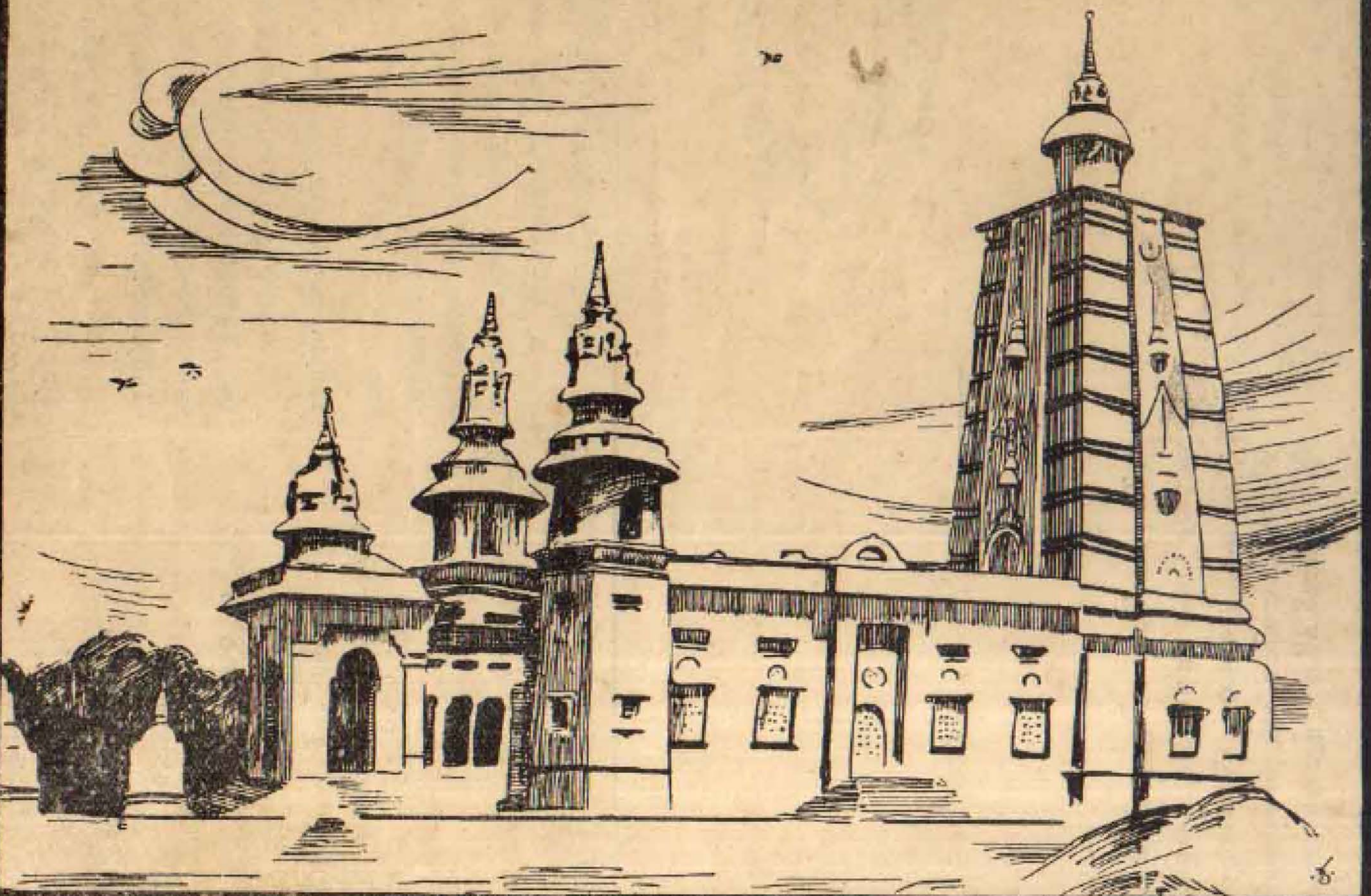
Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XII. p. 5142.

లక్షణరత్నావళియను గ్రంథము నీయన రచియించినట్లు తద్గ్రంథముయొక్క యసంపూర్ణ వ్యాఖ్యానము వలన మాత్రమే తెలియనగును.

Tanjore Skt. Catalogue, Vol. IX. p. 4079.

2. "ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజకులజలధి కౌస్తుభ శ్రీమదద్వైత విద్యాచార్య శ్రీవిశ్వజిద్యాజి రంగరాజాధ్వరివరసూనోః......"

(హరివంశసార చరిత వ్యాఖ్యానము).

'బౌద్ధదేవాలయము', సారనాథ్. చిత్రకారుడు: శ్రీ కవుతా రామమోహనశాస్త్రి గారు.

హిందూముస్లిము సారూప్యములు

బుర్రా శేషగిరిరావు గారు
(భారతీతీర్థ ప్రధాని)

౧

భారతదేశీయ స్వరాజ్యప్రాప్తికి భారతీయులగు వివిధజాతముల పరస్పరమైత్రియు సామరస్యమును అవసరమనియు, అందును హిందూముస్లిముజాతముల సఖ్యము అత్యవసరమనియు పలువురు దేశీయరాజ్యాంగవేత్తలు గ్రహించి సర్వసంఘసామరస్యప్రణాళికను పరివర్తనములోనికి దే బ్రయత్నించుచుండుటయు నట్టిప్రయత్నములు సఫలీకృతములగుటయు కన్నులపండువ యగుచున్నది. కాని ఇట్టిసామరస్యమును దృఢపరచుటకు సాంఘికముగాను సారస్వతీయముగాను వివిధప్రయత్నములు దేశములో నల్లెడలను విరివిగాజరుగవలెను. అస్పృశ్యతానివారణవిషయమున సంఘములును తత్సంఘములును ఏర్పడి పని సాగించుచున్నట్లే హిందూముస్లిము సారూప్యములు ప్రజలజ్ఞానదృష్టికి విశదపడునట్లు పత్రికాప్రకటనములు, కరపత్రప్రచురణములు, సంచారక ప్రచారక ప్రసంగములును ఎడలేక జరుగవలెను. లేకున్న నీసామరస్యమునకు విఘాతములు కలిగించి హిందూదేశదాస్యమును బలీయముచేయగల స్వప్రయోజనపరుల ప్రయత్నములు పొడచూపకమానవు. భావివత్సరమున భారతీ పత్రికాముఖమున సారస్వతీయమగు "హిందూముస్లిము సారూప్యనిరూపణ" ప్రయత్న మఖండముగ సాగును గాక యని నాయాశయము.

ఈవిషయమున మా భారతీతీర్థమందలి యాధ్యాత్మిక విజ్ఞానవిభాగములో ప్రత్యేకవిమర్శలు జరుగుచు వచ్చినవి. వాటిఫలితములను రాబోవువత్సరమున "భారతి" లోను దేశములో ప్రసంగముల మూలమునను ప్రకటింపదలచుచున్నాము. అందుకు మంగళాచరణముగా నీయంశమును గూర్చి నేను కొన్ని ప్రసంగములందు వ్యాఖ్యానించుచున్నాను.

ఇండోఆర్యన్, సెమిటిక్కు, ద్రవిడియన్ అని భారతవర్షీయులను తదితరులను భాషావిశేషముల ననుసరించి పాశ్చాత్యులుచేసిన నిర్ణయములు నిలువనేరవనియు, విభజింపబడిన యిట్టిభారతీయసంఘము లాదినొక్కసంఘమేయనియు, నొకేభాషను వ్యవహరించియుండిరనియు కొందరు దాక్షిణాత్యపండితులు రుజువుచేయుచున్నారు. తమిళము నాధారపరచుకొని యిట్టి యైక్యప్రతిపాదనము చేయువారిలో మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ మాణిక్యనాయకరుగారును, ఎస్. ఎస్. రామస్వామి అయ్యరువారును ప్రముఖులు. సులువుగా ఖండించరాని మహాపండితులు. చూచీచూడకుండా "పిచ్చివ్రాత" లని త్రోసివేయుట కవకాశము లేనివాదమును లేవదీసినవారు. వీరిలో రెండవవారిదృష్టికి అరబ్బు, యూదుభాషలు (సెమిటిక్కు అనబడు తెగలో ముఖ్యమైనవి) రెండును తమిళభాషాజన్యములని సిద్ధాంతరాద్ధాంతములు చేయుచున్నారు. ఇది యొకవిశేషము.

భారతీతీర్థములో సాంఘికవ్యవహారముల ననుసరించియు, మతగ్రంథముల ననుసరించియు, జీవాత్మపరమాత్మతత్త్వముల ననుసరించియు నీహైందవ,— అందులోను ఆర్య, ఆర్య-ద్రావిడ,—ముస్లిముసంఘసారూప్యములు విమర్శింపబడుచున్నవి. అందులో కొన్ని సాంఘికవిచారణల ఫలిత మిందుదాహరింపబడుచున్నది.—

హిందువులవలెనే—అందును భారతీయార్యులవలెనే—సెమిటిక్కులనబడు ముస్లిములును పారలౌకికులు, ఆత్మప్రతిపాదనపరులు, జీవితములో నీశ్వరకటాక్ష మపేక్షించువారు. జీవితములో ననుక్షణమును "తత్ సత్ బ్రహ్మార్పణమస్తు" అని గడపవలసినవారు. ఐహికజీవితములో ననుక్షణమును ఆసర్వసాక్షిసమక్షమున జరుగుచున్నదనువారు. సంస్కారపరులు. తమ ప్రతికార్యమును సంస్కారపురస్సరముగా చేయువారు. కాని హిందువులలోవలెనే వారిలోను జ్ఞానలోపముచేత ధర్మసూక్ష్మము కలిగి గతానుగతికముగా కేవలము కర్మవాదులైన ఛాందసులుగలరు; జ్ఞానపరులగు సూఫీలునుగలరు. హిందూ

సన్యాసులలోవలె వారిలోను పలుతెరగులగు ఫకీరులు కలరు. వీరిలో పురోహితులవలె వారిలో కాజీలుకలరు. వీరిలో కవిపండితులవలె వారిలో పండితకుటుంబీకులు కలరు. వీరిలో ఉద్యోగివంశీయులవలె వారిలోనుఉద్యోగివంశీయులుకలరు. వీరిలోచాతుర్వర్ణ్యమువలె వారిలో నాలుగుతెగలవారు కలరు. వీరిలో నీచాతుర్వర్ణ్యమునకు మన్వాదులకాలములోవలె వారిలో నాలుగుతెగలవారికిని అనులోమ విలోమవివాహములు కలవు కాని వీరిలో మనుస్మృతికిపూర్వ మందువలె వారిలో నీయనులోమ విలోమవివాహములలో నొకదానికన్న నొకదానికెక్కువతక్కువలు లేవు. అనగా సెమిటికులనబడు అరబు, తుర్కి, పారసి, పఠాను తెగలజాతములు మనుసంహితకుపూర్వపు దినములలో "ఆర్య" జాతినుండి విడబడిపోయిన ఆర్యులైయుండవలయునని తోచును. కాని శిశువులను బీజన్యాయానుసారముగా తండ్రివంశమునకు చెందజేయుటచే గృహ్యసూత్రముల ప్రకారము నిర్ణయింపబడిన యార్యజాతమువంటివారే— ఆర్యులే—ముస్లిములై యుండవలెనని తోచును. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రజాతము లనాది యగు ద్విజసంఘమునుండియే వివిధములగు కర్మభేదములచేతనో కర్మలోపములచేతనో యేర్పడినవను బ్రహ్మాండపురాణ సిద్ధాంతమువంటిదే ముస్లిములలో షేకు, సయ్యదు, మొగల్, పఠాను అనునాలుగుతెగలును ఏకసంతజన్యము లేయను గాథ. ఇట్లు హిందూముస్లిము సంఘములకు సాంఘికాధ్యాత్మికాదినిర్ణయములలోను ఆశయములలోను ఇన్ని సాదృశ్యములు కనబడుచుండగా వీటినన్నిటిని మరచి ముస్లిము లీనాడు భారతదేశములో భారతీయు లగు హిందువులతో నేమాత్రమును సంబంధములేని యన్యదేశీయు లగు భిన్నజాతీయులమనియు హిందూముస్లిము మతముల కేమాత్రమును పోలిక లేదనియు చెప్పుచుండుట కడుంగడుశోచనీయము. ఇది మన బ్రిటిషు విద్యావిధాన ప్రభావముకాని వేరొండుగాదు. ఏబదియరువది సంవత్సరముల క్రిందటివరకును హిందూముస్లిము సంఘముల కెంతో సఖ్యముకలిగియుండెను. బ్రిటిషుదినములలో రాజ్యాధిపత్యములకై పోరాడిన హిందూముస్లిము రాజులసైన్యములలో హిందూముస్లిము జాతములవారగు యోధు లిరువాగులయందును పోరాడి తమ యేలికలకొరకు-హిందువు, ముస్లిము అను భేదములేక- తమరక్తమును ధైర్యముగా ధారవోసిరి. యుద్ధములులేనిదినములలో "విద్యయావిద్యా" అను న్యాయానుసారముగా పరస్పరవిద్యాదానమునందును విద్యావ్యాసంగములందును వృత్తి జీవనములందును సౌభ్రాత్రముతో మెలగియుండిరి. అప్పటివారి పరస్పరానోన్యతావిశిష్టము లగు చరిత్రలు జనసామాన్యమునకు తెలియపరచుటయే భావిభారతరాజ్యాంగవిధానమును స్వరాజ్యవిధానముగా మార్చుటకు పరమోత్కృష్టమగు సాధనమని తోచుచున్నది. ఆంధ్రావనియం దీ ప్రయత్న మమోఘమై భారతావని కాదర్శప్రాయమగునుగాక!

ఆర్యసంతతివారగు భారతీయులు ఐహికజీవితమును జననముతో ప్రారంభింతురు. "ఆజన్మాంత" మని జీవితమునకవధి. కర్మస్థానమగుపృథివికి జీవుడు భోగస్థానమగు పరలోకమునుండి వచ్చును. పరమాత్మతో నైక్యమగుటకు నైహికజీవనమువల్ల జీవుడు తానుపొందవలసిన సంస్కారమును పొందును. అనేకజన్మసంస్కారములవల్లగాని జీవునికి కర్మపరంపరనుండి ముక్తికలుగనేరదని యార్యసిద్ధాంతము. ఒక్కజన్మసంస్కారముతోనే శ్రీమహమ్మదు ప్రవక్తవారు చూపిన మార్గమున పోవువారికి ముక్తి కలుగవచ్చునని ముస్లిము సిద్ధాంతము. ఎట్లయినను ఐహికము జననముతో ప్రారంభము, మరణముతోనంతము- "పునరపిజననం పునరపి మరణం" అని ఆర్యు లందురు. అయితే కావచ్చునని ముస్లిము లందురు. కర్మవాసనారాహిత్యమువలన ముక్తియని యిరువురును అంగీకరించినయంశమే.

కాగా జననము శుభోదంతము. కుటుంబమునకు సంతోషజనకము. హిందూముస్లిముసంఘముల రెండింటిలోను ఇట్లే. హిందువులలోవలెనే స్త్రీజననముకన్న పురుషజననమందు సంతోష మెక్కువ. పురుషశిశువు పేర చేయబడు బలిదానమునకు రెండు గొఱ్ఱెపోతులు

నిర్ణీతమగు బలియైతే స్త్రీశిశువుపేర జరుపబడుదాని కొక్కగొర్రెపోతే నిర్ణయమట. *

గర్భిణియైన స్త్రీని ఏడవమాసమున పుట్టింటికి తీసికొని వెళ్లే ఆచారము హిందువులలో గలయట్లే ముస్లిములలోను గలదు. అప్పుడు ఆమెపుట్టింటివారు జరిగించేఉత్సవమునకు "సత్వసా" అనిపేరు. ఇది "సత్ + మాసా" లేక "సప్తమాస" యను సంస్కృత పదబంధము. సప్తమాసీయోత్సవ మన్నమాట. ఏడునెంద లతో మ్మిదవ మాసమువరకు, అనగా పురుడు వచ్చేవరకూ ముస్లిముస్త్రీలు ఉజ్జ్వలమగు వస్త్రములుగాని ఆభరణములుగాని ధరింపగూడదట. బహుశః దృష్టిదోషము తగులునని యైయుండును. లేదా అది దీక్షాసమయమేమో. అయినయెడల ప్రసవించుట యెంతపవిత్రమైన యదియంతయో తేటపడును. ప్రసవమయ్యేరోజున "సనకు ఫాతీహా" అనగా శ్రీమహమ్మదు ప్రవక్తవారి పుత్రిక పేర "ఉపహారనివేదన" చేయుదురు. ఆమెకరుణచే స్త్రీకి సుఖప్రసవమగుగాక యనియాశయము. ప్రసవమయ్యేవరకూ రాత్రి "రత్‌జగ్గా" అనుసంగీతోత్సవము చేయుదురు. "రజ్జగా" యనునది "రాత్రిజాగరణ" అన్న సంస్కృతపదబంధమే. హిందువులలో వలెనే ముస్లిములలోను స్త్రీకి ప్రథమప్రసవము పుట్టినింట జరిపించుటయే సనాతనాచారము. ప్రసవమైన స్త్రీకి ఆరోజు మొదలు నలుబదిదినములు పురిటిలెక్క. జాతాశౌచము వంటిది. పురిటిగది సాధారణముగా దాటనివ్వరు. పని పాటులలోనికి రానివ్వరు.

హిందువులవలె ముస్లిములును మనకంటికగోచరములగు భూతపిశాచాదులు మనల నావరించికొనియుండునని నమ్ముదురు. అట్టివి పురిటియింటిలో జొరకుండ ప్రసవమైన స్త్రీపర్యంకముప్రక్క నొక నిమ్మకాయయును బొడ్డుకోసినకత్తిగాని కత్తెరగాని, కొన్ని వేప రెమ్మలతోకూడా ఉంతురు. పురిటిరోజులలో ఆగది లోనికెవరువచ్చినను బిడ్డకు సాంబ్రాణిధూపము వేయుదురు. హిందువులలో శివుడును ఆవాలునుకూడా ధూపము వేయుదురు. వీటివల్ల అన్ని విధములగు దృష్టిదోషములును పోవునట. గదిలోనికి కుక్కనుగాని పిల్లినిగాని రానీయరు. అచ్చోట పిల్లి పేరైనా ఎత్తరు.

హిందువులలోవలెనే ముస్లిములలో నామకరణ సంస్కారము లౌక్యముకాదు. ఆసంస్కారము వారిలో పుట్టిననాడే జరుగును. కొంద రదిజరిగేవరకూ తల్లికి పానీయమేమియును ఈయరు. పుత్రోదయమైనసంగతి "పుతసా" యను నుత్సవముతో పంచదారముక్కలు పంచిపెట్టుచు బంధుమిత్రాదులకు తెలియపరతురు. "పుతసా" యన్నది "పుత్రోత్సవ" యనుసంస్కృతమునకు తద్భవము. ఆర్యులలోవలె బిడ్డ తండ్రివంశమునకే చెందును గనుక తండ్రివంకవారి వంశనామమే ధరించును. ఉదాహరణము, పిల్లవాని తండ్రి సయ్యదుఅయితే అతనిపేరులో మొదటిమాట సయ్యదు అనియుండవలెను. ఈవంశనామములు ప్రాచీనార్యులలోని శర్మ, వర్మ, గుప్త, దాస యను వంశద్యోతకపదములవంటివి. వీటిలో ననేకవిశేషములు కలవు. ఇవిరానురాను లోపింపబడుటచే నేముస్లిముబిడ్డ యేవంశీయుడో వెంటనే తెలియదు. ఆర్యజాతియందువలె జరిగినవంశీయనామ సాంకర్యములవలెనే ముస్లిములలోను జరుగుచువచ్చినవి. అదిగాక అనులోమవిలోమవివాహములనుబట్టి కూడా కొన్ని సాంకర్యములు కలిగినవి. ఉదాహరణములు.

౧. తండ్రి షేకువంశీయుడు + తల్లి సయ్యదు వంశీయ బిడ్డ(షేకుతెగ) షేకు అనువంశనామము ధరించును. షరీఫు అనిపేరు ధరించుట విధి. ఇది రెండవపక్షము.

౨. తండ్రి మొగల్ + తల్లి సయ్యదాని. బిడ్డ ఖోజాజడాయి అనుపేరు ఇతరమాటలతో కలిపి ధరించవలెను.

* ఇందులో నుదాహరింపబడు ముస్లిముఆచారములకు ధావళ్లా జాఫరుషరీఫు అనుపండితుడు రచించిన "ఖనూన్-ఎ-ఇస్లాము" అను గ్రంథము. మద్రాసు, హిగ్గిన్‌బాదము అండు కో. ౧౯౦౫ (ముద్రితము).

ఇట్లే షేకువంశీయులకు ఖోజా, గొలామ్, మహమ్మదు, డీను, బక్ష్, అలీ, అల్లా అను నామాంతములును, సయ్యదులకు సయ్యదు, మీరు అను నామాంతములును, మొగలులకు మీర్జా, బేగ, ఆగా అను నామాంతములును పఠానులకు ఖాను అనియు నిర్దేశములుకలవుగాని రానురాను ఇవియు హిందువులలోవలెనే కలగలుపు అయిపోయినవి. కాని యిట్లు నాలుగు తెగలును (ఏకవంశజనితములు) వాటివాటికి ప్రత్యేకమగు నామాంతములును ముస్లిములలో భారతీయార్యులయందువలెనే యుండుటమాత్రము గణనీయము.

మరియు ముస్లిములలో బిడ్డలకు తండ్రితరము వారి వర్గత్రయములో, ఆర్యులలోవలెనే, నామనిర్దేశము చేయునాచారము గలదు. లేదా కులదైవతములుగా నెన్ను ఋషుల పేర్లు పెట్టుదురు. కొందరు నామనక్షత్ర విధానముగా జననకాలనక్షత్రము పేరులో మొదటియక్షరముగాని తుదియక్షరముగాని తీసి దానితో ప్రారంభించు పేరు పెట్టుదురు. లేదా పుట్టినదినమునుబట్టి యందుకనుగుణమగు పేరు పెట్టుదురు. హిందువులు గృహ్యసూత్రవిధానముగా నామకరణము చేయునప్పుడు "మాస నామ్నా, నక్షత్రనామ్నా" అని వ్రాయుదురే. దానికీ దీనికీ వస్తుతః ఏమీ భేదము లేదు. దీనినిబట్టికూడా కాలమానస్థితి వైపరీత్యములచేత నార్యసంఘమునుండి యేనాడో విడిపోయియు నప్పటియాచారముల ననుసరించుచున్న ఆర్యసంఘములే యీముస్లిములేమో యని పొడ కట్టుచున్నది.

శిశుజనన సంబంధములగు నుత్సవముల జాతము—

౧. శిశుజననమైన మూడవదినమున "పట్టీ" యను నుత్సవము ముస్లిములలో చేయుదురు. తల్లికి తలచిక్కు దీసి పాపిటతీసి దువ్వి యలంకరించి మాతాశిశువులకు కంటికికాటుక పెట్టుదురు. ఈకాటుకకు "కజల్", "కలిక్" అనిపేరు. "కజ్జల", "కలికం" అని సంస్కృతపదములే యివి.

౨. ఆరవదినమున "ఛట్టీ" యను నుత్సవము బిడ్డలుసట్టపోయినవా రిది ఆలోపునే చేయుదురు. ఇది "షష్టి" (= ఆరు) అను సంస్కృతపదభవము.

౩. నలువదియవనాడు జరుపునుత్సవము హిందువులలో బాలసారెవంటిది. బంధుమిత్రాదుల కా తొలి రోజున "చిక్కాసము" పోయుదురు. పీకాయ, నువ్వులు, నలుగుపిండి పంపుదురు. ఈ ఉత్సవమున కాంధ్రదేశములో "చిక్కాసము" పోయుట అని పేరు వచ్చినది. "చిక్కాస" అనగా నలుగుపిండి. ఖురాను ప్రకారము ఈ నలువదియవనాటి యుత్సవము జరిగే వరకూ ప్రసవించినస్త్రీ ప్రార్థనజరుపగూడదు. ఉపవాసముండకూడదు. ఖురానుముట్టకూడదు. మసీదులో కాలు పెట్టకూడదు. అనగా ఆమె ఏమశీపనికిని పనికిరాదన్న మాట. నెలపురుడువెళ్లేవరకూ, అనగా నలభైరోజులు దాటేవరకూ హిందువులలోను ఇట్టిఆంక్షయే కలదు. ఈరోజున బిడ్డకు తల్లి వంకవా రాభరణాదికము లిత్తురు.

౪. ఈ నలుబదియవదినముగాని అంతకుముందుగా గాని (హిందువులలో ౨౧ దినముననే) బిడ్డను ఉయ్యాలలో పెట్టి యుత్సవముచేయుదురు. దీనికి "గహ్వర" యనిపేరు. 'గహ్వర' యనునది సంస్కృతపదము. "గుహ" యని యర్థము. ఉయ్యాలలో ఉన్నపిల్ల గుహలో ఉన్నట్లే ఉండును.

౫. ఈ రోజునగాని ఆ మరుచటిదినమునగాని "ముండన" యను కేశఖండనోత్సవము చేయుదురు. ఇది చాలాపవిత్రమైన సంస్కారము. హిందువులలో వలెనే ఆరోజున మంగలివానికి బహుమతులందొరకును. కొందరు బిడ్డకు కులదైవతములకు ఋషులపేర పింఛములుంచు నాచారమును కలదు. దరగాలకు మొక్కుకొన్నవారు బిడ్డకైదారువత్సరములువచ్చువరకును కేశఖండనము చేయించరు. హిందువులలోను ఇదియే యాచారము. "ముండన" అనునది కేవలము సంస్కృతపదమే.

ఈరోజుననే "ఉఖేకా" అను బలిదానము చేయుదురు. ఇది చాలాముఖ్యమైనది. శిశువునకు దీక్షా

యును నిచ్చునని జరుపబడును. ఆనాడు ఒకటో రెండో గొర్రెపోతులు బలియీయబడును. పురుషుడైతే రెండు, స్త్రీయైతే ఒకటి—దీనిని బలియిచ్చుచు అరబ్బు లీమంత్రము చెప్పబడును—

“సర్వశక్తుడవగు నోదేవా, నా యీబిడ్డకు మారుగా ప్రాణమునకు ప్రాణము, రక్తమునకు రక్తము, తలకు తల, ఎముక కెముక, జుట్టుకు జుట్టు, చర్మమునకు చర్మము నీకు సమర్పించుచున్నాము. నీకుగా నీ మేకపోతును బలిదానము చేయుచున్నాము.”—అని.

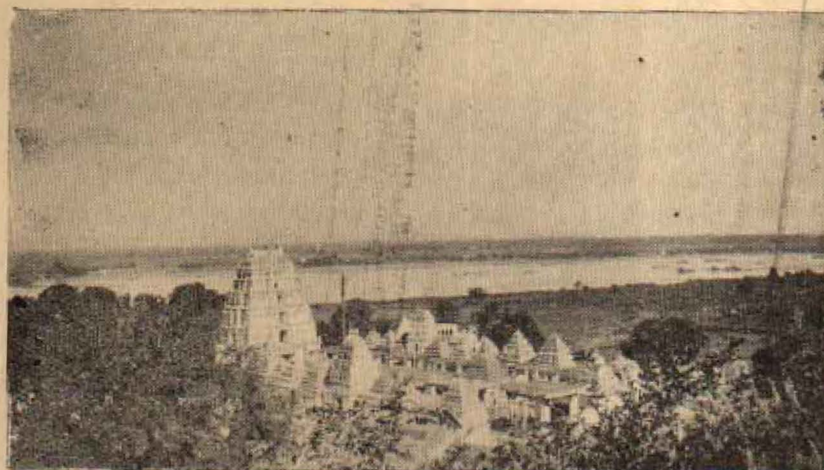
దీనినిబట్టి యిట్టి జనసంఘము ప్రాచీన హిందూ ఆర్యసంఘమునకు గృహ్యకర్మలలో నెంతదగ్గరగా నుండెనో యూహింపవచ్చును.

ఇట్లే బిడ్డకు నాలుగవమాసమున “లడ్డాబంధః” మనియు, ఏడవమాసమున చట్టనము (నాకించుట = ప్రాశనము) అను అన్నప్రాశనోత్సవమును, బిడ్డ ప్రాకగలిగినప్పుడు “మోతీబంధన”, “రేంగడ” మను నుత్సవములను జరుపుదురు. ఈయుత్సవముల పేర్లన్నియు సంస్కృతభవములే. ఆడుబిడ్డలకు ఒకటిరెండు సంవత్సరములు గడవకముందు చెవులుకుట్టింతురు. దీనికి “కర్ణఛేదన” అని పేరు. ఈమాట “కర్ణచ్ఛేదన” మను సంస్కృతమే.

ఇట్టిజాతకర్మసంస్కారముల నన్నిటినిబట్టియు, వాటిని గూర్చిన నియమములను బట్టియు, వీటికి ముస్లిములలో వచ్చు సనాతనమగు పేర్లు సంస్కృతజన్యము లేయగుటనుబట్టియు ముస్లిముజనసంఘములు పూర్వమెప్పుడో, అనగా హిందూసంఘము మనుస్మృతిబద్ధమై పోవకపూర్వము సంస్కృతభాషగా నుపయోగించిన సంస్కారపరాయణులైన పారలౌకికులైన యార్యులై యుండవలయునని తేలును. కాగా హిందూముసల్మాను విభేదము వస్తుతః ఎందున్నదాయని వితర్కించవలసి వచ్చును.

విద్యాభ్యాసప్రారంభాది యితరసంస్కారము లింకొక వ్యాసములో వ్యాఖ్యానము చేయబడును.

---

౧. భద్రాద్రి రామదేవాలయములు

శ్రీ దమ్మేటి గోపాలరావుగారు తీసిన ఆకస్మిక ఛాయాచిత్రము.

జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తినిర్మాణములు-వాటివలన కలుగులాభములు

బుర్రాలక్ష్మణరావు గారు, L. E., (B. H. U.)

(Economic Advantages of Hydro-Electric Schemes)

ప్రపంచమునందు వాడబడుచున్న శక్తిస్వరూపము లన్నిటిలోను విద్యుచ్ఛక్తియొక్క ప్రాముఖ్యత సర్వవిదితము. అట్టిప్రాముఖ్యతకు గలకారణములు—
౧. విద్యుచ్ఛక్తిని అపారముగ ఉద్భవింప జేయవచ్చును.
౨. విద్యుచ్ఛక్తిని దూరప్రదేశములకు సులభముగను, చౌకగను తీగలద్వారా పంపవచ్చును. కావున ప్రపంచమున నీవిద్యుచ్ఛక్తిని అతిచౌకధరలకు తయారుచేయ గల్గుటయే ప్రతిఇంజనీరు యొక్కయు ఆశయమై యున్నది. ఈఆశయము ఇప్పుడు ప్రపంచములో దినదినాభివృద్ధినొందుచున్న జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణముల వలన (Hydro-Electric Schemes) చాలవరకు ఫలించుచున్న దనియే చెప్పవలెను. ౧౯౧౪లో జరిగిన ప్రపంచయుద్ధమునకు తరువాత ఇటలీమొదలగు దేశములలో కలిగినటువంటి ఆర్థికపారిశ్రామికాభివృద్ధులకు ఈజలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములే ముఖ్యకారణము లని నేనోళ్ల మనము వినుచున్నాము, మనదేశములో జనసామాన్యమునందింకను అట్టినిర్మాణములయొక్క ఆవశ్యకతనుగురించియు, వాటియొక్క ఆర్థికతత్వమును గూర్చియు, యెన్నో శంకలు తీరుటలేదు. అట్టిశంకలలో ముఖ్యమైనవేవనగా—౧. ఈనిర్మాణములు ఆర్థికపారిశ్రామికవ్యాపారాభివృద్ధికి ఎట్లు సాయపడగలవు? ౨. అమితముగ ధనము నీనిర్మాణములలో ఉపయోగించుటవలన, ఆవెచ్చించిన ధనమునకు వడ్డీయైనకిట్టునా? లేక 3. ప్రజలపై బరువన్నులింకను ఎక్కువగునేమో!— అనునవి. ఈప్రశ్నలకు త్తరములు సాధ్యమైనంతవరకు తెలుపుటయే ఈవ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

[1] మనచెన్నరాజధానిలో ౧౯౨౯ సంవత్సరములో సుమారు రు. ౧,౧౦,౦౦౦లు (పెట్రోలు పేరాఫీను కాక) విలువగల రాక్షసిబొగ్గు దిగుమతిచేసినాము. ఇదిగాక సింగరేణిగనులనుండికూడ చాలబొగ్గు మనపరిశ్రమలలో వాడుకచేసినాము. మొత్తము మనరాష్ట్రములో సుమారు రు. ౧,౨౫,౦౦,౦౦౦ లు విలువగల బొగ్గు, నూనె వివిధకర్మాగారములలోను, పరిశ్రమలలోను వాడబడినది. అయితే ఈమొత్తములో మూడువంతుల స్థానే అంతకుపరియగు జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి వాడబడిన దనుకొందము. అట్లయిన రు. ౮౫,౦౦,౦౦౦ లు మిగిలినవన్నమాట. ఈ విద్యుచ్ఛక్తిని తయారుచేయుటకు సుమారు [2] రు. ౮,౦౦,౦౦,౦౦౦ లు అవసరముగును. ఈసొమ్ము యితరదేశములనుండి అప్పుతెచ్చినయెడల దానిపైవడ్డీ మొదలగు ఖర్చులు సంవత్సరమునకు ౪౯ లక్షల రూపాయిలగును. కనుక పై ౯౫ లక్షలలోను ౪౯ లక్షలు తీసివేయగా మిగిలినసొమ్ము ౪౬ లక్షల రూపాయిలు. దీనిలో సుమారు ౨౦ లక్షల రూపాయిలు ప్రతిసంవత్సరము యంత్రాలయపు ఖర్చులకిందపోగా మిగిలిన ౨౬ లక్షల రూపాయిలు లాభమన్నమాట (Net profit). ఈ ౨౬ లక్షల రూపాయిలు, దేశాభ్యుదయకరమగు ఇతరపారిశ్రామికాభివృద్ధికై ఉపయోగించవచ్చును. అనగా ఇప్పుడు మనము ప్రతి సంవత్సరము ౯౫ లక్షల రూపాయిలు బొగ్గు, పెట్రోలు మొదలగువాటి నిమిత్తమై ఇతరదేశములకు పంపివేయుచున్నాము. కాని మనము మనరాష్ట్రములోగల జలపాతములను పయోగించి జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మా

1. Major Howard's lecture to the Madras Rotary Club.
E C M A (Engineering College Magazine, Benares) 1931. No. III.

2. Pykara Hydro-Electric Scheme.

ముల నెలకొల్పినయెడల పైదేశములకు ౪౯ లక్షల రూపాయిలు మాత్రమే పంపుటగాక మొత్తముపై ౨౬ లక్షల రూపాయిల లాభమునుగూడ పొందుచున్నాము. మరియు కావలసిన మూలధనము ౭ కోట్లు రూపాయిలు మనదేశమునందే సమకూర్పగలిగినయెడల ఆ ౪౯ లక్షల రూపాయిలనుగూడ విదేశములకు పంపవలసిన అవసరి ముండదు.

౧౯౨౧ వ. సంవత్సరపు గవర్నమెంటు లెక్కల ప్రకారము మనరాష్ట్రములో మొత్తము ౬౬,౦౦౦ H. P. (Horse Power) వివిధయంత్రాలయములలో వాడబడినవి. తరువాత నీపదిసంవత్సరములలో కలిగిన అభివృద్ధి సుమారు ౨౪,౦౦౦ H. P అని యనుకొనవచ్చును. కాగా మొత్తము ౬౬,౦౦౦ + ౨౪,౦౦౦ = ౯౦,౦౦౦ H. P. అని తేలును. మరియు నీ ౯౦,౦౦౦ H. P. వేర్వేరుయంత్రాలయములలో వేర్వేరు మొత్తములుగా వాడబడినవి. అదియునుగాక ఈ యంత్రశాలలన్నిటిలోను ఒకేసమయమున, ఆయావాటికి కావలసిన శక్తి మొత్తములు (Individual Maximum power demands) ఒకేసారి వాడబడుట సంభవింపదు. కావున వీటన్నిటియొక్క మొత్తపు టావశ్యకపు శక్తిసంఖ్య (sum of all the Individual Maximum power demands) కంటె, వీసమయమందైనను ప్రధాన విద్యుచ్ఛక్తినిలయము (Central Electrical power station) పైబడుడిమాండు చాలతక్కువగ నుండును. ఏదేని ఒక సమయమున, నీవివిధయంత్రాలయములలో కావలసినశక్తి మొత్తములయొక్క (Individual Maximum demands) మొత్తపుటావశ్యకపు శక్తిసంఖ్య (Sum of all the Individual Maximum demands) కును, అదేసమయమున ప్రధానవిద్యుచ్ఛక్తి నిలయము పైబడు శక్తిడిమాండు (Power demand on the Central Station) నకును గల నిష్పత్తి (ratio) 'Diversity factor' అందురు. నీవిధమున మనము ౬౬,౦౦౦ H. P. తయారుచేయగల ప్రధానవిద్యుచ్ఛక్తి నిలయమును నిర్మించినయెడల మనవివిధ కర్మాగారములవన్నిటిని సమానముగ నడుపగలుగుదుము. దీనినిబట్టి ఒకేపనిని విద్యుచ్ఛక్తిమూలమున తదితరమైన శక్తిభేదముల (other forms of Power) కంటె తక్కువ ధరలో, తక్కువయంత్రములతో చేయవచ్చునని తేలుచున్నది.

మనరాష్ట్రములో ఎన్నో ఎకరములనేల నీటివసతిలేక బంజరుగా నుండిపోయినది. అట్టినేలకు విద్యుచ్ఛక్తివలన నడుపబడు పంపులద్వారా నీటివసతి కలుగజేసి, దానిని ఫలవంతమునుగ నొనర్చవచ్చును. ఆవిరియంత్రములతోను, నూనెయంత్రములతోను, నడుపుటకంటె, పంపులు, విద్యుచ్ఛక్తిమోటారులతో నడుపుటయే సుగమము, సులభగ్రాహ్యము.

మనరాష్ట్రములోనికి దిగుమతియగు ప్రతి ౧౦ పౌనుల (lbs) బొగ్గు (coal) నుండియు ఒక H. P. (one utilizable Horse Power) తయారగుచున్నది. ఈపదిపౌనులబొగ్గుఖరీదు ౧.౮ అణాలు. (@ రు. ౨౫/ టన్ను). మంచిపరిస్థితులలో నడుపబడు ఒక పెద్దమిల్లు ఇంజను ఒక H. P. తయారుచేయుటకు ౬ పౌనుల బొగ్గువాడును. ఈ ౬ పౌనులబొగ్గు ఖరీదు ౧.౧ అణాలు. ఈఖరీదునకు, పనివాండ్రఖర్చులు, వడ్డీలు, మరమ్మత్తులు, మొదలగుఖర్చులలో వంతు సుమారు ౦.౪ అణాలు, కలిపినయెడల మొత్తము ఖరీదు ౧.౫ అణాలని తేలును. అయితే పైకారాస్కీము ప్రకారము ఒక H. P. తయారుచేయుటకు 1౦.౫ అణాలు మాత్రము పట్టును. కావున తయారైన ప్రతి H. P. వద్ద మన మెంతిసొమ్ము వృథాగా ఖర్చుపెట్టుచున్నామో వేరే చెప్పనక్కరలేదు. మరియు బాయిలర్లు (Boilers), వాటితో కూడికొని యున్న కష్టములు తొలగి వాటి స్థానే సకలవిధముల సులభసాధ్యములైన విద్యుచ్ఛక్తి మోటార్లు (Electric Motors) వాడవచ్చును.

మరియు నీజలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిలయములు, రైల్వేలు, హార్బర్లు మొదలగు వాటివలె దేశముయొక్క

---

1 o. 5 as/H. P. on a block of 1,000 H. P.

బలమగు మూలధనములు (Solid Assets) గా పరిగణింపబడును.

ఇట్టి జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణముల స్థాపించుటకు మనరాష్ట్రములో మంచిసౌకర్యములు గలవు. ప్రస్తుతము పూర్తికానున్న పైకారావిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణమేగాక అట్టివింకను ఒకటో రెండో మనరాష్ట్రములో స్థాపించుటకు వీలున్నదనియు, అవసరమనియు నాయూహ. ఆంధ్రదేశములో జయపుర సంస్థానములో నిట్టి నిలయము స్థాపించుటకవకాశములున్నవని చాలకాలముకిందనే విన్నాము. ఇంకా యితరస్థలములలో గూడ జలపాతములు గలవు. ఆజలపాతముల విద్యుచ్ఛక్తిజనకములుగ చేయువిషయమున కొంతగొప్ప ప్రయత్నము చేయవలసి యున్నది. కనడా, అమెరికా, స్విట్జర్లాండు మొదలగుదేశములు విద్యుచ్ఛక్తి విషయములో అప్పుడేపైమెట్టు చేరినవనియే చెప్పవచ్చును. వాటితో పోల్చిచూచినయెడల మన రాష్ట్రమిప్పుడిప్పుడే విద్యుచ్ఛక్తి యనుమాటయొక్క అర్థమును మాత్రము తెలిసికొనుచున్నదని చెప్పవలెను. [1]కనడాలో మనిషియొక్కంటికి (Per Capita) ౧,౪౧౦ యూనిట్ల విద్యుచ్ఛక్తి వాడబడుచున్నది. మనచెన్నరాష్ట్రములో ౭ యూనిట్లు మాత్రమే వాడబడుచున్నవి. అయితే విద్యుచ్ఛక్తి విషయములో మనరాష్ట్రమెట్టి అభివృద్ధియు పొందుటలేదని చెప్పుటకాదు. మనరాష్ట్రములో నూతనముగా స్థాపించబడిన పైకారాస్కీము విస్తీర్ణమునందు ప్రపంచములోగల జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తినిర్మాణములతో తులతూగుటయేకాక ఒకప్పుడగ్రస్థానము నలంకరించియున్నదేమో యనిగూడ చెప్పవచ్చును. కానిపైవ్యత్యాసమునుబట్టి యింకను అభివృద్ధినొందుట కెంతయవకాశముగలదో స్పష్టముకాగలదు. అపారమగు విద్యుచ్ఛక్తిని తక్కువఖరీదులో తయారుచేసి తక్కువ ధరలకు పంచిపెట్టుటయందున్న జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములతో మరేవియుసాటిరావు. మనదేశములో నింతవరకు స్థాపించబడిన కొన్ని జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములయొక్క లెక్కల పరీక్షించిన యెడల నీవిషయము తేటపడగలదు. పంజాబురాష్ట్రములో నూతనముగా స్థాపించబడిన [2]"ఉహుల్" నది జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిలయమువారు ఒకేసారి 36,000 K. W. తీసికొనువారికి యూనిటుఒక్కంటికి ౯-౧౫ పైసలచొప్పున విద్యుచ్ఛక్తి సప్లై చేయుటకు కంట్రాక్టునిచ్చియున్నారు. దీపములకు తదితరమైన చిన్నచిన్న పరిశ్రమలకుగూడ మామూలుకంటె చాల తక్కువధరలకు విద్యుచ్ఛక్తి నీయగలమని చెప్పుచున్నారు. [3]మైసూరులో కావేరీ జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తినిలయము చాలకాలమునాటిది. అక్కడిచార్జీలు యూనిటుఒక్కంటికి దీపములకు ౪అణాలు, పరిశ్రమలకు ౧అణా(301 H.P. & above), నీటినితోడుపంపులకు ౧౼ అణాచొప్పున నిర్ణయింపబడినవి. మనరాష్ట్రములో నూతనముగా స్థాపించబడిన పట్టణ విద్యుచ్ఛక్తినిలయములవారు యూనిటు ఒక్కంటికి దీపములకు ౬ అణాలు, పరిశ్రమలకు, మిల్లులకు 3 అణాలు చొప్పునను పుచ్చుకొనుచున్నారు. కొన్నిప్రదేశములలో దీపములకు యూనిటు ఒక్కంటికి దీపములకు ౮ అణాలు కూడ పుచ్చుకొనుట కలదు.

జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణముల స్థాపించుటలో ముఖ్యముగా కొన్ని సంగతులు గమనింపవలసి యున్నది. అట్టివి నిర్మించుటకు ఇబ్బందులు (Technical difficulties) లేనంతమాత్రమున ఆర్థికముగా పని లాభము చేకూర్చగలదని నమ్ముటకు వీలులేదు. తక్కువమొత్తముగల విద్యుచ్ఛక్తి నుత్పత్తింపజేయుటకు జలచక్రములకంటె (turbines & water wheels) ఆవిరి, నూనె, యంత్రములే. (steam & oil engines)

1 Major Howard's (Chief Engineer, Pykara Hydro-Electric Scheme) lecture to the Guindy Engineering College Students, Society—"Hindu" 19th Aug. 1932.

2 ECMA (Benares Engineering College Magazine) 1931, No. III. "Uhl River Hydro—Electric Scheme."

3 Ibid. 1930, No. II. "Cauvery .Hydro-Electric Scheme."

ఉపయుక్తములుగను, లాభకరములుగను ఉండునని చెప్పవచ్చును. అయినను తక్కువ మొత్తము గల విద్యుచ్ఛక్తి నుత్పత్తిచేయుటకు జలశక్తి ఉపయోగింపబడకపోలేదు. [1] పంజాబురాష్ట్రములో New Egerton Wollen Mills లోను, Amristsar H. E Pumping Installation లోను 670 K. W. 525 K. W. ప్రమాణముగల విద్యుచ్ఛక్తి జలయంత్రాలయముగా నష్టములేకుండ తయారుచేసినారు. అయితే దూరప్రాంతముల కీశక్తిని పంపవలసిన అవసరము లేకపోయినది. కాని సామాన్యముగా జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములు లాభకరములుగా నుండవలెనన్న ఈనిర్మాణము చేసే ప్రదేశములకు విద్యుచ్ఛక్తిని సప్లయిచేయునో ఆయా ప్రదేశములయొక్క మొత్తము 'Load factor' బాగుండవలెను. 'Load factor' అనగా సంవత్సర మొత్తమున సప్లయిచేసిన యూనిట్ల సంఖ్యకును, విద్యుచ్ఛక్తి నిలయములో నెలకొల్పబడిన యంత్రముల యొక్క శక్తిమొత్తమును (total capacity in K. W. of the machinery installed) ఆ సంవత్సరములో సప్లయిచేసిన గంటలసంఖ్యతో గుణించగా వచ్చిన మొత్తమునకును గల నిష్పత్తి (ratio). ఈ నిష్పత్తి ఎంత యెక్కువగానున్న (Load factor) అంత బాగున్నదన్నమాట. అనగా విద్యుచ్ఛక్తినిలయములో నేర్పరచిన యంత్రములయొక్క మొత్తశక్తి సంఖ్య (installed Kilowatts) లో చాలభాగము ఖర్చగుచుండవలెను. కావున ఏయేప్రాంతములలో పరిశ్రమలు వృద్ధికాగలవని తోచునో ముఖ్యముగ వాయాప్రాంతములలో జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తినిర్మాణముల కవకాశము లున్నవేమో తెలిసికొని అట్టియవకాశము లున్నయెడల తప్పక యిట్టి నిర్మాణముల స్థాపించవలెను.

[2] మైసూరాష్ట్రములో ఒక్కొక్క H. P. తయారుచేయుటకు (యంత్రముల కొనుబడి, పనివాండ్ర, ఆనకట్టలు, తదితరఖర్చులు కలుపుకొని) రు. ౬౩౦ లు. (capital cost) లేక రు. ౪౦౦ లు (from installed H. P.) ఖర్చయినది.[3] హిందూదేశములో ఇప్పటివరకు స్థాపించబడిన జలపాతజ విద్యుచ్ఛక్తినిలయములలో ఒక్కొక్క H. P తయారుచేయుటకు అయిన ఖర్చులలో మిక్కిలియెక్కువైనది (Maximum) రు. ౧,౩౬౦ లు. మిక్కిలితక్కువైనది (Minimum) రు ౨౪౦ లు. కనుక average ఖర్చు రు. ౭౦౦ లు. కాని మైసూరాష్ట్రముయొక్క చీఫ్ ఇంజనీరుగారైన మేజర్ హావర్డుగారు ఒక యూనిటు తయారుచేయుటకగు ఖరీదు రు. ౩౫౦ లు దాటకూడదనియు మనదేశములో నంతవరకే జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములు లాభకరములుగా నుండుననియు చెప్పుచున్నారు. మనదేశములో ఆఖరీదు దాటవలసిన యవసరముకూడ నుండదు.

---

1 Sir Gangaram's Pocket Book of Engineering.

2 Major Howard's Lecture to the Guindy Engineering College Electrical Engineering Students' Society.

3 Sir Gangaram's Pocket Book of Engineering.

వ్యవసాయము

రావు బహద్దర్ దువ్వూరి బాలకృష్ణమూర్తిగారు

ఎరువుల నుపయోగించు విధానము

వరు లడిగినట్లు వానలు
కురియుచు సస్యములు పండుకాలంబునకు మిగులన్,
సురభులు ఘనముగఁ బితుకును
ధరణిం బ్రజావృద్ధి తనరుఁ దద్రాజ్యమునన్.
చెట్టుపైనైన రాజవనమును జెంకును
గావింపఁగల మహోత్కర్షకులును–

అనంతామాత్యుడు తన భోజరాజీయములో ఉత్తమ వ్యవసాయమును, రైతులను గూర్చి పైయట్లు వర్ణించియున్నాడు. రాతిపైనైనను వరి, చెఱకు పండించగల కర్షకనిపుణులు సస్యాభివృద్ధికి అత్యంతావశ్యకములైన ముఖ్యాంశములను తెలిసినవారుగా నుందురు. అనగా నిస్సారములగు నేలలోగూడ సరియైన పంటలను పండించుటయే ముఖ్యవ్యవసాయలక్షణము.

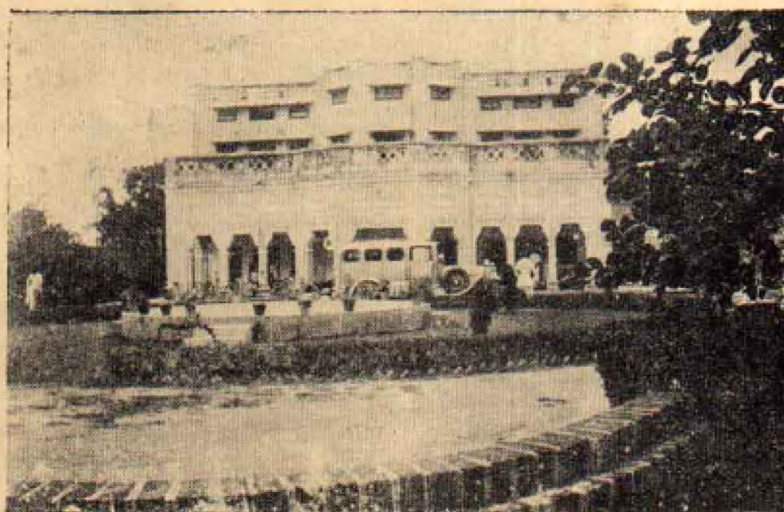
ప్రప్రథమములో తగినంత భూమి గలిగి యున్నప్పుడు సస్యములు బాగుగనే పెరుగుచుండెడివి. రాను రాను జనాభివృద్ధి యగుటవల్లను, వ్యాపార సౌకర్యము లధికము లగుటవల్లను ఆహారపదార్థములు వ్యాపారవస్తువులు ఎక్కువగా పండించవలసిన పరిస్థితు లేర్పడి విరామము లేకుండ పంటలను పండించవలసివచ్చుటవలన క్రమేణ భూములు నిస్సారములగుచు వచ్చినవి. ప్రపంచఆర్థికపరిస్థితులు మారుచుండుటవలన ఆహారసస్యముల కంటె వ్యాపారసస్యముల కెక్కువ ప్రాముఖ్యము గలుగుటచే మనదేశములోని భూములు క్రమక్రమముగా బీదలైపోయినవి. కాలవశము ననుసరించి మనవాళ్లకు చద్ది అన్నమునకు బదులుగా కాఫీ ఉపమా మొదలయిన వెట్లు ముఖ్యములయినవో అదేరీతిని మనభూములకు కృత్రిమపు ఎరువు లగత్యము లైనవి. లంచమిచ్చినగాని నేలకూడ పండకున్నది. తగినరీతిని బలపరచుటే లంచమిచ్చుట.

నేలను బలపరచుటకు ఎరువులు వేయవలెను. వీటిని మూడువిధములుగా విభజింపవచ్చును. పశువులయెరువు, మేకలపెంట, పాటిమన్ను మొదలగునవి చంటిపిల్లలకు తల్లిపాలవంటివి. గానుగపిండ్లు (oil cakes), పచ్చిఆకు యెరువులు (green manures) పోత పాలవంటివి. ఇపుడు కంపెనీలచే అమ్మబడు రసాయన వస్తువులతో తయారుచేసిన యెరువులు డబ్బాపాలవంటివి. తల్లిపాలు, పోతపాలు వలయునంతమట్టుకు సరిగా దొరకనప్పుడు డబ్బాపాలె ట్లావశ్యకము లగుచున్నవో అట్లే ఆయెరువులకుకూడ అగత్య మేర్పడుచున్నది. ఏరీతినో భూమిని బలపరచినగాని పంటలు సరిగా పండకున్నవి. నూతనవైద్యవిధానములో ఇంజక్షనులకు ప్రాముఖ్య మేర్పడినట్లు ఎరువులు వేయుటలో ఆయెరువులకు స్థానము లభించినది. పిల్లలకు తల్లిపాలు దొరకనప్పుడును, చాలనప్పుడును, పోతపాలో డబ్బాపాలో పోసి శిశువులను పోషించుట విధియైనప్పుడు వానిలో నేవి ఉపయోగించుట మంచిదో శిశుతత్త్వము ననుసరించి వైద్యులు చెప్పురీతిని, మామూలు ఎరువులు చాలినంత లభింపక యితరయెరువుల నుపయోగింపవలసివచ్చినప్పుడు వ్యవసాయశాస్త్రజ్ఞులు భూతత్త్వమును బట్టియు పైరులను బట్టియు నీటివసతి మొదలగు ఇతర పరిస్థితులనుబట్టియు ఏయే యెరువులను ఎంతెంత వేయవలయునో నిర్ణయింపవలయును. కాని యీయెరువుల నమ్ము కంపెనీ ఏజెంట్ల మాటలను నమ్మి రయితులు మోసపోకూడదు. పశువుల యెరువును కొద్దిగనైనను వేసి దానితోగూడ యెరువును ఉపయోగించిన భూములు చెడిపోకుండనుండును. అట్లు పశ్వాదుల యెరువును వేయక ప్రత్యేకముగా రాసాయనికములగు ఎరువులనే ఉపయోగించిన యెడల నేలలు త్వరలో చెడిపోగలవు. రాసాయనికములగు ఎరువులసత్తువ సారాపట్టువలె తాత్కాలికమైనది. ఆయెరువుల నుపయోగించిన వెంటనే పైర్లు నల్లపడి పోదిగా వచ్చుట

చేత మోసపోరాదు. ఎరువుల నుపయోగించుటలో తెలియవలసిన ముఖ్యాంశము లెన్నో కలవు.

సస్యాదులు బాగుగా పెరుగుటకు నేల వస్తుణా న్వితమై యుండవలెను. ఈ ఆరుగుణములును ప్రత్యేకము సస్యాభివృద్ధిని కలుగజేయు సామర్థ్యముకలవి. వలయునంత ౧. సస్యాహారపదార్థములు, ౨. నీరు, ౩. గాలి, ౪. అనుకూలమగు ఉష్ణత, ౫. వేళ్లు ప్రాకుటకు తగినంత అవకాశము, ౬. హానికరమగు వస్తువులు లేకుండుట. వీనిలో ఏది లోపించినను మొక్క సరిగా పెరుగజాలదు. గణితశాస్త్రరీతిని ౨ × ౩ × ౪ × ౦ మొత్తము సున్న యయినట్లు లోపించిన గుణమును బట్టి ఫలితము శూన్యమగును. ఈలోపమునే వ్యవసాయ రసాయనశాస్త్రజ్ఞులు అవసరమైన మితిగా (limiting factor) చెప్పుచున్నారు. ఈలోపమును పూర్తిచేసిన గాని సస్యము సరిగా పెరుగనేరదు. కనుక ఈయారింటను మొదటిదయిన "సస్యాహారపదార్థము" లందు ముఖ్యాహారములు మూడు: నత్రజని, భాస్వరము, బూడిదకారము. వీటికిగాను వివిధములైన యెరువులు అమ్మబడుచున్నవి. అన్ని నేలలలోను సస్యములకు కావలసిన ఆహారపదార్థములు కొద్దిగనో గొప్పగనో ఉండియుండుటవల్ల ఏయెరువు వేసినను మొదట మొక్కలు పెరుగుట కారంభించి పైనచెప్పిన ఆరుగుణములలో దేనికైనను లోప మేర్పడినస్థితి సంభవించినప్పుడు పెరుగుట ఆగిపోవుటయేగాక పైరుపూడ నశించుఅవస్థ తటస్థించును. ఇట్టి అపాయము రాకుండ కనిపెట్టవలెను. రాసాయనికములగు ఎరువులు తొలుత అమ్మకమునకు వచ్చినప్పుడు ఒకవ్యవసాయ శాఖోద్యోగి అతని తల్లిగారికి ప్రీతికరమగు తులసిమొక్కను బాగుగ పెరిగేటట్లు చేయునుద్దేశ్యముతో గుప్పెడు అమోనియా ఎరువును తులసి మొదట వేసి కప్పిపెట్టగా వెంటనే ఆచెట్టు చచ్చినది. కనుక క్రొత్త ఎరువుల నుపయోగింపగోరువారు ఏయేయెరువులను ఎంతెంత, యేవిధముగా వేయవలయునో సరిగా తెలిసికొని మరి ఉపయోగించవలెను.

మదనమోహన మాలవీయుని బంగాళా

ఛాయాచిత్రకారుడు: కే. కే.

సైనిక వ్యయము

నార్ల వెంకటేశ్వరరావుగారు

సర్వదేశములలోను భారతావని కడు బీదదనుట యెల్ల రంగీకరించిన విషయమే! ౧౯౨౨-వ సం॥ లో ఫిండ్లేషిరాస్ గారు భారతీయుని సాలుసరిసకటాదాయము రు. ౧౧౬ లు అని గుణించి యుండిరి. ఈ గుణితము సత్యదూరమైనదని పెక్కుమంది భావించుచున్నారు. ప్రఖ్యాతి కెక్కిన అర్థికశాస్త్రవేత్తలగు కే. టి. షాగారి లెక్కల ప్రకారము భారతీయుని సాలుసరిసకటాదాయము రు. ౬౪ లు కన్న నధికముగ లేదు. పోనీ, వాదము కొఱకొకించుక సేపు షిరాస్ గారి గణితమే సత్యమైనదని యంగీకరింతము. అప్పుడైనను తదితరదేశస్థుల సాలుసరిసకటాదాయముతో భారతీయుల యాదాయమును పరిపోల్చి చూచిన మనదేశము దుర్భరదారిద్ర్యావస్థలో మునిగియున్నదని స్పష్టపడగలదు. ఇట్టి పరిపోలిక క్రింది[1] పట్టికలో చూపబడినది:—

దేశము పేరు	సాలుసరిసకటాదాయము (తలకు) రు.
అమెరికా	౧,౯౨౫
ఇంగ్లండు	౧,౦౦౦
ఆస్ట్రేలియా	౫౫౫
కనడా	౫౫౫
ఇండియా	౧౧౬

పైన పేర్కొనబడిన పట్టికవలన తదితరదేశముల కంటె భారతదేశ మార్థికముగ నెంత వెనుకబడియున్నదియు తెలియుచున్నది. ఐనను లెక్కలతోను, పట్టికలతోను పనియేమున్నది? భారతదేశము కడు దారిద్ర్యావస్థయందున్నదనుట నేనారంభముననే నుడివినట్లు సర్వజనాంగీకృతమైన విషయమే కదా.

ఇట్లు భారతదేశము ఘోరదారిద్ర్యపీడిత భూమియైనను సైన్యపోషణక్రింద ప్రభుత్వము విపరీతముగ ధనము వెచ్చించుచున్నది. ధనరూపము క్రింద చూచిన మనదేశములో కంటె మఱికొన్ని దేశములలోనే సైనిక వ్యయము క్రింద హెచ్చు మొత్తములు ఖర్చుపెట్టబడుచున్నవి. కాని దేశముయొక్క సాంవత్సరికపు ఆదాయమునకును, సైనికవ్యయమునకును గల యంతరమును పోల్చిచూచిన ప్రపంచమునగల దేశము లన్నిటిలోను భారతదేశములోనే యధికముగ వెచ్చింపబడుచున్నది. ఈక్రింద నుల్లేఖింపబడిన పట్టిక[2] లో నట్టిపోలిక చూపబడినది:—

దేశము పేరు	మొత్తము ఆదాయములో సైనికవ్యయము నూటికి
ఇండియా	౮౫.౨౯ వంతులు
జపాను	౨౬.౫౪ ,,
ఇటలీ	౨౩.౮౬ ,,
ఫ్రాంసు	౧౯.౪౫ ,,
సంయుక్తరాష్ట్రములు	౧౬.౦౯ ,,
ఇంగ్లాండు	౧౭.౪౫ ,,
జర్మనీ	౪.౧౬ ,,

ఈ పట్టిక వలన మనసాంవత్సరికపు టాదాయములో దాదాపు సగము సైనికవ్యయము క్రిందనే చెల్లిపోవుచున్నట్లు విదితమగుచున్నది. కానికొందరు ప్రభుత్వోద్యోగులు పైవిషయము నంగీకరింపరు. ప్రభుత్వాదాయములో సైనికవ్యయ మెంతభాగ మాక్రమించుకొనుచున్నదో నిర్ణయించుటయందు కేవలము కేంద్ర ప్రభుత్వాదాయమునే గాక రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల ఆదాయమునుకూడ లెక్కలోనికి తీసుకొనవలెనని వారు

1 Indian Economics, by Jathar and Beri, Vol. II, p. 169.

2 Public Finance and Our Poverty, by J. C. Kumarappa, pp. 104—5.

వాదింతురు. సైనికశాఖ కేంద్రప్రభుత్వమునకు చెందినది గాన పైవిషయమును నిర్ణయించుటయందు కేవలమొక కేంద్రప్రభుత్వాదాయమునే గైకొనుటధర్మము. ఈధర్మమును త్రోసిపుచ్చి రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల ఆదాయమును కూడచేర్చి లెక్కకట్టవలెనని వాదించినచో కేవలము దానితోనే సంతృప్తిపడనేల? రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల ఆదాయముతోపాటు జిల్లాబోర్డులు, తాలూకా బోర్డులు, పంచాయతీబోర్డులు మున్నగువాని ఆదాయములను కూడ చేర్చుకొనినచో మఱింత బాగుండునుగదా.

ప్రస్తుతము సైనికవ్యయముక్రింద సంవత్సరమునకు షుమారు ౫౫ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టబడుచున్నవి. ఈదుర్భర వ్యయమును గూర్చి భారతరాజకీయవేత్తలు కాంగ్రెసు పుట్టినప్పటినుండియు గగ్గోలు పెట్టుచున్నారు. కాని యది తగ్గింపబడుటకు బదులు హెచ్చింపబడుచున్నది. "స్వతంత్రము కుంటుబడు చోటు" (Where Freedom Falters) అను గ్రంథమున జర్మనీ యుద్ధమునకు పూర్వమును, తర్వాత పది వత్సరములకును వివిధదేశముల సైనికవ్యయములో గల వ్యత్యాసము స్పష్టముగ నొకపట్టిక[3] లో నీయబడినది. దానిలో ౧౯౨౪-౨౫ వ సం. లో ౧౯౧౪-౧౫ సం. లో కంటె భారత ప్రభుత్వము సైనిక శాఖ క్రింద దాదాపు రెట్టింపు వెచ్చించెనని తెలుపబడినది. ఇంతటి హెచ్చుదల మఱేదేశమందును గానరాదు. ఆపట్టికను క్రింద చూపుచున్నాను:—

దేశము పేరు	హెచ్చుదల నూటికి
ఇండియా	+౯౦ వంతులు
ఇంగ్లండు	+౩౨ ,,
జపాను	+౭౯ ,,
జర్మనీ	+౬౪ ,,
ఇటలీ	—౧౦ ,,
ఫ్రాంసు	—౩౨ ,,

౧౯౨౨-౨౩ సం. లో దను నివేదికను వ్రాసిన ఇంచికేపుకమిటీవారు సహితము సైనికవ్యయము చాల హెచ్చుగ నున్నదనియు, దానిని కనీసము ౫౦ కోట్ల రూప్యముల కైనను తగ్గింపవలయుననియు సిఫారసు చేసిరి. వారు వ్రాసినవాక్యములను క్రింద పేర్కొనుచున్నాను:—

"సర్వసైన్యాధ్యక్షుడు మా యభిప్రాయముతో నేకీభవింపకపోయినను ధరలు మఱికొంత పడిపోయి నట్లయిన సైనికవ్యయమును కొలదిసంవత్సరముల పిదప ౫౦ కోట్ల రూపాయలకు మించకుండునట్లు తగ్గింపవచ్చునని మేము తలంచుచున్నాము. ఈ మొత్తమైనను భారతదేశీయుని భరింపమని కోరదగిన దానికంటె హెచ్చని మాయభిప్రాయము. వర్తకము పునరుద్ధరింపబడుటవలన ప్రభుత్వాదాయము వృద్ధినొందినప్పటికిని సైనికవ్యయమును మఱికొంత తగ్గించుటకు ప్రయత్నింపక యుపేక్ష వహించుటకు సత్యమైన కారణమేమియు నుండదని మేము భావించుచున్నాము."[4]

ఈ నివేదికను వ్రాసిన తర్వాత ధరలు సగమునకు పైగా పడిపోయినప్పటికిని సైనికవ్యయము రు. ౫౦ కోట్లకు తగ్గింపబడనే లేదు. తమ కనుకూలముగ లేనప్పుడు తాము నియమించిన కమిటీలకు కూడ ప్రభుత్వము వారిట్టి గౌరవమునే చూపుచున్నారు.

పైనొక చోట దాదాపు ౫౫ కోట్ల రూప్యములు సైనికశాఖకై వెచ్చింపబడుచున్నవని నేను

3 *Vide* Legislative Assembly Debates, Vol. I, No. 32, p. 2117—Dt. 19-3-29.

4 "Should a further fall in prices take place, we consider that it may be possible, after a few years to reduce the military budjet to a sum not exceeding Rs. 50 crores, although the Commander-in-Chief does not subscribe to this opinion. Even this is more, in our opinion, than the tax-payer of India should be called upon to pay, and, though, revenue may increase through a revival of trade, there would, we think, still be no justification for not keeping a strict eye on military expenditure, with a view to its further reduction." Quoted in Sixty years of Indian Finance, by K. T. Shaw, pp. 80-82.

వ్రాసియుంటిని. కాని నిక్కవముగ నంతకన్న చాల హెచ్చుగనే సైనికశాఖకై ఖర్చు పెట్టబడుచున్నది. సాధారణ పరిస్థితులలో సైనికశాఖక్రింద రావలసిన కొన్ని మొత్తములు తక్కినవానిలో చేర్చబడుచున్నవి. సైనిక ఆర్థికశాఖ (Military Finance Branch) కై యేటేట షుమారు ౮ లక్షల రూప్యములు వెచ్చింపబడుచున్నది. ఈ మొత్తము న్యాయముగ సైనికవ్యయము క్రిందకు రావలయును. కాని యది భారత ఆర్థికశాఖ (Indian Finance Department) యొక్క ఖర్చులలో చేర్చబడుచున్నది. ఇట్లే పశ్చిమోత్తరపరిహద్దును కాపలా కాయుటకు నియమింపబడిన వారిఖర్చులన్నియు పశ్చిమోత్తర పరిహద్దు రాష్ట్రపువ్యయము క్రింద త్రోసివేయబడుచున్నవి. ఈ కాపలాకు దాదాపు కోటిరూపాయలు ఖర్చగును. ఇంతేగాక, కేవలము సైనికదృష్టితో వేయబడిన రైళ్ల (Stratagic Railways) పై వచ్చునష్ట మంతయు రైల్వేశాఖ నెత్తిపై రుద్దబడుచున్నది. ఇట్టిరైళ్లను నడుపుటవలన యేటేట దాదాపు ౩౨ లక్షల రూప్యములు నష్టము వచ్చుచున్నది. వానిని నిర్మించుటకై పట్టిన పెట్టుబడి పైన ప్రతివత్సరము ౧ కోటి ౬౩ లక్షల రూప్యములు వడ్డీదండుగ తగులుచున్నది. ఈమాదిరిగ సైనికవ్యయమును న్యాయదృష్టితో పరీక్షించినచో నది ౮౬ కోట్ల రూప్యములను మించిపోగలదు. 5

సైనికవ్యయ మిట్లు విపరీతముగ నుండుటకు మన దేశమందున్న బ్రిటిషుదళములే చాలవఱకు కారణమై యున్నవి. ౧౯౨౮ వ సం.లో భారతప్రభుత్వమువారు "సైన్యము —దానిపరిణామము" (The Army and Its Evolution) అనుగ్రంథము నొకదానిని ప్రకటించిరి. ఆగ్రంథపు ౧౫౩ వ పుటలో భారతసైనికుని కన్న బ్రిటిషుసైనికునికి దాదాపు నాలుగురెట్లు హెచ్చు ఖర్చగునని స్పష్టముగ వ్రాయబడినది. ౧౯౨౧ వ సంవత్సరములో భారతశాసనసభయం దొకప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తర మొసగుచు సర్ గాడ్ఫ్రే ఫెల్ గారు సకటునకొక్క సిపాయికి సంవత్సరమునకు రు ౫౦౦ లు చొప్పున ఖర్చగుననియు, సోల్జరునకు రు. ౨,౦౦౦ చొప్పున ఖర్చగుననియు పలికిరి. మఱియొక విపరీత మేమన, బ్రిటిషుసైనికునికి బ్రిటిషుదేశములోకంటె భారతదేశమున హెచ్చుగ ఖర్చగును. ఈవిషయమును భారతప్రభుత్వమునకు సైనికకార్యదర్శియగు జి. యం. యంగుగారే యొప్పుకొనిరి. వారు భారతశాసనసభలో నిట్లుపలికిరి:- "ఇంగ్లండులో నున్న బ్రిటిషుదళములకంటె భారతదేశములో నున్న బ్రిటిషుదళములకు హెచ్చుగా ఖర్చగును."

బ్రిటిషు సైనికుల కత్యధికమైన వేతనములే గాక తలకత్తిరింపు అలవెన్సు, వివాహపు అలవెన్సు, ఫర్నిచరు అలవెన్సు మున్నగున వెన్నియో యొసగబడును. ప్రస్తుతము భారతదేశమందున్న బ్రిటిషుసైనికులకు కేవలము వివాహపు అలవెన్సుల నిచ్చుటకే ౫౦ లక్షల రూప్యములకు పైగా వెచ్చింపబడుచున్నది. ఈ అలవెన్సుల విషయమై ముష్ముందు వివరముగ చర్చింతును.

మనదేశపు సైనిక వ్యయము విపరీతముగ నుండుటకు కేవలము బ్రిటిషుసైనికుల కొసగబడు హెచ్చుజీతభత్త్యములే కారణము గాదు. భారతసైనికశాఖవారు పెక్కువిషయములలో నతిదుబారాగా ఖర్చుపెట్టుదురు. ఇంచికేపుకమిటీవా రిట్టిదుబారా ఖర్చులను కొన్నిటిని కటుతీవ్రముగ విమర్శించియుండిరి. ఇట్లు విమర్శింపబడిన వానిలో సైనికశాఖవారి వస్తుసంగ్రహణ పద్ధతి ప్రథమమైనది. ౧-౪-౧౯౨౨ వ తేదీని మిలిటరీ డిపార్టుమెంటువారివద్దనున్న వస్తుసముదాయపు ఖరీదు దాదాపు ౨౦ కోట్ల రూప్యములని అంచనా వేయబడినది. వీనిలో యుద్ధపరికరములు, మందుగుండు సామగ్రి మున్నగునవదియే ౧౪ కోట్ల రూపాయల ఖరీదుచేయును. ఇట్లు విపరీతముగ సామగ్రి నిలువచేయుటవలన పెక్కునష్టములున్నవి. ఆవస్తువులు కొంతకాలము గడచిన పిదప నిరుపయోగము కావచ్చును. లేదా, వానికర తగ్గిపోవచ్చును. ఒక సందర్భమున యుద్ధ పరికరముల శాఖ (Ordnance Department) వారు వలసినదానికంటె నధికముగ నున్నదని ౫౦ లక్షల రూప్యముల విలువగ

5 *Vide* Legislative Assembly Debates, Vol. I, No. 33, pp. 2117-8—Dt. 19-3-1929

వస్తుసముదాయము సమ్మివేయు పెంచిరనియు, దానికి ౯ లక్షలకు మించి ధర రాదని యంచనా వేయబడినదనియు పై కమిటీవారికి తెలుపబడినది. ఇంతేగాక వస్తువులను విపరీతముగ సేకరించి నిలువచేయుటవలన వడ్డీనష్టముకూడ వచ్చును. ౧౯౨౨ వ సం.లో నిలువయున్న వస్తువులపైన నెలకు నూటికి రొనిమిడిఅణాల వడ్డీచొప్పున నే సంవత్సరమునకు దాదాపు ౧ కోటి ౨౦ లక్షల రూప్యముల వడ్డీ దండుగ తగులును. ఈనష్టము లన్నియు నటుండ చేతి నిండ వస్తువు లున్నప్పుడు వానిని విరివిగ వాడుట సహజముగ సంభవించును. పైనపేర్కొనిన సందర్భము లన్నియు దృష్టియం దుంచుకొని ఇంచికేపు కమిటీవారు వస్తు సంగ్రహములో నతిజాగరూకతతో మెలగవలసి యుండు నని సిఫార్సుచేసిరి. కాని వారిసిఫార్సు నాచరణలోనికి గొనివచ్చినట్లు కానుపింపదు. ఇప్పటికిని వస్తుసముదాయము మొదట విపరీతముగ సేకరించుట, పిదప నిరుపయోగమని చెప్పి యేదోయొకధరకు తెగనమ్ముట జరుగుచునేయున్నది. ఈమధ్యనే నిరుపయోగమైన వస్తుసామగ్రి నమ్ముటవలన క్రిందిమొత్తములు జమవచ్చినవని మిలిటరీ అకౌంట్సు కమిటీవారు తమరిపోర్టులో వ్రాసిరి :—

సం.	రు.
౧౯౨౬—౨౭	౧,౯౩,౦౦౦
౧౯౨౭—౨౮	౩౬,౭౨,౦౦౦
౧౯౨౮—౨౯	౪౨,౪౪,౦౦౦
౧౯౨౯—౩౦	౨౯,౩౦,౦౦౦
మొత్తము	౧,౧౦,౩౯,౦౦౦

పై యంకెల వలన ౧౯౨౬-౩౦ సంవత్సరముల మధ్య నిరుపయోగమైన వస్తువుల నమ్ముటవలన ౧ కోటి రూప్యములకు పైగా జమవచ్చినట్లు తెలియుచున్నది. సాధారణముగా నిట్టియమ్మకములలో పదిరూపాయల వస్తువు రూపాయకు చెల్లిపోవుచుండును. కనుక పై నాలుగుసంవత్సరములలోను భారతదేశమునకు కనీసము ౮ లేక ౯ కోట్ల రూప్యములు నష్టము వచ్చియుండును

ఇంచికేపుకమిటీవారు సరఫరాశాఖ(Transport Service) ను కూడ తీవ్రముగ విమర్శించి యుండిరి. ౧౯౨౨ వ సం. ప్రాంతమున పై శాఖ స్వాధీనమున ౨౬౧ మోటారుకార్లు కలవట. ఇన్నికార్లు అనవసరమనియు, ౧౫౦ కార్లున్న సరిపోవుననియు వారు వ్రాసిరి. ఇట్లే వారు మఱి పెక్కు దుబారా ఖర్చులను తగ్గింపుమని సిఫార్సులను చేసిరి. సరఫరా శాఖకు ౧౯౧౩-౧౪ సం. లో దాదాపు ౨ కోట్ల రూప్యములు ఖర్చగుచుండెడిది. కాని ౧౯౨౨ వ సం. వచ్చుసరికా వ్యయము ౬౧ కోట్ల రూప్యములకు పెరిగి పోయినది. సవ్యముగ పరిపాలించినచో దీనిలో ౧ కోటి ౧౫ లక్షల రూప్యములకు పైగా ఖర్చుమ తగ్గింపవచ్చునని కమిటీ వా రభిప్రాయపడిరి.

భారతీయసైనిక వ్యయమును గూర్చిచర్చించు నపుడు మనము మఱొకముఖ్యవిషయమును గమనింపవలెను. ప్రతిదేశమును స్వరక్షణకై సైన్యమును పోషించును. అట్లే భారతదేశమునకూడ కేవలము దేశరక్షణ నిమిత్తమే సైన్యము పోషింపబడుచున్నదా? ఈప్రశ్నకు బ్రిటిషుప్రముఖుల చేతనే ప్రత్యుత్తరము చెప్పించిన బాగుండును గదా?

కొంతకాలము భారతదేశమునకు రాజప్రతినిధిగనున్న కర్జను ప్రభువుగారు తమగ్రంథములలో నొకదానియం దిట్లు వ్రాసిరి:—

"భారతదేశ సైన్యము ప్రారంభము నుండియు ధర్మత్రయమును గలిగియున్నది. ఆధర్మత్రయ మేమన: భారతదేశాంతరంగికశాంతి రక్షణగావించుట, భారతదేశపు సరిహద్దులను కాపాడుట, క్షణములో ప్రపంచములోని తదితర భాగముల కెక్కడికైనను సామ్రాజ్యసేవకై బయలుదేరివెళ్లుటకు సంసిద్ధముగ నుండుట, చిరకాలమునుండియు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యరక్షణయందు కడు ప్రాముఖ్య స్థానమాక్రమించి భారతదేశము తనతృతీయ ధర్మమును చక్కగ నిర్వహించుచున్నది."[6]

6 "The Indian Army in fact has always possessed......a triple function: the preservation of internal peace in India itself; the defence of the Indian frontiers, and prepared-

కర్జను ప్రభువుగారు స్పష్టముగ నుడివినట్లు భారత దేశ సైన్యము సామ్రాజ్యరక్షణకు కూడ వినియోగించు కొనుట కుద్దేశింపబడి యున్నను దానికగువ్యయములో సామ్రాజ్యము కొంతభాగమును న్యాయముగ భరింప వలదా? ఈప్రశ్నకు ప్రస్తుతము బ్రిటిషుదీవులకు ప్రధాన మంత్రిగనున్న మాక్డనాల్డుగారు రొకచో క్రింది విధముగ ప్రత్యుత్తర మొసగిరి :—

"భారతదేశసైన్యములో చాలభాగము — కనీసము సగము — సామ్రాజ్య సైన్యమని చెప్పవచ్చును. ఈభాగము భారతేతరావసరముల కుపయుక్త పడుచున్నది. కనుక దానికగు ఖర్చునంతను మనము భరింపవలెను."[7]

కాని భారతదేశ సైనికవ్యయములో నొకరాగి దమ్మిడీ నైనను బ్రిటిషుప్రభుత్వము భరించుటలేదు. ఇదిట్లుండ, సామ్రాజ్య కార్యనిర్వహణకై భారతదేశ సైన్యములను విదేశములలో నుపయోగించినప్పు డైనట్టి యదనపు ఖర్చులుకూడ మననెత్తిపైననే రుద్దబడినవి. మొదట ఈస్టు ఇండియా కంపెనీవారును, తర్వాత బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారును భారతదేశసైన్యములను చైనా, పర్షియా, నేపాలు, అబిసీనియా, ఈజిప్టు, సూడాను, ఆఫ్ఘనుస్థాను, మున్నగు దేశములలో యుద్ధములను సల్పుటకు వినియోగించిరి. దీనికిగాను ౧౮౫౭ వ సం.నకు పూర్వము ౩౫ కోట్ల రూప్యములును, ౧౮౫౭-వ సం.నకు పిదప ౩౭౫ కోట్ల రూప్యములును అదనముగ ఖర్చుపెట్టబడెను. ఈమొత్తమంతయు నన్యాయముగ భారతదేశము నుండి వసూలు చేయబడెను.

జె. సి. కుమారప్ప గారి లెక్కల ప్రకారము కేవలము భారతదేశావశ్యకతలకొఱకే భారతదేశసైన్యము పోషింపబడి యుండినచో సైనికశాఖ క్రింద ౧౮౫౯-౧౯౩౦ సంవత్సరముల మధ్య ౧,౩౮౦ కోట్ల రూప్యములు మాత్రమే ఖర్చుపెట్టవలసివచ్చెడిది. కాని భారతదేశసైన్యమును సామ్రాజ్యకార్యనిర్వహణకుకూడ నుద్దేశించుటవలన ౨,౧౫౮ కోట్ల రూప్యములు ఖర్చుచేయబడెను. ఈవిధముగ భారతదేశసైనికశాఖక్రింద పైన పేర్కొనబడిన సంవత్సరముల మధ్య షుమారు ౭౭౮ కోట్ల రూప్యము లధికముగ వెచ్చింపవలసి వచ్చినది.[8]

ఇంతే గాక, భారతవర్షము బ్రిటిషుసైనికులకు శిక్షణ గఱపుకొనునిమిత్త ముపయోగించుకొనబడుచున్నది. ఈసందర్భమున మేజరు డి. గ్రాహం పోలు గారు క్రిందివిధముగ వ్రాసిరి:—

"నిష్కర్షగ నొప్పుకొనక పోయినను, సత్యమేమన, భారతభూమి బ్రిటిషుసైన్యమునకు శిక్షణ నొసగుటకు ప్రధానమైన స్థానము."

౧౮౭౦ వ సం. లో ప్రారంభింపబడిన "షార్టు సర్వీసు సిస్టము" (Short Service System) క్రింద పైవిధముగ బ్రిటిషుసైనికులకు భారతదేశపు వ్యయముతో శిక్షణగఱపబడుచున్నది. ఈపద్ధతిక్రింద సైనికో

ness to embark at a moment's notice for Imperial service in other parts of the globe. In this tbird aspect India has for long been one of the most important units in the Scheme of British Imperial defence..."—Lord Curzon in his book, "The Indian Corps in France."

7 "A large part of the Army in India—certainly one half—is an Imperial Army which we require for other than purely Indian purposes and its costs, therefore, should be met from Imperial and not Indian Funds."—Government of India, by J. R. MacDonald, p. 135.

8 *Vide* Report on Financial Obligations between Great Britain and India Vol. I, pp 64-66.

9 "The fact is, of course, although it is not usually so candidly admitted, tha India is the chief training ground of the British Army."—Major D. Graham Pole in New India, 3-7-1930.

ద్యోగికి ౭ సంవత్సరములును సైనికునికి ౫ సంవత్సరములును శిక్షణ గఱపి, పిదపవారిని యింగ్లండునకు పంపివేయుదురు. వీరికి తరిఫీదునొసగుట కగువ్యయముగాక, వీరిని ఇంగ్లండు నుండియిండియాకు తెచ్చుటకును, తిరిగి ఇంగ్లండుపంపుటకును కావలసిన స్టీమరుఖర్చులుకూడ మనపైననే వేయబడుచున్నవి. ౧౯౧౩ వ సం.న ౬,౯౩,౦౦౦ పౌనులు పై నుదాహరించిన స్టీమరుఖర్చులక్రింద చెల్లింపవలసి వచ్చెను. ౧౯౦౦ సం.లో నియమింపబడిన వెల్బీకమిషనువారు పైఖర్చులలో సగము బ్రిటిషువారు భరింపవలెనని సిఫార్సుచేసిరి. కాని వానిలో ౧,౩౦,౦౦౦ పౌనులు మాత్రమే బ్రిటిషుప్రభుత్వము భరించుచున్నది. తక్కినదంతయు మనము చెల్లించుకొనవలసి వచ్చుచున్నది. ఈవిధముగ మనవ్యయముతో తరిఫీదు నొందిన వారందరును యింగ్లండుసైనికశక్తి నభివృద్ధిపరచుట కుపయుక్తపడుచున్నారు. ఈపద్ధతిని గూర్చి గోఖ్లేగారు వెల్బీకమిషనుముందు సాక్ష్యమిచ్చుచు క్రిందివిధముగ పలికిరి:—

“మేము ‘షార్టుసర్వీసు’న కగు ఖర్చుమ పెట్టుకొందుము. కాని దానివలన కలుగు లాభమంతయు ఇంగ్లండునకు పోవును. ఈపద్ధతిలో గలసుగుణ మేమన, దానివలన పెద్దరిజర్వు లభించును. మాయింగ్లీషురిజర్వు యింగ్లండులో నున్నది. అది మా కన్ని వేళలయందును ఉపయోగపడదు. అందువలన భారతదేశమున గల బ్రిటిషుసేనలను యుద్ధసన్నద్ధములుగ నుంచవలసివచ్చుచున్నది.”[10]

గోఖ్లేగారి వంటి మితవాద శిఖామణి ఖండించిన పద్ధతినిగూర్చి వేరుగ విమర్శన గావించుట కేవల మనవసరముగదా!

నేను పైన వివరముగ వర్ణించినట్లు భారతదేశ సైన్యము పెక్కువిధములుగా సామ్రాజ్యసేవకై వినియోగించు కొనబడుచున్నది. కాని దానికిగాను భారతదేశమున కొట్టియుదరా యివ్వబడుటలేదు. ఇట్లుగావించుట యన్యాయమని మాక్డనాల్డుమంత్రిగారుకూడ నుడివిరి. కాని భారతదేశమునకు జరుగుచున్న యన్యాయమిది యొక్కటియే కాదు. ఎప్పుడైన నత్యవసరము కలిగినప్పుడు బ్రిటిషుప్రభుత్వ సైనికదళములు భారతదేశమునకు రప్పింపబడినయెడల వానికగుఖర్చులు భారతీయుల నుండి రాబట్టుకొనబడుచున్నవి. దీనికి ౧౮౫౭ వ సం.లో జరిగినసిపాయివిప్లవము నుదాహరణగ గైకొనవచ్చును. అప్పుడు భారతప్రభుత్వసహాయార్థము కొన్ని బ్రిటిషుసేనలురప్పింపబడెను. ఆసేనలు భారతదేశములో నున్నంతకాలమువానికైన ఖర్చులన్నియు బ్రిటిషుప్రభుత్వము నుంచుకొనెను. పోనీ, అంతటితో సరిపోయినదా? లేదు. బ్రిటిషు సేనలు భారతదేశమునకు పయనమైన తేదీకి ౬ మాసముల క్రితము నుండియువానికైన ఖర్చులుకూడ వసూలుచేయబడెను.[11] ఈవిషయము “మాయింటికి వస్తే నాకేమి పెడతావు; మాయింటికి వస్తే నాకేమి తెస్తావు” అన్న సామెతను స్మరణకు తెచ్చుచున్నది.

ఇట్టే “క్యాపిటేషను” ఖర్చులపేరిట భారతదేశమునకు మఱియొక అన్యాయము జరుగుచున్నది. భారతదేశమునకు బయలుదేరి వచ్చుటకు ముందు సోల్జరులకు కొంతకాలము బ్రిటిషుదేశములో తరిఫీ దొసగబడును. దానికగు ఖర్చంతయు భారతప్రభుత్వము నుండియే వసూలుచేయబడును. దానినే “క్యాపిటేషనుచార్జి” అందురు. ప్రారంభములో దీనిక్రింద ప్రతి సోల్జరునకు ౭ పౌనుల ౧౦ షిల్లింగుల చొప్పున పుచ్చుకొనుచుండిరి.

10 "Here we pay for short service, but the advantage of the system goes all to England. The peculiar merit of the system is that it gives a large reserve. Our English reserve is in England, and it is not always available to us. Hence the British troops in India are all placed on a war booting".—Speeches of G. K. Gokhale, Appendix I, p. 32. (G. A. Natesan & Co., Madras.)

11 *Vide* Report on the Financial Obligations between Great Britain and India, Vol. I, p 15.

యుద్ధములో దీనినే ౧౧ పౌనులు ౪ షిల్లింగులకు పెంచిరి. ఇప్పుడు ౨౯ పౌనుల ౧౦ షిల్లింగుల చొప్పున పుచ్చుకొనుచున్నారు.[12] ఇట్లు తరిఖీదు చార్జీలను విపరీతముగ వసూలుచేయుట యక్రమమని భారతప్రభుత్వము వారు మొరపెట్టుకొనుచు వచ్చిరి. కాని బ్రిటిషు యుద్ధకార్యాలయము (War Office) వారు వారిమొఱలను నిన్నమొన్నటిదనుక నాలకించలేదు. ఈమధ్యనే దీనినిగూర్చియు, మఱికొన్ని చార్జీలనుగూర్చియు విచారణ సల్పుట కొకన్యాయాధీశులకమిటీ యేర్పాటుచేయబడినది. కాని కమిటీసభ్యత్వపు టెన్నిక, దానివిచారణ క్రమము మున్నగునవి ప్రజామోదకరముగ లేవు. ఐనను దానివలన "గ్రుడ్డిలో మెల్ల" యన్నట్లు కొంతవఱకైనను లాభము కలుగునేమో చూడవలసియున్నది.

ఏకారణములచేతనైననేమి భారతదేశమున సైనికశాఖకై విపరీతముగ ఖర్చుపెట్టబడుచున్నది. ఇందువలన ప్రభుత్వపు బొక్కసములో, తదితర దేశహితకారకములైన విద్యాశాఖ, ఆరోగ్యశాఖ మొదలగువానిపై కావలసినంతగ వినియోగించుటకు ధనము మిగులుటలేదు. ఇంగ్లండులో తలకు ౨ షిల్లింగుల ౬ పెన్నీల చొప్పున విద్యావ్యాప్తికై వినియోగింపబడుచున్నది. మనదేశమున తలకు కేవలము ౮ పెన్నీల చొప్పుననే ఖర్చు పెట్టబడుచున్నది. ప్రస్తుతము మనదేశమున విద్యాశాఖపై సుమారు ౧౨ కోట్ల ౩౭ లక్షల రూప్యములు వెచ్చింపబడుచున్నవి. ఇంగ్లండులోవలె నిక్కడకూడ నున్నయెడల న్యాయముగ విద్యాశాఖపై సుమారు ౨౮ కోట్ల రూప్యములు ఖర్చుపెట్టబడవలెను. దీనినిబట్టి మనసైనికవ్యయము దేశాభివృద్ధి కెంతప్రతిబంధకముగ నున్నదియో పాఠకమహాశయులే యూహించుకొనగలరు.

ఈ దుర్భర సైనికవ్యయము కనీసము సగము వఱకైనను తగ్గింపబడనిచో భారతవర్షము సర్వతోముఖముగ నభివృద్ధినంది సాటిదేశములలో గౌరవప్రదస్థానము నలంకరింప నేరదు. కనుకనే గాంధిమహాత్ముడు తన చారిత్రాత్మకమైన ౧౧ షరతులలో "సైనికవ్యయమును సూటికి ౫౦వంతులుతగ్గించుట" అనుదానినికూడచేర్చెను.

హృదయపూర్వకముగ ప్రయత్నించినచో సైనికవ్యయమును సగమునకు తగ్గించుట సాధ్యమే. ఏదేశమైనను స్వీయ రక్షణకొరకు కేవలము సైనికవృత్తియే జీవనాధారముగ పెట్టుకొన్నవారిపై నాధారపడియుండ లేదు. అట్లాధారపడిన, భారతదేశమందువలె సైనికవ్యయము దుర్భరముగ పెరిగిపోవును. అందువలన స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచున్న ఫ్రాంసు, జర్మని, ఇంగ్లండు, అమెరికా, జపాను మొదలగు దేశములన్నియు "నిర్బంధ సైనికశిక్షావిధానము", "రైఫులుక్లబ్బు", "కాడెటు కోర్సు", "టెరిటోరియలు ఫోర్సులు", "వాలంటరీఫోర్సులు" మున్నగు సాధనముల నెన్నిటినో అవలంబించుచున్నవి. వీనివలన సైనికవ్యయము చాల తక్కువయగును. కాని యవసరము కలిగినప్పుడు దృఢగాత్రులైయున్న ప్రతిదేశీయుడును యుద్ధమున కక్కరకువచ్చును. ఇట్లు సైనికవిద్యనే జీవనోపాధిగ పెట్టుకొనక, కావలసిన తరిఖీదునుమాత్రము పొంది, అవసరము వచ్చినప్పుడు దేశరక్షణ కుపయుక్త పడువారినందరిని "రిజర్వ్సు"అందురు. ఈక్రిందపేర్కొనబడిన పట్టికవలన కొన్ని స్వతంత్రదేశములలో గల సైనికుల సంఖ్యయు, రిజర్వ్సు సంఖ్యయు తెలియగలదు[13]:—

దేశము	సైనికులు	రిజర్వ్సు
బ్రిటిషు దీవులు	౧,౨౯,౪౦౦	౪,౭౦,౮౦౦
ఫ్రాంసు	౬,౮౮,౫౭౦	౨౯,౫౨,౮౭౦
జర్మని	౬,౧౦,౦౦౦	౩౪,౪౦,౦౦౦
జపాను	౨,౧౦,౦౦౦	౭,౩౦,౦౦౦

ఇట్లు తదితరదేశములలో సైనికబలమునకు కనీసము నాలుగు రెట్లధికముగ రిజర్వుబలమున్నది. కాని భారతదేశమం దట్లు కాదు. ఇక్కడ సుమారు ౧ లక్ష ౫౦ వేలమంది సైనికు లున్నారు. రిజర్వులో సుమారు ౬౮ వేల మంది మాత్రమే యున్నారు. ఈక్రిందపట్టిక[14]

12 *Vide* Indian Review, October 1932.
13 *Vide* 'Fifty Years of Indian Finance,' p. 83 (foot-note).
14 *Vide* Legislative Assembly Debates, Vol. I, No. 23, p. 1511—Dt. 5-3-29.

వలన కేవలము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యముతో పోల్చిచూచినను సైనికవ్యయములో మన మెంత వెనుకపడి యున్నదియు తెలియగలదు.

దేశము	పురుష జనసంఖ్య	టెరిటోరియలు సైనికులు	లక్షమందికిగల టెరిటోరియలు సైనికులు
భారతదేశము	౧౬,౩౯,౯౫,౫౩౪	౧౯,౦౮౪	౧౧
ఇంగ్లండు	౨,౨౫,౧౮,౫౦౦	౧,౭౩,౬౭౧	౭౧౧
ఆస్ట్రేలియా	౨౮,౬౨,౮౮౦	౩,౫౪,౦౦౦	౧౨,౭౧౨
న్యూజిలాండు	౮,౦౮,౫౫౬	౨౨,౨౨౫	౩,౧౧౦

తక్కిన దేశములలో వలె మన దేశములోకూడ రిజర్వుపద్ధతి పరిపూర్ణముగ ప్రవేశపెట్టబడినయెడల ప్రస్తుతమున్న ౧ లక్ష ౫౦ వేల సైనికులలో చాలమందిని తగ్గింపవచ్చును. అప్పుడు సైనికవ్యయము పూర్తిగ తగ్గిపోవును. దీనివలన ఖర్చు తగ్గినను రక్షణశక్తి వృద్ధినందును.

ఒకవేళ ప్రస్తుతమున్న సైనికులను తగ్గించుటకు వీలులేదని వాదించిన సైనికవ్యయమును దేశానర్థదాయకము గాకుండ చేయుటకు మఱియొక మార్గమున్నది. నేడు భారతదేశమునగల బ్రిటిషుసైనికులను, బ్రిటిషు సైనికోద్యోగులను తీసివేసి వారిస్థానమునందే భారతీయులను నియమించినచో సైనికవ్యయము సగమునకుపైగా తగ్గిపోగలదు. దీనివలన ప్రస్తుతమున్న సైనికులసంఖ్య తగ్గకుకూడ.

ఇదెట్లు సాధ్యమగునో కొంతవఱకు నిరూపింప యత్నింతును. ప్రస్తుతము మామూలు "రేషన్ల"కాక ప్రతిసోల్జరునకు నెలకు రు. ౬-౧౩-౬ భోజనపు అలవెన్సు (messing allowance) ఇవ్వబడుచున్నది. సిపాయికి నెలకు కేవలము రు. ౦-౧౦-౦ మాత్రమే యివ్వబడుచున్నది. అనగా పైఅలవెన్సులో ప్రతిసోల్జరునకును సిపాయికన్న షుమారు ౧౦ రెట్లు ఎక్కువ ముట్టుచున్నది. సోల్జర్లను తీసివేసి వారిస్థానమున సిపాయిలను నియమించినచో దీనిలో ౪౨త్తి లక్షల రూప్యముల ఖర్చును తగ్గింపవచ్చును.

తలకత్తిరింపు అలవెన్సు (hair cutting and washing allowance) క్రింద ప్రతిసోల్జరునకు నెలకు రు ౩-౦-౦ ఇవ్వబడుచున్నవి. ఈతల కత్తిరింపునకే ప్రతిసిపాయివద్ద నెలకు రు. ౦-౫-౦ పట్టుకొనబడుచున్నది. దీనిలో బ్రిటిషు సైనికులను తగ్గించుటవలన ౨౦త్తి లక్షల రూప్యములను పొదుపుచేయవచ్చును. పైగా వారిస్థానే నియమింపబడిన సిపాయిలవద్దనుండి ౨౪ లక్షల రూప్యములను బిగబట్టుకొనవచ్చును. మొత్తముమీద దీనిలో ౯౨౩ లక్షలరూప్యముల ఖర్చును తేలికగ తగ్గింపవచ్చును.

దుస్తులఅలవెన్సు (kit and clothing allowance) క్రింద సోల్జరునకు రు. ౫-౧౫-౦, సిపాయికి రు. ౨-౧౫-౦ ఇవ్వబడుచున్నవి. సోల్జరుస్థానే సిపాయిని నియమించినచో తలకు రు. ౩-౦-౦ చొప్పున మొత్తము ౨౦త్తి లక్షల రూప్యముల ఖర్చును తప్పింపవచ్చును.

సజ్జీకరణపు అలవెన్సు (equipment allowance) కూడ పైదానివలెనే యివ్వబడుచున్నది. దీనిలోకూడ ౨౦త్తి లక్షల రూప్యములను ఆదాచేయవచ్చును.

ఫర్నిచరు అలవెన్సు (furniture allowance) క్రింద వివాహితులైన సోల్జరులకు నెలకు రు. ౩-౪-౦ ఇవ్వబడును. ఈ అలవెన్సు సిపాయిల కివ్వబడదు. దీనిలో షుమారు ౩ లక్షల రూప్యములను పొదుపుచేయవచ్చును.

వివాహపు అలవెన్సు (married soldiers allowance) క్రింద వివాహితుడైన ప్రతి సోల్జరునకు నెలకు రు. ౩౦-౦-౦ చొప్పున నివ్వబడును. పదిమంది భార్యలను కట్టుకొన్నను సిపాయి కిట్టి అలవెన్సు క్రింద రాగి దమ్మిడీకూడ ముట్టదు. దీనిని తీసివేయుటవలన ౮ లక్షల రూప్యముల ఖర్చును తగ్గింపవచ్చును.

బిడ్డల అలవెన్సు (Soldiers' Children Allowance) క్రింద బిడ్డలుగల ప్రతిసోల్జరునకు బిడ్డకు నెలకు రు. ౧౦-౦-౦ చొప్పున నలుగురు బిడ్డలవఱకు యివ్వబడును. ఈ అలవెన్సుకూడ సిపాయికి లేదు. దీనిలో ౬ లక్షల రూప్యములు మొదలు ౭ లక్షల వఱకు ఖర్చు తగ్గింపవచ్చును.

సోల్జరులకు పారిశ్రామికశిక్ష నొసగు నిమిత్తము ప్రతిసంవత్సరమును ౬ లక్షల రూప్యములు వెచ్చింపబడుచున్నవి. సిపాయిల కిట్టి సౌకర్యము లేదు. దీనినంతయు తగ్గింపవచ్చును.

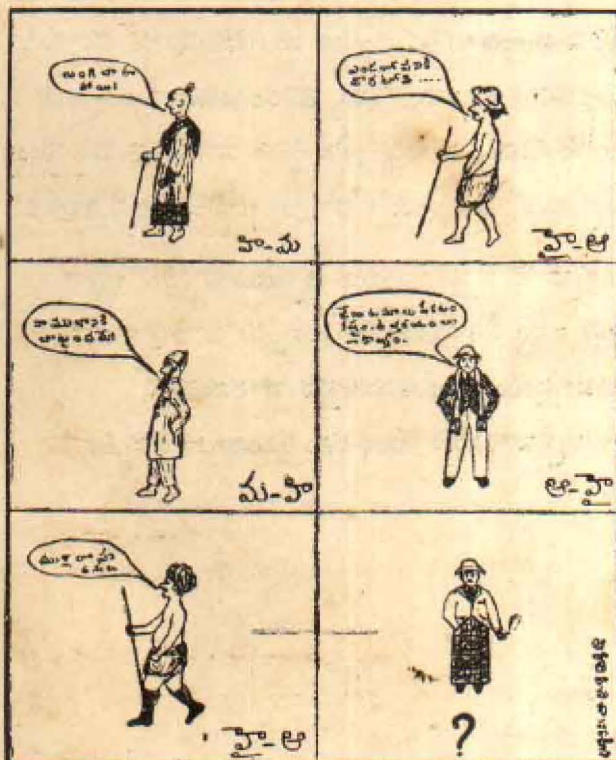
ప్రస్తుతము భారత వర్షములో ౬౦ వేలమంది సోల్జరు లున్నారు. వారినందరిని తగ్గించినచో ౮ కోట్ల ౮౨ లక్షల రూప్యములను పొదుపుచేయవచ్చును.

ఇట్లే మఱి పెక్కువిధముల ఖర్చును తగ్గింపవచ్చును. నేడు భారతవర్ష సైనికదళములలో నున్న శ్వేతవర్ణుల నందరిని తగ్గించి, వారిస్థానమున భారతీయులను నియమించినచో (పైన కొంతవఱకు చూపబడినట్లు) సైనికవ్యయములో ౩౨ కోట్ల రూప్యములను పొదుపు చేయవచ్చును. ఈ లెక్కలనన్నిటిని వివరముగ నొకరచయిత కొంతకాలము క్రిందట బొంబాయి క్రానికలు పత్రికలో చర్చించెను.

ఇట్లే సైనికవ్యయమును తగ్గించుటకు మఱిపెక్కు మార్గము లున్నవి. వీని నాచరణలో పెట్టుటకు ప్రతిబంధకము లేవియు లేవు. కేవలము బ్రిటిషువారిహృదయము పరివర్తనమునందవలెను. ఆహృదయ పరివర్తనముచేయుట కొఱకే నేడు గాంధిమహాత్ముడు యెరవాడచెరసాలలో తపస్సుచేయుచున్నాడు.

ఆంగ్లో హైందవ మహమ్మదీయ సమ్మేళనమునకు సూచనలు

పున్నమ చందమామ

కవిభూషణ, కవిరాజ శ్రీ రాజా వత్సవాయ వేంకట నీలాద్రిరాజుగారు

నీరజబాంధవుండు నలినీమలినీకరణప్రచారనీ
హార మడంప విల్గొనినయప్పుడు వాని నెదుర్కొనంగ నీ
హారమరీచి యెత్తిన శరాసన మనంగ జనర్వ్యసూశుభా
కారము వొల్చె దత్కరవికర్షితమై గగనాంగణంబునన్.

అలరన్ గైదువజోదుమామ యిలువేల్పైయుండ నింద్రాణితో
గలియన్ బల్లకి నెక్కి మోచు మునివర్గం బెల్లిపైవన్ దివిన్
దలక్రిందౌ నహుషేంద్రు వైఖరి మఘానక్షత్రభాజ్మౌని మం
డలముక్తం బహిష్కార గానబడియెన్ బ్రాచ్యాచలాగ్రంబునన్.

తెమలిచి సంజకావితెర దించిన మంచముమీద యామినీ
కుముదదళాక్షి కన్గవ మొగుడ్చు దొరంగునెడన్ దదగ్రభా
గమునకు దెచ్చు తూర్పుచెలికత్తియ డాపలిచేతి మించుట
ద్దముక్రియ దోచె ఫల్గునుల దాపున జాబిలి హస్తవైపునన్.

వ్రాలకవ్రాలె నస్తశిఖరంబున జిత్రయు స్వాతిగొల్వగా
మాలతి నవ్వ శీతకరమండల మప్పుడు కాలపూరుషో
న్మీలితహస్తముక్తరజనీరమణీస్తన హారమధ్యగ
స్థూలనవప్రవాళమణి శుంభదనుత్తమనాయకాకృతిన్.

దండనీతి : మరణశిక్ష

ఏ. యల్. జగన్నాథరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

౧

మన మాతృభాష. రాజభాష కాకపోవుటచే సామ్రాజ్యవ్యవహారికానుశాసనికములగు విషయములను సరిగాఁ జర్చించుటకుఁ దగిన పరిభాష. మనకుఁ బరిచితమై యుండలేదు. మఱియు నాంగ్లభాషలో వ్యక్తీకరింపఁబడు కొన్ని భావములు మనభాషాసంప్రదాయమునకు నూతనము లగుటవలన, దండనీతిలో విధినిషేధనియమములను జర్చించునపుడు పారిభాషికపదములను జాగరూకతతో నెన్నుకొనవలయును. సంశయములకు వీలైనంతవఱకుఁ దొలఁగించుటకుఁ గొన్నిపదముల నిట్లు పొందుపఱచుచున్నాను :—

౧. Criminal Law = దండ నీతి.

౨. Law = వ్యవహారము, ఆచారము, ఆదేశము, రాజాజ్ఞ, కార్యాకార్యనియమము, వ్యవహారవిధి, స్మృతి.

3. Crime = అపరాధము, దోషము, పాతకము, నేరము.

౪. ప్రత్యుపకృతి = Compensation.

ప్రకరణముఁ బట్టి పయిపదములలో నను వగు వాని నచ్చటచ్చటఁ బ్రయోగించుచున్నాను.

ఈవిషయమును బూర్తిగాఁ జర్చించుటకుఁ బూర్వము దండనీతి పూర్వచరిత్ర తెలిసికొనియుండవలయును; మఱియు దండనీత్యుపష్టంభముల నెఱిఁగియుండవలయును. కావున దండనమన నేమి? ఎట్టి కార్యములు దండనార్హములు? దండించువా రెవరు? దండనము వలనఁ బ్రయోజన మేమి? అను ప్రశ్నల కుత్తరము లీయవలసియుండును.

మానవుని జీవితము సాంఘికము. మానవునిలో సంఘీభావము వృద్ధినొంది, రాష్ట్రమనునది యేర్పడినప్పుడు, రాష్ట్రపరిపాలనాక్రమముకొఱకు మానవుఁడు నిలిచిన యవస్థ, మానవసాంఘికపరిణామములో నొక యున్నతమైన సోపానము. మన ప్రశ్నల కుత్తరము లిట్టి స్థితిలో నున్న సాంఘికవ్యవహారములను బరిశీలించిన గ్రహింపవచ్చును.

౨

ఆధునిక దండనీతి కొన్నికొన్ని యపరాధములకు మరణశిక్ష విధించుచున్నది. అత్యంతపాతకులగువారు సంఘములో జీవింపఁదగరనియు, క్రూరమృగములను సంహరించునట్లు వీరలను గూడ వధింపఁజేసినఁగాని సంఘము వర్ధిల్లదనియుఁ, గొందఱు దండనీతిజ్ఞుల యభిప్రాయము. దీనికిఁ బూర్వపక్షము చేయువారు, మరణశిక్ష యెట్టిపాతకమునకైనను విధింపఁదగదనియు, నట్టి శిక్షావిధాన మధర్మమనియుఁ జెప్పుదురు.

రాష్ట్రపరిపాలనాక్రమములోఁ గార్యాకార్యనియమమును, స్మృతివ్యవహారనిర్దేశమును ముఖ్యములు. దండనీతియనునది కేవలము కార్యాకార్యములను శాసించునది. ఇయ్యది కార్యము. కొన్ని సాంఘికపరిస్థితులలో ప్రతివ్యక్తియు నిట్టికార్యము విధిగా నిర్వర్తింపవలయును. ఇయ్యది అకార్యము: శాసనోల్లంఘనముఁ జేసిన నెవ్వఁడైనను శిక్షాపాత్రుఁడు కాఁగలఁడు. ఇట్లు దండనీతి నిర్దేశించుచుండును. ఇట్టి దండనార్హకార్యాకార్యములకును, స్మృతివ్యవహారవిషయములకును భేదము కలదు. అది యెట్లన :—

౧. దండనీతిలో నిషేధింపఁబడిన కార్యములు దోషములు, పాతకములు; స్మృతివ్యవహారనిషిద్ధకార్యములు పాతకహేతువులు కావు.

౨. అకార్యము లన్నియును అనర్థహేతువులు. కాని పాతకముల వలన సంభవించు ననర్థము సంఘసర్వస్వమునకును హేయము; అసామ్రాజ్య వ్యావహారికములు

అర్థిప్రత్యర్థులకు సంబంధించునవియే కాని, ఇతరుల యెడ బాధకములు కావు.

౩. పాతకములను దండించునట్టి యధికారము కేవలము రాష్ట్రీయము. ప్రత్యేకవ్యక్తులకు దండనక్రియ యందు పురస్కారము లేదు.

౪. పాతకులకు శిక్షవిధింపవలయును. అస్మార్త వ్యావహారిక కార్యములను జేయువారు ప్రత్యుపకృతి గావింపవలసియుండును.

ఈ భేదములు ఉదాహరణమువలన స్పష్టమగును.

౧. నేనొకవర్తకుడను. మఱియొక వర్తకునకుఁ గొన్ని వీసెల పంచదార నిచ్చెదనని వాగ్దానము చేసి యుంటిని. అట్లు ప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్ప లేనందులకు, నేనాతనికిఁ బ్రత్యుపకృతి గావింపవలె నేకాని వేఱేమియు లేదు. అట్టిప్రతిజ్ఞా భంగము చేయుటవలన నేను పాతకుఁడను (Criminal) గాను.

౨. కోపావేశమున నేనొక మనుష్యునిఁ జంపితి ననుకొందు. అట్టితఱి నేను పాతకి నగుదును. మారణదోషము ప్రత్యుపకృతిచే శాంతింపదు— శాసనవిహిత దండనమును దోషి యవశ్యము పొందవలసినదే.

అట్లైనఁ గార్యజాలములోఁ బూర్వోదాహృత విభాగ మెట్లు కావింపవలయును?

అందులకుఁ బ్రత్యేక సూత్రము కానరాదు. "జనవాక్యంచ కర్తవ్యం" అనునదియే మూలసూత్రము. సాంఘికచరిత్రఁ బరిశీలించిన దేశకాలానుసారముగాఁ బైవిభాగము మారుచున్నట్లు తెలియును. ఒకానొక ప్పుడు మారణదోషమునకు కూడ నార్థిక ప్రత్యుపకృతి గావింపఁగలిగినవాఁడు శిక్షితుఁడు కానవసరము లేకుండెను. ఈవిభాగభారము శాసనసభలపై ప్రసక్తమగుచున్నది.

ఇప్పుడు దండనమువలన ప్రయోజనము విచారింతము. తత్ప్రయోజననిరూపణార్థము చతుర్విధవాదములు కలవు:—

౧. ప్రతీకారవాదము.

౨. పారివర్తనికవాదము.

౩. నిరోధవాదము.

౪. భయహేతువాదము.

౧. ప్రతీకారవాదము

పాతకుఁడు సంఘమున కపచారముఁ జేసెను. కనుక సంఘము దోషికిఁ బ్రతీకారము గావింపవలయును. ప్రతీకార మొనర్చుట మానవధర్మము. శిక్షితుఁడైన పాతకునివలన ధర్మసంస్థాపనము కాఁగలదు. దుష్టశిక్షణవలన సంఘమును దహింపఁజేయు ధర్మాగ్రహజ్వాల శాంతినొందును. ఇట్లు ప్రతీకారవాదులు తమపక్షమును సమర్థించుకొందురు. ఇందు వృద్ధుల వచనముల కూడఁ బ్రమాణములుగాఁ జూపవచ్చును. "సర్వో దండ జితో లోకః..." అని మనువచనము. దండభయముచేతను గాని యధర్మమును నిర్మూలింపసాధ్యము కాదు. పాశ్చాత్య స్మృతికారులు, "Eye for eye, foot for foot, tooth for tooth, hand for hand must go"* —"నీశత్రువు నీకట్టి యపకార మొనరించెనో అట్టి యపకారమును నీశత్రువు నెడలఁ గావింపవచ్చు" నని చెప్పియున్నారు.

కాని, కేవలము దండనము ప్రతీకారభావముతో జేయుట న్యాయవిధానము కాఁజాలదు. పాతకజనకములగు ప్రవృత్తులకు మూలకారణ మాలోచించి, వానిని నిర్మూలించిన, పాతకములు రాష్ట్రబహిష్కృతములు కాఁగలవు. ఇట్లు తర్కించువారు

౨. పరివర్తనవాదులు

వీరి మతము ప్రకారము దోషులు రోగులు. దుష్కార్యప్రవృత్తి మానసికరోగము. అంధత్వము బధిరత్వము వలెనే, పాతకిత్వము వికృతి. అట్టిరోగోత్పత్తికి వివిధ కారణములు గోచరించవచ్చును. సంస్కారసంపర్క పరిస్థితి విశేషముల్ను బట్టి వ్యక్తుల ప్రవృత్తులు మారుచుం

* పదార్థము:—కంటికి కన్ను, పంటికి పన్ను (ల్లు), కాలికి కాలు, చేతికి చేయి ఇవ్వవలసియుండును.

దును. కాని వస్తుతః ప్రతివ్యక్తియందును సుగుణమే యున్నదికాని దుర్గుణములేదు. అట్టితరి దోషులయెడలఁ బ్రతీకారభావము వహించుటకన్న దయఁబూని వారిని సన్మార్గానువర్తు లగునట్లు చేయుటయే రాష్ట్రీయాధికారముయొక్క పరమావధియైయుండును. కనుక వీరికి, కారాగృహము లన్నియు రోగనివారణాలయములుగా మారుచున్నవి.

ఇట్టిసంకల్పములో నిజము లేకపోలేదు. సహజముగా మానవుఁడు పాతకి కాఁడు. మనుజునకు సంస్కారసంపర్కాదులవలన వృత్తిపరిణామము కలుగును. కనుక, ఎట్లు దుస్సంస్కారాదులవలన వాఁడు పతితుఁ డయ్యెనో, అట్లే సుసంస్కారములవలన పునీతుఁడు కాఁగలఁడు.

ఈ కల్పన యెంత సమంజసముగా నున్నను, దీనియాచరణ విధానము దుర్బోధము. వ్యవహారరీతిని గొంతవఱకు నిరుపయోగము. ఒక పంచమహాపాతకునకు విద్యాబుద్ధులు గఱపి, యింద్రియ వైపరీత్యములను దృఢప్రజ్ఞతో నిరోధించునంతటి మునిపుంగవునిగా మార్చుట దురూహము.—అట్టిపరిణామము వచ్చుటలో నసందర్భమేమియు లేక పోయినను, సాధారణముగా నట్టిది సంభవించుట మిక్కిలి దుర్లభము.

మఱియుఁ గామక్రోధప్రచోదితములగు దుష్కార్యములు రోగోద్భూతవికారములని చెప్పుటలో పారస్యము తక్కువ. ప్రప్రథమమున రాష్ట్రీయాధికారులు దోషములను జేయువారలను నిరోధించినయెడల, రాష్ట్రములో శాంతి నెలకొల్పవచ్చును. కనుకఁ దద్విధానము ప్రధానముగాని, వేఱేదియును ముఖ్యముకాదు. ఈవిధముగఁ బరివర్తనవాదుల నాక్షేపించువారు

3. నిరోధవాదులు

వీరిమతమున దండనము నిరోధనార్థము. శిక్షితుఁడగు దోషి, పునర్దండనమునకు వెఱచి తనస్వాతంత్ర్య సుఖములను గోల్పోవలేక, తిరిగి పాతకకృత్యముల నాచరింపఁబూనఁడు.

వీరివాదము వ్యవహారరీతినిఁ జక్కఁగా నున్నది. ఇంకొక వాదము, భయహేతువాదము.

౪. భయహేతువాదులు

చాలవఱకు నిరోధవాదుల పథమునే యవలంబించుచున్నారు. వీరలకు భేదము విస్తారములేదు. దండనాదర్శము భయహేతువాదులప్రకారము, సంఘమందు భయోత్పాతము కలిగించుట. శిక్షితుఁడగు దోషి సంఘమునకు భయచిహ్నమగుచున్నాఁడు. ఏతత్స్మృతివలన నెవ్వరైనను దండనీతివిరుద్ధకార్యములను జేయఁబూనరు.

ఈసూత్రము ననుసరించియే కాఁబోలు మూఁడు శతాబ్దముల క్రిందట నింగ్లండు ఫ్రాన్సు దేశములలో దోషులను చెట్లపై నురిదీసి, యాకళేబరముల నట్లే కాకులకును గ్రద్దలకును విడుచుచుండెడివారు. అట్లు వ్రేలాడు కంకాళములు ప్రతిపథికునకును శాసనోల్లంఘన ఫలమును జక్కగా చిత్రించి బోధించుచుండెడివి.

ఆదినములు నడచినవి. అట్టి దుర్భరవిధానములు నేఁటి దండనవిధానమందుఁ గానరావు.

ఈసూత్రమున కూడ వాస్తవముగా దోషము కానరాదు. ఒకానొకదోషికి విధింపఁబడిన శిక్ష సంఘమునకు విజ్ఞాపనము.

కాని పైనిరూపించిన చతుర్విధవాదములను బరిశీలించి చూచినఁ బ్రత్యేకముగా నేదైనను, అసంపూర్ణమని తెలియును. ప్రతీకార, పరివర్తన, నిరోధ, భయహేతువాదము లన్నియు సమ్మేళనము చేసినఁగాని దండన విధానోపష్టంభము స్థిరప్రతిష్ఠ గాంచనేరదు. ఎట్టి దండన విధానములైనను, ప్రాశస్త్యాప్రాశస్త్యములను దేశకాలానుసారముగా విచారించి, నిరూపించినం గాని న్యాయవర్ధనములు కానేరవు.

ఇఁక మరణశిక్షావిధానముయొక్క న్యాయాన్యాయములను విచారింపవచ్చును. ఆధునికదండనీతిలో, గురుతమమగు శిక్ష మరణము. చిరకాలమునుండియు,

నిట్టి శిక్షావిధానము నానాదేశములయందును గలదు. ఇట్టి శిక్ష మహాపాతకులకే విధింపఁబడుచున్నది.

అయినను నాగరికత పెంపొందినకొలఁది, మరణశిక్షను దండశాసనములనుండి తొలఁగింపఁ బ్రయత్నము కానవచ్చుచున్నది. ప్రాచీనకాలమున మరణశిక్ష విధించునప్పుడు మారణవిధానములు మహాఘోరములు. దోషిని సూక్ష్మముగా బ్రాణత్యాగముచేయనీయక, పలుకష్టముల పాలుచేసి తుదకు చంపెడివారు. ఇట్టియాచారము, పాశ్చాత్యదేశముననేమి, మనదేశముననేమి, ప్రబలముగా నుండెడిది. ఏనుఁగులచేఁ ద్రొక్కించుట, మరుగుచుండెడి తైలములోఁ బడఁద్రోయుట మొదలగు క్రియలు, లోకవిదితములు. క్రమ క్రమముగా, మారణక్రియలలో సూక్ష్మములే యెన్నుకొనఁబడినవి. అమెరికాదేశములో విద్యుచ్ఛక్తివలన మారణముఁజేయుట కొన్ని స్థలముల యందుఁ గలదు.

అదియట్లుండఁ గొందఱు ధర్మశాస్త్రకోవిదులు మరణశిక్షయే అప్రశస్తమని తలంచుచున్నారు. మరణశిక్ష దండనస్మృతినుండి తొలఁగించుటకు సాధ్యముకాదని తలంచువారలలో న్యాయాధ్యక్షుఁడగు డార్లింగ్ మొదలగువారు కొందఱుకలరు. వారివాదము సూక్ష్మము: మహాపాతకుఁడు అహివృశ్చిక వ్యాఘ్రతుల్యుఁడు. వానిని సంహరించుటయే సంఘమునకు శ్రేయోదాయకము. అదండ్యులను దండించుట యెంత పాపహేతువగునో దండ్యులను దండింపకపోవుటయు నంత పాపహేతువే యగును.

దీనికిఁ బూర్వపక్షము మిక్కిలి బలీయము. అది ముఖ్యము లగు మూఁడుకారణములపై నాధారపడి యున్నది :—

౧. భగవద్దత్తమగు మానవజీవితమును సంహరించుటకు, మానవమాత్రున కధికారము లేదు. తాను నశింపఁ జేయఁగలఁడేకాని మానవుఁడు, పునరుజ్జీవింపఁజేయలేఁడు కనుక, మానవునకు మరణశిక్ష విధించుట కధికారము లేదు. అయ్యది యీశ్వరేచ్ఛకు వ్యతిరేకము.

౨. గుణ దోష విచారణచేయు న్యాయాధ్యక్షుఁడు ప్రకటితకార్యములనే విచారించును కాని, మానవతత్త్వము సరిగా నాలోచింపఁబూనఁడు. అతి భ్రష్టచరితుఁడైనను కాలపరిణామమున మిక్కిలి గుణవంతుఁడు కావచ్చును.

అట్టివానిలో నంతర్వాహినియై యేమహాశక్తి ప్రవహించుచున్నదో? మరియు నొకానొకఁ డతిపురీక్షుఁ డైనను కొంతవఱకు హేయగుణాన్వితుఁడు కాఁడని నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁదగునా? బ్రతికియుండిన జీవితము మారవచ్చును. బ్రతికియుండిన మానవునిలో నణఁగి యున్న శక్తుల నుద్బోధము చేయుటకు సమయము చిక్కును.

౩. సాధారణముగా దోషములు స్థిరపరచుట కష్టము. ప్రత్యక్షముగా దోషము చేయఁబడినట్లు ఋజువగుట దుర్లభము. న్యాయాధ్యక్షుఁడు అనుమానించి, పరిస్థితులనుబట్టి యూహించి, ఆరోపితదోషమును నిర్ధారణ చేయవలయును.

న్యాయాధిపతి యెట్టి మేధావియైనను, మానవుని ధీశక్తి స్వల్పమైనదనియే నమ్మవలయును. అట్టి వారే, ప్రమాణపురుషగణము కూడ. అట్టితఱి కించిత్సంశయము కలిగినను, మరణశిక్ష అన్యాయహేతు వగునేమో యనుభయము కలుగును. కనుక, సాధారణముగ మరణశిక్ష తొలఁగించుట శ్రేయోదాయక మగునేమో.

ఈహేతువులచే, గాంధిమహాత్ముఁడు మొదలైన మహాపురుషులు కొందఱు మరణశిక్షను, దండనస్మృతినుండి తొలఁగింపవలయుననియే యభిప్రాయపడుచున్నారు.

సాంత్వనము

దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు

(కృష్ణునివలె దక్షిణనాయకత్వమును వహించి చరించు మధుకరయువకుని మోటుమానిసివనియుఁ, జపలుఁడవనియు నిందించి భర్త కెఱింగించి పద్మకోరకకారానిహితాత్ముఁ జేయుదునని నళిని బెదరించినది. ప్రణయకోపము వీడి ప్రేయసి మరలఁ బ్రసన్నయగుట కాతని వేఁడికోలు.)

విభుఁడు విభుం డటంచు నరవిందమ! న న్నతఁ డేమి సేయు? నీ
రభస మొకింత చూచిన కొలందిగఁ బ్రేమయు హెచ్చుచుండె, నా
కభయ మొసంగి ప్రోవఁ దగు నంతియ కాని తిరస్కరించుచో
నుభయులమున్ మునుంగవలె నుద్ధతశోకమహాంబురాశిలో.

ఎక్కడనో నభమ్మునయి నేఁగుచుఁ దా నొక మాఱు గూడ నీ
ప్రక్కకు రానివాఁ డకట! భర్తయె తీవ్రమయూఖుఁ డోసి! నీ
కెక్కడిపెత్తి? బాల్యమున నింతవికాసము సంతరించి నీ
మక్కువ కాస్పదుండయిన మాన్యుఁడు తండ్రి యనంగఁ జెల్లఁడే?

మూలములేని కోపమును ముగ్ధ! వహింపకు నన్నువంటి ప్రే
మాలయుఁ డీ త్రిలోకములయందును లేఁడని నీ వెఱుంగవో?
చాలును జాలు నింక నవిచారిత వాక్యము లేమి సేతు? నే
గాలియొ సోఁకుటన్ బెడమొగం బగుచుంటివి! క్రొత్తవాఁడనే?

అదియును సంతసంబె వినుమంబుజకోరకబంధనంబు నా
కొదవుట! నాయవస్థ కయయో! యని కుంది ప్రసన్నచిత్తయై
తుదకు వికస్వరోన్ముఖముతో నది నన్నలరించుఁ గావునన్
బెదరెడు వాఁడఁ గానుజుమి! విద్విషవృత్తిఁ జరింపఁబూనుచో.

ఎఱిఁగి యెఱుంగలేక వచియించినఁ జెప్పెడి దేమి? నీకు నా
మొఱకుఁదనమ్ము పూర్వ మనుభూతమె? పూవిలుకాని బారికిం
గుఱియయి చేయుచేష్ట లనుకూలములే యగు, భోగపూర్ణయా
తరుణికి మొఱకుం డగునె తత్ప్రియకాంతుఁ డొకింత తెల్పుమా!

'ఇంకొకతె కానుపించినయెడల నన్ను - వదలిపోదువు నీ వుత్తవంచకుఁడవు
నమ్మఁగా రాదు నీకుఁ బున్నెమ్ము గలుగు - నరుగు మెందేని నను వీడు' మందువేని?

జనుల శాసింపఁగాఁ జాలిన విద్యావిశారదులైన భూస్వామివరులు,
తమప్రవృత్తియు శిష్యతతికి నాదర్శమై యలరారఁదగు నుపాధ్యాయగణము,
జగముఁ బ్రోచెడు మతాచార్యవర్యులమని సన్న్యాసులైన ముష్కరశతంబు,
సంఘ మధోగతిఁ జనుచున్న దిఁక మార్పు కావలె ననెడు సంస్కర్తృచయము,
నొక రసఁగ నేల? మనకన్న నూహయందుఁ - బెద్దలౌ మానవులె సిగ్గు విడిచిపెట్టి
నియతి మాలి చరింపఁగ నీచజాతి - కీటకమ్మున కుండవే లోటుపాట్లు!

అన్యపుష్పాసవపిపాస నప్పుడప్పు - డేఁగుచుందును మతి చలియించి కాని
సత్యమును బల్కుచుంటి సంశయము వలదు-నాకు నీ వన్న నెపుడుఁ బ్రాణమ్మసుమ్ము!

చిన్నతనంబునుండియు వశీకృతమా హృదయమ్ము గల్గి నీ
సన్నిధినే చరింపుచు నజస్రము నీ గుణసంస్తవంబు న
త్యున్నతమౌ కలస్వనముతో నొనరించెద నట్టి నాయెడన్
గన్నియ! నీ వొనర్చెడు నిరాకరము సైఁచుట యెట్లు తెల్పుమా!

చంపక మట్లు నీకు నతిసాహసమున్ బల మున్నచో ననున్
బంపుము పోవువాఁడ నణుమాత్రము నీపయి నాస లేక, యీ
తెంపును జంపు చాలును గదే! యిఁక నీమధు పాననిచ్చి మ
న్నింపుము! దోష మున్న సహియింపుము! నాపయిఁ గూర్మి నింపుమా!

లోకబాంధవోపాసన

జోస్యుల శ్రీరామమూర్తిగారు

లోకబాంధవు డనగా సూర్యుడు. లోకమున కంతకును ఆయురారోగ్యముల నిచ్చి బంధుకృత్యము నెరవేర్చుటవలన సూర్యుడు లోకబాంధవు డయినాడు. అట్టిసూర్యునియొక్క ఉపాసన—సేవయే, లోకబాంధవోపాసన.

మానవులమగు మనకు దైవభక్తి పరమావశ్యకము. ఏజాతి వారయినను—నాస్తికుల మాటయటుండనిండు—అందరును ఏదో యొకవిధమైన దైవమును గొలుచుచునే యున్నారు; అందరికిని భక్తి యనునది వదలరానిది. ఇట్టి భక్తి దైవముపై మనకు కుదురవలయు నన్న మనోనిశ్చలత యావశ్యకము. మనోనిశ్చలత సాకారమగు వస్తువుల యందు గాని సాధ్యము కాదు. అందుకయియే విగ్రహము నేర్పరచుట. ఇట్టియెడ ప్రత్యక్ష-దైవము, లోకబాంధవుడు నగు సూర్యుని యుపాసన మన మనోనిశ్చలతకు మిక్కిలిగ తోడుపడజాలదా? పైగా లోకబాంధవుడు తన్నుపాసించువారికి ఆయురారోగ్యములను, తద్ద్వారా ఐశ్వర్యమును ఒసగుమగదా!

ఈలోకబాంధవోపాసన మన పూర్వుల యాచరణయం దుండినది. కాలగతి బట్టి దానియం దాదరము మానవులకు సన్నగిల్లుచు వచ్చినది. కాని నేడది మరల మానవుల హృదయముల పొడసూపుచుండుట సంతోషింపదగినది. అందం దిప్పు డీయుపాసనను సాధింప సంస్థలు బయలుదేరుచున్నవి. దీనియం దాదరము నానాటికి హెచ్చుచున్నది. ఎందరో దీనివలన ఆయురారోగ్యములను బడయుచున్నారు.

ఇట్టి యీ లోకబాంధవోపాసన యెట్లాచరింపవలయునో తెలుపుటయే యీవ్యాసముముఖ్యోద్దేశ్యము. ఈలోకబాంధవోపాసననే మనవారు సూర్యనమస్కారము లందురు. దీనివలన దేహమునకును, మనస్సునకును మితిలేని లాభములు గలుగును.

విధానము

నిత్యము బ్రాహ్మముహూర్తమున, అనగా సూర్యోదయమునకు పూర్వమే, లేచి, కాల్యకృత్యములను దీర్చుకొని స్నానము చేసి శుభ్రమైన వస్త్రములను ధరించి, అనూన్యలబాటుడయి చెట్లుచేమలు లేని శుభ్రమైన బయలుప్రదేశమునకు వెళ్లి, మిట్టపల్లములు లేని, గట్టిగనున్న సమప్రదేశమును చూడవలెను.

తరువాత తూర్పుగ తిరిగి వస్త్రము మోకాళ్లపైకి గట్టి తదితరవస్త్రముల విసర్జింపవలెను. శుభ్రమైన తెల్లని వస్త్రమును (సుమారు రెండుమూరలు చదురముగలదానిని) భూమిపై పరచవలెను. రెండుపాదములను కలిపి కాలిబొటనవ్రేళ్లు గుడ్డఅంచును చేర్చియుంచవలెను. శరీరమును సరిగా నిలబెట్టి నమస్కరించి యుండవలెను. చేతిబొటనవ్రేళ్లు ఱొమ్ముమధ్య నుంచవలెను. తక్కిన ఎనిమిదివ్రేళ్లు కలిపి యుంచవలెను. సూర్యునివైపు చూచుచు దృష్టి స్థిరపరచి శారీరక మానసిక దైవిక బలములు రావలెనని మనస్సున సూర్యుని ప్రార్థించి, "ఓం, హ్రాం, మిత్రాయ నమః' యని సూర్యనమస్కారములు ప్రారంభింపవలెను.

మొదటిస్థానము (చి. ౧):—పైచెప్పినవిధమున

నిలబడుట. శరీరమును వంచరాదు. దృష్టిని ఎదుటి వస్తువుపైననే కొంతసేపు నిలుపవలెను.

రెండవస్థానము (చి. ౨):—'ఓం హ్రాం మిత్రాయ నమః' అనుచు చేతులను పైకిఎత్తుచు గాలిని పీల్చవలెను. చేతులు చెవులకు తగిలీతగులన ట్లుంచవలెను. అరచేతులు ముందుకు ఉంచవలెను. వ్రేళ్లు కలిపియుంచవలెను.

మూడవస్థానము (చి. ౩):—వంగి అరచేతులను భూమిమీద (వస్త్రముమీద) చాతీవెడల్పున ఉంచవలెను. చేతిబొటనవ్రేళ్లు, కాలిబొటనవ్రేళ్లు పరచిన వస్త్రముఅంచున ఉండవలెను. ఈవిధానము చేయునప్పుడు చాలమందికి కాళ్లు వంచవలసి ఉండును. మొదట కష్టముగ నున్నను క్రమముగ చేసినచో తేలికగ నుండుటయే కాక హెచ్చరికగాకూడ ఉండును. ముక్కును మోకాళ్లయొద్దకు తీసికొనివెళ్లుటకు ప్రయత్నించవలెను. ఇప్పుడు రెండవస్థానమున పీల్చినగాలిని పూర్తిగ వదలవలెను. వంగినకాళ్లుకొంచెము ఎత్తుటకు ప్రయత్నించవలెను.

నాలుగవస్థానము (చి. ౪):— కుడికాలును వెనుకకు జాచి వ్రేళ్లపై పాదమును నిలువుగా మోపియుంచవలెను. కాలిని జాచుకొనునప్పుడే గాలినిగూడ లోనికి పీల్చవలెను. మోకాలు భూమికి తగులవలెను. ఎడమపాదము భూమి నాన్చియుంచవలెను. ఎడమకాలు ఎడమచేతిలోపల నుండవలెను. వదనము బాగుగా వంచి ముందుకు చూడవలెను. చేతులు కదల్చరాదు.

ఐదవస్థానము (చి. ౫):—ఎడమకాలునుకూడ

వెనుకకు జాచి కుడికాలితో చేర్చవలెను. రెండు పాదములు కలిపి వ్రేళ్లపై నిలుపవలెను. మెడను ఆకాశమును చూచుచుండవలెను. ఈస్థానమున వీపు క్రిందికి వంచవలెను. శరీరము వంచరాదు. శరీరము వంతయు చేతులపైని, కాలివ్రేళ్లపైని నిలుపవలెను. గాలిని కుంభించియుండవలెను.

ఆరవస్థానము (చి. ౬):— నొసలు, రొమ్ము, మోకాళ్లు భూమికి తగులునట్లు పరుండవలెను. గాలిని వదలవలెను. పొత్తికడుపు భూమికి తగులరాదు. పిరుదులు పైకి ఎత్తవలెను. మోచేతులను ప్రక్కలకు వదిమియుంచవలెను.

ఏడవస్థానము (చి. ౭):— చేతులపై పూర్తిగ లేచుచు గాలిని పీల్చుకొనవలెను. ఆకాశమువైపు చూడవలెను. మెడను సాధ్యమైనంతవరకు వెనుకకు వంచవలెను. మోకాళ్లు భూమికి ఆన్చియుండవలెను. చేతులు కదపరాదు. నడుమును బాగుగా వంచవలెను.

ఎనిమిదవస్థానము (చి. ౮):— తలను కడుపు లోనికి తోసికొని, బొడ్డును చూచుచు గాలిని వదలవలెను. పాదములను పూర్తిగ భూమిమీద నానించవలెను. చేతులను కదపరాదు.

తొమ్మిదవస్థానము:— ఎడమకాలును యథాస్థానమున చేర్చుచు గాలిని లోనికి పీల్చుకొనవలెను. నడుమును వంచవలెను. ముందునకు చూడవలెను. (నాల్గవస్థానము ప్రకారము ఉండవలెను.)

పదవస్థానము:— కుడికాలును కూడ ఎడమ కాలితో చేర్చి మూడవస్థానమున నున్నట్లుండవలెను. ముక్కును మోకాళ్లయొద్దకు తీసికొనివెళ్లుచు గాలిని వదలవలెను కాళ్లు వంగకుండ కొంచెము పైకి ఎత్తుటకు ప్రయత్నించవలెను.

పదునొకండవస్థానము:— మొదటిస్థానమునకు వచ్చుట. గాలిని పీల్చుకొనవలెను.

మరి:— పై పదునొకొండుస్థానములు కలసి ఒక నమస్కారమగును. ఇరువదియైదు (౨౫) నమస్కారములు కలసి ఒకయావర్తన మనబడును. అట్టి యావర్తనములు ఇరువది సం. ల వయస్సు దాటినవారు నాలుగైదయిన చేయవలెను. భూమిమీద అరచేతులు పెట్టినది మొదలు (3-వస్థానము) మరల మొదటిస్థానము

నకు వచ్చువంతవరకు చేతులను కదపరాదు. బయలు ప్రదేశమున సూర్యనమస్కారములు చేయుటకు వీలు లేనిచో తమ యింటిలో గాని, వెలుతురు బాగుగా వచ్చు ప్రదేశమునందైనను చేయవచ్చును. సూర్యుని పటమో, లేక తమ ఇష్టదేవతపటమో ఒకదానిని ఎదురుగ నుంచుకొనుట మంచిది.

ఈక్రింద నుదాహరించిన ౨౫ మంత్రములు ౨౫ నమస్కారములు చేయుటకు వీలగును. ఎన్ని యావృత్తులు చేసినను ఈమంత్రములే. నమస్కారముల నారంభించినప్పుడెల్ల వరుసగా ఒక్కొక్క మంత్రమును గట్టిగా నుచ్చరించవలెను. అట్లుచ్చరించుటవలన ఊపిరితిత్తులకు బలము కలుగును.

౧. ఓం హ్రాం మిత్రాయ నమః.

౨. ఓం హ్రీం రవయే నమః.

౩. ఓం హ్రూం సూర్యాయ నమః.

౪. ఓం హ్రైం భానవే నమః.

౫. ఓం హ్రౌం ఖగాయ నమః.

౬. ఓం హ్రః పూష్ణే నమః.

౭. ఓం హ్రాం హిరణ్యగర్భాయ నమః

౮. ఓం హ్రీం మరీచయే నమః.

౯. ఓం హ్రూం ఆదిత్యాయ నమః.

౧౦. ఓం హ్రైం సవిత్రే నమః.

౧౧. ఓం హ్రౌం అర్కాయ నమః.

౧౨. ఓం హ్రః భాస్కరాయ నమః.

౧౩. ఓం హ్రాం హ్రీం మిత్ర రవిభ్యాం నమః.

౧౪. ఓం హ్రూం హ్రైం సూర్య భానుభ్యాం నమః.

౧౫. ఓం హ్రౌం హ్రః ఖగ పూషభ్యాం నమః.

౧౬. ఓం హ్రాం హ్రీం హిరణ్యగర్భ మరీచిభ్యాం నమః.

౧౭. ఓం హ్రూం హ్రైం ఆదిత్య సవితృభ్యాం నమః.

౧౮. ఓం హ్రౌం హ్రః అర్క భాస్కరాభ్యాం నమః.

౧౯. ఓం హ్రాం హ్రీం హ్రూం హ్రైం మిత్ర రవి సూర్య భానుభ్యో నమః.

౨౦. ఓం హ్రౌం హ్రః హ్రాం హ్రీం ఖగ పూష హిరణ్యగర్భ మరీచిభ్యో నమః.

౨౧. ఓం హ్రూం హ్రైం హ్రౌం హ్రః ఆదిత్య సవిత్రర్క భాస్కరేభ్యో నమః.

౨౨. ఓం హ్రాం హ్రీం హ్రూం హ్రైం హ్రౌం హ్రః, ఓం హ్రాం హ్రీం హ్రూం హ్రైం హ్రౌం హ్రః మిత్ర రవి సూర్య భాను ఖగ పూష హిరణ్యగర్భ మరీచ్యాదిత్య సవిత్రర్క భాస్కరేభ్యో నమః.

౨౩-౨౪. ఈనమస్కారములు రెండును ౨౨-వ నమస్కారమువంటివి.

౨౫. ఓం సవిత్రే సూర్యనారాయణాయ నమః.

నమస్కారములు పూర్తియైనతరువాత 'ఓం పద్మిన్యుషశ్ఛాయాసమేత శ్రీ సూర్యనారాయణస్వామినే నమః' అని నమస్కారముచేసి భగవంతుని కేదియైన నొకఫలమును నివేదనచేసి, భుజించిన ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములు గలుగును.

సూర్యనమస్కారములవలని లాభములు:— ఎనిమిది సం.ల వయస్సు దాటినది మొదలు ముసలివయస్సు వరకు గల స్త్రీ పురుషులెల్లరు వీని నాచరించవచ్చును. ఈసూర్యనమస్కారములు మలబద్ధము, ఉబ్బసము, అజీర్ణము, నంజు, కుష్ఠు, బుద్ధిమాంద్యము, సోమరితనము, చర్మరోగములు మున్నగువానిని పూర్తిగ నివారించును; స్త్రీల ఋతుదోషాదిరోగములను నివారించి వారిని సంతానవంతురాండ్రుగ చేయును.

సూర్యనమస్కారముల నాచరించువారు సాత్వికాహారమును మితముగ భుజించుట మంచిది.

చెన్నరాజధానియందు ౧౯౩౦-వ సంవత్సరము జూలై ప్రారంభము మొదలు సెప్టెంబరు తుదివరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆరోగ్యశాస్త్రము

ఆరోగ్యమార్గము—(ప్ర) దీనదయాళు అండ్ కో., మదరాసు

ఆరోగ్యశాస్త్రము, ఫా. ౩—వెంకటరామయ్య

కథలు—ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు

పురాణకథలు, భా. ౧—పి. సూర్యనారాయణశాస్త్రి

పురాణచంద్రిక, భా. ౧,౨—యం. వెంకటరత్నం

భారతకథలు—వి. మైసూరయ్య

వినాయకచరిత్ర—వి. సూర్యనారాయణ

విశ్వామిత్రుడు—యస్. తిరువెంకటాచార్యులు

శ్రీరామచరిత్రము—(ప్ర) జి. పురుషోత్తమరావు, నంద్యాల

శ్రీ విఘ్నేశ్వరచరిత్ర—పి. సుబ్బయ్యశర్మ

సగరపట్టాభిషేకము—(ప్ర) శ్రీసీతారాం అండ్ కో., కాకినాడ

—కల్పితములు

కలియుగవినోదకథలు—బి. టి. నరసింహాచార్యులు

కుటుంబవినోదకథలు, భా. ౧—(ప్ర) పిక్టోరియల్ కో., మదరాసు

నవీన చిత్రకథలు—(ప్ర) కె. మునిస్వామి నాయుడు అండ్ కో., మదరాసు

రత్నప్రభ—ఎ. వి. నరసింహంపంతులు

—చారిత్రకములు

కాళిదాసుచరిత్రము—టిస్. యస్. ఆంజనేయులు

జీమూతవాహనుఢు, చంద్రహాసుడు—(ప్ర) పి. యస్. వెంకటేశ్వర్ అండ్ బ్రదర్స్, మదరాసు

విష్ణుసుతుడు—జి. రాధాకృష్ణశాస్త్రి

కల్పము

వినాయక వ్రతకల్పము—(ప్ర) పి. వి. సుబ్బరావు, నర్సాపురము

గణితశాస్త్రము

ఐదవతరగతి గణితము—(ప్ర) టి. వి. చెల్లప్పశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు

గణితశాస్త్రము, బుక్ ౩—వి. శ్రీనివాసాచారి, పి. యస్. కృష్ణస్వామిఅయ్యంగారు

నవీనప్రారంభగణితము, ౪, ౫, ౬—జె. వి. రమణయ్య, జి. గోపాలం

వేర్వేరుగ చేయతగినట్టి చిరుగణితపుస్తకము, నెం. ౧, ౨—యల్. బి. లాసక్

వేర్వేరుగా చేయతగినట్టి సంఖ్యమానము—యల్. జి. లాసక్

శిశుగణితము, భా. ౧, ౨—యస్. కృష్ణరావు

గేయములు

కుశలవపట్టాభిషేకము—మస్తాన్ షరీఫ్

గంగాపరిణయము—బి. సన్యాసిదాసు

జానకీరామరామాయణము—బి. భాగవతస్వామి

దేవీఅంకమ్మభజనకీర్తనలు—బి. గంగరాజుకవి

పరతత్త్వకీర్తనలు—మొహియుద్దీన్ భాషా

విఘ్నేశ్వరవిజయము—టి. కోటయ్య

క్షేమానందశతకమనకీర్తన—యం. పాపయ్య

శ్రీ సమశ్శివాయ గేయామృతము—సాయం వరదదాస్

---

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: అ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము; అనువాదకులు. ప.—పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం.—సంపాదకులు. సటీ.—సటీకము.

శ్రీ పాండురంగ భజనకీర్తనలు—టి. శేషదాసు
శ్రీ లక్ష్మీనృసింహధ్యానామృత కీర్తనలు— టి. యజ్ఞ మహాలక్ష్మమ్మ
శ్రీ వీరబ్రహ్మేంద్ర నామ తత్వకీర్తనలు—జె. నాగ భూషణదాసు
శ్రీ సీతాకల్యాణభజనకీర్తనలు—వి. వీరరాజు
శ్రీ హరి కీర్తనము లందలి భజనకీర్తనలు—శి. సర్వేశ్వరుడు
సీతావియోగంబను శబరీ మోక్షము—పి. రామదాసకవి

చరిత్ర

ఆంధ్రులు—యం. వెంకటరత్నం
ప్రపంచచరిత్ర—విజ్ఞానభిక్షు
ప్రపంచచరిత్రము, భా. ౧, ౨—శి. వందనం
హిందూదేశచరిత్ర, భా. ౨—యస్. శ్రీనివాసరావు
హిందూదేశచరిత్రకథలు—వెంకటపార్వతీశ్వరకవులు
హిందూదేశచరిత్రకథలు, బుక్ ౧—యం. కె. సుందర వరదాచార్లు
హిందూదేశచరిత్రకథలు, భా. ౨—సి. యస్. శ్రీనివాసాచారి

చిత్రలేఖనము

చిత్రలేఖనము, బోధనాపద్ధతులు—టి. బుచ్చయ్య

చట్టము

బాల్యవివాహ నిరసనచట్టము—(ప్ర) యం. యస్. పార్థసారథి అయ్యంగారు, మదరాసు
శారదాచట్టము— (ప్ర) అన్నపూర్ణాదేవి గ్రంథమాల, గుంటూరు

ఛందశ్శాస్త్రము

కవిత్వ చింతామణి—సి. కోటి నరసింహము.

జీవితములు

నెపోలియను బోనపార్టి జీవితము —(ప్ర) వి. రామస్వామి శాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు
రమణమహాఋషి జీవితము—తత్వానందస్వామి

జ్యోతిషశాస్త్రము

జాతకదర్పణము—యస్. పురుషోత్తమకవి
జాతకనిర్ణయము—యం. రామమూర్తి
శ్రీ జ్యోతిషజంత్రి—పి. వెంకటకృష్ణరాయశర్మ

దండకము

శ్రీ వీరాంజనేయస్వామి దండకము, అంగదరాయబార సహితము—కె. వెంకటకృష్ణ భావనారాయణమూర్తి

ధర్మశాస్త్రము

ధర్మసింధు—కె. కామశాస్త్రి

నవలలు

కర్పూరమంజరి, భా. ౧—సి. లక్ష్మీనరసింహము
తిరుగుడు పెండ్లి—వెంకటపార్వతీశ్వరకవులు
దేవేంద్రబాబు—కె. కృష్ణమూర్తి
భైరవఖడ్గము—కె. కృష్ణమూర్తి
మాయామయి, భా. ౫—కె. రంగయ్య
రాసిలస్—(అను) కె. నరసింహం
లలిత—(అను) జె. సత్యనారాయణ
లలితకుమారి—వి. సుబ్బారావు
సంజీవి (ప్ర) అ. లక్ష్మణస్వామినాయుడు, రాజమహేంద్రవరము

నాటకములు

అభిజ్ఞానశాకుంతలము— (అను) కె. కొండలరావు
కన్నాల దొరకడు అను గజకొంగ వైరాగ్యము—వి సుబ్బారెడ్డి
కుశలవ—జే. లక్ష్మీనరసింహము
చారుమతీమోహనము—శి. లక్ష్మీనరసింహము
పద్మవ్యూహము—యస్. పురుషోత్తమరావు
పాండవోద్యోగము—తిరుపతి వెంకటేశ్వరకవులు
ప్రచండచాణక్యము—పి. లక్ష్మీనరసింహరావు
ప్రతిజ్ఞాశాంతనవము—యం. సూర్యనారాయణశాస్త్రి
ప్రసన్నయుధిష్ఠిరీయ నాటకము—కె. విశ్వనాథం
భక్తగౌరాంగ్—వి. వెంకటరత్నశర్మ

భీష్మబ్రహ్మచారి—యస్. రామానుజరావు
రంగూన్‌రౌడి—యస్. రామానుజరావు
విచిత్రవివాహము—పి. లక్ష్మీనరసింహరావు
విప్రసందేశము—కె. వెంకటరావు
శ్రీకృష్ణరాయబారము—పి. మాణిక్యశర్మ
సంపూర్ణోత్తరరామాయణము—రామనారాయణకవులు
సత్యహరిశ్చంద్రనాటకము—యస్. రామానుజరావు

నిఘంటువు

ఆంధ్రపదనిధానము (పద్యము)—టి. రామనాథకవి

నీతి

బాలనీతికథావళి—కె. వరలక్ష్మమ్మ
నీతికథావచ్ఛము—పి. బాలకృష్ణారెడ్డి
నీతి కథామంజరి—డి. యస్. రావు
నీతి పద్యములు, త. ౪—(ప్ర). డి. కోదండ రామస్వామి, వర్నాపురము
నీతిపద్య రత్నాకరము—(ప్ర) డి. లక్ష్మణస్వామి, పిఠాపురము
నీతిరత్నాకరము—జె. శేషాద్రిశర్మ

పరిశిష్టము

అదృష్టదీపిక—(ప్ర) విక్టోరియా బుక్ డిపో, మదరాసు
అరువదివత్సరముల దృగ్గణితపంచాంగములు—(ప్ర) వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు
ఆనందవాచక పుస్తకము, బుక్ ౩—కె. నరసింహం, పి. యల్. నరసింహం
ఆర్తారావము—యస్. సూర్యనారాయణ
ఉకారప్రాసరామాయణము—ఏ. వెంకటరామయ్య
కమలాకరము. భా. ౧—(ప్ర). జె. సీతారామస్వామి, అనకాపల్లి
కమలావాచకములు, తరగతులు ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—యస్. కామేశ్వరరావు
కర్మాభరణము, భా. ౧, ౨—(ప్ర) యం. యస్. శర్మ అండ్ కో., తెనాలి
కలియుగ అల్లకల్లోలము—సి. వెంకటరమణయ్య
కల్లుసారాయుల కష్టములు—పి. పెరుమాళ్ దాసు
గృహతంత్రపాఠపుస్తకములు, బుక్ ౧—జి. వెంకటరామయ్య
గణితబోధిని, భా. ౧—కె. వీరరాఘవయ్య
గురుశిష్యసంవాదము—(ప్ర) కె. సుబ్బరాయ కృష్ణమూర్తి, బెజవాడ
చమత్కార చాటుపద్యములు—(ప్ర) డి. లక్ష్మణస్వామి, పిఠాపురము
జన్మపత్రిక—శం. రామమూర్తి
టీకాలవిజయము—కె. యస్. కన్నికేశ్వర అయ్యర్
తీర్థయాత్రావివరణము—(ప్ర) ఏ. నారాయణమూర్తి, తుని
దాస్యముక్తి—జి. వెంకటశేషాచల జగన్నాథరావు
నయప్రదీపము—కె. రామచంద్రకవి
పరీక్ష విజ్ఞానచంద్రిక—పి. అప్పయ్య
పెద్ద బాలబోధ—ఏ. కన్నయ్యనాయుడు, మదరాసు
ప్రసవపాఠము—పి. సత్యనారాయణరాజు
బాలబోధ—(ప్ర) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు
బాలరామాయణము—హెచ్. వాసుదేవరావు
బృహన్నలవిజయము—వి. శేషాద్రిశర్మ
భక్తమందారము—కె. సీతారామరాజు
భక్తిమార్గము—పి. వెంకటరామయ్య
భారతయోధులు, భా. ౨—సి. వీరభద్రరావు
భారతీవాచకములు, నెం. ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—యు. సత్యనారాయణ, పి. సూర్యనారాయణ, కె. వెంకటశాస్త్రి
భోజుడు—యస్. వి. గురుస్వామిశాస్త్రులు
మత్స్యమాంసపరిషేధము—బి. రామానుజశెట్టి
మిత్రభాషితము, పా. ౧—డి. నరసింహశాస్త్రి
ముత్యాలు—పి. వెంకటరమణయ్య
మెండటిమర్యాద—టి. యస్. రామస్వామి అయ్యంగారు
రథాంగదూతము—కె. రామచంద్రకవి
రామేశ్వరయాత్ర—ఇ. వెంకటరావు
రూమిపాదుషాచరిత్ర—సైయద్ అహమద్
లోకజ్ఞానము, త. ౨, ౩—బి. సుబ్రహ్మణ్యం

వర్ణరత్నాకరము, భా. ౨, ౩—డి. లక్ష్మణస్వామి, పిఠాపురము

వినాయకచవితి పద్యములు—(ప్ర) సి. పెరుమాళ్, గుంటూరు

వివిధకుసుమావళి—కె. వెంకటరావు

వివేకవాచకము, బుక్ ౫—సి. లక్ష్మీనరసింహం

విషూచీనిగ్రహము—యస్. విశ్వనాథశాస్త్రి

శరీరదేవాలయరహస్యార్థ పారిజాతము—సచ్చిదానంద యోగి

శిశుస్వభావము—యస్. భూషణం

శీలవతి—యం. వెంకటసుబ్బయ్య

శ్రీధరశేశ్వరచరిత్రము—బి. వెంకటరత్నశర్మ

శ్రీవమ్మశ్వారి కులప్రశంస—వి. సుబ్బారెడ్డి

శ్రీమద్రామాయణ దసరాపద్యములు—పి. చిన్నయాచార్యులు

శ్రీమొగిలీశదర్శనము—బి. కృష్ణుడు

శ్రీయోగీశ్వరమ్మగారి మహిమలు—జే. నాగభూషణదాసు

శ్రీరామగుణానువర్ణనము—సి. లక్ష్మీనరసమాంబ

శ్రీరామచంద్ర చరణచామరము—యస్. సూర్యనారాయణ

శ్రీ సతీహితచర్య—పి. కోటిరెడ్డి

శ్రీ హరికథావిధానము—కె. బాలబ్రహ్మానందదాసు

సంస్కృత లఘుబోధిని, భా. ౧—వి. దుర్గశర్మ

సమీరసందేశము—యస్. వాసుదేవరావు

సిరిసన్న, త. ౨—యం. నరసింహారావు

సుమబాల—జె. గంగన్న

పారిశ్రామికము

గిల్టుపరిశ్రమ—టి. బ్రహ్మానందరావ్ వర్మ

చేతిమగ్గపునేత—వి. వాషింగ్టన్

పురాణము

ఆంధ్ర వచన శ్రీ కల్కి మహాపురాణము—కె. విజయ రాఘవయ్యంగారు

ప్రకృతిశాస్త్రము

పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము, ఫా. ౪—యం. సాంబశివరావు

ప్రకృతిపరిశీలన—డి. సత్యనారాయణ మూర్తి, యం. లక్ష్మీనరసింహాచార్యులు

ప్రకృతి శాస్త్ర పాఠములు, ఫా. ౧, ౨—వెంకట రామయ్య

ప్రకృతి శాస్త్రపాఠములు, ఫా. ౪—జి. వెంకటరామయ్య, బి. సుబ్రహ్మణ్యదత్తు, జి. సత్యనారాయణ

ప్రబంధము

యయాతిచరిత్రము—పి. తెలగనార్య

ప్రహసనము

అప్పు—భ. కామేశ్వరరావు

భూగోళశాస్త్రము

చెన్నరాజధాని భూగోళ శాస్త్రము, త. ౫—యస్. భూషణం

ప్రపంచభూగోళము, భా. ౧, ౨—డి. కోదండరామ స్వామి, కె. వెంకటరావు

భూగోళము, భా. ౨, ౩—వి. సత్యనారాయణ, సి. దీక్షితులు

భూగోళశాస్త్రము, భా. ౧, ౨—యం. వెంకటేశ్వర రావు

భూగోళశాస్త్రము, ఫా. ౨—ఆర్. శేషగిరిరావు

భూగోళసంగ్రహము—పి. రామచంద్రరావు, పి. వి. రామకృష్ణరాయర్

మారుతి భూగోళశాస్త్రము—పి. నారాయణమూర్తి

హిందూదేశము—యం. వెంకటశాస్త్రి

మతము—హిందు

ఆంధ్రగీర్వాణశఠకోప సహస్రము, భా. ౨—యం. వెంకటరామానుజాచార్యులు

చాత్తాద శ్రీవైష్ణవమతసంగ్రహము—సి. శ్రీనివాసరామానుజదాస్

యాజుష ప్రయోగామ్రకమణిక—(ప్ర) సి. లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి, మచిలీపట్టణము

లింగయజ్ఞోపవీతమ్, మహాలీల లింగమణిమాలిక—సి. కోటయ్యశాస్త్రి, సి. బసవశంకరయ్య

—ఇతరములు

అమృతాధారము—జె. ఆలక్
అంతరంగికజీవితము—(ప్ర) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు
కైలాసములో సాధు సుందరసింగుగారికిని మహమ్మదీయ క్రైస్తవ మహాఋషిగారికిని జరిగిన సంభాషణ—(ప్ర) జె. రాజగాపు, గుంటూరు
జ్ఞానియగుపబ్బాతు బడి పాఠక్రమము—(ప్ర) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు
పడిపోయినగింజ—(ప్ర) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు
పారిపోయిన మేక—(ప్ర) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు
బైబిలుకథలు—(ప్ర) యం. శామ్యూల్
మతబోధిని—(ప్ర) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు
రక్షణమార్గసంగీతములు—(ప్ర) తెలుగుబాప్టిస్టు ప్రచురసంఘము, బెజవాడ

రాజకీయములు

భారతదేశమున రాజకీయాభివృద్ధి—(ప్ర.) డి. కె. పన్ట్, బెజవాడ

వేదాంతశాస్త్రము

అనుభూతయోగసారము—టి. సూర్యనారాయణేశ్వరం
గురుశిష్యసంవాద రాజయోగామృతం, భా. ౧—సి. వెంకటరత్నం
పరిమళచోళచరిత్ర—జి. వీరబ్రహ్మాచార్యస్వామి
ప్రవృత్తిమార్గవికారము—డి. సన్యాసిరాజయోగి
బ్రహ్మమార్గప్రదీపిక—యన్. వెంకయ్య

వైద్యశాస్త్రము

అష్టాంగహృదయము—(ప్ర) వి. రామస్వామి శాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు
చరకసంహిత—(ప్ర) ఆర్. వెంకటాచలపతి ప్రసాద శాస్త్రి, బెజవాడ

శైరాగిదిటికేలు—వి. బలరామదాసు
శైత్యోపన్యాసములు, భా. ౧—యం. సత్యనారాయణమూర్తి

వ్యాకరణ శాస్త్రము

ఆంధ్రచంద్రిక, భా. ౧—కె. వెంకటశాస్త్రి
ఆంధ్రవ్యాకరణము—సి. సత్యనారాయణరాజు
ఆంధ్ర వ్యాకరణసారము, భా. ౧—బి. ఏ. వి. నరసింగరావు
అరంభవ్యాకరణము, భా. ౧—ఏ. పరబ్రహ్మశాస్త్రి, ఏ. వ్యాసశర్మ
కవిజనసంజీవని—యం. రామభద్రకవి
సంగ్రహవ్యాకరణము—కే. వీరేశలింగం పంతులు

శతకములు

దాశరథిశతకము—(ప్ర) ఏ. లక్ష్మణస్వామి నాయుడు, రాజమహేంద్రవరము
శ్రీ కోటీశ్వరశతకము—వి. వెంకటనృసింహరావు
శ్రీరామచంద్రశతకము—వి. సుబ్బారెడ్డి
శ్రీలంకగిరీశ్వరప్రభు శతకము—యం. వెంకటస్వామి

సంగీతశాస్త్రము

సంగీతగానదర్పణము—యన్. గోవిందదాసు

సాంఘికము

దురన్యుక్తిధ్వాంతభాస్కరః—ఎస్. లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి
ప్రారంభసాంఘికశాస్త్రము — డి. సత్యనారాయణమూర్తి
సాంఘికశాస్త్రము—యం. కృష్ణమాచార్లు

స్తోత్రము

రామగీత—కె. వెంకటరామరాజు

హరికథలు

చోకామీళునిచరిత్రము, హరికథ—బి. శంకరయ్య
శ్రీ కుశలవ జననము, హరికథ—పి. సత్యనారాయణాచార్యులు

విమర్శనము

పల్లెటూరి పడుచులు

గ్రంథకర్త: కొవ్వలి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు.

క్రౌనుసైజు, పుటలు, ౧౦౦ వెల రు. ౦-౪-౦

ఆర్థిక సాంఘిక మతవిషయములయందు, హిందూదేశ మతిదుస్థితియందున్నది. ఈలోపములవలన సంఘమునకును, దేశమునకును కలుగు హానినిగురించియు, వీటిని పరిష్కరించుట యెంతకష్టమో, సంస్కర్తలకు ప్రజ లెంత సానుభూతిని జూపుచున్నారో యను మొదలగు విషయములనే చిన్నికథలమూలముగ ఆంధ్ర లోకమునకు గ్రంథకర్తగారు వెల్లడిచేసిరి.

కష్టజీవులకు ఒకపూట భోజనమునకు చాలునంత కూలికూడ ఇవ్వని షావుకార్లు బలిష్ఠులయి బీదసాదల నిక్కట్టులపాలుచేయుచున్నారు. ధనవంతుల యత్యాచారములను దుడమట్టించుటకు స్థూలమగు మార్గముల గ్రంథకర్తగారు సూచించనప్పటికిన్ని అందులకు ప్రధాన సాధనమగు పట్టుదలను వీడరాదను సూత్రమును మాత్రము వెంకియొక్క పిచ్చిమాటలలో నిమిడ్చియున్నారు. "మాసిపోవాలి షావుకార్లు మాసిపోవాలి. రాట్నమే తిండెట్టా" లను అమాయికపుమాటయం దాయర్థ మంతయు గానవగును.

అతిబాల్యవివాహములు హిందూసంఘమున కొనరించు కీడింత యని చెప్ప నలవిగాదు. ఇందులకు మూలకారణము అజ్ఞానము. కనకమువొక్క ఉత్సాహము, అభిమానము, అజ్ఞానాంధకారమున బడి తనచెల్లెలిని వైధవ్యము పాలుచేసినది. శారపాలతోడనే వివాహము చేయు మూర్ఖు లెవరయిన నుందురా?

కనకమువంటి స్థితియందున్న పల్లెటూరిపడుచును జ్ఞానవతిగా మార్చుట సులభము. తనయొక్కయు, తనతలిదండ్రులయొక్కయు బుద్ధిపూర్వకమైన చేష్టలే తనచెల్లెలివైధవ్యమునకు కారణములు. ఈవిషయముల తా గుర్తెరిగియే యున్నది. కావున ఇట్టివారి మూలమున సంఘసంస్కరణ చేయబూనిన తప్పక సిద్ధి గలుగును.

హిందూసంఘమున మతము ప్రధానస్థాన మాక్రమించియున్నది. మనవలెనే పుట్టి మనవలెనే పెరిగి మనవలెనే చచ్చువారిలో గొంద రస్పృశ్యు లెట్లు కాగలరు.

పల్లెటూరిపడుచుల కమూల్యభూషణ మనదగు దీక్ష సుందరమున గలదు. పూర్వాచారపరాయణులగువా రీనూతనోద్యమముల తిరస్కరించుచున్నారు. కుల మేదైనను గుణాధిక్యముచే పంచము డగ్రజాతివానిని మీరగలడు. దైవ మెప్పుడును సద్ధర్ములనే గాపాడును.

అస్పృశ్యతానివారణకు బూనుటకు ముందు విద్యాభివృద్ధి గలుగవలయును. పండితులయ్యు పూర్వాచారములయందలి యభిమానముచే మూర్ఖతను బొందియున్నారు.

కార్యదీక్ష బూనిన సుందరము గాయములతో స్పృహ లేక పడియుండగా ఆమె కుపచారము చేయవలయు నను కరుణామూల వెంకి కొడుకునకు గలిగినది. "పంచము డెవడు, వాడు మనసోదరుడు కాడా," కార్య

దీక్ష, కరుణ, ఓపిక, గలిగిననే గాని యిట్టి ఉద్యమములు సఫలీకృతములు గానేరవు.

గ్రంథకర్తగారిట్లే యింకను మాతృగ్రంథముల మూలమున చిరకాలము సంఘసేవ చేయుదురుగాత.

ఓ. ప.

మతత్రయ గీతాభాష్య విమర్శ

గ్రంథకర్త: ఎతిరాజవేంకటకృష్ణదాసు, నీలూరు.

క్రౌనుసైజు, ౭౦ పుటలు, వెల అణాలు ౪.

గ్రంథకర్తగారీపుస్తకమున ద్వైతాద్వైతవిశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతముల సంగ్రహముగా విమర్శించి తమ యమభవార్థములగు విషయములను శ్రీకృష్ణతత్త్వమను నామముతో వివరించియున్నారు. త్రిమతముల నొక్కచెట్టున విమర్శించి, ఖండించి, స్వమతస్థాపనము నొక చిన్నగ్రంథముతో వీరు చేయఁబూనుట సాహసమన నొప్పును.

శంకరసిద్ధాంతములేవన, ౧. బ్రహ్మమొక్కటియే నిత్యము, ౨. జగత్తు మిథ్య, ౩. బ్రహ్మము మాయావృతమై పరిభ్రమించుచుండును, ౪. మాయాతిక్రమణము కావించి 'సోహం బ్రహ్మ' యని యెఱుఁగుటయే మోక్షప్రాప్తి—మొదలగునవి.

౧. ప్రకృతిపురుష పరమేశ్వరులు భిన్నభిన్నములు, నిత్యములు, ౨. పరమేశ్వరుఁడాత్మ ప్రకృతిపురుషులాతనికి శరీరము, ౩. భక్తిప్రపత్తులచే నీశ్వరస్వరూపానుభవము పొందుటయే మోక్షము—మున్నగునవి రామానుజ సిద్ధాంతములు.

మాధ్వప్రతిపాదితము లెవ్వియన, ౧. చిదచిదీశ్వరులు మూడును సత్యములు, ౨. ఈశ్వరునకు ప్రకృతిపురుషులకును శరీరాత్మసంబంధము లేదు, ౩. ఈశ్వరుఁడు స్వతంత్ర తత్త్వము. ప్రకృతిపురుషు లస్వతంత్ర తత్త్వములు, ౪. భగవత్కటాక్షమున జీవులకుఁ గలుగు స్వస్వరూప యోగ్యమగు నానందమే మోక్షము—మొదలుగాఁగలవి.

గ్రంథకర్తగారు "న త్వే వాహం జాతు నాసం" అను నొక శ్లోకాధారమున త్రిమతముల నూహించుకొని తమకుఁదోఁచినరీతి యందేయుయు నంటనట్లు విమర్శించుచు, పూర్వోత్తరసందర్భముల వదలి శ్లోకముల నుదాహరించి యందలి యర్థమూలమున పైవారి సిద్ధాంతముల ఖండించుచు, తుట్టతుదకు శంకరప్రతిపాదిత విషయ మొకటియు రామానుజ సిద్ధాంతము నొకటియు కలిపి కలగూరగంపగా శ్రీకృష్ణతత్త్వమను నామమున వేరొండు స్థాపించిరి. ఇందలి విషయము లివ్వి— ౧. జీవేశ్వర ప్రకృతులు మూఁడును నిత్యములు. ౨. జీవప్రకృతుల కీశ్వరునియం దైక్యము కలదు. ౩. భగవంతుని నుండి యపరశక్తియు, అపరశక్తినుండి అచేతన ప్రకృతియు నుద్భవించుచున్నవి. దీనిని శ్రీకృష్ణతత్త్వమనుటకన్నను త్రిమత సిద్ధాంత కదంబమన్న సమంజసముగా నుండును.

భగవద్గీతా యోగ శాస్త్రమందలి యర్థ మతి నిగూఢము. చతుశ్శాస్త్రపండితులై స్వార్థ రహితులై పరోపకారదీక్షాపరతంత్రులై పరమపావనులై భగవత్కటాక్షలబ్ధ జ్ఞానమును విస్తరించిన ఆచార్యసిద్ధాంతములయందు లోప ముండఁబోదు. లోపము కానవచ్చుటకు మన స్థూలదృష్టియే కారణము. సిద్ధాంతపరిశీలనాగాధములోఁ బడిపోయిన పరమాత్మానుసంధానము ప్రాప్యము కాదు.

ఈ గ్రంథాంతమున మోక్షాసక్తిగల వ్యక్తి కర్మఫలాపేక్షారహితుఁడై కర్మాచరణము కావింప వలయుననియు, జ్ఞానయోగము దుర్ఘట మనియు, నిత్యాది విషయములు చక్కగా వివరింపఁబడినవి.

'జగన్నాథం.'

తులసీదళము

కర్త: విద్యార్ణవ, సాహిత్యసరస్వతి, మా. పేరిరాజుగారు. చిన్నసైజు, ౩౦ పుటలు, వెల అణాలు ౪. లభించుస్థానము: బాలభారతీ గ్రంథనిలయము, చాగలమర్రి, కర్నూలు జిల్లా.

ఇందలి కథావృత్తాంశము కృష్ణతులాభారము. జగన్నాటకసూత్రధారుడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, చిత్తశుద్ధిలేని సత్య సంపదకు సంతోషింపక స్థిరభక్తియుతురాలగు వైదర్భి సమర్పించిన తులసీదళమునకు పరితుష్టుడగుట భక్తిప్రభావమును వెల్లడించుచున్నది. గ్రంథమున విశేషముగ వ్రతవృత్తాంత ముండుటచేతను తులసీదళము రుక్మిణీభక్తిప్రకర్షమున లోకానేక హేతువుగామాత్ర ముండుటచేతను గ్రంథనామము విషయమునకు తగినట్టుల లేదు. తులసీమాహాత్మ్య మింకను ఎక్కువగా వర్ణింపబడియుండిన బాగుండును.

గ్రంథము మంజరీద్విపదరూపమున సులభశైలియందు సుబోధముగా నున్నది. సంస్కృతాంధ్రపదములు సమానముగా నున్నవి. కొన్ని కొన్ని పట్టుల చాల రసవంతముగా నున్నది. భక్తిరసమే అంగిగాను శృంగారాది తక్కువరసములు అంగములుగా నున్నవి. ఉపమా, రూపకాద్యలంకారశోభితమై యలరారుచున్నది. ఈ చిన్నిపొత్తము బాలికల కవశ్యపఠనీయము. కవిరాజు ఇట్టి గ్రంథములు పెక్కులురచించి భాషాసేవ యొనర్చుగాక!

'జగన్నాథం.'

కుప్పుస్వామిశతకము

కర్త: కవిరాజు, గూడాశ్రమము, తెనాలి.

చిన్నసైజు పుటలు ౧౦౪, వెల అణాలు ౨.

ఈ చిన్నగ్రంథమున కుప్పుసామి యనుపదముతో నంతమగుచు నూట రెండుగీతము లున్నవి. కృష్ణస్వామి యను పదమునకు వికృతిరూపమగు కుప్పుసామి ముద్దు పదముకాబోలు! ప్రాతవియును క్రొత్తవియును అగు నీతులు గ్రంథమున గలవు. సుమతీ, కృష్ణ, కుమారీ, భాస్కర, నారసింహాది నీతిదాయకములగు శతకములు ఆంధ్రవాఙ్మయమున నెన్నియో కలవు. ఆంధ్రదేశ నీతి మతాచార సంప్రదాయము లన్నియు నిట్టి గ్రంథముల సోదాహరణములు.

ఈ పొత్తమున, 'అంత్యనిష్ఠురముకన్న నాదినిష్ఠురము మేలు' 'ఉప్పులేని కూర చప్పన' మొదలగు ప్రాచీన లోకోక్తులు కానవచ్చుచున్నవి. 'నవలచదువు, వ్యాక్యాంబుల కవిలెకట్ట-మోట్లు, పికరెట్లు, సినిమాలు, చీట్లు, కాఫీ-నూత్న సప్తవ్యసనము' లని కవి చాల చమత్కారముగా నుడివినాడు. 'Uneasy lies the head that wears the crown,' 'A crowned head vainly longing for a toilor's sleep' అనునట్లు 'తిరిపెమెత్తి జీవించెడి దేశికున్న' యాత్మసంతుష్టి కలదు ధనాఢ్యునకును అను ఈ గ్రంథమందలినీతి హృదయంగమముగా నున్నది. ఈచిన్నిపొత్తము ప్రాథమిక పాఠశాల బాలుర కత్యంతావశ్యకము.

'జగన్నాథం.'

ముద్దుచెల్లెలు

గ్రంథకర్త: దేశిరాజు రామదాసుగారు

క్రౌను సైజు, ౧౬ పుటలు, వెలలేనిది.

ఇందు గ్రంథకర్త తనసోదరియగు శ్రీమతి గురుజాడ వెంకటరమణమ్మగారి యకాలమరణంబునకు వగచుచు, వందురుచు వ్రాసిన అరువది పద్యంబులు కలవు. ఇదిసోదరీరత్నముయొక్క యకాలమరణము కవికుమారుని కల్పనాచతురమగు మనమునందు చెఱుగరాని శాశ్వత చింతాచిహ్నము. గంజాంజిల్లా శ్రీకాకుళపుర శ్రీరామకృష్ణాముద్రణాలయములో ముద్రితము.

గ. న.

సురాంగతల్లి

క్రౌను సైజు, ౩౪ పుటలు, (అమూల్యము).

ఇది ఏలూరు గోరక్షణసమితి కావ్యప్రచురణములలో నారవది. శిశుపోషణసమర్థ మగునట్టియు, క్షయ, శ్వాస, ఉబ్బసము మొదలగురోగముల నివారించునట్టియు క్షీరము నొసంగు గోవులను, భూమిని ఛేదించి,

పంటలను పండించి ప్రజాభివృద్ధిని, సంపద్వృద్ధినిచేయు వృషభములను, ఉపయోగకరములైనవాన్నిటిని తిండిపెట్టి పోషించి, తదనంతరము డొక్కమాడ్చి కృశింపజేసి కసాయివారి కమ్ముకొను అవివేకుల కఠినచర్యలకు విలపించుచు, వాటిని రక్షించుటకు గోరక్షణసమితులు చేర్పరచవలసిన ఆవశ్యకతను సూచించుచు పలువురు రఘునాథకవులు వ్రాసిన పద్యరత్నంబులెల్ల నిందు కూర్పబడినవి. ఏలూరు గోరక్షణసమితివారు దీనిని ప్రచురించినందుకు ప్రశంసార్హులు. ఈపుస్తకమును పల్లీపట్టణముల ప్రజలకు ఉచితముగ పంచిపెట్టి తమధర్మనిర్వహణపరాయణతను చాటుదురుగాక!

గ. స.

దర్పదళనము-సూక్తిరత్నావళి

గ్రంథకర్త: శ్రీయుత గొల్లపూడి శ్రీరామశాస్త్రిగారు.

క్రౌనుసైజు, ౧౬౮ పుటలు, వెల రు. ౦-౧౨-౦.

చిత్తూరు విద్యావినోదినీ గ్రంథమాలవారిచే ప్రకటితము.

"దర్పదళన"మను క్షేమేంద్రవిరచితకావ్యమున కాంధ్రీకరణము. దర్పహేతువులగు కుల, ధన, విద్యా, రూప, శౌర్య, దాన, తపములను ఏడు అంశములను గూర్చి ఇందు సహేతుకముగ చర్చింపబడినది. వానిని గూర్చి దర్పము పొందరాదనియు, అట్లొందినచో అవి నాశహేతువు లగుననియు సోదాహరణముగ తెలుపబడినది. శైలి విషయోచిత మయ్యు ప్రయత్నపూర్వకముగ నున్నదని చెప్పవలసియున్నది. ఉన్నతతరగతులకు పఠనీయముగ నుండుటకై అట్లు వ్రాసితిమని గ్రంథకర్త నుడువుచున్నారు. ప్రాచీనగ్రంథములలో నున్నపుడు నిఘంటువుల సాయమున అర్థము చేసుకొనవలసినవియు, అధునాతనవచనగ్రంథములలో నెన్నడు నుపయోగింప నావశ్యకము లేనివియు నగు 'ఇల్లడు', 'ఉక్కరము', 'కంటు', 'కయిలాటము', 'తిగప్రోలుదాయ', 'పుయిలోడు', 'బ్రుసి' మొదలగుపదము లచ్చటచ్చట గలవు. విషయము గంభీరమైనది. ఇంతకంటె సులభములగు పదములు ప్రయోగించినను ఆగాంభీర్యము చెడదు. పాండితీప్రాగల్భ్య ప్రాచుర్యము కొరకు వ్యాసములను వ్రాయుట శైలియొక్క యొక ప్రధానలక్షణమని మాతలంపు. ఈపదముల యొక్క అర్థములను విద్యార్థులకు తెలుపుటకు వేఱు విషయములకు అవకాశములు దొరకకపోవు.

శైలి యీవిధముగ నున్నను ధారాళమై, ఉత్సాహజనకమై, పాఠకుల మనంబును ఆకర్షించుచుండుట గ్రంథకర్తయొక్క అనూనరచనాచాతుర్యమును, విశేషభాషాపరిశ్రమను చాటును. పాఠశాలలో పఠించు కౌమారవయస్సునందు ఇట్టి నీతివిషయములు పాఠ్యగ్రంథములద్వారా బోధింపబడునేని, యువకులు పెద్దవారగులోపలనే యోగ్యులై తరువాత సజ్జనసంస్తవనీయమగు జీవనమును గడపగలుగుటకు రవంత యాటంకము లేదు. గ్రంథకర్త ఇట్టిగ్రంథము లింకను వ్రాసి దేశీయ యువకుల నీతిప్రవర్తనకు దోహదము చేయుదురుగాక.

సూక్తిరత్నావళిలో భర్తృహరి, అనంతామాత్యుడు, పెద్దన, వేంకమాంబ, కుమారధూర్జటి, శంకరకవి మొదలగు పదిమంది పూర్వకవుల గ్రంథములనుండి ప్రశస్తములగు ఘట్టము లేర్చి కూర్పబడినవి. పూర్వకవులతోను, వారిరచనలతోను విద్యార్థులకు ప్రథమపరిచయము గొల్పి, ఆంధ్రభాషయొక్క తేటదనమునం దాదరము పుట్టించుటకు ఇవి యెంతయు అనుకూలించును. ఈ గ్రంథమును పఠిపారులు సత్పరిశ్రమతో చదివినవారికి సర్గళరచనాసామర్థ్యము, నిర్దుష్టపదప్రయోగము సిద్ధించునని చెప్పవచ్చును. పాఠ్యగ్రంథనిర్ణయశాఖవారి యాదరణము నీగ్రంథము బడయదగినది.

గ. స.

శ్రీ విజయలక్ష్మీవిలాసము

క్రౌనుసైజు, ౨౦౭ పుటలు, వెల రు. ౧-౮-౦.

గ్రంథకర్త: కవిసార్వభౌమ, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు.

ఇది జయపురము సంస్థానమునకు ప్రస్తుతము ప్రభువుగానున్న శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారి జీవితమును, విద్యావివేకములను, గుణగణ

ములను, వదాన్యతను, కవితావినోదములను, ప్రజాపరిపాలనా చాతుర్యమును విశదీకరించు ఆరు ఉల్లాసములుగల పద్యప్రబంధము. జయపురప్రభురాజుల వంశప్రారంభము, సంస్థానసంప్రదాయముల చరిత్రము, రాజ్యవిస్తీర్ణము, విభజనము మొదలగు చరిత్రాత్మక ప్రదేశాత్మక విషయములెల్ల చక్కగా నిందు వివరింపబడినవి. కవిగారిందులో కవిత్వమునేకాక భావికాలపు చరిత్రపరిశోధకుల కుపకరించు విషయముల నెన్నింటినో సమకూర్చిరి. సంస్థానములోని కొండలు, నదులు, జంతువులు, జలపాతములు, గనులు, క్షేత్రములు, తోటలు, వనములు మొదలగువానిని మనము పఠించునప్పుడు ఆసంస్థాన భూగోళమును చదువుచున్నట్లుండును. ఇట్టిసామాన్యవిషయములపైకూడ తమ కవితారసమును చిల్కి అమందానందదాయకములుగా నొనరించుట కవిగారి అకుంఠిత కవితాసామర్థ్యమును చాటును.

ఇట్టికృతిపతియొక్క పుట్టువు, బాల్యము, విద్యాపరిశ్రమ, పండితపరిచయము, శేముషీవిశేషము, కార్యాచరణదక్షత మొదలయినవానికి సంబంధించిన భాగము లోకవ్యాసములో చదివినయెడల మనకు సామాన్యముగ తోచునదే యైనను, కవియొక్క రసవల్లేఖిని తగిలినమాత్రముననే వాని కొక యపూర్వసౌందర్యము లభించినది.

అన్వర్థకవిసార్వభౌమ బిరుదాంకితులును, సంపూర్ణ భారతానువాదన సమర్థులును, కవిగండపెండేర కలితులును నగు కవిగారి నిరర్గళధారనుగూర్చి వ్రాయుట అనావశ్యకము. క్యాలికోబైండు. జయపూరు మహారాజుగారి చిత్రపటము గ్రంథాదిని గలదు.

గ. స.

శ్రీ వేమభూపాల విజయము

గ్రంథకర్త: రావాడ వెంకట్రామశాస్త్రిగారు.

క్రౌను సైజు, ౭౦ పుటలు, వెల రు. ౦-౬-౦.

క్రీ. శ. ౧౪౦౦ మొదలు దాదాపు ౧౪౨౦ వరకు పాలించిన పెదకోమటి వేమభూపాలుడు "అద్దంకి" ని రాజధానిగా చేసికొని కొండవీడుదుర్గమును పాలించిన ప్రోలయ వేమభూపాలుని యన్నయగు మాచమహీపాలుని పౌత్రుడు. ఇతనిదిగ్విజయయాత్ర యీగ్రంథమునం దభివర్ణితము. ఇతనికి "వీరనారాయణ", "రూపనారాయణ", "జగనొబ్బగండ" ఇత్యాది బిరుదములుండెను. ఇతనియాస్థానమున శృంగారనైషధకృతి భర్తయగు మామిడ సింగనమంత్రి ప్రధానామాత్యుడుగను, శ్రీనాథుడు విద్యాధికారిగను, అభినవభట్టబాణబిరుదాంకితుడగు వామనభట్టు ప్రధానపండితుడుగను నుండిరని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇతడు మంచిశూరుడును, పండితుడును అని ప్రఖ్యాతి వడసెను.

వామనభట్టు ఇతనిదిగ్విజయ యాత్రను సంస్కృతమున "వేమభూపాల" చరితమను పేర గద్యకావ్యముగ వ్రాసెను. శైలిలో ఇది కాదంబరిని పోలుటచేత ఇతనికి వామనభట్టబాణుడని కీర్తి కలిగెను. శ్రీమాన్ ఆర్. వి. కృష్ణమాచార్యులుగారు దీనిని సులభమగు గద్యములోనికి మార్చిరి. ఈచరిత్రము నాధారముగ చేసుకొని కవిగారు దీనిని మూడుఉల్లాసముల పద్యప్రబంధముగా రచించిరి. కవిగారి విద్యాగురువగు శంకరభట్టుశాస్త్రిగారి కీ గ్రంథ మంకితము.

మొదటిఉల్లాసములో కృతినాయకుని వంశమునకు మూలపురుషుడగు ప్రోలయభూపాలుని వివాహముయొక్క అద్భుతసందర్భము సుందరముగ వర్ణింపబడినది. రెండవఉల్లాసములో కృతినాయకునివరకు గలిగిన వంశవిస్తృతియు కృతినాయకుడు కళింగ, అంగ, వంగ, రాజ్యాధిపతులను, ఇతరప్రాచ్యభూపతులనోడించుటయు కాంచీపురమును సందర్శించుటయు, పాండ్యకేరళ ప్రభువులను గెలుచుటయు వర్ణించబడినవి. ఇంతటితో అతని దిగ్విజయాభిలాష తీరక పశ్చిమదిశకుపోయి గూర్జరులను, సౌరాష్ట్రులను, యవనులను, సింధుదేశాధీశుని, కాంభోజదేశాధీశుని గెలిచి, కాశ్మీరమున కొన్నినాళ్లు విడిసి, గ్రీష్మంబున హిమవన్నగరమునకేగి, అక్కడ పర్వతజాతులనోడించి వారివద్ద కానుకలుగొని, వింధ్యప్రాంతములకు వచ్చి దక్షారామభీమేశ్వరుని దర్శించి, తన రాజధాని

కరుడెంచి, ఎవరిరాజ్యమును వారి కొప్పగించి సార్వభౌముడై, తన విజయయాత్రముచ్చటలను మిత్రులకుచెప్పుచు కవిగారును దీనబంధుజన పోషణుడై ధర్మముగా రాజ్యముచేయుచుండిన చరిత్రము తృతీయోల్లాసములో వర్ణింపబడినది.

శైలి సులభపదకలితమై తేనెసోనవలె తీయగ ప్రవహించుచున్నది. కథాబాహుళ్యము లేక చర్యవెనుక చర్య సుందరముగ కూర్చబడినది. ఒకపద్యమున కొక పద్య మీడుతీయకుండుటచేత ఏపద్యమునకాని శైలికొర కుదాహరణముగ నెత్తివ్రాయజాలము. చమత్కారము, రసపోషణము, తెంపెఱుగనిధార, సులభపదముల కూర్పు అన్నియు కలసి పాఠకుల చిత్తముల జూఱగొనును. బళ్ళారి "కృష్ణదేవరాయ గ్రంథమాల" వారిచే అయిదవపుష్పముగ ప్రకటితము. వలయువారు "మేనేజరు, భారతీభవనము, కౌలుబజారు, బళ్ళారి" కి వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును. గ. న.

సూతపురాణము - ద్వితీయ తృతీయాశ్వాసములు

(రెండు సంపుటములు)

డెమ్మీసైజు, ౮౪, ౯౪ పుటలు. వెల చెరి యొక రూపాయి.

గ్రంథకర్త: కవిరాజు త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారు.

ఇది బూతుపురాణము కాని ప్రాత పురాణము కాని కాదనియు, పూతపురాణమనియు కవిగారి అభిప్రాయము. ఏపురాణకారుడుగాని తనగ్రంథమును వేఱొకవిధముగా భావింపడని అందఱకు తెలిసిన విషయమే. ఈ పురాణముయొక్క ఉద్దేశ్యము, తక్కిన పురాణము లెల్ల తప్పులతడకలనియు, పక్షపాతబుద్ధులగు బ్రాహ్మణమ్మన్యుల ఉత్సాహముచే ఆర్య నాగరికతా విజృంభణముకొఱకును, ద్రవిడసభ్యతాసంహారము కొఱకును వ్రాయబడినవనియు బూజుపురమటయే యని తోచెడిని. తరచుగా పురాణములేవో పుక్కిటిగాథలై యుండును. వాటిని చరిత్రములని విశ్వసించువారు లేరు. ఈశ్వరునియందు భక్తి, కర్మకాండయందు నిష్ఠ, సత్యశౌచాదిసుగుణములయందు గౌరవము పురికొల్పవలెనని వాటియుద్దేశ్యము. జనులను మూర్ఖులుగాకాని, క్రూరులుగాకాని, స్వార్థపరులుగాకాని చేయవలెనని వాటి ఉద్దేశ్యము కాదు. వాటి అర్థమును తెలుసుకొనలేక మనతత్వములకొలది మనము మూర్ఖులుగానో, భోగలాలసులుగానో మాఱితిమేని వానిని దూషించిన ప్రయోజనము లేదు. ఎటువంటిగ్రంథము లిచ్చినను మన మట్లే తయారగుదుము.

పెక్కుఱు మహనీయుల తలంపుప్రకారము పురాణములు ధర్మాధర్మ సంఘర్షణములు, కలహములు మొదలగు వానినిగూర్చి తెలుపును. దానినే కవీంద్రులు చిలవలుపలవలుగా చేసి అలంకారనిమిత్తమును, విశదీకరణము నిమిత్తమును మనుష్యులుగాను, జాతులుగాను, సౌఖ్యములుగాను, దుఃఖములుగాను, నరకముగాను, స్వర్గముగాను వర్ణించుకొనిపోయిరి. ఇంతకును పురాణముల వంటి ఉద్గ్రంథములు వ్రాయునప్పుడు కవివరుల డెందములలో ఎట్టి సంచలనములు జరుగుచుండునో చూడగలవా రెవ్వరు? చౌదరిగారుకూడ సుప్రశస్తకవియు, పురాణరచనాకుతూహలశాలియు నగుటచేత వ్యాసవాల్మీకాదుల డెందములలో జరుగుచుండెడిసందడి నించుక యూహించుటకష్టముకాదు. పుణ్యసిద్ధికొఱకును మోక్షలబ్ధికొఱకును పురాణములను వ్రాసితిమని చెప్పుకొనుచున్న కవిపుంగవులు, సర్వభూతసమత్వబుద్ధియొక్క ఉత్కృష్టతను లోకమునకు చాటదలచుకొన్న గ్రంథములను వ్రాయునప్పుడు జాతిద్వేషము, విషయవాంఛాపరాయణత మొదలగు క్షుద్రభావముల ప్రోద్బలమునకు లోబడినవారని యూహించుట యెంతవరకు సముచితమో ఊహింపరానున్నది.

ధర్మాధర్మయుద్ధములో ధర్మపక్షమువా రందఱును ధర్మమును బాగా తెలిసిన సుజ్ఞానులనికాని, సర్వ

హించగల సమర్థులనికాని నిర్ణయింపలేము. అధర్మపక్షమవలంబించినవారుకూడ శుద్ధపాపులనికాని, వారి జీవితములో సద్భావముకాని సత్కార్యముకాని గలిగియుండరని చేసియుండరనికాని చెప్ప వీలులేదు. మొదటిపక్షములో ప్రమాదముగలవారును, పతితులునుకూడ ఉండవచ్చును. మొత్తముమీద మూలకృతి తీసుకొనబడి పక్షములు చేయబడినది. అంతరమునగల వివరములుకూడ ఉచితగౌరవముతోను, ఈసడముతోను పురాణములలో ఉదాహరింపబడినవే కాని అన్యాయము చేయబడలేదు. ఇందుచేతనే పురాణములలోని దేవతలు అన్నివిధములను మనఅభిమానమునకు గాని, రాక్షసులు మనసంపూర్ణదూషణములకుకాని పాత్రులు కాకున్నారు. మొదటి తెగలో మనము దూషింపతగినవారును, రెండవతెగలో మనము ప్రశంసింపతగినవారునుకూడ గలరు.

ఇట్టిప్రాచీనగ్రంథములను పట్టుకొని వానిలో ఆర్యద్రావిడజాతుల పోరాట మంతర్గతముగ వర్ణింపబడినదనికాని, వీరిలో కొందరు విదేశీయులు కొందరు స్వదేశీయులనికాని, మనదేశములోని జాతులలో కొన్ని యొకతెగనుండి మఱికొన్ని మఱియొకతెగనుండి దిగినవనికాని, అమెరికా-ఆఫ్రికాలలో తెల్లనల్లజాతుల సంఘర్షణలో జరుగుచున్న అన్యాయములు, క్రౌర్యములే పూర్వ మార్యావర్తమున జరిగి అవే యీపురాణములలో వర్ణించబడినవనికాని ఊహించుకొనేవా రూహించుకొనవచ్చును. పాశ్చాత్యచరిత్రకారుల వ్రాతలు వారి కాధారముగాకూడ దొరకగలవు. కాని పురాణగ్రంథములను పఠించునప్పుడువానిలో నవీనచారిత్రకసంభవములయొక్క ప్రతిబింబము లున్నవని యూహించుట విమర్శకుల ప్రధానప్రమాదములలో నొక్కటైయున్నదనిమాత్రము చెప్పగలము.

మన అభిరుచులకు, ఆశయములకు సరిపడని విషయము లనేకములు పురాణములలో నుండవచ్చును. పూర్వగ్రంథములలోను ఆచారములలోను ఉండవచ్చును. అవి ఆకాలమువారి అనుచరణముకొఱకు వ్రాయబడినవి, వారామోదించినవి, మూర్ఖులో మూఢులో ఇప్పటికిని పెక్కు రాదరించి అనుసరింప గోరుచున్నవి. ఇంతమాత్రమున అవి శాశ్వతసత్యములనియు, మార్చరానివనియు మనము తలచ నక్కరలేదు. అవి దేశకాలభేదములనుబట్టి మారుచునున్నవి, మార్చనువచ్చును. విగతజీవులై కీర్తిశేషులైన శ్రుతిస్మృతిపురాణకారులపై జండాయెత్తి దూషించకుండానే ఆపని చేయవచ్చును. మార్చవలె నని మనము కోరునవెల్ల మంచిమార్పులు కాకపోవచ్చును. మార్చుటకు సాధ్యము కాకపోవచ్చును. అట్టితఱిని మన మెందఱిని ఎన్ని తిట్టినను అసలు ప్రయోజన ముండదు. ఇట్టిపురాణము లెన్ని వ్రాసినను అసలు ప్రయోజన ముండదు. ఇట్టిపురాణము లెన్ని వ్రాసినను పూర్వపుపురాణములపైని వానిలోని కల్పనలపైని ఉండెడి గౌరవము తగ్గిపోవునని ఊహించుటకు వీలులేదు.

సీతాదేవి తాను రావణునికి దొరికి లంకకు గొంపోబడి, ఇడుములు గుడిచి, రాక్షసుల (ద్రావిడుల)ను రామునిచేత బరిమార్పించవలెనను కోరికతోనే రామునితో కలిసి పన్నినకుట్ర ప్రకారమే రాముని తెలిసితెలిసి మాయలేడి వెనుక పంపించెననుటయు, ప్రహ్లాదుడు తనతండ్రిని చంపించు ఉద్దేశ్యముతో ఆర్యుల (దేవతల) కుట్రలో చేరి భక్తినటించి తన తండ్రిని సింహముచే చంపించెననుటయు మొదలయిన ఆరోపణలు ఎంతవఱకు ఆనందింపదగినవో పాఠకులకే విడిచిపెట్టుచున్నాము. ఇట్లే కవిగారు ద్రావిడ పక్షపాతపరవశులై అశ్లాఘ్యములగు వ్రాతల ననేకములను వ్రాసిరి. ఇది వారిగ్రంథములోని విషయమునుగూర్చి.

అసంగతిని విడచి, కవిత్వము, ధార, శైలి, గమనిక, వడుపు మొదలగు తొడవులను గూర్చి ఆలోచించిన ఎంతయు సమ్మోదకరముగ నుండును. పరిశుద్ధములగు పదములు, నిర్నిరోధమగుధార, ముద్దారుశైలి, సులభమగు నడక, అచ్చతెలుగులును అతిపరిచిత సంస్కృతపదములును కలిసి అల్లిబిల్లిగ అల్లుకొనిన చెల్వము గ్రంథము నామూలాగ్ర సుందరము జేయుచున్నది. పురాతన కవితారీతులను నవీనభావప్రకటనముకొఱకు చక్కగా ఉపయోగించినవారిలో వీరిని మొదటివారుగ నెన్న

వచ్చును. వీరిశైలి పురాణరచనముకొరకు కొంతయు తగి యున్నది. ఇట్టి కవితాసంపదను వేఱురీతిగా ఉపయోగింపవలెనని మేము కోరెదముకాని, వీరికి వర్ణవిచక్షత, పురాణచోదితార్థము మొదలగువానియందుగల విరోధభావ రంపరయే వీరి కవితావేశమునకు మూలకారణమై యుండవచ్చుననియు, అది లేకున్నచో ఇట్టి కావ్యము వ్రాయుటయే పొసగదేమో అనియు భావించి కవిత్వపక్షపాతము కలవారము గనుక అతని భావ ప్రభావముల జోలికి పోక, ఈ ఆవేగములో వారుండుకొన్న సందర్భములోనే తక్కిన ఆశ్వాసములనుగూడ పూరించి వారి కవితాప్రజ్ఞయొక్క సౌరభమును ఆంధ్రదేశమునందు విరజల్లవలెనని కోరుచున్నాము. గ. స.

సువర్ణకోశము

గ్రంథకర్త: శే. వేం. రాఘవయ్యంగారు.
క్రౌను 1/8 సైజు, ౧౧౦ పుటలు.

ప్రాచ్య పాశ్చాత్య సభ్యతల తీరుల కెల్ల ఎట్టిభేదమున్నదో కవితాకల్పనలకుకూడ అట్టిభేద మున్నది. కవితాకల్పనలకు ఆధ్యాత్మికచింతలలో నెట్టిస్థానమున్నదో భౌతికచింతలయందును అట్టియవకాశ మున్నది. కవితాశక్తిద్వారా ఆధ్యాత్మికమాహాత్మ్యములను పాశ్చాత్యులు ఎంతచక్కగా చూపజాలరో, ప్రాచ్యులును తత్సాహాయ్యమున నాధిభౌతికవిషయములం దంతయుత్సాహమును పురికొల్పలేరనుట ఆశ్చర్యముకాదు. అయినను ప్రాచ్యపాశ్చాత్యనాగరికతలపరస్పరసమ్మేళనమున కువ్విళులూరుచుండు భావవైదగ్ధ్యవాంఛారతులగు మన దేశమువారికి పాశ్చాత్యకవిత్వపు తీరుల గ్రహింపవలె నని కోరుట మిగుల సమంజసము. ఇది కవితానిపుణులగువారు పాశ్చాత్యసుప్రసిద్ధ కవిప్రవరుల యుల్లేఖనముల నాంధ్రీకరించుటవలన తప్ప వేరువిధమున సాధ్యము కాదు. ఇట్టిపనికి పూనుకొని చాలవరకు సఫలీకృతమనోరథులైనవారిలో ఈకవిగా రొకరు.

పైయంశమును గ్రంథకర్తగారి 'నిద్దుర', 'వలపుసారము', 'ఇంద్రధనుస్సు', 'జీవగీతి', 'శాబ్దికస్మృతి' మొదలగుగీతములను పఠించినవారు సులభముగ గ్రహించగలరు. పాశ్చాత్యకవిత్వమును పాశ్చాత్యభాషల నభ్యసించినవారు పొగడుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. ఆభావములను, ఆరీతులను అనువదింపబడిన ఆంధ్రభాషలో చదివి, కేవలాంధ్రభాషావిశారదులుకూడ కొనియాడవలెనని కవిగారి యుద్దేశ్యము. ఆంగ్లభాష రాని ఆంధ్రకవులు వీనిని చదివి తమ అభిప్రాయములను ప్రకటించినచో ఆంగ్లకవిత్వము మనదేశస్థుల భావములలో నెట్టియభిప్రాయములను కలుగచేయగలదో తెలుసుకొనవచ్చును. భాషాంతరీకరణము చాలసరసముగను, ధారాళముగను, సాధ్యమైనంతవఱకాంగ్లమూలమునకు దగ్గరగను నుండునట్లు వ్రాయనయినది. భాషాంతరీకరణముతో పూచీలేకుండా కవియొక్క భావములు, రచనాసౌకుమార్యము, ధార యెట్టివో యెఱుగగోరువారు 'కవిప్రియము', 'స్మృతిగీతి' అను పద్యములను పఠించి యెఱుగనగును. కవితాపరిశ్రమ చేయగోరువారును, విమర్శనలు వ్రాయగోరువారును, సాహిత్య సేవాపరాయణులును దీనిని పఠింపదగుదురు.

గ. స.

పాండవాంకురము

గ్రంథకర్త: అద్యాకుని వెంకటాచలపతి రావు గారు. డెమ్మీ 1/8 సైజు, ౧౩౭ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

దుర్యోధనుడు చంపబడి శమంతపంచకంబులో ద్రోయబడినవాడి పరీక్షిజ్జననమువరకుగల వృత్తాంతమును కవిగారు ఎనిమిది అంకములుగా పెంచి వ్రాసినారు. అపాండవము చేయించవలెనను దుర్యోధనుని వాంఛ, అశ్వత్థామప్రతిజ్ఞ, తపము, వరము, ఘోరచర్య, ప్రతీకారము, ద్రౌపద్యాసుతవధము, కృష్ణుని ఉపశమనము, వంశాంకురవాంఛ, పరీక్షిజ్జననములతో కూడిన భారతములోని రసవంతమగుపట్టుల నెంచి గ్రంథకర్త మంచిదికిలిపెట్టెనని చెప్పవచ్చును. పాటలు, పద్యములతోకూడి నాటకము కలకలలాడుచున్నది. చరిత్రమును, పాత్రలును ఇతిహాసప్రసిద్ధములు. గ్రంథము వలయువారు

గ్రంథకర్తగారికి బెజవాడకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

గ. స.

ఆంధ్రరఘువంశము

గ్రంథకర్త: కీ. శే. మండలేముల సీతారామశాస్త్రులవారు.

డెమ్మీసైజు, ౨౧౨ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

కవిగారు శ్రీ బొబ్బిలి సంస్థానాధీశ్వరుల ఆస్థానకవి; విద్వద్వతంసులు; అనేక రాజసమ్మానములను, విద్వద్గౌరవములను అందిరి; సహజసచ్ఛీలశోభితులు. అట్టివారి కవిత్వము ఎంతి ప్రశస్తముగ నుండగలదని మన మూహింపవచ్చునో, అంత ప్రశంసనీయముగ నున్నదని యీ గ్రంథము నొకసారి పఠించినవారికి తోపగలదని నమ్మదగియున్నది. మూలము కాళిదాసుదేయయ్యు భాషాంతరీకరణము కవిదయ్యు స్వతంత్రమయి, మూలాపేక్ష లేకుండనే వ్రాయబడెనా యన్నట్లు స్వతస్సిద్ధమై యున్నది. పెక్కనువాదములలోని సందేహములు మూలమును చూచి తీర్చుకొనవలసి వచ్చును. కాని దీని కట్టి బాధలు లేవు. కాళిదాసురఘువంశమునందుగల యౌచిత్యము, సౌకుమార్యము, మాధుర్యము, కోమలత్వము మొదలగు సల్లక్షణములెల్ల ఇందలరారుచు "ఆంధ్రరఘువంశ"మను నామమున కిది యెంతయు నమరియున్నది. "మండలేముల వెంకటదక్షిణామూర్తి, c/o మండలేముల వెంకటశాస్త్రిగారు, డిప్యూటి ఇనస్పెక్టరు ఆఫ్ స్కూల్సు, ఇచ్ఛాపురం" అని వ్రాసి పుస్తకము తెప్పించుకొనవచ్చును.

గ. స.

శ్రీ మదరుణాచలక్షేత్ర మాహాత్మ్యము

అనువాదకులు: వి. గోపాలుడు.

క్రౌనుసైజు, ౯౬ పుటలు, వెల రు. ౦-౮-౦.

ఉత్తరార్కాడుజిల్లాలోని తిరువణ్ణామలై అను పుణ్యక్షేత్రముయొక్క చరిత్ర యిందు భక్తజనహృదయాహ్లాదకముగ సులభమగు గ్రాంథికశైలిలో వ్రాయబడినది. శ్రీమదీశ్వర యతీంద్రులవారు ద్రవిడభాషలో వ్రాసిన గ్రంథమున కిది ఆంధ్రానువాదము. ఇందనేకాధ్యాత్మికరహస్యములు వివరింపబడినవి.

అరుణాచలయోగి స్తోత్రము, విభూతి రుద్రాక్షమహిమ, శివసృష్టి, శివునిరూపస్థ, తత్వ్రతయానిర్ణయము, శివమ్మ క్తలక్షణము, స్థలమహిమ, ఈ దేవుని కొలిచి ముక్తిపొందినవారి చరిత్రలు, గిరిప్రదక్షిణమహిమ, కార్తికదీపము, అపీతకుచనాయకియగు పార్వతిమాహాత్మ్యము, ఆమె తపస్సు, అరుణగిరినాథుల చరిత్రము మొదలగు విషయములతో కూడి గ్రంథము మిగుల మనోరంజకమై యున్నది. తీర్థయాత్రాపరులకును, చరిత్రపఠనకుతూహలము గలవారికిని గూడ మిగుల ఆవశ్యకము. అందందు ఆంధ్రతాత్పర్యయుక్తములను సంస్కృతశ్లోకములును, గ్రంథాంతమున నాంధ్రపద్యస్తోత్రములను గూడ నున్నవి. వలయువారు "శ్రీ రమణీయ పుస్తకాలయము, N. A. తిరువణ్ణామలై" కు వ్రాసిన బడయగలరు.

గ. స.

సంధ్య

గ్రంథకర్త: శ్రీ యలమంచిలి శ్రీరాములుగారు.

ఈగ్రంథమునకు పీఠికను వ్రాసిన శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు "సంధ్యలో తమ ప్రావరించిన చోట్లు రెండు. అందొకటి తల్లికొడుకు, రెండవది ప్రేయసిని గూర్చి, రచయిత హృదయము విదారించుకొన్నవి. ఈకావ్యమున కివి బీజము. ఈతమస్సునుండియే యీకావ్యలత చివరాకు దొడిగి యాత్మలీలాభాసమాన ప్రసూనరాశిని బూచినది.........శ్రీరాములుగారు విపరీతకవి. భావకవు లెల్లరు నిట్టిరే. ఈయన వైపరీత్య మేకమైన సత్పదార్థమును స్త్రీపుంస్వరూపముగా ధ్యానించుటలో గలదు.........భగవంతుడు భక్తునియుపాసనానుసారముగ సగుణరూపము దాల్చును.

ఇది భక్తహృదయలీల.......ఈకావ్యప్రతిపాదితమైన వస్తువేమి? దీనికి నాయకు డెవరు? నాయిక యెవ్వతెక? రస మెద్ది? అని లాక్షణికులు దెరియరాకుడు! ......ఇది కవిప్రాణవిలసనము......శ్రీరాములుగారి భావవిహ్వలత్వమున గూడ సుపరిష్కృత జ్ఞానరేఖ విద్యుల్లతంబోలి ప్రతిభాసించుచున్న దనుట నిస్సంశయము" అని నుడివిరి.

ఈకవి తనజీవనమున సంధ్యవేళయందు మనఃక్లేశమును, భవభారము దుర్భరములు కాగా, నిజమనోవీథియందు సంచరించిన భావములను కూర్చి ఏమని పిలిచినను పలుకు ఏకనాథుడగు పరమాత్ముని సంబోధించి ధ్యాన మనన రూపమున రచియించిన కావ్యమిది. రచనము ఇంపుసొంపులు గలదై పవిత్రభావభరితమై రసవంతముగ నున్నది......కాని ఈరచనము స్వంతముగ (Original) తోచినది గాక, కావ్యనిధి క్షితీంద్రనాథ ఠాకూరు ప్రభృతులు చూపిన తెరువు ననుసరించినదై యున్నది. (ఈసంగతిని గ్రంథకర్తయే స్వీకరించి యున్నారు.)

క్రౌను సైజు, ౧౧౦ పుటలు, మంచికాగితములు, చక్కని ఆర్టుపేపరు అట్ట. వెల వివరింపబడలేదు. కృష్ణా జిల్లా అంగలూరులోని శ్రీ చైతన్యనిలయము మానేజరు గారికి వ్రాసినచో పుస్తకము ప్రతులు దొరకును.

జ. బ్ర.

తంజాపురాంధ్రనాయక చరిత్రము

గ్రంథకర్త: శ్రీకురుగంటి సీతారామయ్యగారు, ఎమ్. ఏ.

[ఆంధ్ర గ్రంథమాల పదునేడవ కుసుమముగ ప్రకటితము.] వెల రు ౨ లు. (ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, ౭. తంబుసెట్టివీథి, మదరాసు.)

ఆంధ్రుల దక్షిణాశాభిగమనచారిత్రమున తంజావూరి ఆంధ్రనాయకరాజప్రకరణ మొక సంస్మరణీయము ఘట్టము. క్రీస్తుశకము ఎనిమిదవశతాబ్ది ఆరంభమున నుండి కాంచీపురరాజ్యాధిపతులైన పల్లవ భూపతుల యాస్థానములం దావరాశ్రయములను వెదకికొనుచు వేదవేదాంగపారగులయిన యాంధ్రబ్రాహ్మణులు చాలమంది దక్షిణమునకు వలసపోవుచువచ్చిరి. పల్లవమల్ల నందివర్మమహారాజు తామ్రశాసనములం దొకానొకదానియందు పేర్కొనబడిన ప్రతిగ్రహీతలచే చెప్పబడిన నివాసగ్రామములలో చాలభాగ మిప్పటి కృష్ణా, గుంటూరుమండలములందలివిగ దెలియవచ్చుటయే పూర్వోక్తవిషయమును ధ్రువపరచుచున్నది. అటుతరువాత క్రీస్తుశకము పండ్రెండు, పదుమూడు శతాబ్దులయందలి తెలుగు చోడులయొక్కయు, కాకతీయులయొక్కయు దక్షిణ దిగ్విజయ యాత్రలవలన ఆంధ్రుల దక్షిణాశాభిగమనమున కొంత ప్రోత్సాహము కలిగెను. విజయనగర సామ్రాజ్యమును బరిపాలించిన సాళువ, తుళువ, ఆరవీటివంశ రాజశేఖరుల కాలమునగాని దక్షిణాదిని ద్రవిడదేశమున ఆంధ్రులవలస యేర్పడలేదు. ముఖ్యముగ కృష్ణదేవరాయ, అచ్యుతరాయ, సదాశివరాయాదులకాలమునను, ఆరవీటి భూపతులకాలమునను తెలుగువారు మంత్రులయి, దణ్నాయకులయి, కార్యకర్తలయి, రాయసములయి విజయనగరరాజ్యరమావిహారమునకు సముద్రత్రయముద్రిత మయిన దక్షిణభూమిని రాజమార్గము నేర్పఱచిరి. అంతియకాక ఆంధ్రుల సమరాశ్వములు సముద్రమునుగూడ లంఘించి పూర్వము యాళ్పాణ మని, నేపాళ మని పేరు వహించిన జాఫ్నాతోగూడిన సింహళమున సయితము వీరవిహారము సలిపినవి. విజయనగర చక్రవర్తులకు సామంతులయి తెలుగునాయకులు తిఘళభూముల నేలి దక్షిణాది నాంధ్ర నాగరకతకు, సంస్కృతికి, కళలకు పాదులు కట్టి ఆంధ్రవిజ్ఞానవల్లరిని ప్రోదిసేసిరి. ఇట్టి సామంతరాజన్యులలో తంజావూరు, మధుర నాయకులు కాలక్రమమున ప్రబలులయి, విజయనగర సామ్రాజ్యము రక్కసతంగిడిరణరంగమున మణగిపోయినను తెలుగుకన్నెకు దక్షిణాదిని ప్రాపును ప్రోపును అయి తెలుగుబావుటా తంజావూరు, మధుర దుర్గములపయి రెపరెప లాడించిరి.

స్మరణీయమయిన తంజావూరి ఆంధ్రరాజచరిత్రమును పెక్కు సంస్కృతాంధ్రకావ్యములును, శాసనము

లును, ఆంగ్లగ్రంథములును బరిశోధించి మిక్కిలి శ్రమపడి శ్రీ సీతారామయ్యగారీగ్రంథమును విరచించి ఆంధ్రులకృతజ్ఞతకు పాత్రులయిరి. ఇంతవఱకీవిషయమును దెలిసికొనుటకున్న దెల్ల బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచేత ప్రకటింపబడిన 'తంజావూరి ఆంధ్ర రాజులచరిత్ర' యొక్కటియే. ప్రధానముగ నిది యొకంశిచేత సంపాదితమయిన కైఫీయతు. చక్కని కడువిపులమయిన పీఠిక చేర్చి శ్రీ శాస్త్రిగారు దానిని పైనిచెప్పిన పేర నొక పొత్తముగ ప్రకటించిరి. ఆంగ్లభాషయందయినను ఈచారిత్రమును దెలుపు ప్రత్యేకపుస్తక మేదియు లేదు. అట్లగుట ఆంధ్రుల కిది అవశ్యాదరణీయము.

మొదట కృష్ణదేవరాయల సైన్యాధిపతులలో నొకడుగ నుండి, పిదప అతనియనంతరమున విజయనగర రాజ్యభారమును వహించిన అచ్యుతదేవరాయల క్రింద చోళదేశమునకు రాజప్రతినిధియయి తంజాపురాంధ్ర నాయకరాజవంశమును స్థాపించిన తిమ్మనాయక, బయ్యాంబికల ద్వితీయపుత్రుడు చినచెవ్వప్ప నాయకుడు తంజావూరు రాజధానిగ ద్రవిడమండలమును బరిపాలించెను. సంగీతసాహిత్యచతురుడును, సంస్కృతాంధ్ర కవితావిశారదుడును అయిన గోవిందదీక్షితులవారు చిన చెవ్వప్పనాయకునికిని, అతనికొమారుడును తంజావూరి రెండవనాయకప్రభువును అయిన అచ్యుతప్పనాయకునికిని ప్రధానియు దళకర్తయు నై ప్రసిద్ధివహించిరి. నాయకప్రభువులలో పరాక్రమమునకు, సంగీతసాహిత్యములకు పేరుగన్నవాడు అచ్యుతప్పనాయని కొమారుడు రఘునాథనాయకుడు. ఈ కవిరాజు స్వయముగ పెక్కుగ్రంథములు రచియించెను. ఈనాయకవంశమున కడపటివాడు రఘునాథతనయుడయిన విజయరాఘవ నాయకుడు రఘునాథాభ్యుదయనాటకమును రచియించెను. పెక్కురుకవయిత్రు లితని యాస్థానము నలంకరించిరి. ఈతనికాలమున తంజావూరు, మధుర, విజయనగరముల అంతఃకలహములు, ఆత్మలాభపరాయణములయిన మధుర తంజావూరుల యాహ్వానప్రోత్సాహమున దక్షిణమున కెత్తివచ్చిన మహమ్మదీయుల దండయాత్రలు, ఇతరమతముల ననాదరించి ప్రత్యేకము విజయరాఘవ నాయకుడు వైష్ణవముపెడ చూపిన విశేషాదరాభిమానములు ఆతనికాలమున దేని కడిదే తంజావూరినాయక రాజాధికారమును క్షీణింపజేయుటకు తోడ్పడినవి. తుదకు మధురనాయకప్రభువయిన చొక్కనాథ నాయనయ్యయొక్క దళవాయియయిన వేంకటకృష్ణప్ప నాయకుడు వేసిన తంజావూరి ముట్టడియందు విజయ రాఘవనాయకుడును, అతని కుమారుడు మన్నారు దేవుడును వీరశయనము నలంకరించుటతో తంజావూరి నాయకరాజపరిపాలనము క్రీ. శ. ౧౬౭౩ లో సమాప్తమయినది. తంజావూరి పతనమునకు బిదప మధుర చొక్కనాథనాయకనియుక్తుడయిన అళగిరి నాయకుడు మొదట కొంతకాలము మధుర సామంతుడుగ రాజ్య మేలినను పిదప నాయధికారమును ధిక్కరించి స్వాతంత్ర్యపతాక నిలిపెను. కాని తంజావూరి ముట్టడిసమయమున శత్రువులకు చిక్కకుండ పారిపోయిన మన్నారుదేవతనయుడనబడు చెంగమలదాసు స్వపితృసింహాసన సంపాదనమునకు సాయపడవలసినదని చేసికొన్న విన్నపముమీద బిజాపురపు సుల్తాను తన మహారాష్ట్రసేనాపతియైన వేంకోజీ నాతనికి సాయముగ బంప, నావాహినీపతుడు సంగ్రామమున అళగిరినాయని నోడించి చెంగమలదాసును తంజావూరి సింహాసనమున ప్రతిష్ఠించెను కాని రాజ్యకాంక్షాతత్పరుడయి యాతడు వీలుచూచుకొని తంజాపురసింహాసనము నాక్రమించుకొని ౧౬౭౬ లో తంజాపురమహారాష్ట్రరాజ్యమును స్థాపించెను. ఈవిధమున తంజాపురాంధ్రనాయక ప్రకరణము ముగిసినది.

ఈచారిత్రమును గ్రంథకర్తగారు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము పక్షమున విశాఖపట్టణము వి. వి. యస్. హాలునందు ౧౯౩౧-వ డిసెంబరులో చేసిన ఆఱు ఉపన్యాసములలో వెల్లడించిరి. ఈగ్రంథమును రచించినందుకు గ్రంథకర్తగారి నభినందింపవలసియున్నను పరిశీలింపవలసిన విషయములు చాల కలవని చెప్పవలసివచ్చినందుకు చింతించెదము. కొన్ని చారిత్రక విషయముల సందర్భమునను, భేదులవిషయమునను స్పష్టముగ కానబడు తప్పులు కొన్ని దొర్లినవి. మధుర, తంజా

పూర్వనాయక రాజులను గురించిన 'వృత్తాంతము'లను ప్రమాణములుగ దీసికొనుట విచారకరము. ఈవృత్తాంతములు చాల ఇటీవలికాలమున రచియింపబడినట్లు కన్పట్టును. గ్రంథమునందు పలుతావుల చర్చ యావశ్యకమైనను శాసనములను జక్కగ పరిశీలించినచో చాలచోట్ల నిట్టిచర్చ కవకాశ ముండెడిది కాదు. అదియునుగాక కాలనిర్ణయమునకు గాని మఱియొట్టి విషయమునకు గాని సంబంధించిన చర్చయంతయు 'ఫుట్టునోట్లు'లోనికి లాగియుండిన అసలు చరిత్ర విషయము ఆదర పఠనయోగ్యమయిన కథవలె నడచియుండును. ఇప్పుడు వ్రాసినపక్క నమసరించి యది పాఠకుని హృదయమును పెక్కుచర్చలతో కలవరపఱిచి అసలు విషయము సుబోధము కాకుండజేయుచున్నది. కావేరీప్రాంతము సారవంతమయినది; ఫలవంతమయినది అనువాడుకగ సత్యమని తెలిసిన స్వల్పవిషయాదులకు పయితము సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములనుండి ఉదాహరణములను, ఆకరములను ఇచ్చుటవలన అనావశ్యకముగ గ్రంథము బహుళమయినది. ఆంగ్లగ్రంథోదాహృత భాగములకు తెలుగుసేతయు, తెలుగు అనువాదభాగములకు ఆంగ్లమూలమునుగూడ చేర్పబడినది. సంస్కృత గ్రంథములనుండియు పెక్కు వర్ణనశ్లోకము లుదాహృతము లైనవి. ఇది యనవసరము. కొన్ని కొన్ని సిద్ధాంతములపట్ల గ్రంథకర్తగారు సుప్రసిద్ధ పరిశోధక గ్రంథము లనుకొనబడువాని నాధారముగ గొనక మూలాధారములనే పరిశీలించి వానిమీదనే ఆధారపడియుండిన నెంతో బాగుండెడిది. ఆకాలపు చారిత్రక పురుషుల చేతలను తర్కించి, వారి నెదురుగ నుండినట్లు సంబోధించుట (౧౬౧, ౧౬౪, ౧౬౭, ౨౨౦, ౨౭౩, ౨౯౩, ౨౯౭, ౩౦౯, ౩౨౭, ౩౨౯ పుటలు చూడదగును), వారిశీలవృత్తాదులను గురించి తెగడుట పొగడుట, జగ్గరాయరాక్షస, మహమ్మదీయవ్యాఘ్రాది పదముల నుపయోగించుట—ఇత్యాదులు బహుళపరిశోధనమున రచియింపబడు నిట్టి గ్రంథములయం దుచితములు కావు. వానివలన నొకవిధముగ పుస్తకము గౌరవము తగ్గును.

స్పష్టముగ గనబడు కొన్ని ప్రమాదము లిట నుదాహృతములు గ్రంథకర్తగారు వ్రాసినట్లు (౧) వీరచోళుని కొడుకుకాడు కులోత్తుంగుడు. అతడు రాజరాజనరేంద్రుని కొమారుడు. (౨) బృహదీశ్వరాలయమును గట్టించినది వీరచోళుడుకాదు : రాజరాజు. కావుననే దానికి రాజరాజేశ్వర, రాజేశ్వరనామములుకలవు. (౩) మలిక్ కాఫ రప్పుడును మధుర రాజధానిగ జేసికొని అచ్చట నివసించి దక్షిణదేశము నేలియుండలేదు. ఇచ్చిన ఆకరము ఎర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ ఇండియాతప్పు. అది ఆక్స్ఫర్డ్ హిస్టరీ అని యుండదగును. అందయినను మలిక్ కాఫరు మధురయందు నివసించి దక్షిణదేశము నేలెనని చెప్పియుండలేదు. (౪) సాళువ నరసింహుడు పలాయితుని గావించిన 'గణపతి' ఎవరు? గజపతియని యుండదగునా? (౫) కూతుంద్రుతక్క పుత్రులు కృష్ణదేవరాయలకు లేరనుట తప్పు. మగపిల్లలు పుట్టిరి కాని గతించిరి. (౬) తంజావూరి రాజ్యస్థాపనమునకంటె మధురరాజ్యస్థాపనమే ముందనుట సరికాదు. చాల ఇటీవలివయిన మధుర, తంజావూరు వృత్తాంతముల ననుసరించి ఈవిషయమును నిర్ధారణము చేయజాలుట ప్రయోజన రహితము. ఈ వృత్తాంతములవలన దెలియువచ్చు విషయములు శాసనములవలన దెలియవచ్చువానికి విరుద్ధములు. 'డాక్టరు యస్. కృష్ణస్వామిఅయ్యంగారు, సత్యనాథఅయ్యరు ప్రభృతులుకూడ నిట్లే వ్రాసిరి; సిద్ధాంతీకరించిరి' అన్నది యొకప్రమాణము కాజాలదు. (౭) సాళువసుండ నరసింహరాయల పరిపాలనము క్రీ. శ. ౧౪౯౭ తోనే ముగిసినప్పు డాతనికి నాగమనాయకుడు క్రీ. శ. ౧౫౦౫లో దండనాయకుడుగ నుండుట యెట్లు పొసగును? ఈ సందర్భమున నీయబడిన ప్రమాణము లన్నియు తప్పులే. ౧౯౧౯-వ సంవత్సరపు ౩౧౮-వ శాసనమువలన దెలియవచ్చు సంవత్సరము శకము ౧౪౦౬ లేక క్రీ. శ. ౧౪౮౪. అంతే కాని క్రీ. శ. ౧౫౦౫ కాదు. పాదిరిహీరాసుగారి ఆరవీటివంశగ్రంథమునందలి పుటలకిచ్చిన యాకరములలో నేపుటయందును నాగమనాయని పేరే కనబడదు. (౮) చెవ్వప్పనాయని రాజ్యారంభసంవత్సరమును నిర్ణ

యించుట కష్టము కాని శాసనములవలన అతడు క్రీ. శ. ౧౫౬౧ వఱకు కాక క్రీ. శ. ౧౫౭౦ వఱకు పాలించినట్లు తెలియుచున్నది. (౯) జెసూటు మిషనరీల ఉత్తరములవలనను, శాసనములవలనను అచ్యుతప్పనాయకుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౫౬౧ నుండి ౧౫౯౯ వఱకు (ఒకటి రెండు సంవత్సరము లింకను లోపునసేమో) అని తెలియవగియున్నది. (౧౦) వల్లప్రాకారముయుద్ధమున అచ్యుతప్పనాయకుడు వీరప్పనాయకునికి సాయముగ వెళ్లినాడుకాని వేంకటపతిరాయలపక్షమునగాదు. ఈయుద్ధమున అచ్యుతప్పనాయకుని సైన్యము లోడిపోయినవి. ఈయుద్ధాధారమున గ్రంథకర్తగారు చేసినయూహలు, కట్టుకొనివచ్చిన సిద్ధాంతములు సవరింపదగినవి. (౧౧) అచ్యుతప్పనాయకుని పరిపాలనము ౧౫౯౯ వఱకే కావున అతని పరిపాలనకాల చరిత్రమున చోళగ, జగ్గరాయవిద్రోహ వృత్తాంతాదులను జేర్ప నవకాశము లేదు.

ఎన్ని చర్చలు చేసినను, ఎంతవ్రాసినను సామాన్య పాఠకునికి కావలసినది ఆయారాజవంశముల కప్పు డున్న పరస్పరసంబంధము కాని, ఎవరితరువాత నెవరు రాజమునకు వచ్చిరన్న విషయము కాని, ఏయేయుద్ధములు జరగినవని కాని కాదు; తంజావూరి ఆంధ్రనాయకరాజులు దాక్షిణాత్య సంస్కృతి, నాగరకతల కెట్లు తోడ్పడిరి? ఏమి చేసిరి? తరువాతి తరములవారికి వారు విడిచిపెట్టి వెళ్లిన వారసత్వ మేది? ఆంధ్రశాముద్ర నెంతవరకు నిలుపగలిగిరి? ఇట్టి విషయములు ప్రధానములు. అందువలన ఆయూరాజుల చరిత్రము వర్ణించునప్పు డేమి చెప్పినను ఏది చెప్పకపోయినను గ్రంథకర్తగారు వీని నుపసంహారమున గాక యొక ప్రత్యేకప్రకరణమున వ్రాసిన నెంతయో బాగుండెడిది. ఎట్లయినను ఆంధ్రచరిత్రమునందలి యొక ప్రత్యేకప్రకరణమును త్రవ్వి బయలుపఱిచి యీ రీతిని ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పించినందులకు ఆంధ్రులు గ్రంథకర్తగారి యెడల కృతజ్ఞులై యుండగలరు.

గ్రంథము కడుసుందరముగ ముద్రిత మయినది. చాలబొమ్మలు కలవు.

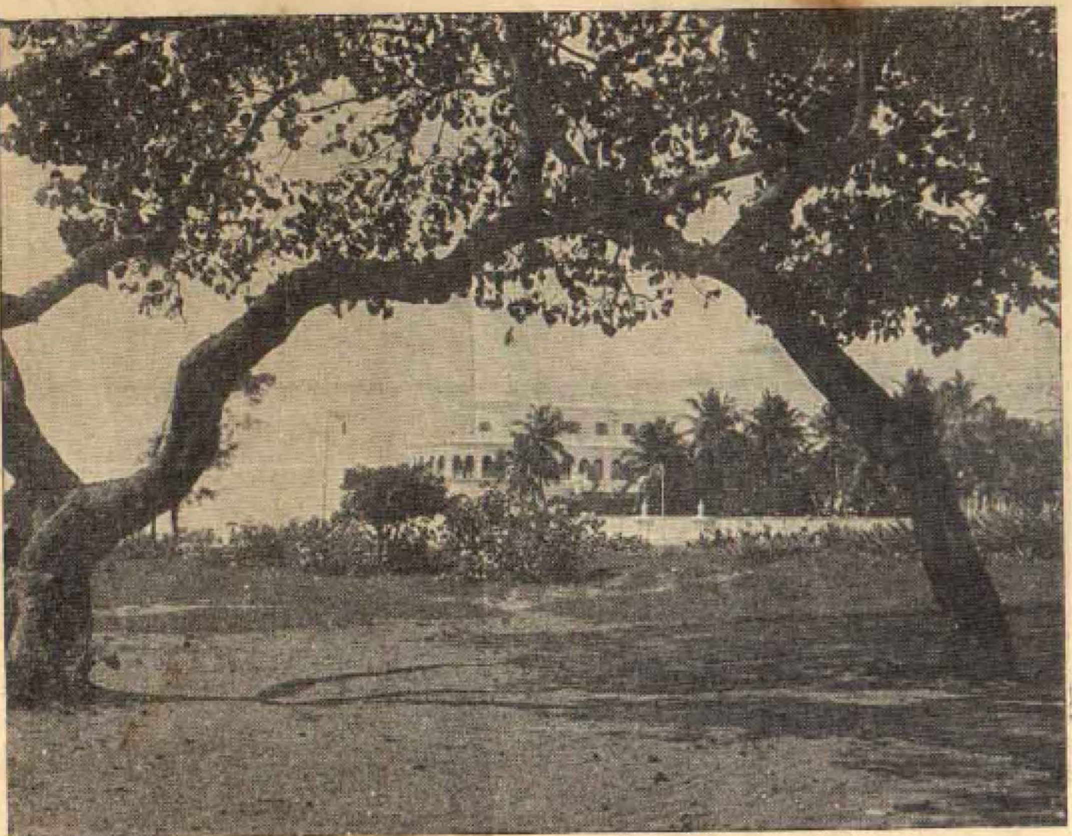
మ. సో. శ.

అడవి బ్రదుకు

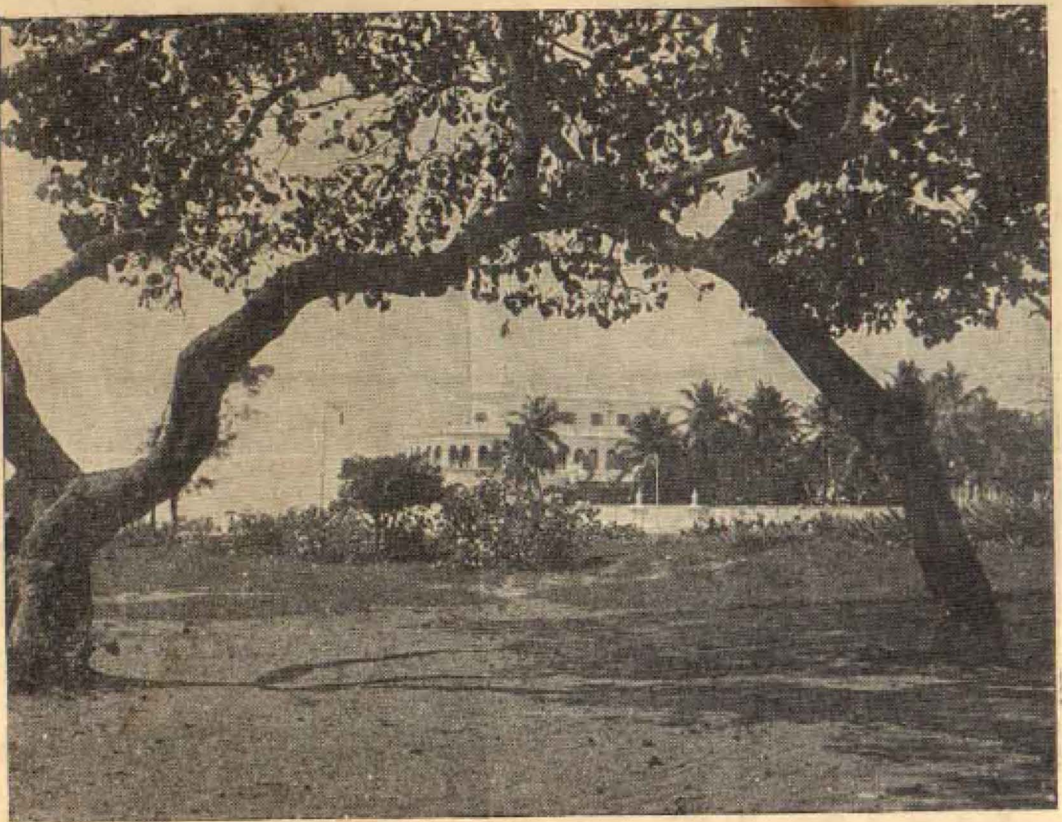
శ్రీ పి. కె. జగన్నాథదాసుగారి ఛాయాచిత్రము.

మకరతోరణము

('ఐసు హౌసు' వద్ద 'విడోస్ హోము' — మద్రాసు)

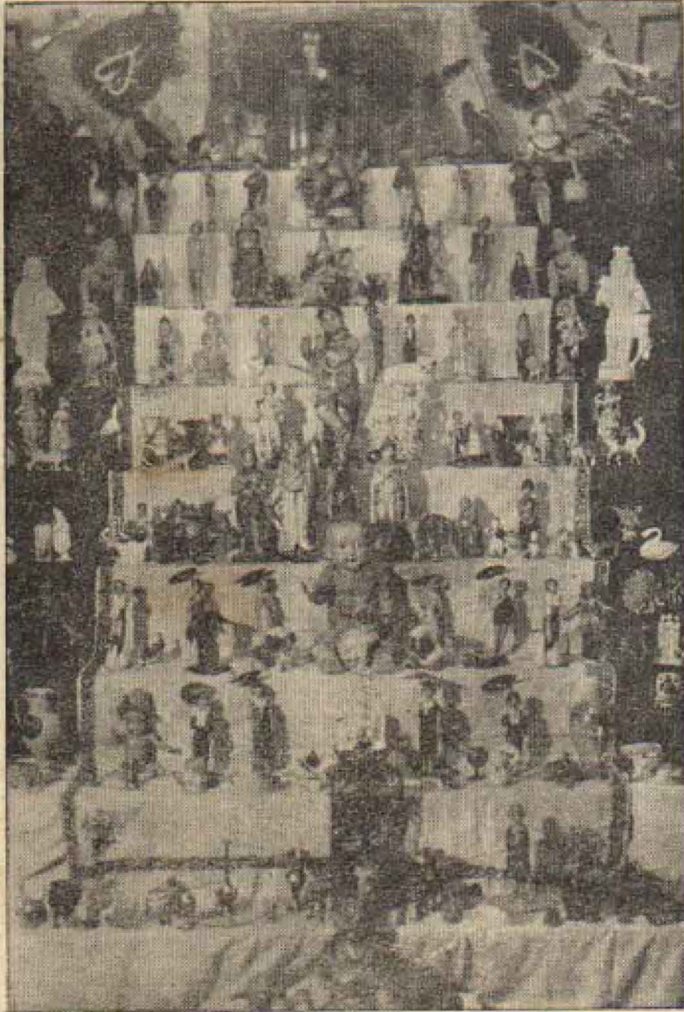
శ్రీ యస్. కె. రంగస్వామయ్యంగారి ఛాయాచిత్రము.

మకరతోరణము

('ఐసు హౌసు' వద్ద 'విడోవ్ హోము' — మద్రాసు)

శ్రీ యస్. కె. రంగస్వామయ్యంగారి ఛాయాచిత్రము.

బొమ్మల కొలువు

శ్రీ మోహనరంగంగారి ఛాయాచిత్రము.

స్వీ కా ర ము

(గ్రంథములు)

ఆంధ్ర హితోపదేశచంపువు

గ్రంథకర్త, మహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు. ప్రకాశకుడు, వేదము వేంకటరాయస్, ౪ మల్లికేశ్వరవీధి, జి. టి. మదరాసు, ౧౯౩౨. క్రౌనుసైజున ౨౬౭ పుటలు, అనుబంధము ౭ పుటలు. వెల తెలియదు.

మైత్రేయి

(ఒకానొక వైదిక కథ.) పండిత శ్రీ సీతానాథ దత్తాత్త్వభూషణులవారి ఆంగ్లగ్రంథమునకు జ్ఞానాంబ గారి ఆంధ్రానువాదము.

జంబీర చికిత్స (నిమ్మపండు వైద్యము)

ప్రకృతిగ్రంథమాల–౪౬. గ్రంథకర్త, దువ్వూరి రామకృష్ణరావు, బి. ఏ., వీరభద్రపురము, రాజమహేంద్రవరము. ప్రకాశకులు, ప్రకృతికార్యాలయము, బెజవాడ. వెల ౦-౩-౦. చందాదారులకు ౦-౨-౦. క్రౌనుసైజు ౧౮ పుటలు. ఈ పుస్తకము వాలెంటేను నాస్స అను నాంగ్లదేశీయుడు వ్రాసిన గ్రంథము ననుసరించి వ్రాయబడినది.

భక్తకథావళి (మొదటి భాగము)

శ్రీమాన్ వంగీపురం రంగస్వామి అయ్యంగారు వారిచే వ్రాయబడినది. చిత్తూరు జిల్లా పాకాల బోర్డు మిడిల్ స్కూల్‌లోనున్న గ్రంథకర్తకుగాని చిత్తూరు విక్టోరియా జూబిలీ ప్రెస్‌కు గాని వ్రాసినచో పుస్తకములు దొరకును. క్రౌనుసైజు ౪౬ పుటలు. వెల ౦-౪-౦.

నందనారు, జంబుదాసు, కణ్ణప్పనాయనారు, నారదుడు, త్యాగరాజు, బమ్మెరపోతరాజు, రామరాజు, రుక్మాంగదుడు, ఆంజనేయుడు, రామదాసు, లనువారిన కథ లిందు గలవు.

విరజోపాఖ్యానము

గ్రంథకర్త, చల్లా లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి, తెలుగుపండితులు, శ్రీరామ హైస్కూలు, మచిలీపట్టణము, కృష్ణాజిల్లా. క్రౌనుసైజు ౧౧౩ పుటలు, వెల ౦-౧౨-౦.

A Handbook of English Grammar
ఆంగ్లవ్యాకరణము (తెలుగున)

గ్రంథకర్త, కె. యస్. మణియన్, ఉపాధ్యాయులు, జమ్మలమడుగు. క్రౌను సైజు ౯౦ పుటలు; వెల ౦-౮-౦.

ఆంధ్ర కుందమాల (నాటకము)

రాజమహేంద్రవరమునం దాంధ్రపండితులగు కవిశేఖర వడ్డాది సుబ్బారాయ విరచితము. డెమ్మీ సైజు ౭౩ పుటలు, వెల ౦-౧౨-౦.

భగవద్విషయము

శఠకోపమహర్షి సూక్తమగు ద్రావిడామ్నాయము, సభాష్యము. ఇది ఉ. వే. శ్రీమాన్ కొండూరు కృష్ణమాచార్యులచే సాంధ్ర టీకా తాత్పర్య భావ్యముగ నొనర్పబడెను. క్రౌను సైజు ౧౨౮ పుటలు. వెల ౧-౦-౦. నెల్లూరుజిల్లాలోని గూడూరు బోర్డు హైస్కూలు ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులగు గ్రంథకర్త గారి వద్ద పుస్తకములు దొరకును.

విచారసంగ్రహము

సాధు ధ్యానానందులచే ఆంధ్రీకృతము. క్రౌను సైజు ౩౬ పుటలు. వెల ౦-౪-౦. శ్రీ శాంతిశిక్షాశ్రమము, ఘంటశాలపాలెయము, చల్లపల్లిపోస్టు, కృష్ణాజిల్లాకు వ్రాసినచో పుస్తకములు దొరకును.

౧. కిశోరవీరులు (Wolf Cubs)

౨. కిశోరవీరుల తరిబీతు విధానము

(Methods of Cub Training)

చెన్నపురి రాష్ట్రీయ బాలవీరుల సంఘమువారి ఆమోదము నందినవి.

గ్రంథకర్త, పరిగె వెంకటరమణరావు గారు, బి.ఏ., బి. ఇ డి. ('ది సౌత్ ఇండియా బాయ్‌స్కౌట్. తెలుగు అనుబంధపు సంపాదకుడు.)

ఇందు మొదటిది క్రౌను సైజు ౪౬ పుటలు. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా ఏలూరులోని శ్రీరామ స్కౌట్ గ్రూప్‌మాస్టరుగారికిగాని, కడపజిల్లా రాయచోటిలోని శ్రీ కృష్ణస్కౌట్ గ్రూప్ మాస్టరుగారికిగాని నాలుగు అణాలను పంపినచో ఈ పుస్తకము ప్రతి ఒకటి పంపబడును.

రెండవది క్రౌనుసైజు ౯౬ పుటలు. ఏలూరులో శ్రీరామకృష్ణ స్కౌట్ గ్రూప్‌లో రోవర్ లీడర్‌లగు జ్యోస్యుల వెంకటరావుగారికిగాని, తెనాలిలో కొత్తపేటలో ఉండే పరిగె వెంకటరమణరావుగారికి గాని నాలుగు అణాలు పంపితే యీ పుస్తకంకాపీ ఒకటి పంపబడును.

దస్తావేజుల మతలబులు

గ్రంథకర్త, శ్రీ కర్లపాలెం కృష్ణరావుగారు' పబ్లిషరు, పులిపాటి రంగయ్యగారు, చీరాల. డెమ్మీ సైజు ౬౯ పుటలు, ౦-౧౨-౦.

సూర్యనారాయణ శతకము

గ్రంథకర్త, డాక్టర్ జటావల్లభుల వెంకటేశ్వర్లుగారు, A. V. A. C. అచ్చంపేట, కాకినాడ పోస్టు. డెమ్మీసైజు ౧౬ పుటలు. వెల ౦-౧-౬.

సత్యార్థప్రకాశము (తెలుగు)

శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యులగు శ్రీమద్దయానంద సరస్వతీస్వాములవారిచే వేదాది వివిధ సచ్ఛాస్త్ర ప్రమాణ సమన్వితముగ నార్యభాషయందు వ్రాయబడినదాని ఆంధ్రానువాద సంశోధకులు ధూ॰ రాజరత్నాచార్యులుగారు. ప్రకాశకులు, దక్షిణహైదరాబాద్ ఆర్య సమాజ్, రెసిడెన్సి, హైదరాబాద్, దక్కన్. ౧౯౩౨. రెండవకూర్పు. పెద్దసైజు ౪౬౪ పుటలు. వెల ౨-౦-౦.

---

౧. గీతాబోధ (భగవద్గీతాభాష్యము)

గ్రంథకర్త, మహాత్మ గాంధి. అనువాదకుడు॰ ఉన్నవ రాజగోపాలకృష్ణయ్య, హిందీ ఉపాధ్యాయుడు.

ఆంధ్రగ్రంథమాల: ౧౭ వ కుసుమము. క్రౌను సైజున ౪౪ పుటలు. వెల ౦-౪-౦.

౨. సబర్మతీ ఆశ్రమ నియమములు

గ్రంథకర్త, మహాత్మగాంధి. అనువాదకుడు: ఉన్నవ రాజగోపాలకృష్ణయ్యగారు, హిందీ ఉపాధ్యాయుడు.

ఆంధ్రగ్రంథమాల: ౧౯ వ కుసుమము. క్రౌను సైజున ౬౨ పుటలు. వెల ౦-౪-౦.

వలయువారు, ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, పోస్టుబాక్సు ౨౧౨, మద్రాసు అని వ్రాయవచ్చును.

పిరదాసి

గ్రంథకర్త, జి. జాషువకవి, తెలుగుపండితుడు, వినుకొండ, గుంటూరుజిల్లా. ఈ చరిత్రాత్మకమైన పద్యకావ్యము క్రౌనుసైజున ౫౮ పుటలుగలది. వెల౦-౮-౦.

శ్రీమదభినవాంధ్ర వ్యాకరణ సర్వస్వము

గ్రంథకర్త, ఉభయభాషాప్రవీణ, గూడ సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు, బోర్డు మిడిల్ స్కూల్ తెలుగు పండితుడు, దాచేపల్లి. వలయువారు వ్రాయవలసిన విలాసము:—రామకృష్ణగ్రంథమాల, భీరశాశ్రమము, అదిపూడి, పర్చూరుపోస్టు. క్రౌను సైజున ౨౦౪ పుటలు. వెల ౦-౬-౦.

శంకరశతకము

(నీతి భక్తి సమన్వితము.) శార్దూలవిక్రీడితవృత్తములు. సంగం జాగర్లమూడి వాస్తవ్యులు, కొత్త భావయ్యగారిచే రచింపబడినది. ౧౯౩౨. క్రౌను ౧౯ పుటలు. వెల ౦-౨-౦.

సిద్ధార్థశతకము

(శ్రీ బుద్ధభగవానుని బోధ) నీతి భక్తి సమన్వితము. గ్రంథకర్త: కొత్త శివలింగయ్యగారి కుమారుడు సంగయ్య, సంగం జాగర్లమూడి. ౧౯౩౨. క్రౌను ౧౪ పుటలు. వెల ౦-౨-౦.

వేణీసంహారమ్

శ్రీభట్టనారాయణప్రణీతమ్; వేణీసంహారనాటకమ్ శ్రీ లక్ష్మణసూరివిరచితయా చూడామణ్యాఖ్యయావ్యాఖ్యయాసమేతమ్. చెన్నపుర్యామ్: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, ఇత్యేతైః ప్రకటితమ్, ౧౯౩౨. సంస్కృతనాటకము, తెలుగు లిపి. డెమ్మీ సైజున ౨౨౪ పుటలు, వెల ౧-౪-౦.

శ్రీ శరణాగతి (తమిళ గేయములు)

డెమ్మీ ౧/౧౬ సైజు, పు ౧౨౦. వెల రు.౦-౬-౦. బెంగాలీ మూలగ్రంథమునకు కర్త: నిత్యలీలాప్రవిష్ట శాహూర్ భక్తివినోద. తమిళ అనువాదమునకు కర్త: పి. యస్. శంకరనారాయణ అయ్యర్, బి. ఏ.,బి. యల్.

ప్రకాశకులు: శ్రీ గౌడీయమఠమువారు, వార్తగోపాలపురము, కర్లిడలుపోస్టు, మదరాసు.

---

౧. మా ధ వి

డెమ్మీ ౧/౮ సైజు, పుటలు ౬౪, వెల రు. ౦-౯-౦.

౨. గాసిప్ ఈవిల్ (Gossip Evil)

డెమ్మీ ౧/౮ సైజు, పుటలు ౧౨౦, వెల రు. ౦-౧౪-౦.

పై రెండు తమిళ నాటకములకు రచయిత: యస్. కె. పార్థసారథిగారు, బి. ఏ., బి. యల్., జిల్లా మునసబు, మన్నారుగుడి. ఈ గ్రంథములు గ్రంథకర్త యొద్ద దొరకును.

లాయర్స్ డైరీ - ౧౯33

ఫూల్ స్కేపు పొడుగుపాటి సైజు. వెల రు. ౧.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్స్., ౪౯౨, ఎస్ప్లనేడ్, మదరాసు, ప్రచురించినది.

పుటకు రెండుదినములు. చివరను మెమోరాండము కాగితములు. ౧౯౩౪ సం. నకు మార్చి నెలాఖరువరకు పుటకు ౩ విభాగముల క్రింద దైనికచర్యనిమిత్తము ఏర్పాటు.

శ్రీముఖనామ సంవత్సర పఞ్చాఙ్గమ్

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమత్పిడపర్తి చిదపూర్ణార్య సిద్ధాంతినః పుత్రైః కల్యాణ వీరభద్ర, సుబ్రహ్మణ్య, కృష్ణమూర్తి శేషాచల, కామేశ్వర, శాస్త్రిభిః స్వరచితమ్.

(ప త్రి క లు)

ఆం ధ్ర ప్ర కా శి క

ప్రతి ఆదివారము ప్రకటింపబడు ప్రజాపత్రిక. తెనుగు. ప్రకాశకులు-సంపాదకులు: డి. యస్. రావు గారు, చాకలిపేట, మదరాసు. సం. చందా ౨-౬-౦. ౬ నెలలకు ౧-౪-౦. విడిసంచిక అర్ధణా. ౮ పుటలు. సంపుటం ౧. సంచికలు ౧, ౨, ౩. డిసెంబరు ౪, ౧౯, ౨౫ తేదీలను ప్రచురితములు.

India Tomorrow

ఆంగ్లపక్షపత్రిక. సంపు. ౩, సంచిక ౭, డిసెంబరు ౫ తేదీని చేరినది. సంపాదకుడు, అమరేంద్రనాధ రాయ్. కార్యాలయము, జి. ౨౧, కాలేజి స్ట్రీట్ మార్కెట్, కలకత్తా. విడిసంచిక ౨ అణాలు. క్రౌను ౨౮ పుటలు.

The Indian Nation:

A high class English Monthly.

స్పెషల్ నంబర్. సంపు. ౧, సంచిక ౧. డిసెంబరు ౧౯౩౨. క్రౌను సైజున ౩౮ పుటలు. వెల ౨ అణాలు.

ఇంగ్లీషు. సచిత్రము. ప్రధానసంపాదకుడు: శ్రీ లాల్‌గుడి సుబ్రహ్మణ్యము గారు. సహాయసంపాదకుడు, శ్రీ టి. యస్. సదాశివన్‌గారు. కార్యదర్శి, శ్రీ టి. యస్. శంకర్‌గారు. ముద్రాపకులు: బి. యస్. ప్రెస్. కార్యాలయము:— "లక్ష్మీవిలాస్", ౩౩౦ ట్రిప్లికేన్ హైరోడ్డు, మదరాసు.

సు బో ధ

కన్నడము. సచిత్రమాసపత్రిక. సంపుటం ౮, సంచిక ౨, డిసెంబరు ౧౯౩౨. సంపాదకుడు, యం. రామరావుగారు, సుబోధప్రకటనాలయము, బెంగుళూరు నగరము. క్రౌను ౪౮ పుటలు. సం. చందా ౨-౦-౦. విడి సంచిక ౦-౫-౦.

వి నో ది ని

డిసెంబరు ౧౯౩౨. ప్రథమసంచిక. క్రౌను 1/8 సైజు. పుటలు ౩౦. మదరాసు ఎగ్మోరులోని లోగ్రస ముద్రణాలయమున అచ్చొత్తింపబడి జార్జిటవును గోవిందప్పనాయకవీధిలోని ౨౩౪ నెంబరు గృహమునుండి శ్రీ పి. గోపాలస్వామినాయుడుగారి సంపాదకత్వమున ప్రచురింపబడుచున్న క్రొత్త తెలుగు మాసపత్రిక. శ్రీ బి. టి. నరసింహాచార్యులు, డా॥ ఎస్. శేషగిరిరావు గార్ల సంతకములతోడి వ్యాసములును, ఇతర విషయములును ఇందు గలవు. 'నవ్యుల సచిత్ర మాసపత్రిక.' యట యిది. సం. చందా ౧-౦-౦. విడిప్రతి ౦-౨-౦.

కుతుబ్ మినార్

ఇది మొగల్ దివానమా,
ప్రళయశివ మహాస్మశానమా?
* * * *

ఇది విజయస్తంభమా,
చలవిద్యుచ్చంద్రచూడదంభమా?
* * * *

ఇవి జీర్ణసమాధులా,
ప్రమథగణ నివాస వీథులా?
* * * *

ఇది యవనవికాసమా,
నటేశ తాండవ విలాసమా?
* * * *

— బసవరాజు అప్పారావు.

11-11-1932. కుతుబ్ మినారువద్ద.

ఫ్రాంక్లిన్ డి. రూజ్వెల్ట్

పి. ఆర్. రామచంద్రరావు గారు

ఫ్రాంక్లిన్ డి. రూజ్వెల్టు

ఫ్రాంక్లిన్ రూజ్వెల్ట్ ఎలీనార్ రూజ్వెల్ట్‌ని—పెళ్లికి పూర్వంకూడా రూజ్వెల్టే ఆవిడ—ఎలీనార్ని పెళ్లి చేసుకున్నప్పుడు థియొడర్ రూజ్వెల్ట్ వధూవరులని ఆశీర్వదించటానికి వెళ్లేట్ట. ఓమారు దంపతులకేసి చూచి, "చాలా సంతోషించేనోయ్. మా మంచిపని చేశేవు. పేరు నిలువబెట్టేవు ఎలాగయితేనేమీ" అన్నాట్ట, ప్రెసిడెంటు థియొడర్. పేరుమట్టుకే కాదు, ప్రతిష్ఠ కూడా నిలువబెట్టేడు ఫ్రాంక్లిన్. ఆ "రూజ్వెల్ట్" లో మాహాత్మ్యం ఉంది. ఓమంత్రం.

ఫ్రాంక్లిన్ జీవితంలో విశేషాంశా లేవీ కనిపించవు. మామూలుగానే ౧౮౮౨ జనవరి ౩౦నే పుట్టేడు, న్యూయార్కులో. హార్వర్డులో బి. ఏ. పుచ్చుకున్నాడు, ౧౯౦౪ న. కొలంబియాలో ఎల్ ఎల్. బి. అయ్యేడు, తర్వాత. ప్రాక్టీస్ ఆరంభించేడు, ౧౯౦౭ కి. ౧౯౧౦ మొదలుకుని ౧౯౧౩దాకా న్యూయార్కు సెనేటులో ఉన్నాడు. కాని ౧౯౧౩ ని సెనేటరుకి రాజీనామా ఇచ్చేడు, సహాయనౌకామంత్రిత్వం అంగీకరించేటందుకు. ౧౯౨౧ని పక్షవాతంవచ్చి అంగవైకల్యం సంభవించింది, రూజ్వెల్ట్‌కి. ఆదెబ్బని ౧౯౨౮దాకా జీవితం భిన్నమైపోయింది. ౧౯౨౮ ని న్యూయార్కు గవర్నరుగా నియమించేరు ఇతణ్ణి.

పుట్టుక—పెళ్లి—పక్షవాతం; ఇవ్వే కనిపిస్తోన్నాయి ముఖ్యంగా. రూజ్వెల్ట్ ప్రెసిడెంటు అయ్యేడంటే హూవరు ప్రెసిడెంటు కాకపోవడంమూలాన్ని అయ్యేడు. అంతే. పరిస్థితులే రూజ్వెల్ట్ గెలుపుకి కారణం. ఓ ప్రెసిడెంటు ప్రభుత్వంలో ౧౦,౦౦౦,౦౦౦ గురు నిరుద్యోగులై ఉంటే ధాన్యంగోనెడు ౧౦ సెంట్లకి లోపుగా జరుగుతోంటే మళ్లీ ప్రెసిడెంటు ఎలా అవుతాడా ప్రెసిడెంటు? ఏమొహం పెట్టుకొని? అల్లానే అన్నారు అమెరికాలో అందరూ. "నీమూలాన్ని దేశంలో ధనం తరిగిపోతోంది. మా శేవా, ఎందరు పనిపాట లేక ఏడుస్తోన్నారో. అంతకీ నువ్వే కారణం" అన్నారు హూవరు కేసి. అటువైపుని కొలంబస్‌లో నుంచుని ఆగస్టు, ౨౦ని రూజ్వెల్ట్ అన్నాడు: "నిజం చెప్పేరు. అంతకీ హూవరే కారణం. కాకపోతే మన దేశంలో ఎప్పుడూ లేని ఈఆర్థిక సమస్యేమిటి? పైపెట్టు 'దీని కంతా ఇతరదేశాలే కారణం. మన మేం చెయ్యగలం? ప్రపంచవ్యాపారం స్తంభించిపోతోంది' అంటోన్నాడు హూవరు, తప్పు తనలో పెట్టుకుని. ఛీఛీ. ఇలారండి. మరోమాట. ఈమద్యపాననిషేధం ఏమిటి? ఎన్నాళ్లుండగలం ఇలా నోళ్లు కట్టుకుని" అంటో. ఆక్రందనధ్వనులతోటి వెళ్లిపోయ్యారు జను లంతా రూజ్వెల్ట్ పక్షం. రూజ్వెల్ట్‌కి ౭,౦౦౦,౦౦౦ల మెజారిటీ వచ్చింది. దిక్కుమొహం వేసుకుని హూవరు

అన్నాను: 'అభినందనాలోయ్. నా సాహాయ్యం మట్టుకు ఇస్తోంటాను అభ్యంతరం లేకుండా' అని.

౧౯౩౨ అయ్యాక మూడవ డెమొక్రాటిక్ ప్రెసిడెంటు రూజ్వెల్ట్. Civil War తోటి అమెరికాలో డెమొక్రాటిక్ పార్టీకి ఓఉద్దేశ్యం, ఓసూత్రం, ఓనీతీ అంటూ లేకపోయింది. కేవలం అధికారంలోకి రావలెనని కుతూహలపడే ఓసంఘంగా పరిణమించింది. అంచేతే గడచిన ౧౨ ఏళ్లూకూడా ఓ డెమొక్రాటిక్ ప్రెసిడెంటు అయినా లేడు.

ఈ ఎలెక్షన్ ఫలితాన్ని రూజ్వెల్ట్‌కి Electoral Collegeలో ౫౩౧ వోట్లకీ ౪౭౨ వోట్లూ, Senate లో ౧౦, House of Representatives లో ౧౦౦, మెజార్టీ వచ్చేయి. రూజ్వెల్ట్ గెలుపు అన్నివిధాలా మంచిదే. Congress ఎల్లాగూ డెమొక్రాటిక్ గా ఉంటోన్నప్పుడు, దాంతోటి ఏకీభవించే ప్రెసిడెంటు ఉండడమే అమెరికారాజ్యాంగవిధానంకి శ్రేయం. కాని రూజ్వెల్ట్ ఎల్లాగ పరిపాలనా విధానాన్ని సాధించగలడు?— ఈప్రశ్నపైనే ఆధారపడిఉంది, అమెరికా భావిజీవితం, దాంతోటి ప్రపంచసౌఖ్యమూ.

రూజ్వెల్ట్ చేయబూనుకున్నదీ, ముఖ్యంగా కవపడుతోందీ మద్యపానని షేధసవరణ చట్టమే. దీంతోటి గవర్నమెంటుకి ౪,౦౦౦,౦౦౦పౌన్లు నెల ఆదాయం వస్తుందిట, ప్రతిపైంటు బీర్‌కీ ౧౩ పెన్నీల పన్ను వేస్తే. అందుకోసమై "మత్తు కలుగజేసే పదార్థాల" అన్వయం సవరించి, బీరూ, light వైనూ, అల్లాంటివి కావని తేలుస్తారు! అందుమూలాన్ని ఆర్థికసమస్యనీ, మద్యపానసమస్యనీగూడా తేల్చినవా రవుతారు. ఓప్రభుత్వం ఓదేశాన్ని త్రాగించి, ఆత్రాగుడుపైని పన్నుతో కాలక్షేపం చెయ్యడం సబబుం గామా మరి?

ఎలెక్షన్లలో రూజ్వెల్ట్ ఢంకా వాయించిన 'Nine-point Program' అంతాకూడా అమెరికా ఆర్థికపరిస్థితులని బాగుచేసేటందుకే. రైతులకీ, నిరుద్యోగులకీ పనులు—కట్టడాలు, అల్లాంటివి—కల్పించి, వాళ్లని పోషించటం, బ్యాంకుల్ని ఇంకా బాగా తనిఖీచెయ్యడం, మారకాన్ని ఎల్లాగో బాగు పరచటం, Speculationని తగ్గించడం, తక్కినవి. కాని బడ్జెటుని బాగుపరచటానికీ, నిరుద్యోగులకి గవర్నమెంటు పనులు కల్పించటానికీ పొందిక కనిపించదు. కాకపోతే పన్నుల్ని హెచ్చించాలి. ప్రస్తుతస్థితిలో అమెరికా హెచ్చుపన్నుల్ని సహిస్తుందని తోచదు.

హూవరుప్రభుత్వం ఎప్పుడూ League తోటి సహకారమాత్రాన్నే అవలంబించేది. కాని అమెరికా ఎప్పటికీ ఇటూ అటూ కూడా కాక League ప్రాంగణంలో ఓ ఆడుపింగమల్లే పచారు చేస్తోంది. ఈ త్రిశంకుత్వం అన్నిపార్టీలకీ చిక్కు—ముఖ్యంగా ఈ చీనా-జపాన్ సంఘర్షణలో. పైపెట్టు Congress ఆమోదిస్తేనే గానీ ప్రెసిడెంటు ఏం చెయ్యడానికీ అసమర్థుడే. పూర్వం ౧౯౧౯ ని Versailles ఒడంబడికలో విల్సన్ చేసిన సంతకం అధికప్రసంగం అంది Congress; "విల్సన్ మా ఏజంటుమట్టుకే. హద్దుమీరి ప్రవర్తించేడంటూ". అంచేతే రూజ్వెల్టు భావిప్రవర్తన్ని నిర్ణయించటం కష్టం. కాని ౧౯౩౨ ని "శాంతిసాధనాల్లో మహత్తరమయింది League" అని రూజ్వెల్టు అనడాన్ని కొంత ధైర్యం హెచ్చుతోంది.

ప్రస్తుత వాణిజ్యస్తంభనకి కారణం బంగారం అంతా అమెరికా భాండాగారాల్లోకి వెళ్లిపోవడమే అన్న విషయం విదితమే అందరికీ. ఆర్థిక పునరుజ్జీవానికి అమెరికా చెయ్యగల ఉపకారం తన tariff ని తగ్గించి పరస్పరవ్యాపారాన్ని ప్రోత్సహించడం. ఇందుమూలాన్ని అంతర్జాతీయ వ్యవహారం బాగుపడుతుంది కాస్త. కాని, ముఖ్యంగా అమెరికా ప్రపంచానికి చెయ్యగల సహాయం మళ్లీ వెండిని చలామణీ చెయ్యడం. అంటే వెండికి ఆర్థికస్థితి నివ్వడం.

ఏం చేస్తాడో రూజ్వెల్టు?

మరోమాట. ఎలీనార్ రూజ్వెల్టుకి సరదాలు చాలా ఉన్నయిట. ఆవిడకి చక్కగా అయిదుగురు బిడ్డలూ, వాళ్లకి మరి ముగ్గురూను. ఓ Furniture ఫాక్టరీ ఉంచుకోందిట. ఓ పిల్లలపత్రికకి సంపాదకురాలు కూడా. వారానికి రెండురోజులు ఓ న్యూయార్కు స్కూల్లో కాస్త ఇంగ్లీషూ, చరిత్రా చెబుతుందిట.

గురజాడ అప్పారావుపంతులు

అప్పారావు మహాకవి. అతని గ్రంథాలు శతాధికాలు కావు గాని అన్నీ సానలు తీరిన జాతిరత్నాలు.

అప్పారావుభావుకత్వాన్ని గ్రహణశక్తి కల వారిలో కొంతమందే యెరుగుదురు. చాలామంది యెరక్కపోవడానికి కారణం మిక్కిలి చిన్నదే; అయితే చాలా బలమయింది.

అప్పారావు కన్యాశుల్కం సరికొత్త సరుకు. వీరేశలింగంపంతులు నవీనవాఙ్మయ నిర్మాతయే; గాని అతని వాఙ్మయం పాతలోకానికి కన్యాశుల్కాన్ని చక్కగా పరిచయపరపజాలేటంతటిది కాలేకపోయింది. పైగా—

అప్పారావుపేరు మొదట కవిగాకంటె వ్యావహారికభాషావాదిగా ప్రఖ్యాతి పొందింది. పండితులు చేసిన ప్రతివాదాలూ, పత్రికలు చేసిన విమర్శనలూ అక్షరాస్యుల కందరికీ అతన్ని పరిచయపరిచాయి. తరవాత కన్యాశుల్కమూ, ఖండకావ్యాలూ, చిన్నకథలూ, మాటామంతీ వ్యాసపరంపరా రసికుల హృదయాలమీద అతని పేరు అచ్చుగుద్దేశాయి.

అప్పారావు వొో రాచకూతురికి ప్రయివేటు సెక్రటరీగా కాక స్వతంత్రుడై వుంటే యింకా యెన్ని మహాగ్రంథాలు రచించివుండునో. ఆంధ్రవాఙ్మయానికీ, ఆమూలాన్ని ఆంధ్రసంఘానికీ యింకా యెంత వికాసం కలిగించి వుండునో.

అప్పారావుమృతివల్ల అతని జీవలేఖిని గళితమై పోవడమే కాదు; అనేకమంది నవకవులకు కావలసిన మంచి వరవడి అసంపూర్ణమై పోయింది.

అప్పారావురచనల్లో పెద్దదీ, ప్రధానమూ అయిన కన్యాశుల్కం నాటకమా ప్రహసనమా? ఇది అనవసరప్రశ్న. ఏమంటే? ఆగ్రంథాన్ని గురించి యోచించదగ్గ ప్రధాన విషయం యిది కాదు. అందులో కవిత్వం వుందా లేదా, వాఙ్మయపిపాసువు లాస్వాదించదాని కందులో రసం వుందా లేదా?

అప్పారావురచనలు చేతబట్టి శబ్దరూపాలు మాత్రమే పరిశీలించేవాడు రసికుడు కాడు; పండితుడూ కాడూ; చివరికి వాఙ్మయం అంటే అభిరుచి కలవాడుకూడా కాడు.

అప్పారావు వాస్తవంగా ఆంధ్రవాఙ్మయాకాశం మీద ధ్రువతార. అది అనశ్వరంమాత్రమే కాదు; మార్గదర్శకం కూడాను.

నేడు కుమారకవిసింహాల్లో అప్పారావుని అనుకరించేవా రనేకు లున్నారు. అప్పారావు రచనల మాధుర్యా న్ననుభవించే రసికులుకూడా చాలామందే వున్నారు. కాని ఆమహాకవిని గౌరవించడానికి ఒక శిలావిగ్రహప్రతిష్ఠాపనం లేదు; వొక తైలచిత్ర ప్రదర్శనమేనా లేదు; చివరికి, నలుగురూ వొకచోట కూచుని అతని భావుకత్వాన్ని స్మరించుకోడమేనా లేదు.

మొన్న మొన్న కళాసమితివారు మాత్రం చిన్న యెత్తుమీద రాజమహేంద్రవరంలో వొక స్మృతిసభ జరిపారు.

మొత్తానికి మనలో అకార్యకరణమే గాని కర్తవ్యనిష్ఠ తక్కువ; ఉద్రేకమే గాని ఉత్తేజనము తక్కువ; అనుకరణమే గాని స్వయంనిర్ణయం తక్కువ.

గురజాడ అప్పారావుపంతులు ఆంధ్రవాఙ్మయంలో కొత్తపోకడలు చూపిన ధీశాలి. అతన్ని మనం మరిచిపోతే అది చాలా దౌర్జన్యంలో చేరిపోతుంది.

—శాస్త్రి.

నా ప్రియురాలి నవ్వు

బొడ్డు బాపిరాజు గారు

అది మధురాధరాధరతటాంచలమందు సుధాహ్రదంబులో
నుదయమునొంది తొల్దొలుత, నుబ్బి కపోలము లాక్రమించి స
మ్మదిగల నూతనప్రణయమాధురి జూపు కటాక్షపంక్తి సం
పదలు వెలార్చి వెన్నెలలు ఫాలమునం జెలరేగ నర్తిలున్.

ఆవిమలప్రఫుల్లదరహాస విలాసములన్ మనోజ్ఞ సం
భావన లేవినిల్చినవో! మాటికిమాటికి నాయెడంద గ్రాం
దీవల లేతవేకువల దేలిన పూవుల తేనె గ్రోలి మో
దావశమైనయట్టి సరసాళివిధంబున జొక్కిపోయెడిన్.

నానతి భాసమానవదనమ్మున జిప్పిలు నిష్కళంక రా
గాసవ మాను మత్తహృదయం బాకరవ్వయి దృష్టి లేక పే
రాస సదానశమధురహాససుధారసవీచికా సము
ద్భాసితడోలికాళి సుపథంబును ముట్టుచు నూగగోరెడిన్.

సకలమ్ము నానందసరసిలోఁ దేలించు పండువెన్నెలతేట నిండుచలువ;
తొలిసంజవేళ రేకులు విప్పి తేనెలు గ్రుమ్మరించెడి పూల కమ్మదనము;
ఒకదానివెనుక వేఱొకటిగా బయనించు సెలయేటి తరగల జెలగుసొగసు;
'జలజల' మంచు వెన్నెలరేల గురిసెడి మంచుముత్యాలలో మించుమురువు;

తావు గొన్నవో ఆశావిమోహితుడల! - రమణి దరహాసరేఖావిలాసములను
గాంచి ముగ్ధుండనై యంతకన్న జగము - వేఱ లేదని నన్ను నే విస్మరింతు.

వెలదిమధురాధరాధర బింబమందు - జెలువ మొలికించు వెలదివెన్నెలల తళుకు
నవ్వులను దాటి సొగసుల నివ్వటించు - పల్కుదురుమల్లికాహారభంగి ననగు.

కలముల నీను సోయగపుగన్నుల దొల్కుమనోజ్ఞహాసరో
చులు, విచలించులోలకుల చొక్కపుదీప్తులు మేళవింప గ్రాం
దళుకుఁబ చిమ్ము నెమ్మొగము నాహృదయాంతరవీథి నెల్లవే
ళల నెడబాయకుండు మధురప్రణయస్మృతు లెన్నొ రేపుచున్.

పువ్వు లనేకవృంతముల బుట్టుచునున్నవి నేడు; తావులన్
నివ్వటిలన్ జగమ్ములను నించుచునున్నవి; రేపు కంటికిన్
దవ్వయి రాలిపోవు వసుధాస్థలి నాప్రియురాలి దళ్కులే
నవ్వులపువ్వులో వికసనమ్ముల నిత్యమనఃప్రియమ్ములై.

శ్రీ డి. వి. వరహాలు శెట్టిగారు

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమున యం. బి., బి. యస్. అను వైద్యపట్టమును సంపాదించిన వైశ్యవర్యులు.

శ్రీమతి రెడ్డి లక్ష్మమ్మగారు

పత్తికొండతాలూకా పెండేకల్లు గ్రామ వాస్తవ్యులు. కర్నూలు జిల్లాబోర్డు సభ్యురాలుగా నెన్నుకొనబడిరి. మరియు 4 సంవత్సరములనుండి బీదబాలురకొరకు ణాలయు మెుకటి విద్యార్థి వేతనములు సహా యిచ్చి పోషించుచున్నారు. నవీనపద్ధతుల ననుసరించి సంఘసేవయు చేయుచున్నారు.

శ్రీమతి యస్. ఈ. జే. జకరయ కన్యగారు,

బి. ఏ., యల్. టి.

'మాపరింటు', స్త్రీల శిక్షణాలయ పాఠశాల, మంగళూరు.

కరవు కాలపు కళాశాల

రానున్న ౧౯౩౨-౩౩-వ సంవత్సరమున విద్యార్థులు పలువురు ధనవ్యయమును భరింపజాలక ప్రకృతపు కళాశాలలలో చదువును సాగించుకొనజాలకుందురు. అట్లే సమర్థులగు నుపాధ్యాయులును పలువురు నిరుద్యోగులు కాగలరు. కావున పరస్పరాశ్రయలాభమున సఫలతను గాంచగల యీయుభయబృందములలో కొందరు తాత్కాలికముగ నీకళాశాలయందు జతపరుపబడుదురు.

ఈ కళాశాలను నెలకొలుపుటకు, ఆస్తి, విరాళములు మొదలగునవేవియు లేవు. ఒక సంవత్సరకాలము చదువునకు, భోజన నివాసములకు ఒక్కొక్క విద్యార్థి యీయవలసిన ౨౫౦ డాలరులధనముతో నిది నిర్వహింపబడును. ఇందుపాధ్యాయులకు జీతము లేదు. భోజన-నివాసములకు మాత్రము సౌకర్యములు కలిగింపబడును. విద్యార్థుల గదులకు అద్దె నెలకు ఏబదిసెంట్లుండును.

విద్యార్థుల కిడు భోజనమునకు సైనికుల పద్ధతి ననుసరించి దినమునకు ఏబది సెంట్లకు మించిన వ్యయము కాజాలదు. విద్యార్థులే తమగదులను జాగ్రత్తపరుచుకొనవలెను. వడ్డన, పాత్రలు కడుగుట మొదలగు పనులు వంతుల ప్రకారము తామే చేసికొనవలయును. ఇట్లయిన ప్రకృతము కళాశాలలలో నయ్యెడు వ్యయమున పదవవంతు మాత్రమే కాగలదు.

మంచి అనుభవము, సామర్థ్యము గల యుపాధ్యాయులొక యిరువది మంది దరఖాస్తుల నపుడే అంపుకొనియున్నారు. ఈ కళాశాల కొరకు వాషింగ్టను (D. C.) నగరమునకు డెబ్బదిమైళ్ల దూరమున, పోర్టు రాయల్ (వర్జీనియా) నందు 'రప్పహోన్నకు' నదియొడ్డున నొక ప్రశాంత సుందర ప్రదేశము సంపాదింపబడెను. సముచితమగు గ్రంథాలయ మొకటి కళాశాలకు లభింపనున్నది. విద్యాభివృద్ధికాములుగను, ప్రజాహితైషులుగను మిక్కిలి పేరువకెక్కిన నాయకులు పలువు రీనూతనోద్యమమును లెస్సయామోదించిరి.

ఏబంద్ర మొదలు నూర్గురవరకు విద్యార్థులు ఏడాది చదువునకు ౨౫౦ డాలరులకు తక్కువకాని ధనమును వ్యయింప సంసిద్ధులుగ నున్నవారు లభించిన వెంటనే యీ కళాశాల ప్రారంభము కాగలదు.

*　　*　　*　　*

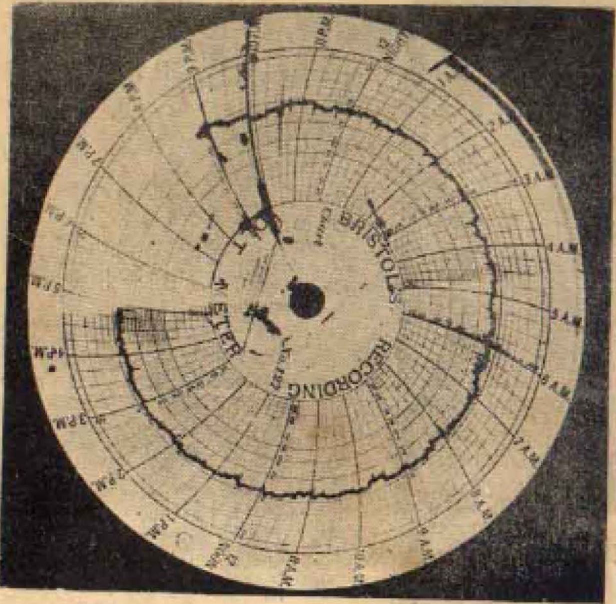
ప్రపంచము దారిద్ర్య భూయిష్ఠమయి యున్న యీకాలమున మామూలు కళాశాలలయందు చదువుటకు చాలినసొమ్ము లేని వారికొరకయి ఈక్రొత్తమాదిరి కళాశాలను స్థాపింప 'న్యూ రిపబ్లిక్' అను పత్రికయందొకలేకరి పైసూచనలు చేసెను. ఈ పద్ధతి చాల బాగుగ నున్నది. విద్యాభివృద్ధికి చాలినంత అవకాశములేని భారతదేశమున నిట్లు అల్పవ్యయమున సాగింపగల కళాశాలలకెన్నింటికేని నావశ్యకత కలదు.

అడువారి కొంపమీదికి

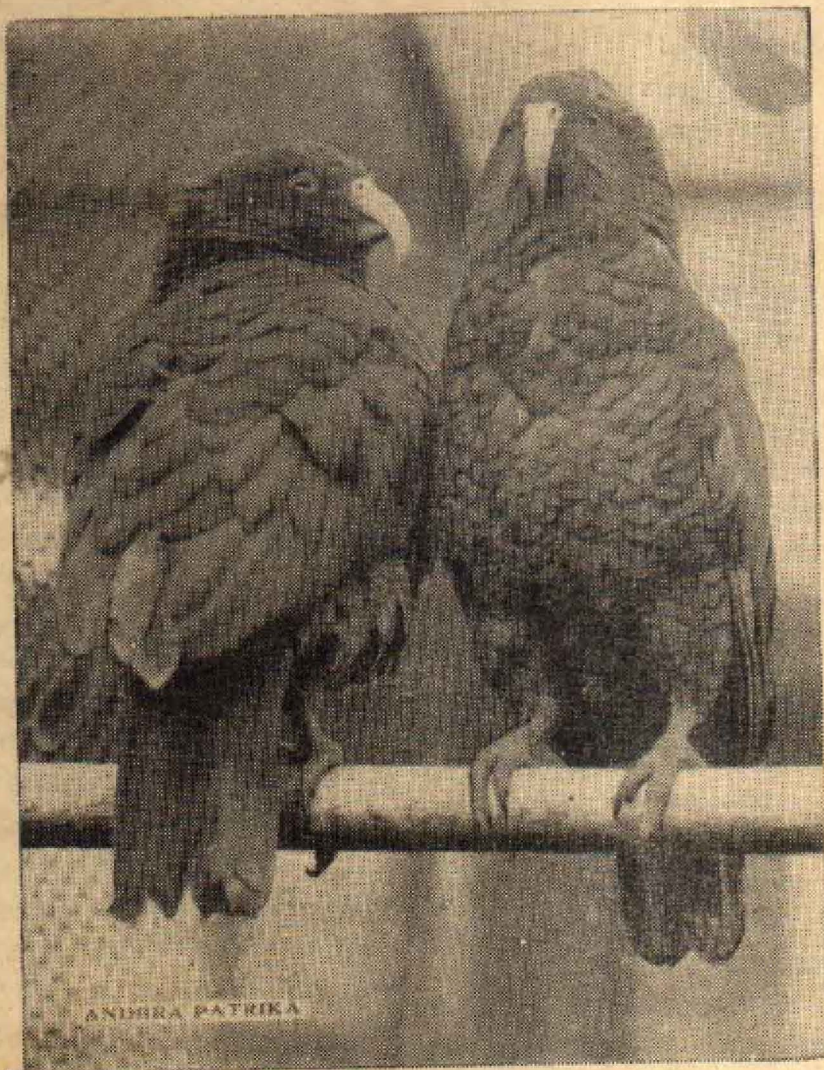
౧. ఇంట మగవారు లేనిసమయమున ఆడువారు చేయుపనులను, చెప్పుమాటలను, గమనాగమనములను సరిగా గుర్తించి యట్టులటులే వివరించు విద్యుద్యంత్రము.

౨. ఆడువారి గమనాగమనముల గుర్తించునది యీ సాధనమే.

G. S. A.

మేకలను తిను రామచిలుకలు

నైషధప్రయోగ విమర్శనము

శ్లో. రవైర్గుణాస్ఫాలభవైః స్మరస్య
స్వర్గాధికర్ణా బధిరావభూతాం,
సురోఽశ్రుణోతు స్మరమోహనిద్రా
ప్రబోధ దక్షాణి కిమక్షరాణి.

సం. నైషధము, 8. ౭౮.

మన్మథుఁడు తన ధనుష్టంకారముచేత దమయంతి పై మోహము గల యింద్రునిఁ జెవిటివానినిఁగాఁ జేసెను. ఇటుపైని బృహస్పతి కామవికారములకు లోను గాఁగూడదని బోధించెడి నీతిశాస్త్రములు మహేంద్రుఁ డెట్లు వినునని భావము.

దీనికి ప్రకృతము ముద్రింపఁబడిన ప్రతిలో ఆంధ్రీకరణము ఇట్లున్నది.—

పుష్పధనుర్లతా మధుప
  పుంజగుణక్వణనం బొనర్చి వా
స్తోష్పతి కర్ణముల్ మనసి
  జుండు చెవుడ్పడఁజేసె నక్కటా
గీష్పతి యేమి చెప్ప నిట
  గ్రింద బలారికిఁ గామవిక్రియా
దుష్పథవృత్తికిన్ మనసు
  దూర్చమికై బహు నీతిశాస్త్రముల్.

శృంగారనైషధము, 4. అ.

ఈపాఠములో అర్థము సరిగాఁ గుదురకపోవుట చేత శ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి గారు మూఁడవ పాదములో, "గీష్పతి యేమి చెప్పె నిటఁ గ్రింద" అని దిద్ది, "ఇటన్ = ఈ స్త్రీలోలత విషయములో, క్రిందన్ = ఇంతకు పూర్వము, బలారికిన్ = ఇంద్రునికి, కామవిక్రియా దుష్పథవృత్తికిన్ = కామవికార మనెడి చెడుమార్గమందు వర్తించుటకు, మనసు దూర్చమికై = మనస్సును ప్రవేశపెట్టకుండుటకై, బహు నీతిశాస్త్రముల్, ఏమి చెప్పెన్,—నీతులు ఎన్నియేనియుఁ జెప్పినాఁడు కాని అవి సమయమునకు అక్కఱకు రాలేదు" అని టీక వ్రాసిరి. వీరి టీకలో పూర్వమందు బృహస్పతి యింద్రునకు బహునీతులు చెప్పినట్లును అవి యిప్పు డుపయోగింపనియట్లును కనఁబడుచున్నది. చెవుడు లేనియప్పుడు వినిననీతులు చెవుడు పట్టినతరువాత మఱపు నకువచ్చునను మాట లోకవిరుద్ధము. మఱచుట మఱవకుండుట యనునవి మనోధర్మములు గాని శ్రోత్రధర్మములు కావు గదా. మూలములో బృహస్పతి చెప్పుచున్నను ఆ వాక్యములు చెవుడుపట్టిన ఇంద్రునకు వినఁబడుటలేదని సరసముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది. పూర్వము చెప్పుటయు చెప్పకపోవుటయు ప్రస్తుతవిషయములు కావు. బధిరత్వము గలిగినపిమ్మట జరిగినవిషయమే యిచ్చటఁ బ్రతిపాదింపఁబడవలయును. అభిప్రాయములోనైనను వీరి పాఠాంతరమును టీకయును గూడ మూలమున కనుగుణముగాఁగాని యుక్తియుక్తముగాఁగాని యున్నట్లు గోచరింపదు. మఱియుఁగొన్ని వ్రాఁతప్రతులుచూడఁగా ననేకవిధములుగాఁ బాఠాంతరము లున్నవి. కాని అవియుఁ గూడ నిట్టివే యైయున్నవి. ఇవియన్నియును మూలాభిప్రాయమునకు దూరములును అనన్వితములును అగుటచేత నాకు సంశయముకలిగి సవిమర్శముగా నాలోచింపఁగా, "గీష్పతి యేమి చెప్ప నిటక్రింద" అనుపాఠ ముండియుండ వచ్చునని తోఁచెడిని. ఇందుఁగల గుణదురపజ్ఞులు గ్రహింతురుగాక.

ఇటక్రిందన్=ఇటుపిమ్మట, ఇతఃపరము, బృహస్పతి యింద్రునకు బహునీతిశాస్త్రము లేమిచెప్పును— అని యర్థము. అనఁగా ఇంద్రుఁడు బధిరుఁడై యుండఁగా అతనికి ఎంతచెప్పినను చెవిటివానికడ శంఖ మూఁదినట్లు నిష్ఫల మగుటంజేసి బృహస్పతి చెప్పఁ జాలఁడని భావము. మూలములో, ఇంద్రుఁడు బధిరుఁడైనాఁడు కావున బృహస్పతి చెప్పెడి నీతివాక్యములు ఎట్లు వినఁగలఁడు—అని యున్నది. ఆంధ్రీకరణములో, ఇంద్రుఁడు బధిరుఁడై యున్నాఁడు కావున వానికి బృహస్పతి నీతివాక్యము లెట్లు చెప్పఁగలఁడు—అని యున్నది. ఇందు వాక్యభేదమే కాని అభిప్రాయభేదము లేదు. బృహస్పతి చెప్పలేకుండుట గాని ఇంద్రుఁడు వినలేకుండుట గాని ఇంద్రునకు బాధిర్యము కలిగిన తరువాతనే జరిగినవి. ఆంధ్రీకరణమూలములలో చెప్పిన పైరెండువిషయములు మాత్రమే బధిరునియెడ కనఁబడియెడివి. అవి రెండును ఇరువురచేతను గ్రహింపఁబడినవి. శ్రీనాథుఁడు మూలములో నున్న పదముల చొప్పుననే పోవక, వేఱుమార్గమునఁ బదము లుపయోగించి మూలములో బధిరునకుఁ జెప్పఁబడిన "శ్రవణాశక్తత"ను విడిచి బధిరునకు "ఇతరులు చెప్పఁజాలకుండుట" యను మఱియొకరీతి గూడ కలదని లోకమునకుఁ దన లోకానుభవమును బహునిపుణముగా వెల్లడించుచు మూలాభిప్రాయముతో నేకీభవించినాఁడు. ఇంక క్రిందుశబ్దమునకు—పై పంక్తి, క్రింది పంక్తి—ఆక్రిందిపంక్తి—మొదలగులోకవ్యవహారములవలన ఆనంతర్యార్థము సిద్ధించియే యున్నది. కావున ఈ పదము యొక్క మనియును విశేషము లున్నయెడలఁ బ్రాజ్ఞులు తెలిపెదరనియును విశ్వసించుచున్నాఁడను.

పి. చిదంబరశాస్త్రి.

కీ. శే. సర్ బయ్యా నరసింహ శర్మగారు

భద్రాద్రి స్నానముల రేవు

శ్రీ దమ్మేటి గోపాలరావుగారు తీసిన ఆకస్మిక ఛాయాచిత్రము.

౩. బసవేశ్వరుడు

(బసవేశ్వరుడు బిజ్జలునిమంత్రి; శుద్ధవీరశైవుడు. రాజాజ్ఞ లేకయే ఖజానాలోని సొమ్మంతయు నొక మిండజంగమదేవరకు దాన మొనరించినాడు. తంత్రము పన్ని మిగిలిన మంత్రులు రాజుతో ఈసంగతి చెప్పినారు.)

మంత్రులు—

స్వామి, చెప్పిన కొండెమూను మఱి చెప్పంజూడకున్న న్నిజ
స్వామి ద్రోహ కఠోరపాతకము సంప్రాప్తించు నాసర్వథా
సామీచీన్యవినాకృతమ్ము బసవస్వాతంత్ర్య మోర్వంగ లే
మేమంచు న్విశదీకరింతుము తదీయేష్టానుకృత్కర్మముల్.

మేము వచించుసంగతులమేలు దలంపడు మిండజంగమ
స్వామి యొకండు నే డడుగవచ్చిన కోశధనమ్ము సర్వమున్
బ్రేమము మీర దాన మొనరించె యథేచ్ఛగ నింక భూప్రజా
క్షేమము నేవిధాన బరికింపగలార మొ భూభృదగ్రణీ!

బసవనికూడి రాజ్యపరిపాలనము న్నవరించు టున్నదుం
బోనగదు, చేతగాక సచివుల్ మసిచేసిరి రాజ్యమన్న వె
క్కసమగునింద కేము గుఱిగా బనియేమి? మఱొండుకొల్వునన్
మసల దలంతు మోయధిప, మా కటుచేయ ననుజ్ఞనీయవే.

బిజ్జలుడు—

మించిన వేడ్క నొక్కమిడిమేలపు మిండనికై వసమ్ముగా
వించితివంట కోశగతవిత్తము సర్వము మాయనుజ్ఞ ప్రా
పించకమున్నె రాజ్యము విభిన్నము చేయదలంచితే మమున్
వంచన చేసి, నీదుసచివత్వము చాలును జాలు మా కికన్.

గడుసరి మంత్రినై ప్రజలకష్టసుఖమ్ము లెఱింగి రాజ్యము
న్నడపెడి ధీవిశారదుని న న్నవనీపతి శిక్ష సేయనో

పడుగద యంచు నీమనసువచ్చినతీరున గోశమంతయున్
వడివడి గుల్లచేసి నను నాశమొనర్ప దలంప బాడియే.

బసవనిబానయంత్రము పరభాగ్యము లొల్లమి చాలు జాలు నీ
పస దెలిసెం ద్వదీయుల కపారధనాకరమైన నాదు బొ
క్కసమును స్వార్థముంబలె నఖండముదంబున బంచిపెట్టి వై
శస మొనరింప నెంచితివి సజ్జను లిట్టి తెఱంగు మెత్తురే.

గౌరవపాత్రమైన యధికారమునం గయిసేసి రాజ్యపుం
భారము నీపయి న్విడిచివైచినయందుకు మంచిమేలు చే
కూరిచినాడ వింత యనుకో బనియేమి మదీయవిత్తభం
డారము నింపి నీమనసు నచ్చినచోటికి బొమ్ము వేగమే.

బసవడు—(తనలో)

ఈశ్వర, పాలితనాకా-ధీశ్వర, తుహినావనీధ రేశ్వరతనయా
త్మేశ్వర, పరితోషితమా-నీశ్వర, నను భక్తు గరుణ నీక్షింప గదే.

నేమము మీర నీచరణనీరజముల్ భజియించు జంగమ
స్వామి యొకండు న న్నడుగవచ్చిన లేదనలేక ధారుణీ
స్వామి యనుజ్ఞ పొందకయె సర్వధనమ్మును ధారవోసితిన్
భూమివిభుండు కోపసరిపూరితు డయ్యెడి నేమిసేయుదున్.

నాకడ నొక్కపైసయయినం గనుపట్టదు, భూవిభుండు నా
పైకము దెమ్మటంచు బలవంతము చేసెడి, నీయకున్నచో
శేకురు గౌరవాత్యయము శీతమయూఖకళావతంస! నీ
వే కరుణింప కీవిధి నుపేక్షయొనర్చిన దిక్కు గల్గునే.

పంచిన వేడ్క నీచరణపద్మములే గతియంచు నమ్మినా
డం బరమేశ, నీదగు కటాక్షసుధారస మింత చిల్క గా
లం బరుదెంచె నేసిలుగులం బడకుండగ నన్ను గాచు భా
రం బది నీదకాదె గిరిరాజసుతాహృదయేశ్వరా, ప్రభూ!

శర్వ! ధనమ్ముసర్వము నొసంగితి న ప్లొడ తేర్ప భక్తసా
పర్వణశాఖి వీవె గలవంచు ధరేశ్వరుకోశమున్ యథా

పూర్వముగా ననంతధనపూరితముం బొనరించి దృగ్ద్వయీ
పర్వము జేసి భక్తపరిపాలనదక్షతఁజూపు మో ప్రభూ!

(అమలమనీష దానె గతియం చెదనమ్మి నుతించు భక్తస
త్తముని మొఱాలకించి దయదాల్చి మహేశ్వరు డార్తరక్షణ
క్షము డవనీవిభుండు బరిషత్స్థితసభ్యులు జూచుచుండ గా
నమితధనమ్ములం గురిసె నద్భుతభంగి నమాత్యుముందటన్.)

బసవడు—

కరుణాపూర్ణుడు భక్తవత్సలు డనంగధ్వంసకస్వామి నన్
బరిరక్షించుచునుండ నేకొఱత సంప్రాప్తించు భండారపున్
సొరుగు ల్నింపుకొనంగ జూడు మిదిగో సొమ్మంతయుం దెచ్చితిన్
ధరణీవల్లభ, నన్ను నీఋణపరిత్యక్తాత్ము గావింపవే.

బిజ్జలుడు—

కలుషస్వాంతులు మంత్రు లీర్ష్య నెదియో కాపట్య మూహించి ని
శ్చలభక్తిప్రథితు న్నినుం దెగడి మత్స్వాంతమ్ము సత్యాగ్రహా
విలముం జేయుట గ్రిందుమీ దరయ కే బీడించితిన్ నిన్ను నా
వలనం గల్గిన నేరము న్సయిచి సంభాళించు మంత్రీశ్వరా!

అనఘ మదీయదోషముల నన్నిటి సైరణ జేసి మంత్రివై
మునుపటివోలె ధర్మగతిపొంకము దప్పకయుండ రాజ్యర
క్షణ మొనరించుచుం బ్రజ లఖండరమావిభవోజ్జ్వలాంగులై
ఘనసుఖమందుచు న్మనెడునట్లుగ జేసి యనుగ్రహింపవే.

కాలమానమునందు పుష్యమాసము [illegible]మనోహరమై సకలసౌకర్యములకును నాకరముగ నున్నది. ప్రకృతిసిద్ధమైన పుష్యమాస సౌకర్యములకు క్రిస్టమసు పండుగలు జతపడి ప్రజాప్రవృత్తియందు నూతనోత్సాహమును గలుగ జేయుచున్నవి. దేశమునందంతటను వేడుకలు, వినోదములు, సభలు, ప్రదర్శనములు ప్రజాహృదయము నాకర్షించుచున్నవి. సుందర శాంతి భావభరితము లైన నూతన సంవత్సరాభినందనపత్రములు సర్వత్ర ప్రత్యక్షము లగుచు ధర్మసంస్మరణమును జేయుచున్నవి. ఈపర్వసమయమునందును శ్రీమంతుల యానందముతోపాటు దరిద్ర నారాయణుల దుఃఖమును ప్రత్యక్ష మగుచున్నది.

ఆదినుండియును జిజ్ఞాసువులు, తత్త్వజ్ఞులు, శాస్త్రజ్ఞులు, కళాకోవిదులు, కవులు, రాజ్యాధికారులు, మతాచార్యులు, ధీరులు, వీరులు మొదలగు మహాపురుషులు దుఃఖనివృత్తికిని, సుఖప్రాప్తికిని జేసిన ప్రయత్నములును, ధర్మ నిర్ణయములును నీమహాసమస్యను ఎంతవరకు సాధించినదియును ఎప్పటి కప్పుడు విచిత్రవేదముగను గనుపడు చుండును. ప్రపంచావృతము లైన సిద్ధాంతము లన్నియును ఎప్పటికప్పుడు తరణోపాయములుగను గనుపడినను దేశకాలావరణములందు పరివర్తనమును బొందుచు కాలతరంగములందు నిర్వీర్యము లగుచున్నవి.

ప్రకృతి స్వరూపములవలెను ప్రకృతి శక్తియును ననుక్షణమును రూపభావపరిణామమును బొందుట సహజధర్మము. సహజధర్మసిద్ధమైన రూపపరిణామమును భావపరిణామమును భయవిభ్రాంతులను గలుగజేయుచు ప్రపంచమునందు సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నవి. సంజాతమైన వ్యక్తునకు మృత్యువును, మృతమైన వ్యక్తునకు పునర్భవమును రూపపరిణామములు. భావరూపపరిణామమయమైన జగత్తునం దహంకారము గలుగజేసెడి పరివేదన దుఃఖమునకు మూలమగుచున్నది.

భావరూపాశ్రితమైన తత్త్వమును బోధించుట కేర్పడిన వేదములు, మతములు, ధర్మములు, శాస్త్రములు, సాహిత్యములు, కళలు రూపారాధనపరాయణములై స్వార్థసమర్థనమునకును, పరాక్రమణమునకును వినియో

గపడుచు సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నవి. ప్రపంచవ్యాప్తమైన మహాసంక్షోభము మహాప్రళయరూపమునను పరిణమించుచున్నవిధమును రాజ్యాంగ పరివర్తనములు, సాంఘిక కలహములు, మతవిద్వేషములు, ఆర్థికసంరంభములు, ధర్మవిప్లవములు ప్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. తత్త్వజ్ఞులును, శాంతిప్రియులును జేసెడి సత్యధర్మహితోపదేశములు సనాతనాధునాతనాచారాభిమానులకు జిజ్ఞాసకుబదులు కోపావేశములకు మూలము లగుచున్నవి. నిజము నిష్ఠురములకు మూలము. స్వభావము, స్వధర్మము, స్వార్థము నిత్యసత్యాశ్రయములు గాకను అనిత్యములైన దేశకాలపాత్రాశ్రయములై ప్రజ్ఞావాదపరమైన స్వాభిమానాశ్రయము లగుచున్నవి. స్వాభిమానాశ్రయము నిత్యమైన శాంతశివసుందరజీవనమున కభిమానావరణములను గల్పించుచు విశ్వజీవన శక్తుల నవరోధించుచున్నది. అభిమాన మజ్ఞానావృతమై జ్ఞానమయమైన పూర్ణజీవనమునకు ప్రతిబంధకముగ నున్నది. జ్ఞానసంపన్నులభిమానావరణములను జ్ఞానాగ్ని మూలమునను దగ్ధము చేయుటకై చేసెడిప్రయత్నములను పండితులును, పామరులును ధర్మవ్యాజమునను ప్రతిఘటించుట యాచారమైనది. అధికారులు ప్రజలను, అగ్రజు లంత్యజులను, గురువులు శిష్యులను, ధనవంతులు నిర్ధనులను, పండితులు పామరులను, బలవంతులు దుర్బలులను, వృద్ధులు యువకులను స్వార్థమునకై వినియోగించుట ధర్మమైనది. ఈ యాచారధర్మప్రతిఘటనము విచిత్రాభిప్రాయములకు మూల మగుచున్న విధమునకు జిడ్డు కృష్ణమూర్తిగారు, గాంధి మహాత్ముడు, సోవియటునాయకులు, కార్మికులు, అవర్ణులు పొందుచున్న నిందాస్తోత్రములు పరమప్రమాణములు.

* * * *

బ్రహ్మజ్ఞానసమాజము-కృష్ణమూర్తిగారు

బ్రహ్మజ్ఞానసమాజము భౌతికవిభూతి వ్యామోహాబద్ధమైన వర్తమానయుగమునందు ముఖ్యముగాను హిందూస్థానమునం దాంగ్ల విద్యావంతుల లక్ష్యమును హిందూమతోన్ముఖము చేయుటకు వినియోగపడినది. ప్రభుత్వోద్యోగులైన విద్యావంతుల లక్ష్యము హిందూమతమునకు మరలినది. పాశ్చాత్య సంస్కారముగల గురువుల లక్ష్యమును సహజముగను భౌతికవిభూతు లాకర్షించినటు లాధ్యాత్మికప్రయోజనము లాకర్షించలేదు. కర్నలు ఆల్కాటు బ్లావిటుస్కీగార లుపక్రమించిన గురుసంప్రదాయపరంపరలు లెడుబీటరు వసంతమ్మగారలకు సంక్రమించినవి. వీరి గురుత్వము నందు బ్రహ్మజ్ఞానమును దివ్యవిభూతులును, మహాత్ములును నావరించినవి. సమాజబృందమునందు ప్రసాదస్వీకారము మహాత్ములు ప్రబలినవి. ఆంతరంగికబృందమునకును సామాన్యసమాజమునకును గురుశిష్యభావములును సమాన సంస్కారలక్ష్యములును దుర్లభములైనవి. పీఠాధిపతులైన గురువులకును, జిజ్ఞాసువులైన శిష్యులకును భావభేదము లుదయించినవి. ప్రాచ్యతారకసంఘమునకు

గురువైన కృష్ణమూర్తిగారికి మహాత్ములు, పూజాపురస్కారములు, రహస్యములు దుస్సహములైనవి. కృష్ణమూర్తి గారు తారక పీఠాధిపత్యమును పరిత్యజించి . గురుపీఠాధిపత్యమును నిరాకరణ చేసిరి. ప్రాచ్యబ్రాహ్మణ సంస్కారము, పాశ్చాత్య విద్యా సంస్కారము కృష్ణమూర్తిగారియందు నవీనరూపమును దాల్చినవి. శ్వేతగురువులకు శిష్యులైన వృద్ధ హిందువుల కాత్మ విశ్వాసము లేకను మహిమలు, మంత్రములు, రహస్యదీక్షలు శరణ్యములైనవి.

జ్ఞాన భాస్కరుని సముఖమున నజ్ఞాన మూలమైన రహస్యాచారముల కవకాశములు గలుగజాలవు. కృష్ణమూర్తిగారి జ్ఞానసందేశమాచారాభిమానాధికార బద్ధమైన వర్తమాన హిందూహృదయమునకు భయభ్రాంతులను గలుగజేసినను, తత్త్వజ్ఞుల కాదరణీయముగ నున్నది. కృష్ణమూర్తిగారు వారిబోధలందు శిష్యుల సంతాపహరణమును జేయుటకు సమకట్టినను అజ్ఞానాభిమానపరాయణులైన సనాతన ధర్మసంస్కారుల కభిరుచి గలుగకున్నది. శ్రీ కృష్ణుడు గీతా శాస్త్రమునందు బోధించిన "ఉద్ధరే దాత్మనాత్మానం" అని ఆత్మోద్ధరణ భావమునే కృష్ణమూర్తిగా రరమరలను విడిచి బోధించినను ఆదరణమును బడయకున్నది. పూర్ణయోగానందము ననుభవించుటకు గ్రంథములు, తంత్రములు, గురువులు, ఆచారములు, విశ్వాసములు, రహస్యములు సాధనములు గావనియును, ఆత్మోపలబ్ధియే సాధనమనియును కృష్ణమూర్తిగా రాత్మశంఖారావమును పూరించి విశ్వశ్రుతిని మేళగించి చేయుచున్న దివ్య బోధలు జిజ్ఞాసువుల కాదరణయోగ్యములు గాకున్ననువిచారయోగ్యములుగనైననున్నవి.

* * * *

గాంధిమహాత్ముడు - సనాతనధర్మము

వైదికమతపరిణామము హిందూమత ప్రవాహమున కపూర్వమైన శోభనువలెను కళంకమును గలుగజేసినది. పూర్వమీమాంస పోయి ఉత్తరమీమాంస మతప్రవృత్తియందు వ్యాపకమునం దున్నను మృతప్రాయములైన పూర్వమీమాంసాపరములైన యాచారవ్యవహారములు జీవప్రవాహమును స్తంభింపజేసినవి. కర్మస్థానమును జ్ఞానము, జ్ఞానస్థానమును భక్తియును నాక్రమించి, భాగవతభక్తి దేశమునందంతటను వ్యాపకమునం దున్నను నిర్జీవమైన కర్మకాండను హిందూమతమున కాధారముగను నిర్ణయింపగోరుట నిరుపయోగము. కర్మకాండను జైనబౌద్ధమతములును, ద్వైతాద్వైత విశిష్టాద్వైత మతములును, మహమ్మదీయ క్రైస్తవమతములును, పరప్రభుత్వములును కాలక్రమమునను నిరుపయోగము చేసినవి. బ్రహ్మసూత్రములు, ఉపనిషత్తులు భగవద్గీతలు జ్ఞానమును కర్మస్థానమున ప్రతిష్ఠించినవి. భాగవతభక్తి భక్తిని జ్ఞానస్థానమునను ప్రతిష్ఠించినది. హిందూమత వాహినియందు కర్మ జ్ఞాన భక్తి వైరాగ్యయోగవాహినులు సంగమించి హిందూమతము కూల

కషముగను ప్రవహించుచున్నను పంకకలంకితమై జీవరక్షణ ప్రయోజనములకు నిరుపయోగమే కాకను హానికరముగ నున్నది.

దురదృష్టవంతు లెల్లపుడును దురదృష్టవంతులుగను, పాపులాజన్మాంతము పాపులుగను, దరిద్రులు దరిద్రులుగను, అజ్ఞాను లజ్ఞానులుగను నుండవలయునని శాసించెడి సనాతనవర్ణాశ్రమ ధర్మములు మానవజీవిత ప్రయోజనములకు నిరర్థకములు. అస్పృశ్యతానివారణము నిత్యమైన ధర్మమునకు విరుద్ధము కాదనియును, ఒకవేళ ధర్మవిరుద్ధమైనను నివారించుటకు మతాచార్యులు ప్రయత్నించిరా రనియును, వెనుక ప్రయత్నింపకపోయినను నిపుడు ప్రయత్నించుట ధర్మవిరుద్ధము గాదనియును ప్రాజ్ఞు లంగీకరింపగలరు. సజీవమైన ప్రజాజీవనమును స్తంభింపజేసి నిర్జీవమైన యాచారాభిమానముల నారాధించుట మరణసాధనము గాని జీవన సాధనము గాదు.

వర్తమాన స్వాతంత్ర్య యుగమునందు వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యమును నిరోధించుట మానవ ధర్మ సంస్థాపనమునకు ప్రతికూలము. స్వాతంత్ర్యము నభిలషించెడి సవర్ణు లవర్ణులకు స్వాతంత్ర్యమును నిరోధించుట యధర్మము. సకల ప్రజాసంస్థలయందును అవర్ణులకు ప్రవేశమును గల్పించుట సవర్ణుల కలంఘనీయమైనధర్మము. దేవాలయాదిప్రవేశమునకును శాసననిర్మాణమును చేయుట ధర్మవిహితము గాని ధర్మవిరుద్ధము గాదు. ధర్మశాస్త్రములందు దేవాలయప్రవేశము ప్రతిషేధింపబడలేదని పండితాభిప్రాయమును ప్రబలుచున్నది. అఖండమైన హిందూసంస్కారము దేశకాలపాత్రల కనురూపముగను మారినవిధము హిందూధర్మశాస్త్రములు, పురాణేతిహాసములు విశదము చేయుచున్నవి.

పూర్వము మహాత్ము లవలంబించిన ధర్మమార్గమును వర్తమాన కాలమునందును సవర్ణు లవలంబించుట ధర్మము, వివేకము. జీవములేని సంఘమునందు జీవప్రతిష్ఠాపనమును జేయుటకు నిర్జీవములైన యాచార వ్యవహారముల నతిక్రమించి సజీవమైన యాచార వ్యవహారముల నవలంబించుట ప్రయోజనకరము. ప్రాజ్ఞులు ధర్మాధర్మవిచారణ చేసి ధర్మారాధనమును జేయుటకు బూనుకొనుట వివేకము. కాని నిందలకును దూషణలకును బూనుకొనుట వివేకము గాదు. స్వభావసిద్ధమైన ధర్మమునకు స్వార్థారోపణమును జేయుట, భ్రష్టత్వము నాపాదించుట యసంగతము.

అస్పృశ్యతా నివారణమునకును రాజకీయసంస్కరణములకును సంబంధము లేదు. ఇది నూతనము గాదు. స్వామి దయానందుడు, వివేకానందుడు, రామకృష్ణుడు మొదలగు హిందూమతసంస్కర్త లీ ధర్మారాధనమున కిదివరకే పూనుకొని యుండిరి. ఒకవేళను రాజకీయమునకు సంబంధ మున్నను నింద్యము గాదు. వర్తమానయుగము రాజకీయ యుగము.

రాజకీయ సంబంధములేని ప్రజాజీవనము వర్తమానకాలమునందు దుర్లభము. ఆర్థిక నైతికసాంఘికవైజ్ఞానికాదివిషయములందు రాజకీయసంబంధ మలంఘనీయముగ నున్నది. మతమునకును, రాజకీయమునకును సంబంధము కొన్ని దేశములందు ప్రతిహతముగ నున్నది. చేష్టారహితమైన పారతంత్ర్యభాగ్యము ననుభవించుచున్న హిందూస్థానమునందు మతఘోష సందర్భాసందర్భములు లేకను బయలుదేరుట యాచారమైనది. దైవభక్తిపరాయణుడును త్యాగమూర్తియునునైన గాంధిమహాత్ముడు హిందూమత విప్లవమునకు పూనుకొనినటు లారోపణచేయుట యన్యాయ్యము. ఆచారాభిమానావృతమైన హృదయమునందు స్వాతంత్ర్యపరమైన జ్ఞానకాంతులు ప్రసరింపజాలవు. హిందూమతాభిమానులందరును మతాచార్యులు పూర్వమే ప్రసరింపజేసిన జ్ఞానకాంతులను ప్రసరింపజేసి హిందూ సంఘమును, హిందూ మతమును, మానవధర్మమును, గాంధిమహాత్ముని సంకల్పమును, దేశసౌభాగ్యమును గాపాడుట పరమధర్మము.

* * *

రాజ్యాంగసంస్కరణములు -

రౌండుటేబిలు సమావేశము

మూడవ రౌండుటేబిలు సమావేశము తలచినటులు పరిణమించినది. సమావేశమునకు హాజరైన ప్రముఖులు నిరాశను జెంది స్వదేశోన్ముఖులై వచ్చుచున్నారు. ఈసమావేశసందర్భములందు సర్ సామ్యుయెల్ హోరు గారికిని వారిమిత్రులకు నాశాకాంతులు వెల్లడియైనను మితవాదనాయకులకైనను నంధకారము గనుపడినటు లాశాకాంతులు గనుపడుటలేదు. ఫెడరేషనువిషయమునను, కేంద్రాధికారవిషయమునను, ఆర్థికస్వాతంత్ర్య సందర్భమునను, సైన్యాధికారనిర్వహణమునను రిజర్వుబ్యాంకుసందర్భమునను, ప్రయోజన రక్షణమునను హిందూదేశమున కేవిధమైన ప్రయోజనమును గలుగలేదని వ్యవహారములు విశదము చేసినవి. హోరుగారి యుపన్యాసము సద్భావభరితముగ నున్నను క్రియాశూన్యముగ నున్నవిధము నాంగ్లప్రముఖులు సయితమంగీకరించుచున్నారు. "మావీలును బట్టి మాకు వీలైన సంస్కరణములను వీలైనపుడు సమకూర్చెదము" అని హోరుగారు తెలిపిరి కాని "మీ సంప్రతింపుతో మీ కవసరమైన సంస్కరణములను సమకూర్చెదము" అని హోరుగారు తెలుపలేదు. హోరుగా రవలంబించిన మార్గమును స్వతంత్రకార్మికపక్షమును, కాంగ్రెసుపక్షమును నిరాకరించినవి.

నిర్బంధమార్గమునను పాలించుట యసాధ్యమని ప్రాజ్ఞు లంగీకరించినను ప్రబలమైన బ్రిటీషు జాతీయప్రభుత్వమునకు నిర్బంధవిధానము శరణ్యముగ నున్నది. ప్రజామోదమును బడయని రాజ్యాంగసంస్కరణములు ప్రయోగయోగ్యములు కావని తెలిసియున్నను దురభిమానము మతసాంఘికవిషయములందువలెను రాజ్యాంగవిషయములందును దురారాధ్యముగ నున్నది.